

GASTARBEIDERS - wat heeft het hun gebracht?

Terugblik door Nelly Soetens

Rotterdam, 2008

INLEIDING OF NAWOORD?

INHOUD

1. BEGIN
2. GEZINSHERENIGING
3. SPAANSE KINDEREN
4. DE LIJDENSWEG VAN LA UNION
5. LOGEMENTEN
6. MINDERHEDEN BINNEN DE MINDERHEID EN HUN TALEN
7. MAATSCHAPPELIJK WERK
8. GEWELD EN BLIJDSCHAP
9. MEDISCH ISOLEMENT EN ANDERE MISSTANDEN
10. VERGADERING STADHUIS
11. LESSEN NEDERLANDS
12. VOORLICHTING
13. LESSEN
14. KANTOORTJE
15. LESMETHODES EN LESSEN
16. ALFABETISERING
17. CULTURELE AVONDEN
18. RASSISME
19. HUURCOMMISSIE
20. ARRESTATIE IN MAROKKO
21. HUURCOMMISSIE
22. GEVOLGEN
23. OUDAENSTRAAT
24. POLITIEKE KWESTIES
25. SAMENWERKING
26. OVERHEID -
27. INTERPELLATIE
28. WANBELEID Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers
29. BUURTHUIS
30. AANKLACHT
31. DE TWEE JAAR SUGGESTIE
32. RASSISME
33. SAMENWERKINGSVERBAND
34. WANBELEID STICHTING BUITENLANDSE WERKNEMERS
35. PSYCHISCHE KLAPPEN
36. ZWARTBOEK - DE RELLEN IN DE AFRIKAANDERWIJK
37. ONDERZOEKEN
38. CONFLICT I.
39. KOMITEES VAN BUITENLANDERS
40. SAMENWERKING NATIONALITEITEN
41. CONFLICT II
42. LESSEN AAN VROUWEN
43. TELEAC
44. AMICALE
45. POLITIEK – KOMITEES
46. BUITENLANDSE ERKENNING
47. REGULARISATIE - WEDERKERIGHEIDSVERDRAG
48. SGRIR (Samenwerkende Groepen Rechtshulp Illegalen Rotterdam)
49. ARRESTATIE
50. ONTSLAG
51. SPREEKUUR
52. HUISVESTINGSAKTIES
53. VALSE VLUCHTELINGEN
54. EIGEN HUISVESTING
55. LESSEN
56. JONGERENSOOS
57. CONFLICT 3

58. KOMITEE INTERNATIONALE
SOLIDARITEIT (KIS)
59. HUISVESTINGSAKTIES
60. BEZETTING STADHUIS
61. PENSIONAKTIES
62. TOLKENCENTRUM
63. RANDGROEPJONGEREN
64. MANUELA
65. RANDGROEPJONGEREN
66. INTEGRATIE
67. INTERNATIONALE
BELANGSTELLING
68. DRUGS
69. TERREUR
70. VALSE AANGIFTE
71. AMICALE EN
MANTELORGANISATIE
72. 10 JAAR AKTIEKOMITEE PRO
GASTARBEIDERS
73. SUBSIDIE VROUWENKOMITEES
74. JONGERENWERK
75. KUNSTWERKEN
76. HUISVESTINGSAKTIES
77. EIGEN HUISVESTING
78. GELDGEBREK
79. PERSONEEL
80. VREEMDELINGENPOLITIE

81. HUISVESTING
82. POLITIEKE AKTIES
83. DISCRIMINATIE
84. TAALTEST
85. PSYCHISCHE PROBLEMEN
86. KINDERBIJSLAG
87. AKTIES BEDRIJVEN
88. JONGERENWERK
89. GELDPROBLEMEN
90. INVENTARIS
91. LESSEN
92. EIGEN HUISVESTING
93. BASISEDUCATIE

Bijdragen van diverse mensen

1. Memduh Kahraman
2. Nieves Traseira Rodil
3. Guy Ramos
4. Mustapha Chbab
5. Marloes Boot
6. Heiltje de Vos-Krul, oud
gemeenteraadslid CPN, Rotterdam
7. Mr. H.C. (Ella) ter Kuile – van der
Hoeven , oud-gemeenteraadslid
VVD, Rotterdam

LIJST VAN AFKORTINGEN

AKPG	Aktiekomitee pro Gastarbeiders
BAKO	Buitenlands Arbeiderskomitee
BE	Basiseducatie
CCJ	Circulo Cultural Juvenil
CDA	Christendemocratisch Appel
CPN	Communistische Partij Nederland
CRM	(Ministerie van) Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Cumi	Culturele Minderheden
D-66	Democraten 66
FILEF	Federazione Italiana di Lavoratori Italiani e Famiglia
GAK	Gemeenschappelijk Administratiekantoor
HAC	Huuradviescommissie
HTIB	Hollanda-Turkiyeli Iscler Birligi
HTKB	Hollanda-Turkiyeli Kadinlar Birligi
HTOB	Hollanda-Turkiyeli Öğretmen Birligi
KB	kinderbijslag
MAK	Marokkaans Arbeiderskomitee
NCB	Nederlands Centrum Buitenlanders
PAK	Pakistaans Arbeiderskomitee
PvdA	Partij van de Arbeid
PSP	Pacifistisch-Socialistische Partij
SGRIR	Samenwerkende Groepen Rechtshulp Illegalen Rotterdam
SAJ	Samenwerkende Arabische Jongeren
SHBW	Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers
SVB	Sociale Verzekeringsbank
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheid
WW	Wet Werkloosheid

INLEIDING OF NAWOORD?

Wie had er in 1969 een idee van, dat in de stad Rotterdam duizenden mensen werkzaam waren, afkomstig uit verre oorden? Ja, een enkele keer zag men wel eens een groepje donkere mensen over straat lopen, maar weinigen zullen er een gedachte bij hebben gehad. In Rotterdam was het beeld van vreemde mannen niet geheel onbekend. Passagierende zeelieden waren er altijd te zien geweest.

In de jaren zestig kwam langzaam de toestroom van mensen uit zuidelijke landen op gang. Ze kwamen naar hier uit bittere armoede om onder barre omstandigheden een stuk brood te verdienen, wat in eigen land niet lukte. Eerst kwamen de Italianen, daarna de Spanjaarden, Portugezen (onder wie de Kaapverdianen) en de Grieken en ten slotte de Turken en Marokkanen. Deze groepen vielen onder de wervingsakkoorden, maar de laatste grote groep, de Pakistanen viel onder geen enkele officiële overeenkomst met als gevolg, dat zij bijna allemaal illegaal hier verbleven.

Het gros van al deze mensen was gehuisvest onder mensonterende omstandigheden. Het was een schande, dat in een betrekkelijk welvarend land als Nederland een deel van de werkende bevolking niet veel beter leefde dan in de derde wereld.

Ikzelf werd me ervan bewust, toen ik in de jaren '60 Nederlandse les ging geven aan Spanjaarden, die ondergebracht waren op het kamp Waalhaven. Een aantal Spanjaarden onttrok zich aan de huisvesting in dit megapakhuis en vond onderdak in logementen, die weinig beter waren. Met enkele vrienden en Spanjaarden zelf probeerde ik in 1964 al met een artikel in het huis-aan-huisblad DE HAVENLOODS de aandacht op deze kwalijke situatie te vestigen. Ik slaagde niet.

Pas najaar 1969, na rooskleurige uitlatingen van de toenmalige wethouder van Sociale Zaken, pakte ik het met mijn toenmalige partner groter aan. We bezochten ca. 50 logementen, noteerden nauwkeurig de omstandigheden en gingen tot aktie over, een brief aan het gemeentebestuur en reportages voor verschillende dagbladen.

Toen de reactie van de overheid lauw bleef, steeg onze verontwaardiging en we haalden vrienden erbij om verder te gaan. De eerste groep vrijwilligers, die het Aktiecomitee pro Gastarbeiders vormden, telde al snel tien mensen. De eerste maanden beperkten we ons tot pensionbezoek, maar al snel beseften we, dat er veel meer aan de hand was dan alleen de erbarmelijke huisvesting.

Jacques Rooyackers en Emil wierpen zich op de individuele problemen, zoals weigering van ziekengeld enz., we zetten op zaterdagen een informatiestand op de Lijnbaan op, ik stelde een lesprogramma samen voor het leren van onze taal, we vervaardigden een informatiebulletin, eerst alleen voor Nederlanders, maar later ook in de talen van de buitenlanders, enz. Vanzelfsprekend hadden we voor alle activiteiten, vooral voor de lessen Nederlands en alfabetisering, meer mensen nodig. We plaatsten oproepen voor vrijwilligers in verschillende bladen en die kwamen er. Volop in het begin, want het was nieuw en in die tijd, begin jaren 70, bestond er veel betrokkenheid om je in te zetten voor je medemens. Ko Jansen, die haar hele leven

een grote inzet heeft betoond jegens de onderdrukten, nam de eerste opvang van de vrijwilligers op zich.

De kerngroep van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders breidde zich uit, vooral met Nederlanders, onder wie ouderen maar ook een groepje middelbare scholieren, de drie Robben, Marian, Miranda, Miriam, en Edo. Al snel versterkten enkele jonge buitenlanders de gelederen, de Turkse Menduh Karaman, de Spanjaarden Mila ... en Angel Muñoz, en de Marokkanen Achmed Mokhtari en Mohamed Bouzelmat. Zij deden vooral mee aan wat wij de pensioentochten waren gaan noemen, de bezoeken aan de logementen. Verder tolkten ze en vertaalden de bulletins in eigen taal, die we verspreidden in de pensions. Zij waren de pioniers bij dit vrijwilligerswerk, wat voor de buitenlanders toen helemaal niet zo vanzelfsprekend was. Later zouden vele anderen hun voorbeeld volgen. Net als de Nederlanders bleven sommigen kort, anderen lang, dat wil zeggen van enkele tot vele jaren. Helaas herinner ik me velen niet meer, maar ik wil niet nalaten aan allemaal uitdrukkelijk mijn dank uit te spreken voor hun inzet en toewijding. Ik noem de Portugees Fortunato, de Pakistaan Yasin, de Koerd Haci, de Turken Hamdi en Rasit, de Marokkanen Mohand Essettati, de twee Hassans, Nouredine, Mustafa en de verschillende Mohameds, de Kaapverdiaansen Teresa, Graciette, Adilia en Deolinda (kraakakties) en Zabu, de Marokkaanse Rachida, de Turkse Ayfer, de Venezolaanse Ana, enz. De opsomming is beknopt en doet onrecht aan degenen, die ik vergeet. Helaas, het is lang geleden en de periode van het AKPG besloeg bijna 25 jaar in mijn leven.

Maar ook bij de Nederlanders waren er, die intensief en jaren lang betrokken waren bij allerlei activiteiten. Een aantal is inmiddels helaas overleden, onder wie Gre de Rijke, Loek Swalef, Ko Jansen, Kelly, Gastao, Ans Leenheer en Jacobus Soetens, mijn vader. Op de spreekuren verleenden ook (aankomende) juristen hun diensten, onder wie Wil, Menno, Hein, Egbert, Hanneke, die later in de advocatuur terecht kwamen. Anderen vonden na het AKPG hun weg in de sociale sector, zoals Paul Veenboer, Beppie Brood, Peter van Boven, Jules Stuger. Andere langjarige vrijwilligers bij het spreekuur waren Ad van den Corput, Bram Mastenbroek, Fred Smit, Desiree Verlegh, Marloes Boot, Joke van de Tempel en Ary Moerman.

Na de staatsgreep in Chili kregen wij hulp van drie priesters, die waren gevlucht voor de fascistische dictatuur. Zij bleven ongeveer een jaar, tot zij een andere bestemming hadden gevonden. Ze leverden een grote bijdrage in het werk en deden aan veel activiteiten mee. Zij niet alleen natuurlijk. Daar waren Wallie, Rita, Margreet, Tom, Jacques, Laurens, Roel, Arie, Johan, Jonathan, en wie niet al meer.

Tot de trouwste vrijwilligers bij de lessen hoorden Bert Delhaes, die meer dan tien jaar bleef, en Peter Das en Otto Plat, die jaren lang de lessen aan het talenpracticum begeleidden. Voor het onderwijs hadden we de meeste vrijwilligers, en vooral in die groep zijn vele namen me ontschoten. Maar toch dank aan hen, o.a. de verschillende Peters, Franken, Manolo, Monieken, Koos, Hugo, Bernadette, Sharda, Tjitske, Nada, Birgitta, Inekes, Astrid, Hansen, Liesen, Mariannes, vele Peters, Toms en Tons, Bep, enz. enz. Eveneens bij de lessen en andere activiteiten aan buitenlandse vrouwen hadden we een zeer trouwe ploeg, onder wie de nonnen Zr. Mathilde en

Zr. Antoinette, Gerda, Jo, Farida, Ayfer, Rie, Marina, Ans Jansen, Hetty de Vries, Agaath en weer zal ik er wel een groot aantal vergeten.

Eén vrijwilligster onderscheidde zich bijzonder. Nadat ze naar Delft was verhuisd, waren we haar kwijt geraakt. Toen ze uit de pers vernam, dat we problemen hadden, omdat we onze huisvesting kwijt raakten, bood ze spontaan aan te komen helpen en draaide Loes weer een poosje mee.

De meeste buitenlanders waren er zich weinig van bewust, dat al die mensen zich belangeloos inzetten, want vrijwilligerswerk bestond in hun eigen land nauwelijks. Verwonderd waren ze wel over de grote hoeveelheid mensen, die hielpen en waardoor ze niet elke dag van dezelfde vrijwilliger taalles kregen. Op hun kaarten werden de vorderingen echter nauwgezet bijgehouden, zodat dit geen probleem vormde. Het leek voor een buitenstaander misschien chaotisch, maar het was het niet. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders leek als het ware een heel herkenbaar stukje derde wereld in Rotterdam. Geen moderne, westerse instelling, die imponeerde, maar een nogal kale plek, waar je met al je problemen en vragen terecht kon. Ons onderkomen in de Jacobusstraat was ronduit armoedig, de Henegouwerlaan uitermate sober en de 's-Gravendijkwal al evenzeer, maar wel groter. Ook de bedrijvigheid was niet strak geordend. De lessen vonden plaats in één grote ruimte, waarin tafels met stoelen eromheen eilandjes vormden. Op die eilandjes kregen de buitenlanders taalles. Eenmaal bezig hoorde men de andere groepen niet. De meeste leerlingen hadden geen schooltraditie en vonden het wel gezellig. Men kwam graag en in grote getale. Het spreekuur was idem dito. In een grote ruimte stonden de bureaux aaneengeschoven, erachter de spreekuurhouders met een cliënt en eventuele tolk. Degenen, die moesten wachten – het was altijd loeidruk – zaten op stoelen rondom, tegen de muur. Vaak bemoeide men zich met elkaars problemen, maar op dit kollektieve spreekuur leerden de buitenlanders en wij van elkaar. De spreekuurruimte diende tevens als kantoor, waar medewerkers hooguit over een bureau beschikten, ook de kerngroep onder wie ikzelf.

Deze werkwijze sloot aan bij de thuiswereld van de gastarbeiders en wie zich als Nederlander hierin niet kon vinden, paste niet bij het AKPG. Het was een kwestie van mentaliteit, solidariteit, één zijn met je medemens. Die tijd lijkt heel ver weg in 2008, maar kommentaar op onze georganiseerde chaos was er destijds al vanaf het begin.

Men snapte het eenvoudig niet.

Bij het jongerenwerk bestond de achterban op den duur bijna uitsluitend uit Marokkaanse jongeren. Met name in het begin waren er nog wel soosbezoekers van andere nationaliteiten als Turken en Kaapverdianen, maar op den duur lieten de meesten van hen het afweten op een groepje van vier Turkse jongens na, die zich onder de veel lastiger Marokkaanse groep handhaafden en door hen volledig geaccepteerd werd. Tevens was er gedurende enige tijd een groepje Italiaanse meisjes, die hun weg naar de jongerensoos hadden gevonden, maar helaas lieten ook zij het afweten. Ineens kwamen ze niet meer. Zelf betreurde het AKPG de eenzijdige samenstelling van de soosbezoekers.

Op den duur kreeg het Aktiekomitee pro Gastrabeders ook stagiaires, die vooral aan de spreekuren mee wilden werken, maar die wij dwongen ook aan het les geven mee te doen, omdat dit een kennismaking met de buitenlander op een heel ander niveau betrof. Eveneens probeerden we de stagiaires bij het jongerenwerk te betrekken, maar vooral bij de vrouwelijke stagiaires mislukte dit nogal eens. Een van de uitzonderingen was Alma Gazan, die bijzonder populair werd onder de Marokkaanse jongens en na haar afstuderen onmiddellijk een baan kreeg bij een projekt voor Marokkaanse jongeren. Dit terwijl ze oorspronkelijk op deze lastige groep was afgeknapt, daarna toch al haar moed bij elkaar had geraapt en zich met grote inzet met de jongens ging bemoeien. Andere stagiaires, die veel voor het jongerenwerk betekenden, waren Henk Boot, Peter van Boven, Ole Jorgensen, Robin, "Punky", Yvon, Jules, Sharda en Lloyd.

De stagiaires draaiden in de weekeinden regelmatig mee met de soosdiensten, want hoewel de soos elke dag open was, waren de tijden in het weekeinde extreem lang, zaterdag van 3 tot 11 uur met uitloop en zondag van 1 tot 6 uur met uitloop.

Over het algemeen was het zo, dat een stagiaire, die het bij ons uithield, echt tot de betere werkers gerekend kon worden. Door de ontelbare aantallen buitenlanders, die bij het Komitee kwamen, was het voortdurend onder stress werken. Verder konden de moeilijke omstandigheden van de buitenlanders en hun andere culturele achtergrond tot grote misverstanden leiden. Er was een groot inlevingsvermogen nodig om te kunnen funktioneren in het AKPG en een flinke dosis uithoudingsvermogen. Mensen, die zich op het spreekuur vervoegden, hadden dikwijls niet één, maar meer problemen, die dringend om een oplossing vroegen. En gezegd moet worden, dat veel instanties ware langzaam malende ambtelijke molens bleken te zijn. Tegen een wanhopige nieuwe stagiaire luidde het steevaste advies, voet tussen de deur en niet weghalen. Elke strohalm pakken om het probleem op te lossen. En met veel doorzetting werden er heel wat problemen opgelost; menige zaak, die al door een advokaat was verloren, won het AKPG alsnog.

Bleek, dat veel buitenlanders een soortgelijk probleem hadden, dan belegden we een vergadering met de belanghebbenden en gingen actie voeren, waarvan we natuurlijk de pers op de hoogte stelden.. De meeste stagiaires deden daar aan mee, maar niet allemaal. In het begin hadden we vooral Nederlandse stagiaires, maar op den duur ook Surinaamse, Antilliaanse en buitenlandse krachten. Natuurlijk ga ik er weer een paar vergeten, als ik mijn dank uitspreek aan Vera, Ellen, Marian, Enice, Selma, Irma, Adri, Joan, Frans, Elena, Mustafa, Lloyd, Jules, Gastao.

Van de Nederlandse vrijwilligers zijn er een aantal tot aan het laatst toe trouw gebleven en hebben ook geprobeerd het AKPG te redden, toen we zo lelijk in de val waren getrapt, die onbetrouwbare bestuursleden voor ons hadden gespannen. De valse bestuursleden maakten het karwei af, dat jaren geleden al begonnen was o.a. door het BAKO, dat niet alleen roddel verspreidde, maar zelfs zo ver ging leden van het AKPG te benaderen met z.g. bewijsmateriaal, waaruit zou blijken, dat ik fraude pleegde. De bedoeling was natuurlijk deze leden los te weken van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Het AKPG prijst zich gelukkig nooit medewerkers te hebben

gehad, die zich aan dit soort streken bezondigden. Maar dank aan Desiree, Fred Smit, één van de betere penningmeesters, die we hebben gehad, Peter Linke, die toen al niet meer meedraiden, maar toesnelden, toen ze van de problemen hoorden. En natuurlijk dank aan diegenen, die tot het laatst toe bleven, onder wie Ans Jansen, Yvonne, Frans, Ad, Hetty de Vries, Marloes Boot, Joke van de Tempel, Mohamed Bouchtoubi en Ary Moerman.

Ontbreken nog de tijdelijke arbeidskrachten. De gemeente vond, dat het AKPG geen recht had op vast personeel, want we waren een vrijwilligersorganisatie. Die regel gold alleen voor ons Komitee, maar niet voor onze afsplitsing BAKO, die al vrij spoedig na het ontstaan meer vaste personeelsleden kreeg. Via het Arbeidsbureau kwam Pro Gastarbeiders aan tijdelijke arbeidskrachten, die voor één jaar in dienst mochten komen. De eerste keer waren dit Nederlanders, die door het Arbeidsbureau waren gestuurd; het jaar daarna gingen we zo veel mogelijk op jonge buitenlanders over, zodat die een kans kregen werkervaring bij ons op te doen. Het succes was wisselend. Enkelen, met name de Nederlanders Michiel, Peter Linke, de Marokkaanse Saida Omari, de Kaapverdiaansen Zuleica, Dina en Maria en de Turkse Ruckiye waren fantastisch. Anderen voldeden redelijk, en enkelen waren een regelrechte ramp.

Dank zij Johan Henderson, raadslid voor de Partij van de Arbeid, kregen we in de jaren '80 toch toestemming één vaste kracht in dienst te nemen als coördinator. Dit mocht van de gemeente niet iemand uit de eigen gelederen zijn. Vanzelfsprekend ging het weer mis, want om in een ruige derdewereldtoestand te functioneren was meer nodig dan over capaciteiten beschikken, waarmee je het in een doorsnee instelling goed zou redden. Na twee mislukkingen gingen we ten slotte over op een andere invulling. We beschikten over anderhalve formatieplaats, een halve jongerenwerker en een hele coördinator en verder waren er de apparaatskosten van de lessen Nederlands, waar we ook wat mee konden doen. De jongerenwerker kreeg – hoewel zwaar onderbetaald net als wij allemaal – een volledige arbeidsplaats en Joke, Ary, Marloes en ik werden uit het restant betaald, waarbij vooral Marloes er slecht af kwam. Maar wij, met onze idealistische afwijking volgens verrader/bestuurslid Peter van Agteren, namen er genoeg mee.

Voor de sfeer binnen het Komitee was het een ideale oplossing, als jarenlange medewerkers stonden we allemaal voor meer dan 100% achter het werk en doelstelling, en een pas aangetreden nieuwkomer, die in tegenstelling tot ons een flinke duit verdiende, veroorzaakte geen ongenoegen meer met opvattingen, die niet in het werk pasten. Nieuwelingen hadden soms al direkt bij binnenkomst een mening, hoe alles beter kon. Dikwijls hadden ze geen flauw benul van andere culturen, laat staan van buitenlanders, die uit zeer achtergestelde posities kwamen. Veel ellende veroorzaakte daardoor op een gegeven moment een educatieve werkster, die we hadden gekregen voor onze lessen Nederlands. Zij wilde die op een bureaucratische, formele wijze gaan opzetten, terwijl onze jaren lange ervaring had geleerd, dat dit absoluut niet zou werken. Net het kolonialisme, spotten wij. Een nieuwe komt binnen en de geschiedenis begint, alsof er daarvoor niets was geweest.

Toen de educatieve werkster haar zin niet kreeg, stapte ze met een collega achter onze rug naar de gemeente om haar beklag te doen met het gevolg, dat ons de twee onderwijskrachten weer werden afgenomen. De meegetroonde collega, die later bij de basiseducatie (inburgering) ging les geven, kwamen Marloes en ik een aantal jaren later bij een solidariteitsactie weer tegen. Zij bekende toen, dat ze achteraf had begrepen, dat onze werkwijze juist effectief was en het niet werkte buitenlanders, afkomstig van het primitieve binnenland zonder schooltraditie in een keurslijf te dwingen. Overigens schijnt dit probleem nog steeds te spelen, formele inburgeringskursussen, die niet lopen, terwijl Abou Rakrak de toeloop van kursisten nauwelijks aan kan.

De bedoeling van dit hoofdstuk was een inleiding. Ik vraag me echter af, of het niet beter een nawoord kan zijn, want ik beschrijf vooral de organisatie en medewerkers en problemen, waar we tegen aanliepen. Het eigenlijke Aktiecomitee pro Gastarbeiders met zijn akties, projekten en activiteiten, zoals lessen Nederlands en alfabetisering, spreekuren, vrouwenwerk, jongerenwerk, culturele avonden, voorlichting, talrijke perscommuniqué's enz. wordt pas hierna uit de doeken gedaan. Het zijn bijna vijftientig hectische jaren geweest. Hectisch niet alleen door de ontelbare mensen, die gebruik maakten van het AKPG, de tegenwerking van overheids zijde, het geldgebrek, de roddel, de voortdurende werkdruk door tekort aan menskracht, het nieuwe van de werksoort, waardoor we wel veel leerden, enz. Toch werden we als het ware een grote familie en nog steeds bestaan er kontakten.

Bij het AKPG kwamen, zeker zo'n duizend bezoekers per week af op de activiteiten, maar we leefden voortdurend met stress door chronisch geldgebrek. Subsidie werd immers maar mondjesmaat gegeven en een deel van de overheid was ons niet welgezind, al waren er zeer gunstige uitzonderingen zoals heel lang de afdeling onderwijs.

Tegenwoordig is algemeen bekend, dat met name Marokkaanse jongeren nogal eens moeilijk kunnen doen. Wij hadden er als eersten in Nederland mee te maken, met als gevolg, dat de eerste jongerenwerkers niet in staat bleken te functioneren bij deze groep. Pas met stagiaire Jules en later vrijwilliger Hans Tulkens ging het beter, aangezien deze veel hart en begrip voor hun doelgroep hadden. De laatste jongerenwerker Mohamed Bouchtoubi was een gouden greep. Eindelijk iemand, destijds met geen enkele opleiding, die dit jongerenwerk in zijn vingers had. Evenwel het mislukken van jongerenwerkers werd door de gemeente volkomen op onze schouders gelegd. Wij zouden het niet goed doen. Ca. 8 jaar later zou wethouder Hans Simons iets toegeven, toen hij op een vergadering uitsprak, dat "met de kennis die we nu hebben, moeten we konstateren, dat het AKPG destijds te maken had met randgroepjongeren." Veel zijn we met die opmerking nooit opgeschoten.

Nadat het AKPG de genadeslag was toegebracht, zou Hans Simons beweren, dat wat de lessen Nederlands betrof, de basiseducatie eigenlijk terug zou moeten naar de abc-kursussen van vroeger. Deze abc-kursussen waren de lessen zoals ooit opgezet

door het Aktiekomitee pro Gastarbeiders en door een vrijwilliger als zodanig betiteld. Van waardering jaren achteraf kon het AKPG niet rond komen.

Het AKPG had altijd meer medewerkers nodig vanwege de zeer grote achterban. In het begin, de jaren '70 van de vorige eeuw, heerste er een andere tijdgeest. Velen wensten zich in te zetten voor een betere samenleving en vrijwilligers van alle leeftijden en uit alle lagen van de bevolking meldden zich. Echter halverwege de jaren '80 lag vrijwilligerswerk steeds moeilijker. Studenten hadden geen tijd meer en steeds meer instellingen deden een beroep op gepensioneerden en andere mensen met vrije tijd. Gelukkig kreeg het Aktiekomitee pro Gastarbeiders elk jaar subsidie van het Arbeidsbureau voor drie tot vijf werknemers. Helaas als we een goede kracht graag wilden houden, kon dat niet, omdat we niet over geld beschikten iemand in vaste dienst te nemen. Stagiaires droegen wel bij aan de oplossing van het personeelsgebrek, maar zij kwamen ook om te leren en er werd een onevenredig zwaar beroep op hen gedaan. Gelukkig leerden ze veel bij ons en tot hun eer moet worden gezegd, dat alleen de goede hun stage succesvol af maakten. Een aantal beviel het werk op het AKPG zo goed, dat ze na een jaar stage bleven als vrijwilliger.

Al diegenen, die het Aktiekomitee pro Gastarbeiders hebben gevormd, kunnen beamen, dat de werkdruk enorm was en iedereen lange dagen maakte. Het was een inzet, die uit het hart kwam en waarschijnlijk hebben onze buitenlandse vrienden dit wel gemerkt. Toen ik een paar jaar geleden bij één van hen, een Turkse man, ging eten, maakte hij de opmerking, dat hem altijd was opgevallen, hoe aardig de mensen bij het AKPG waren. Hij bewaarde warme herinneringen aan ons Komitee en dat deed me heel erg goed. Evenals de enthousiaste begroetingen, die mij en andere ex-AKPG-ers regelmatig ten deel vallen, als we weer eens een bekende op straat tegenkomen. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders heeft veel aan de kaak gesteld en veel in gang gezet. Daar kunnen we met voldoening op terug kijken. Ik denk ook, dat het geschiedenis heeft geschreven in Rotterdam.

BEGIN

In 1962 werd ik in mijn hoedanigheid van lerares Spaans benaderd door het Ministerie van Sociale Zaken om Nederlandse les te geven aan Spaanse arbeiders, die waren gehuisvest op het kamp Waalhaven in Rotterdam Zuid. De lessen waren twee avonden in de week en per avond had ik 3 groepen. Al spoedig bleek me, dat het niveau nogal uiteenliep. Ik splitste de groepen op naar opleidingsniveau, dat varieerde van analfabeet, half analfabeet, tot lagere school en iets aan voortgezet onderwijs.

De arbeiders waren voornamelijk werkzaam in de bouw en in de scheepsbouw. De meesten waren afkomstig uit het arme Noord-Westen, Galicie, maar daarnaast kwamen ze uit alle landstreken van Spanje, behalve Baskenland en Cataluña, waar dank zij de aanwezige industrie minder werkloosheid heerste. Over het algemeen betrof het mannen van boven de 25 jaar, van wie de meesten getrouwd waren.

Het kamp Waalhaven was een naargeestige opslagplaats van mannen. In grote slaapzalen stonden stapelbedden en ieder beschikte over een deel van een afsluitbare metalen kast voor zijn kleding en persoonlijke spullen. Behalve het bed en deze deelkast was alles gemeenschappelijk, wasruimte, toilet, eetzaal en een soort kantine. De maaltijden waren voor Spanjaarden haast niet te pruimen en op een dag werd er dan ook gestaakt tegen het slechte eten. Daarna werd pogingen gedaan de maaltijden een beetje te verspaanssen. Lekker werd het nooit.

GEZINSHERENIGING – SPAANSE KINDEREN

Na enkele jaren dunde de bezetting van het kamp Waalhaven uit. De Spanjaarden zochten onderdak in logementen in meer bewoonde gedeelten van de stad of trachtten een woning te bemachtigen, zodat ze hun vrouw naar Nederland konden halen om een handje mee te helpen met geld verdienen. Immers niet alleen het eigen gezin maar ook nog andere familieleden moesten worden onderhouden. Onder dictator Franco werd in eigen land grote armoede geleden. De kinderen werden gestald bij de grootouders of andere familieleden, of op een kostschool geparkeerd. Voor een evenwichtige ontwikkeling van de kinderen was de afwezigheid van de vader al problematisch geweest, de verlating ook nog door de moeder leidde tot tragische gevolgen. Kinderen, die neurotisch gedrag gingen vertonen met zeer slechte schoolresultaten. In geval van overkomst van de echtgenote werden dan na enige tijd ook de kinderen naar Nederland gehaald. In de jaren '60 en vroege jaren '70 betekende dit voor de Nederlandse onderwijzers een groot probleem, want niets was er geregeld voor deze nieuwe leerlingen. De plotselinge overplaatsing op een Nederlandse school, vaak in een klas ver onder hun leeftijd vanwege het taalprobleem, bracht nieuwe trauma's teweeg en leidde niet tot herstel van de leerprestaties. Vader en moeder waren gedurende de dag aan het werk en de kinderen derhalve min of meer aan hun lot overgelaten, met de huissleutel aan een koordje om hun nek. Toch waren de ouders zeer bezorgd over de opleiding van hun kinderen. Deze waren in lagere klassen geplaatst vanwege het feit, dat ze geen Nederlands spraken en hun nivo dus niet kon worden vastgesteld. Temidden van hun veel jongere klasgenoten voelden de kleine Spanjaarden zich doodongelukkig en de schoolresultaten waren vanzelfsprekend bedroevend. Als het helemaal niet scheen te lukken met school, werd in veel gevallen besloten de kinderen maar weer terug te sturen naar Spanje, waar ze inmiddels ook achterop waren geraakt. En zo pendelden veel Spaanse kinderen tijdens hun schooljaren heen en weer met alle gevolgen vandien voor hun opleiding en later beroepsleven.

Aangezien moeder ook moest bijdragen aan het gezinsinkomen, werd soms de oudste dochter thuis gehouden en belast met het huishouden en zorg voor broertjes en zusjes. Deze situatie beknotte niet alleen haar toekomstmogelijkheden, maar belette haar tevens vriendschappen te sluiten met leeftijdgenoten. Ook van het leren van de Nederlandse taal kwam er in zo'n eenzame situatie natuurlijk niets. Nog meer dan andere kinderen van gastarbeiders werd zij het kind van de rekening.

DE LIJDENSWEG VAN LA UNION

Veel Spaanse arbeiders waren in eigen land al actief geweest tegen het regiem onder de dictatuur van Franco, de bondgenoot van Hitler en Mussolini. Als kinderen of jongeren hadden zij de burgeroorlog meegemaakt (1936-1939) en velen telden slachtoffers in hun familie. In Nederland werd de strijd tegen de gehate dictator voortgezet. Militante Spanjaarden gingen naar voetbalwedstrijden, als een Spaanse club hier kwam spelen, en hielden tijdens de wedstrijd hun spandoeken met anti-Franco leuzen omhoog. De illegale krant van de communistische partij "MUNDO OBRERO", werd op ruime schaal verspreid.

Ook werden in Rotterdam demonstraties georganiseerd, waarbij vooral die in 1968 een grote opkomst had. LA UNION, een vereniging van antifascistische Spanjaarden, had mij verzocht Nederlandse organisaties te zoeken om gezamenlijk een demonstratie tegen de dictatuur in Spanje te organiseren. Ik had toen al veelvuldig contact met antifascistische Spaanse arbeiders en voldeed graag aan dit verzoek. Het waren o.a. linkse politieke partijen, die de organisatie op zich namen, wat de Spanjaarden veel voorwerk bespaarde. Zij vroegen de vergunning aan, bepaalden de route en zorgden voor de nodige publiciteit. De demonstratie verliep niet helemaal vlekkeloos. Ik herinner me nog, hoe in de leiding van de grotendeels Nederlandse organisatie onenigheid ontstond, omdat op een bepaald moment de Spanjaarden enthousiast de route uitbreidden – overigens zonder veel tegenstand van de politie. Een paar van de Nederlandse organisatoren waren het daar niet mee eens en verlieten boos de demonstratie

Reeds in 1963 hadden antifascistische Spanjaarden in Rotterdam hun eigen organisatie opgericht, LA UNION, waarvoor de socialistische vakbond N.V.V. hun in een voormalig badhuis aan de Dijkstraat ruimte had afgestaan. Die ruimte moesten zij echter delen met het Jongerencontact, aangesloten bij het N.V.V., wat nogal eens tot strubbelingen leidde. Alles, activiteiten, zaalhuur enz. werd door de leden van LA UNION uit eigen zak betaald. In Rotterdam bestond evenwel sinds 1962 de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, voortgekomen uit het R.K. welzijnswerk. Deze stichting ontving van de gemeente Rotterdam en het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) een ruime subsidie. Voor Spanjaarden met problemen was er ook een Spanjaard in dienst als maatschappelijk werker, Jordana, algemeen bekend als een fervente aanhanger van Franco. Over de huisvesting in logementen dorst deze te schrijven, dat die slecht was, omdat de Spaanse arbeiders er te weinig voor betaalden. Nota bene 20 tot 25 gulden per persoon per week voor een stapelbed in een kamer gedeeld met 5 tot 11 andere mannen.

Overigens bestond er nog een tweede "centrum" voor Spanjaarden, waar geen oppositie tegen het bewind van Franco geduld werd. Hier zwaaide o.a. de pastoor Don Pedro Bodenstaf, de scepter. Deze zou ook de kritiek van het Aktiecomitee pro Gastarbeiders op de slechte huisvestingssituatie van buitenlandse arbeiders veroordelen.

LA UNION meende recht te hebben op een bijdrage voor hun activiteiten van de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers, maar die was hun keer op keer geweigerd. Gezien hun afkeer van de maatschappelijk werker en de taalproblemen met Nederlanders wendden zij zich tot mij om hulp. Ik was volkomen onervaren op dit gebied, Toch vroeg ik een gesprek aan met de directeur van de Stichting en samen met drie of vier bestuursleden toog ik erheen. Het was einde 1968. Het gesprek was teleurstellend en verbazing wekkend. Er zouden geen middelen zijn om de Spanjaarden subsidie te verlenen noch viel zoiets binnen de subsidievoorwaarden. Ik vroeg om een tweede gesprek, waarin wij zouden worden voorgelicht over het werk van de Stichting en de voorwaarden om in aanmerking te komen voor subsidie. Dit werd geaccepteerd en dus gingen we een paar weken later voor de tweede keer naar het kantoor van de Stichting aan de Beukelsdijk. Intussen wist ik iets meer over subsidies, maar mijn kennis was vaag en het terrein subsidies aan buitenlandse organisaties was geheel nieuw. In dit tweede gesprek probeerde de directeur vooral te benadrukken, dat de Stichting met grote financiële tekorten kampte, maar hij kon niet geheel onder de vraag uit, dat er mogelijkheden waren om LA UNION financieel te ondersteunen.

En toen kwam de aap uit de mouw. Men wilde hiertoe niet overgaan om politieke redenen, namelijk aan de wanden van de zaal in de Dijkstraat hing de door Franco verboden republi-keins vlag, een foto van de Amerikaanse zwarte aktiviste Angela Davis (die destijds onschuldig gevangen zat) en een foto van een Amerikaanse soldaat, die een Vietnamees mishandelde. Een bevriende advocaat vertelde mij, dat dit soort censuur in strijd was met de vrijheid van meningsuiting en dus geheel onterecht. Desondanks kwam ik op dat moment er niet doorheen. Om mij te overtuigen van het prangende geldgebrek van de Stichting gaf de directeur, ds.C. van Nes, mij kopieën mee van de accountantsrapporten van het afgelopen jaar en enkele voorafgaande jaren. Ik mocht ze inkijken en moest ze binnen een paar dagen terug bezorgen. De volgende dag haastte ik mij naar een groot warenhuis en liet de hele boel fotokopieren. Het zou La Unión nog van pas komen en hoe!.

Want deze zelfde kwestie leidde in maart 1970 tot een fiks schandaal. Op een vergadering in het stadhuis over toestanden in logementen en andere problemen van buitenlandse arbeiders bracht ik aan het slot de subsidiering aan LA UNION ter sprake. De voorzitter van het bestuur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, Officier van Justitie Mr P. Bos, beweerde, dat LA UNION al jaren lang werd gesubsidieerd, zoals uit de boeken zou blijken. Dit was mijn kans. "Wijst u me dan eens aan onder welke post die subsidie staat", vroeg ik beleefd aan Mr Bos en gooide de accountantsrapporten over de lange tafel. De Officier van Justitie riep uit, dat ik niet over de accountantsrapporten kon beschikken, maar moest het antwoord over subsidiering schuldig blijven. De waarheid was een ongemakkelijke zaak, want subsidie was aan LA UNION nooit gegeven en de Officier van Justitie loog.

Dit verhaal wilde ik aan de Volkskrant kwijt, die weinig interesse had getoond voor de huisvestingsproblemen van buitenlanders, maar wel voor politieke kwesties. Merkwaardig genoeg had ik bij thuiskomst een telefoonstoring en ik vroeg me af of

de BVD (Binnenlandse Veiligheidsdienst) ermee te maken had. Op de vergadering was immers ook het hoofd van de vreemdelingenpolitie aanwezig, die met de Binnenlandse Veiligheidsdienst samenwerkte. Geen nood. Voor mijn toenmalige woning stond een telefooncel en het incident was vlug doorverteld. Het kwam in geuren en kleuren in de rubriek DAG IN, DAG UIT van de Volkskrant en hierna wierp de volledige vaderlandse pers zich op de zaak. Op de radio werd erover gesproken en in een televisiejournaal vernam ik, dat de Spaanse Minister van Arbeid, op bezoek in Nederland, niet meer langs zou gaan bij de Rotterdamse Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers vanwege deze kwestie. Op den duur greep het Ministerie van CRM in en beval de Stichting aan LA UNION alsnog subsidie te verlenen. Na vijf maanden gedraal vond uiteindelijk een storting plaats. Maar ook nog lang daarna bleven de strubbelingen, het getraineer en getreiter voortduren.

LOGEMENTEN

Mijn bemoeienissen met de Spaanse arbeiders leidden inmiddels tot activiteiten voor buitenlanders van meer nationaliteiten. In de kranten verscheen in het najaar 1969 een artikel over slechte huisvesting van buitenlanders in Utrecht. Zelf had ik al eens samen met een paar Spanjaarden in 1964 het onderdak in Rotterdam in overvolle logementen van Italiaanse en Spaanse arbeiders aan de kaak gesteld. Veel weerklank kregen we toen niet. Onze actie eindigde in een oproep om meubilair voor buitenlanders, die hier een woning hadden bemachtigd en de respons daarop was niet slecht. Maar de conciërge van de Sint. Vincentiusvereniging, waarmee ik de meubelactie samen deed, brak bij het sjouwen naar boven van zware meubelstukken zijn been en dit betekende het einde van deze activiteit.

Echter in 1969 werd alles anders in mijn leven. Half oktober 1969 werd het Aktiekomitee pro Gastarbeiders geboren. En niet omdat ik stond te trappelen. Mijn toenmalige partner vertelde me met ingehouden woede over een lulverhaal van de wethouder van Sociale Zaken, G.Z.de Vos, die op vragen in de gemeenteraad had geantwoord, dat in Rotterdam de huisvesting van de buitenlandse arbeiders niets te wensen over liet. Hij baseerde zich op informatie afkomstig van de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers, waarvan één van de taken was toezicht op die huisvesting. Dit was vastgelegd in de wervingstractaten. Maar de Stichting had nog nooit een pension van binnen gezien. Evenzo treurig was het gesteld met lessen Nederlands aan buitenlanders, hoog genoteerd in de statuten, maar deze werden zeer beperkt gegeven, slechts aan Spanjaarden. Die lessen gingen over roeiertjes op een vijver, en meer van dat soort onzin, en hadden niets te maken met het dagelijks bestaan van de Spanjaarden, terwijl elke taalkundige structuur ontbrak. Wat te denken bij voorbeeld van een te beantwoorden vraag uit de oefeningen, die luidde: Is de pauw een mannetje of een vrouwtje?

Ik had in oktober 1969 net een aantal akties voor Afrika achter de rug en was weinig in voor nieuwe activiteiten. Echter liet ik me door mijn partner overtuigen,

dat mijn soliditeit voor de gastarbeiders in een hun wezensvreemd land dringend noodzakelijk was. Van Spaanse arbeiders kreeg ik wat adressen van logementen en zo togen mijn man en ik samen naar ons eerste pension in de Kievitstraat. We troffen daar nog slechts twee Spanjaarden aan, die samen een klein kamertje deelden. De rest van de bewoners bestond uit een groot aantal Marokkanen, van wie velen Spaans spraken dank zij hun herkomst uit voormalig Spaans Marokko. We werden met open armen ontvangen en moesten vele glazen thee drinken. We vertelden, dat onze bedoeling was de pensions te inspecteren en de gemeente op de vingers te tikken vanwege gebrek aan toezicht. De Marokkanen reageerden enthousiast en we kregen alles over het pension te horen en te zien. Het grote witte pand, door de Marokkanen spottend *Grand Hotel du Tourisme* genoemd, bestond uit drie verdiepingen onderverdeeld in grote en kleine kamers. Daarin stonden, al naar gelang de beschikbare ruimte stapelbedden met ongeveer 1½ meter tussenruimte. Enkele kamers telden wel 12 bedden. De huur per bed, weet ik niet meer precies, maar in vrijwel alle Rotterdamse pensions lag die op f 20,-, f 22,50 of f 25,- per week per persoon. Voor die prijs beschikte men behalve over het bed, over een plekje in een kast en gebruik van de keuken en eventueel de douche. Niet alleen het Grand Hotel du Tourisme was smerig, overvol en brandgevaarlijk. Van de 49 logementen, die het Aktiekomitee pro Gastarbeiders toen bezocht, konden we er 47 op de eerste zwarte lijst zetten. Slechts twee konden de toets der kritiek doorstaan terwijl de prijzen er evenmin hoger lagen. In een pension in de Ommoordsestraat stonden zelfs geen bedden en sliepen de buitenlandse arbeiders in bedsteden!

De gastarbeiders betitelden met galgenhumor hun onderdak vaak met sprekende namen als Hotel Wandluis, De Grot, Het Hol enz. Het AKPG zelf had voor één logement ook een treffende naam bedacht, het Bedouinenkamp. Het was een morsige zolder van een boerderij in Overschie, waarop de boer een aantal matrassen op de vloer had gedeponneerd, op enkele plaatsen van elkaar gescheiden door een er tussen in gehangen lap stof. Met een weergaloze smoes van mijn partner wisten we toestemming van de boer te krijgen om de zolder te bekijken. Onze haren rezen ten berge. Verwarming was er uiteraard niet. Wasgelegenheid nauwelijks. Over kasten beschikten de mannen evenmin. Ongelofelijk! Korte tijd later ging radioverslaggever Bob Visser er een kijkje nemen en het gevolg was een vechtpartij tussen de boer en één van de Marokkanen, die zijn nood klaagde over het onderkomen.

De eerste twee Marokkanen, die ons zo gastvrij onthaalden, in het logement aan de Kievitstraat, namen ons graag mee naar andere pensions, waar het al niet veel beter was. De straatnamen hadden ze ons niet kunnen vertellen, want die waren te moeilijk voor ze. Later bleek, dat ze die ook niet konden lezen, want ze waren het Latijnse alfabet niet machtig. Ze noemden de logementen bij het huisnummer. In één van de pensions troffen we ook Turken aan, die al even verheugd op ons bezoek reageerden. Zij brachten ons weer op andere adressen met Turkse bewoners en zo hadden we in een mum van tijd een hele lijst van 49 logementen bezocht, verspreid over de hele stad. Het beeld, dat zich op ons netvlies aftekende, was ontluisterend. De derde wereld in eigen stad. Hoe konden er in een welvarend

land zulke wantoestanden bestaan? Ik kon er in het begin niet van slapen en de gelaten ondergane ellende, die ik waar nam, maakte, dat ik doorzette met akties, niet wetend waaraan ik begon. Het zouden vierentwintig jaar van mijn leven worden. En nu ik dit alles opschrijf, eindelijk, verbaas ik me nog meer dan destijds over de broodmagere reactie van de overheid. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders stelde wantoestanden aan de kaak. De pensionbazen, die de regels met voeten traden, konden tevreden zijn. Er werd door de overheid alleen wat lippendienst bedreven. Logementen zouden worden gesloten, maar het gebeurde niet. Ik had nooit een blad voor de mond genomen, maar zelfs al het rumoer, dat

in de pers ontstond, bleek onvoldoende voor doeltreffende maatregelen. De derde wereld in Rotterdam bleef. De overheid bleek er blind en doof voor.

MINDERHEDEN BINNEN DE MINDERHEID EN HUN TALEN

Soms maakten we merkwaardige dingen mee. Eenmaal in een pension aan de Mathenesserlaan kwamen we er met handen en voeten en een minimum aan Nederlandse woorden niet uit. Eén van de Turken zei: Wacht. Tolk. Hij ging naar boven en kwam even later terug met een Marokkaan, die weliswaar geen Turks sprak, maar met gebarentaal en weer een minimum aan Nederlandse woorden de bedoeling duidelijk wist te maken. In een logement aan de Claes de Vrieselaan maakten we iets soortgelijks mee. Ook daar werd iemand gehaald, die wat meer Nederlands beheerste. Het was een zwarte man en ik liet uit mijn mond vallen: "Wat bijzonder, een Surinamer, die Turks spreekt." "Neen", was het antwoord, "ik Turk". Zo begon mijn kennis over het land Turkije met zijn vele minderheden. Recep was de enige zwarte Turk in Rotterdam, een intelligente man en één van de aardigste mensen, die ik in mijn leven heb ontmoet. Het was een schok voor mij drie jaar geleden te horen, dat hij aan een hartaanval was overleden. Gedurende het hele bestaan van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders zouden we contact houden. Regelmatig kwam hij op ons spreekuur met landgenoten aanzetten, die een probleem hadden. Later richtte hij de vereniging FLORIYA op om Turkse jongeren van de straat te houden met o.a. voetbal en muziek. Hij was kraanmachinst, maar raakte in de jaren tachtig werkloos. Daarop begon hij een theehuis, maar veel te veel klanten consumeerden op de pof, waardoor Recept nering ten onder ging. Zijn grootste vriend in Rotterdam was een Griek, Stavros.

Niet alleen werden we met onze neus gedrukt op de onderscheidene bevolkingsgroepen van Turkse afkomst, ook de Marokkaanse populatie bleek geen eenheid. In het pension aan de Oudaenstraat, was de dubbele benedenverdieping gescheiden door een lang gang. De gang bleek ook een taalgrens aan te geven. Aan de ene kant woonden de Arabische Marokkanen, die hun eigen Arabische taal spraken, en aan de andere zijde woonden de Berbers, die zich van een totaal andere taal bedienden, één van de drie Berber talen, die Marokko kent.

Zo ging het met elke nationaliteit. Van Spanje wist ik vanzelfsprekend, dat er vier talen in het land worden gesproken, het Spaans (Kastiliaans), Gallego (Noordwest-Spanje) het Catalaans, (Noordoost-Spanje) en het Baskisch in het Baskenland. Catalanen en Basken waren er nauwelijks in Nederland, daar deze streken welvarender waren en al trekarbeiders uit de vele arme gebieden van Spanje werk verschaften.

In Portugal werd Portugees gesproken, maar de vele Kaapverdianen, die in die tijd officieel de Portugese nationaliteit hadden, spraken kriol, een dialect van het Portugees.

En bij de Pakistanen kregen we te maken met drie taalgroepen, waarvan het punjabi het meest werd gesproken. De lingua franca was het urdu.

Het was Babylon in Nederland en het mocht veel bevreemding wekken, dat er geen enkele poging was gedaan noch van overheids zijde noch vanuit de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers om aan taalweerbaarheid en onderlinge spraakverwarring iets te doen.

Het was dus niet alleen de huisvesting, die ten hemel schreiend was. Er bleek nog veel meer aan de hand. De meeste buitenlanders kenden weinig meer Nederlands dan dank u wel en alstublieft. Een enkeling redde zich met een woordenschat van hooguit 50 woorden. Met zo'n persoon en flink wat handen- en voetenwerk kwamen wij er dan wel uit om onze bedoelingen duidelijk te maken. Dit gold voornamelijk voor de Turken, Grieken en Joegoslaven. Met de Spanjaarden, Portugezen, Kaapverdianen en Marokkanen redde ik me in het Spaans of Frans. Toen we in 1973 en 1974 tegen de eerste Pakistanen aanliepen, konden we er met hen in het Engels uitkomen. Er was altijd wel iemand, die één van die "hulp" talen machtig was. Lessen Nederlands bestonden op zeer geringe schaal, zoals gezegd, alleen voor Spanjaarden, gegeven door de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers. De Volksuniversiteit gaf ook een cursus, maar die werd alleen door hoger opgeleiden bezocht.

MAATSCHAPPELIJK WERK

Maatschappelijk werk, net als controle van de huisvesting ook een taak van genoemde stichting, was er nauwelijks, en de kwaliteit ervan bedroevend. We troffen verschillende gevallen aan van mensen, die uit eigen zak de ziekenhuisopname en soms een operatie, of andere hoge dokterskosten voor de echtgenote of een kind in eigen land hadden betaald, terwijl ze hiervoor in het ziekenfonds verzekerd waren. Anderen waren getroffen door een arbeidsongeval en hierdoor hun werk kwijt geraakt, terwijl ze niet op de hoogte waren van hun recht op uitkering.

In de Boezembarakken, waar in die tijd tbc-patienten kuurden, lagen een Spanjaard, een Portugees, een Marokkaan en enkele Turken, allen geworven in de thuislanden en hier gekomen met een arbeidskontraakt. Toen bij herkeuring in Rotterdam bleek, dat zij toch tuberculose hadden, werden ze gedumpte in de Boezembarakken. Niemand trok zich meer iets van hen aan, op een enkele landgenoot na. Voor zo ver ik me herinner, hebben wij in elk geval voor de Spanjaard Vicente Hernández achteraf een uitkering wegens ziekte kunnen regelen. Zijn verhaal besloeg een hele pagina in het huisaanhuisblad DE HAVENLOODS. En het moet gezegd worden, ook pastoor Bodenstaf was op bezoek geweest, bij Vicente Hernández ten minste. Daar wij ook niet zo goed wisten, hoe met deze situatie om te gaan, hadden we onze toevlucht tot de publiciteit gezocht en dank zij het artikel in DE HAVENLOODS kwam er aandacht en oplossingen voor deze misstand.

Een ander wonderlijke zaak was de illegale baby, die we in een pension voor Kaapverdianen aantroffen, en die we mét zijn moeder voor uitzetting konden behoeden.

Vader, een zeeman was met de Noorderzon vertrokken. Moeder kreeg werk bij een schoonmaakbedrijf en op grond daarvan konden we voor haar een werkvergunning aanvragen, waarna in die tijd de verblijfsvergunning eveneens werd toegekend.

GEWELD EN BLIJDSCAP

Vanzelfsprekend namen de pensionbazen ons onze akties niet in dank af. Eenmaal bij het verlaten van het logement in de Kievitstraat kreeg ik midden in de winter een emmer ijskoud water over me heen. Twee maal kreeg de heer Baggerman, raadslid voor de VVD, toen hij ons op pensioentochten vergezelde, te maken met geweld, eenmaal in de Fabrieksstraat en eenmaal in het grote pension aan de Kievitstraat. In de Fabriekstraat werden we met een bijl bedreigd door de logementhouder. Mij priemde hij bijna twee vingers in mijn ogen. Deze onvriendelijke ontvangst leidde ertoe, dat we rechts omkeert maakten. Het zou niet zo zijn zonder de pensionbaas aan de schandpaal te nagelen. Zijn optreden verdiende een artikel in de plaatselijke pers. Ook in andere pensions kreeg het AKPG (Aktiekomitee pro Gastarbeiders) soms met lijflijk geweld te doen. Pensionbazen konden hun opgekropte woede over onze akties niet altijd in bedwang houden. Zo kreeg ik een keer klappen met een gordijnroede, toen we een logement aan de 's-Gravendijkwal verlieten.

In de logementen werden we altijd met veel vreugde verwelkomd. Er waren nog nooit Nederlanders langs geweest. In één pension verwoordde een Marokkaan het aldus: "In Utrecht hoorde ik van familie, dat er in Rotterdam Nederlanders waren, die op bezoek gingen in de logementen. Vanaf die dag hebben we op jullie gewacht." De buitenlanders voelden zich een beetje mens door onze bezoeken en we kregen het ene glas mierzoete thee na het andere aangeboden. Er bestonden dus toch Nederlanders, die contact met ze wilden hebben. We konden niet meer stuk, toen we vertelden, dat wij ook wat aan hun toestand wilden doen.

We legden onze strategie uit. We zouden een zwarte lijst aanleggen van logementen, die niet door de beugel konden, en die lijst aan de gemeente van Rotterdam sturen. Maar ook zouden we de pers inschakelen en journalisten reportages laten maken over de wantoestanden in de pensions. Met deze akties hoopten we gehoor te krijgen bij het gemeentebestuur. Onze taktiek was, dat de kranten één dag na aankomst van onze open brief bij de gemeente, hun reportages met foto's zouden publiceren. De afspraak werkte goed. De verantwoordelijke wethouder van Sociale Zaken probeerde de toestand te bagatelliseren, maar op onze uitnodiging gingen enkele gemeenteraadsleden graag mee op pensioentocht om zelf te aanschouwen, onder wat voor omstandigheden de buitenlandse arbeiders moesten leven. Mensonterend was het oordeel van deze vertegenwoordigers van de VVD, PvdA, CPN en PSP. Met name de heer Baggerman van de VVD en mevrouw De Vos-Krul van de CPN zouden blijvende interesse tonen voor het lot van onze buitenlandse stadgenoten en menig maal in aktie komen.

Wie eveneens schrokken, waren de logementhouders, die opeens allerlei controles kregen, van de GGD op de hygiëne, de brandweer, Bouw- en Woningtoezicht en de belasting. Pensionbazen zagen hun winstrijke business in gevaar komen en sommigen begonnen ras met het opknappen van hun pension. Bij onze bezoeken, toonden de buitenlanders ons tevreden dit resultaat. "Baas alles nieuw maken nou", drukte een enthousiaste Turkse arbeider zich uit.

MEDISCH ISOLEMENT EN ANDERE MISSTANDEN

Ook het medische isolement, om het zo maar te noemen, van de gastarbeiders, trok onze aandacht. De meesten waren niet in staat hun gezondheidsklachten aan een huisarts duidelijk te maken. En dokters wisten vaak niet beter te doen om de kwaal vast te stellen, dan hun cliënten hardhandig aan te pakken, zoals een veearts dat gedaan zou hebben bij een ziek dier. We hadden enkele besprekingen met artsen over deze problematiek, waarvoor pas jaren later een oplossing zou komen in de vorm van tolkencentra.

Een merkwaardig feit, waarover we door anonieme bellers werden geïnformeerd, was het eigendom van enkele pensions. Eén recent ontruimd logement was eigendom van de Stichting HUMANITAS, waarvan de directeur secretaris van het Bestuur van de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers was. Het pension was niet alleen smerig en overvol, er waren ook nauwelijks sanitaire voorzieningen. Een ander logement was eigendom van de Stichting tot Steun van de Vereniging Turk OCAGI Gev., opgericht door ds.C.van Nes, directeur van de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers, met als medewerkers drie personeelsleden van deze Stichting. Nadat het AKPG dit vervuilde pension bezocht, werd het snel ontruimd. De Stichting tot Steun enz. had een gift ontvangen van 2500 gulden van de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers.

De erbarmelijke huisvesting en overige ellende, die ik meemaakte in de pensions bezorgde me slapeloze nachten. Het sociale onrecht, waarvan ik getuige was, hield in, dat ik niet kón stoppen. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders had aan de bel getrokken, maar buitenlandse arbeiders waren kennelijk niet erg in tel, want de overheid leek werkschuw op dit terrein. Die ene huisvestingsaktie moest gevolgd worden door andere activiteiten. Er waren bovendien verwachtingen gewekt bij veel buitenlanders. Het verhaal ging van logement tot logement, dat er Nederlanders pensions bezochten, die zich het lot van de gastarbeiders aantrokken. Er bestonden voor hen twee landen, het Nederland, waar ze geen enkele toegang hadden, en hun eigen wereld van logementen en de werkplek.

We bezochten in de eerste maanden vanaf half oktober 1969 ca. vijftig pensions. Van al deze logementen konden slechts twee de toets der kritiek doorstaan. Zevenenveertig plaatsten we er op een zwarte lijst, de allerslechtste gaven we drie kruisen, de iets minder slechte twee en de slechte één kruis. We stuurden een open brief vergezeld van de zwarte lijst naar het gemeentebestuur van Rotterdam, om te attenderen op de mensonterende toestanden, die er in de welvarende Maasstad heersten. Een week daarvoor waren we al met journalisten van verschillende kranten logementen langs gegaan onder voorwaarde, dat deze pas een dag na verzending van de open brief aan de gemeente hun reportage over de wantoestanden zouden publiceren. Elke journalist had twee slechte en één van de twee goede pensions bezocht. Er brak een schandaal uit na publicatie van de reportages en van overheidswege werd ons het verwijt gemaakt, dat we selektief te werk waren gegaan.

Om ons gelijk te bewijzen, benaderden we gemeenteraadsleden met het verzoek mee met ons op pensioentocht te gaan. Vier gingen er op onze uitnodiging in, PSP, PvdA, VVD en CPN. Hun afgrijzen was groot. Baggerman (VVD) liet zich zelfs de uitspraak ontvallen: "Als we ze zo behandelen, dan hadden we ze beter thuis kunnen laten." Samen met Heiltje de Vos vroeg hij een interpellatie in de gemeenteraad aan, toen overheidsoptreden tegen de wantoestanden uitbleef. Het was voorjaar 1971. Na de interpellatie werd de logiesverordening flink aangepast. Helaas, het papier was geduldig, want het zou nog heel lang duren, eer de huisvesting verbeterde. De heer Baggerman zou bovendien nog op onaangename manier kennis maken met de mentaliteit van de pensionbazen. Hij ging niet één keer met ons mee, maar meermalen. Bedreigingen met lichamelijk geweld, eenmaal in de winter kregen we een paar emmers ijskoud water, waarbij hij gelukkig geen nat pak opliep. Ikzelf moest naar huis om droge kleren aan te trekken.

De buitenlanders hadden hun hoop op ons gevestigd, verbetering van de logementen, taallessen en hulpverlening bij problemen. We vroegen kennissen om zich bij ons aan te sluiten en een aantal mensen zocht zelf contact met ons om mee te doen. Zo groeide ons komitee uit tot negen mensen, die zich in hun vrije tijd vrijwillig inzetten voor hun buitenlandse stadgenoten. We noemden het Aktiekomitee pro Gastarbeiders.

VERGADERING STADHUIS

Naar aanleiding van ons eerste optreden en de deining in de pers werden we uitgenodigd voor een gesprek op het stadhuis door de verantwoordelijke wethouder, G.Z. de Vos (KVP). Om het gesprek oneffectief te maken had hij zijn gezelschap uitgebreid met een dikke 20 personen, onder wie enkele gemeenteraadsleden, de voorzitter, secretaris en directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, de vreemdelingenpolitie en nog veel meer funktionarissen. De deelname van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders moest tot drie personen beperkt blijven. Onze tactiek werd, één persoon voerde het woord (mijn taak), een tweede zou ingrijpen, als de woordvoerder een zijpad opging en een derde notuleerde. Op de vergadering kondigde de wethouder de sluiting van enkele met name genoemde pensions aan per 1 mei 1970. Toen het Aktiekomitee op 29 april poolshoogte ging nemen, draaiden de logementen nog volop en wist geen enkele bewoner iets van een sluiting af. Hetzelfde gebeurde ongeveer een jaar later nog eens. In een pension aan de Kruiskade brak brand uit en de bewoners van het officieel gesloten logement vluchtten in paniek de straat op.

Op de genoemde vergadering kwam ook de kwestie LA UNION ter sprake. Maar zoals met alles, werden feiten ontkend of verdoezeld. Er was totaal geen beleid. De Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers ontving een dikke subsidie, die deels aan kennelijk duimen draaiende medewerkers werd uitbetaald. Toch hadden onze akties wel enige gevolgen. Het 1^e kamerlid Van Wijk (PSP) stelde schriftelijke vragen over de huisvesting van buitenlandse arbeiders en de politieke onderdrukking van Spanjaarden in Nederland. Het Ministerie van CRM (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) greep in en beval alsnog subsidie uit te keren aan de geplaagde Spaanse organisatie. Uiteindelijk werd de directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, ds. van Nes, met vervroegd pensioen gestuurd. Met de volgende directeur verbeterde er niets.

Om een voorbeeld te noemen: Deze heer Arling, een gewezen priester, die in Brazilië had gewerkt, vroeg subsidie aan voor een eetgelegenheid, z.g. voor Spaanse arbeiders. Maar het betrof een normaal restaurant gerund door een Spanjaard, met normale prijzen. Mijn partner en ik gingen er een keer eten, namen de spijkskaart mee en stuurden fotokopieën naar de wethouder van Onderwijs, de subsidient, en het zondagse radioprogramma voor Spanjaarden in Nederland. In de volgende radiuitzending werd de kwestie behandeld en niet lang daarna sloot het restaurant zijn deuren. Ook directeur Arling ruimde het veld.

Eigenlijk kon je niet eens zeggen, dat de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers niet geliefd was bij de buitenlanders. Het was veel erger, de Stichting was volkomen onbekend. Terwijl het Aktiekomitee overal, waar buitenlanders woonden of kwamen, zijn gezicht liet zien, schitterde de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers door afwezigheid. Ook probeerde het AKPG zo veel mogelijk de gastarbeiders te betrekken bij activiteiten. Op de nieuwjaarsreceptie in het Rotterdamse stadhuis maakten in 1971 voor het eerst buitenlandse bezoekers hun opwachting. Samen met Pro Gastarbeiders werd

een brief aan de burgemeester aangeboden. We waren de eerste actiegroep, die op een nieuwjaars-receptie verscheen en we zouden navolging krijgen van allerlei actiegroepen in volgende jaren.

LESSEN NEDERLANDS

Overigens had de wethouder van Onderwijs, drs. J.G. van der Ploeg (PvdA), wel oor voor de problemen. Op ons voorstel in de avond de talenpractica van de gemeentelijke middelbare school, aan de 's Gravendijkwal ter beschikking te stellen voor lessen Nederlands ging hij onmiddellijk in. Op aanraden van wethouder Van der Ploeg zochten we bekende mensen voor een komitee van aanbeveling. Onder ander nam daar de vrouw van burgemeester Thomassen zitting in. Het komitee ondertekende een brief om financiële steun voor taallessen aan allerlei bedrijven en met het verzoek buitenlandse personeelsleden naar de lessen te sturen. Samen met de wethouder maakten we een begroting van de kosten. De lessen wilden we laten geven door onderwijzers of anderszins bevoegde docenten (logopedisten) tegen honorering om op gegarandeerde aanwezigheid van de lesgevers te kunnen rekenen. Vrijwilligers zou je immers niet op verzuim kunnen aanspreken. Aan de buitenlandse leerlingen zou een bijdrage van één gulden per les worden gevraagd, de gemeente stelde gratis de lokaliteiten ter beschikking plus een conciërge en de resterende kosten zouden voor rekening van het bedrijfsleven moeten komen. Tekorten zouden door de gemeente worden aangevuld. Voor de aanloopkosten, het samen te stellen lesmateriaal, een stencilapparaat voor de vermenigvuldiging, en een kantoortje kregen we subsidie. We waanden ons in de zevende hemel, want één ding is een ideaal hebben, maar twee is de uitvoering. We betaalden alle kosten tot midden 1970 uit eigen zak, maar de uitgaven voor lessen zouden onze draagkracht te boven gaan. Een enkele keer kregen we van particulieren een bijdrage voor ons werk, zoals een zeer gulle gift van de heer Jurriaanse. Deze laatste ging zelfs enige tijd geregeld mee op pensionbezoek en toonde zich zeer bewogen.

VOORLICHTING

Niet alleen lessen Nederlandse taal konden we nu verzorgen, maar met deze kleine subsidie waren we ook in staat informatie te geven, zowel aan Nederlanders over buitenlanders als aan buitenlanders over de Nederlandse samenleving. We brachten al spoedig ons eerste bulletin in het Nederlands uit, waarin voortaan stevast artikelen stonden over de landen van herkomst, de misstanden in Nederland en wat er aan beleid ontbrak alsmede over onze eigen activiteiten. We verkochten het bulletin voor één gulden per exemplaar. Elke zaterdagmiddag stonden we met een informatiestand op de Lijnbaan, waar we niet alleen dit bulletin sleten, maar ook mondeling voorlichting gaven. Ook probeerden we vrijwilligers te werven. Vaak hadden we een hele kring rondom de stand, die kenbaar was aan een groot bord gemaakt van een oude deur uit mijn woning met daarop onze naam AKTIEKOMITEE PRO GASTARBEIDERS. Als het even stil was,

riepen we leuzen om mensen te trekken, zoals DE KOEIEN STAAN BETER OP STAL of spottend met racistische opvattingen zoals wel geuit in anonieme brieven, die we ontvingen; HET ZIJN MESSENTREKKERS. ZE GAAN ER MET JE VROUW VAN DOOR. Van dergelijke kreten keek men vreemd naar ons op en ze trokken het gewenste publiek. De discussies gingen er soms heet aan toe.

Voor de buitenlanders maakten we informatie in eigen taal met hulp van buitenlandse vrijwilligers, die het Nederlands enigszins machtig waren en die wat meer schoolopleiding hadden. Nederland had voornamelijk op het boerenland geworven, met als gevolg, dat het buitenlandse proletariaat in Rotterdam werd gevormd door een gewillige, onwetende arbeidersklasse. Slechts een enkeling had de middelbare school bezocht en was in staat iets op papier te zetten voor zijn landgenoten. In de bulletins stonden behalve de aankondiging van onze lessen Nederlands en alfabetisering en de spreekuren, drie vaste rubrieken, te weten een stukje over rechten en plichten, een artikel bedoeld voor bewustwording over de eigen situatie en een algemeen artikel over zaken, die in de wereld of Nederland speelden. Zo hadden we korte biografieën over Mao tse Tung, Ernesto ché Guevara, Nelson Mandela, enz., de burgeroorlog in Nicaragua, milieu, de strijd tegen de apartheid, Vietnam, over prijsstijgingen, drugs, de landen van herkomst, het ontstaan van het socialisme, van allerlei. Voor de algemene artikelen gingen we vaak uit van vragen, die we van de buitenlanders kregen. Immers het was moeilijk voor hen zelf om informatie te vergaren. Wel waren er op de zondagmiddagen radioprogramma's gekomen in de officiële landstalen, maar die waren kort en het duurde jaren eer er ook televisie-programma's in eigen taal kwamen. Pas eind jaren '70 kwam er meer schriftelijke informatie van overheidswege in omloop. In de loop van de jaren '80 besloot het AKPG te stoppen met de uitgave van bulletins in verschillende talen, aangezien de informatievoorziening vanuit allerlei bronnen voldoende op gang was gekomen. Met het bulletin voor de Nederlanders waren we al begin jaren '80 gestopt, omdat het Nederlands Centrum Buitenlanders in Utrecht met een prima tijdschrift was uitgekomen.

LESSEN

Terugkomend op de taallessen, het werd hard werken geblazen. Mensen met uiteenlopende moedertalen moesten Nederlands leren. Vanuit de eigen taal kon dus niet worden gewerkt. Bovendien was het de vraag, wat de kennis was van spraakkunst bij de meeste gastarbeiders. De meesten hadden immers slechts een gebrekkige of geen helemaal geen schoolopleiding. Uitgegaan moest worden van het Nederlands en dat heel langzaam opbouwen. De lessen dienden ook aan te sluiten bij de eigen werkelijkheid en zoveel mogelijk dialogen te bevatten, die in de praktijk gebruikt konden worden. Ik was de enige lerares in het komitee met bovendien een talenstudie, Spaans. De taak samenstelling van het lesmateriaal kwam op mijn schouders terecht. De Rotterdamse kunstenaar Hans Abelman zorgde ervoor, dat verschillende beeldende kunstenaars ons lesmateriaal van de noodzakelijke tekeningen voorzagen.

Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders bestond inmiddels uit tien personen, en allemaal deden we de activiteiten in onze vrije tijd. Twee waren student, Gerrit deed economie en Wil rechten, één jonge vrouw werkte op kantoor, Jacques Rooyackers was boekhouder, Siebe laborant, Hanna en Loek waren maatschappelijk werker, Rie en Ko waren huisvrouw en ik was lerares. Van de twee huisvrouwen zou Ko Janssen-Mulder zes jaar actief bij het komitee blijven. Zij was een fantastische vrouw en zonder haar tomeloze inzet zouden we het niet hebben gered. Ze deed mee aan activiteiten, zoals de pensiontochten en de stand op zaterdagmiddag in de stad, verstuurde brieven, hield op voortreffelijke manier een krantenknipselarchief bij, ving overdag telefoontjes op, en gaf vaak voorlichting aan nieuwe vrijwilligers. Later zou Ko ook voorlichting buiten de deur gaan geven, op scholen, in buurthuizen enz. Bescheiden als ze was, durfde ze het eerst niet aan, maar toen ik haar op een keer voor het blok stelde, of zij ging naar een grote middelbare school om een praatje te houden of we lieten het schieten, bezweek ze. Met lood in de schoenen toog ze naar de bijeenkomst, maar wild enthousiast kwam ze terug. Het was zo goed gegaan, dat het hierna geen enkele moeite meer kostte om haar voor dergelijke klussen op pad te sturen. Van die taak raakte ik sindsdien verlost.

KANTOORTJE

Dank zij de bemoeienis van de wethouder van Onderwijs, Drs. J.G. van der Ploeg, kregen we in juli 1970 de beschikking over een winkelpandje in de Jacobusstraat, midden in het centrum, plus vijfduizend gulden aan subsidie, welk bedrag later aangevuld zou worden tot zevenenhalfdruizend, aangezien de eerste som bij lange na niet voldoende bleek om de noodzakelijke aanvangskosten te dekken. Ook het Fonds Volkskracht kwam over de brug met vijfduizend gulden. We schaften een schrijfmachine en stencilapparaat aan, de benodigde stencils en papier. Mijn vader bemachtigde ergens voor ons een aantal houten stoelen en tafeltjes. Dit aangevuld met allerlei andere krijgertjes, zoals vloerbedekking, een gasstel, koffiepot enz. maakten een werkbaar kantoor compleet. Er kwam zelfs een telefoonaansluiting. Voortaan vertrokken we op pensiontocht, niet meer vanaf mijn huis, maar vanuit de Jacobusstraat. Op zaterdagmiddag sjouwden we van daar onze spullen naar de stand op de Lijnbaan, een behangerstafel met voorlichting over buitenlanders en fotomateriaal, het grote bord met onze naam AKTIEKOMITEE PRO GASTARBEIDERS, de bulletins en een paar opklapstoelen. De Jacobusstraat was dicht bij en in tien minuten waren we met de hele ratteplan ter plekke. Ons informatiebulletin over buitenlanders voor Nederlanders werd voortaan ook in het eigen kantoortje vervaardigd. We schreven artikelen over de ellendige woonsituatie van de buitenlanders, het volledig gebrek aan informatie over rechten en plichten, het waarom van hun vertrek uit eigen land, enz. De artikelen werden aangevuld met een soort reportages van individuele gevallen. En vanzelfsprekend bevatten de bulletins oproepen voor vrijwilligers, want die hadden we altijd nodig.

LESMETHODES EN LESSEN

Thuis begon ik aan de samenstelling van het lesmateriaal. Ik had al eerder een methode *Holandés para Españoles* (Nederlands voor Spanjaarden) geschreven en wist dus, hoe de structuur van het Nederlands in elkaar zat. Uit praktische overwegingen was de eerste les gewijd aan de telwoorden. In les drie kwamen de diverse personages aan bod. Ik voerde mannen op, afkomstig uit de verschillende landen van herkomst, die in volgende lessen over van alles en nog wat met elkaar in gesprek gingen. In latere aanvullingen werden ook vrouwen ten tonele gevoerd. De dialogvorm leek mij het meest praktisch om zo snel mogelijk zelf de taal te kunnen spreken. De lessen gingen vooral over de eigen problemen en achtergronden. Aan het eind van elke les stond een woordenlijst met de nieuwe woorden en oefeningen. Langzaam werd de structuur van het Nederlands opgebouwd, zoals woorden in de goede volgorde, het gebruik van persoonlijke voornaamwoorden enz.. Het boek noemde ik **NEDERLANDS VOOR BUITENLANDERS**.

Ik slaagde erin vijftien lessen klaar te krijgen voor de aanvang van de eerste les op de school aan de 's-Gravendijkwal. Vrijwilligster Rie had de taak op zich genomen de lessen te stencillen, zodat er op de eerste les meteen aangepakt kon worden. Maar een paar dagen voor de eerste les bleek me, dat zij eigenwijs, zonder enig overleg met mij, in de lessen veranderingen had aangebracht en dat er nog maar drie lessen afgedrukt waren. De wijzigingen leken haar verbeteringen, maar ik kon het er absoluut niet mee eens zijn. De teksten van de lessen waren immers zo samengesteld, dat langzamerhand de structuur van het Nederlands werd opgebouwd. Te veel aspecten ineens is didactisch niet verantwoord. Waarom ze dit had gedaan, was me een raadsel. Ze had er geen idee van hoe een taal in elkaar stak. Er ontstond ruzie, ook omdat er zo weinig van het lesmateriaal gestencilled was. Bovendien bleek, dat de vrouw in augustus tijdens mijn vakantie al problemen met andere vrijwilligers had veroorzaakt. Na veel geharrewar werd ze uit het komitee gezet. Ons eerste conflict en helaas zouden er nog enigen volgen. Met haar vertrok een ander lid van het komitee, Siebe, met wie ze goed bevriend was geraakt. Samen bleven ze pensions bezoeken en rancuneus bleef ze proberen moeilijkheden te veroorzaken.

In het Aktiekomitee pro Gastarbeiders was de rust weergekeerd en we verzopen in het werk. Enkele malen in de week gingen we door met onze huisvestingsactiviteiten en op dinsdag- en donderdagavond waren er taallessen in de lokalen van de middelbare school aan de 's-Gravendijkwal. Gelukkig hadden we daar bevoegde docenten voor, logopedisten en onderwijzers, maar geregeld ging ik langs om te kijken, hoe de zaken liepen. Op onze pensioentochten probeerden we leerlingen te werven voor de taallessen. Soms brachten we ze naar de school toe. De bedoeling was niet meer dan vijftien leerlingen in een groep en er waren acht groepen per avond. De leerlingen waren grotendeels afkomstig uit onze eigen werving en enkelen waren door hun bedrijf gestuurd. Twee bedrijven staken gunstig af tegenover de onwil van de meeste firma's. om iets voor hun buitenlandse werknemers te doen. De machinefabriek Batenburg stuurde tien leerlingen en Pakhoed plaatste achttien leerlingen op de lessen. Wethouder Van de

Ploeg had aan allerlei bedrijven met buitenlandse werknemers in dienst een brief geschreven met het verzoek de mensen naar de lessen te sturen en hiervoor een bijdrage van f 200,- per persoon te geven. De brief ging vergezeld van een lijst met de namen van tweeëndertig bekende Rotterdammers, onder wie verscheidene hoogleraren, die een Comité van Aanbeveling vormden.

De reacties van de bedrijven waren soms onthutsend. De meesten gingen er niet op in of voerden allerlei smoezen aan om aan het lesgeld te ontkomen. De Stichting Aantrekking

Buitenlandse Bouwvakarbeiders informeerde "bezorgd" bij het stadhuis, of men wel wist met wie men in zee ging. Eén bedrijf schreef: "Voor het werk, dat ze doen, hoeven ze geen Nederlands te kennen." De Rotterdamse Droogdok Maatschappij schreef, dat ze zelf lessen verzorgde. Navraag bij hun werknemers leerde, dat dit een leugen was. Voor alle zekerheid belde ik op en vroeg naar de maatschappelijk werkster. Ik stelde me voor als Ineke van Dijk, een jonge vrouw met een Marokkaanse vriend. Neen, lessen waren er niet op het bedrijf, maar de belangstellende maatschappelijk werkster raadde mij ten sterkste de relatie met een Marokkaan af. Je zou gedacht hebben, dat bedrijven gebaat zouden zijn met werknemers, die Nederlands verstonden. Maar het mocht niets kosten. Overigens werd ook van de kursisten een eigen bijdrage van één gulden per keer gevraagd.

Op de eerste avond bleek bij de inschrijving al, dat tien van de Kaapverdiaanse leerlingen met het lesmateriaal onderste boven voor zich zaten. Ze konden niet lezen of schrijven. Voor hen moesten dus aparte lessen alfabetisering worden georganiseerd. Het Aktiecomitee koos voor menging van nationaliteiten per groep om het gebruik van de eigen taal zoveel mogelijk uit te schakelen. Na enkele weken kon het niveau van de leerlingen min of meer worden bepaald en konden vaste groepen worden gevormd.

Het verzuim bleek hoog en we gingen de pensions langs om te proberen de reden te achterhalen. Voor mensen zonder schooltraditie bleek het vaak te veel verlangd na een dag zware lichamelijke arbeid, dat ze in de avond in het slechte nederlandse klimaat nog de straat op gingen voor een moeilijke les. Vaak was ook een verhuizing aan de orde. Men woonde niet meer op het oorspronkelijke adres. Om allerlei redenen veranderden mensen dikwijls van adres. Er bood zich de gelegenheid aan bij een familielid in een pension te gaan wonen, dicht bij het werk (en verder van de school), ploegendiensten, een reis naar eigen land in verband met ziekte van een familielid, ander werk, enz. enz. Maar er was ook doorlopend nieuwe aanwas van leerlingen, dus de klassen bleven wel gevuld. Voor de leraren was het natuurlijk een verre van gemakkelijke taak en in de loop van de jaren waren we regelmatig gedwongen nieuwe leerkrachten te zoeken. Als ondersteuning voor lesgevers en lesnemers kwam ik op het idee bijlessen door vrijwilligers te laten geven aan leerlingen van het talenpracticum. Ik noemde ze inheemse raadgevers. Deze vrijwilligers hielpen leerlingen, die lessen bij de vaste docent hadden verzuimd, of leerlingen die moeite hadden om mee te komen, maar ook waren het conversatielessen. De vrijwilligers kregen hooguit vier leerlingen en net zoals de groep bij de vaste docent van het talenpracticum, mensen met

verschillende nationaliteiten, zodat men gedwongen was het Nederlands als voertaal te gebruiken.

ALFABETISERING

Door de lessen aan de 's-Gravendijkwal kwam het AKPG erachter, dat er heel veel analfabeten onder de buitenlanders zaten en we besloten daar ook een oplossing voor te zoeken. We wilden proberen op zondagmiddagen lessen te organiseren, aangezien veel mensen dan met hun ziel onder hun arm door de stad doolden of zich verveelden in hun armetierige pensions. We gingen vele club- en buurthuizen af in een poging de werkers te overreden op zondagmiddag open te gaan en ons de gelegenheid te bieden alfabetiserings-kursussen te geven. Van de vele bezochte clubhuizen vonden we er slechts twee bereid. een r.k. clubhuis op de Mauritsweg, dat helaas twee jaar later afbrandde en een clubhuis op zuid. Echter we mochten ook gebruik maken van ruimten van drie jongerenorganisaties, nl. van de eetzaal van Het Vlot, en van de grote zaal van de ANVJ, en van de zaal van een Rotterdamse Studentenvereniging aan de Mauritsweg.

We plaatsten een oproep voor vrijwilligers in huisaanhuisbladen en er kwamen wel zo'n. tachtig mensen op af. Sommigen kwamen louter uit nieuwgierigheid op de eerste voorlichtingsbijeenkomst. Ons kantoortje bood nauwelijks plaats aan zo veel belangstellenden. Maar we hielden er een dikke veertig aan over, genoeg om mee te beginnen. Het waren mensen van velerlei pluimage, studenten, onderwijzers, kantoorbedienden, mannen zowel als vrouwen. Sommigen gingen ook deel uitmaken van de kerngroep van het Aktiekomitee en meedoen aan andere activiteiten. De alfabetiseringskursussen waren meer dan een succes. De buitenlanders kwamen er massaal op af.

Voor de cursus begon had ik voorlichting gegeven hoe te alfabetiseren, een beetje hoe met mensen uit andere culturen om te gaan, en wat over ons komitee. Maar het bleek, dat lang niet elke leerling analfabeet was. Velen wilden graag Nederlands leren en konden wel lezen en schrijven. Anderen konden alleen hoofdletters schrijven. Sommige analfabeten konden ook niet tellen noch cijfers lezen. De eerste lessen was dus schiften en schiften en schiften. De lesgevers braken mijn weerstand tegen het les geven aan hen, die wel het Latijnse schrift beheersten en die ik naar de kursussen op dinsdag- en donderdagavond aan de 's-Gravendijkwal wilde dirigeren. Zij kwamen voor hen op. Ze hadden ook recht op les. En zo kwamen er allerlei groepen op zondagmiddag, van analfabeet tot halfanalfabeet, krompraters, totaal geen Nederlands sprekenden enz. De bedoeling was geweest groepjes niet groter dan vier leerlingen, maar gezien de enorme toeloop was dat dikwijls niet haalbaar. De meeste groepen telden zes leerlingen. En soms wel eens meer, want hoewel vrijwillig niet vrijblijvend hoort te zijn, was er toch nog al eens verzuim en ook uitval van vrijwilligers, want het les geven was niet makkelijk. Ik probeerde dat te ondervangen door regelmatige instructiebijeenkomsten voor de vrijwilligers. De buitenlanders bleven in groten getale naar de lessen komen en stelden vooral het contact met Nederlanders op prijs. Het in een kleine groep les

krijgen en de communicatie met een Nederlander, een zeldzaamheid in hun leven. Er bestonden dus toch Nederlanders, voor wie ze een mens waren en niet alleen maar een arbeidskracht.

Gezien de beperkte lesruimten, waarover het Aktiekomitee op zondagmiddag beschikte, besloten we na enige tijd een splitsing te maken tussen Turken en andere nationaliteiten. Na afloop van de lessen bleef iedereen namelijk hangen voor ontmoeting en een praatje met vrienden en landgenoten. Marokkanen, Kaapverdianen, Spanjaarden enz. bleven op de lessen op Het Vlot en het clubhuis aan de Mauritsweg. De Turken zaten in de ruimten van de Studentenvereniging en het ANJV, beiden ook op de Mauritsweg. Toen door brand het clubhuis op de Mauritsweg uitviel, kregen we na enige tijd de beschikking over de zeer grote zaal in het buurtgebouw Odeon. Deze zaal was zo groot, dat we besloten alle nationaliteiten daar op de zondagmiddagen onder te brengen. Ik had tot dan toe de lessen op Het Vlot gecoördineerd en in de andere ruimten probeerden anderen zo goed en kwaad als het ging de indelingsproblemen met leerlingen aan het begin van de les op te lossen, maar het was niet ideaal. Met één supergrote ruimte was het probleem min of meer opgelost, al was er door verzuim, verloop en nieuwe aanwas, altijd veel te regelen, voor iedere tafel aan het lessen was. Het mag misschien rumoerig lijken, een ruimte gevuld met veel mensen, die allemaal aan het praten zijn, maar als een groep geconcentreerd bezig was, hoorde men de anderen niet meer. Na afloop van de lessen was er altijd gelegenheid tot napraten en een spelletje doen, dammen, Chinees knikkerspel enz. De buitenlanders maakten er maar al te graag gebruik van, want zo hadden ze ook contact met Nederlanders en gelegenheid tot het oefenen van de taal. Er ontstonden vriendschappen en een enkele "love-story". Als er een serieuze relatie ontstond, was dat onder de buitenlanders een geliefd onderwerp van gesprek.

Voor de vrijwillige lesgevers organiseerde ik coachings. Daarop legde ik uit, hoe de structuur van het Nederlands in elkaar zat, hoe je de uitspraak duidelijk kon maken, hoe les te geven in een taal, en iets over andere culturen. Voor elke coaching maakte ik een schriftelijke uitleg, zodat alles thuis nog eens nagelezen kon worden. De coachings waren belangrijk, omdat sommige goedwillende vrijwilligers bij voorbeeld bij de alfabetisering hun leerlingen eerst het complete alfabet wilden onderwijzen of bij voorbeeld bij het woord man de naam van de letters onderwezen, em, a, en, waardoor een kursist natuurlijk het woord niet kon leren verbinden. Ook moest veel de nadruk worden gelegd op langzaam spreken en de aandacht erop worden gevestigd, dat buitenlanders in snelle Nederlandse conversaties dachten veel het woord "kip" te horen, wat in werkelijkheid ik heb (kep) was en meer van dit soort samentrekkingen in de dagelijkse spreektaal

Deze z.g. abc-kursussen kregen door het hele land bekendheid en uit vele andere plaatsen kwam men kijken, hoe het Aktiekomitee het deed om in de eigen stad of dorp ook met deze activiteit te beginnen. Methodes voor Nederlands als tweede taal bestonden nog niet en men bestelde bij ons de methodes, die inmiddels door een kleine drukkerij in boekvorm waren gegoten met als titels ABC VOOR VOLWASSENEN en NEDERLANDS VOOR BUITENLANDERS. De boeken waren ruim

voorzien van tekeningen; in het z.g. abc-boekje was natuurlijk elk woord uitgebeeld. De tekeningen waren gemaakt door bevriende kunstenaars. Later kwam er nog een Leesboek voor buitenlanders bij. Voor de verzending van ons lesmateriaal zorgde Ko Jansen of men kwam het ophalen.

Toen na een aantal jaren de gezinshereniging aarzelend op gang kwam, werden we benaderd door scholen, waar het onderwijzend personeel met de handen in het haar zat vanwege buitenlandse leerlingen, met wie ze geen woord konden wisselen. In het begin vonden we enkele vrijwilligers bereid om na schooltijd wat taalles te geven aan buitenlandse kinderen, maar al spoedig bleek dit een onmogelijke opgave. De groepen werden te groot, de leeftijden liepen sterk uiteen en na schooltijd wilden de kinderen weg. We stopten er na enkele maanden mee.

De afdeling onderwijs van de gemeente Rotterdam begon zelf te experimenteren onder andere met z.g. vliegende brigades, gezien de onmogelijke toestanden. Oudere kinderen werden in de 1^e of 2^e klas bij de kleintjes gezet vanwege het feit, dat ze de taal niet beheersten. Sommigen pikten dat niet en gingen de lessen verstoren. De afdeling Onderwijs kwam met een methode voor kinderen, NOU JIJ, waarop ik wel het een en ander had aan te merken, maar er was een begin.

Tevens richtte de afdeling Onderwijs het Curatorium Anderstaligen op voor de lessen Nederlands aan volwassenen, waaraan behalve Onderwijs zelf ook de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, de Volksuniversiteit en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders deel namen.

Onze betrekkingen met de Afdeling Onderwijs zouden door de jaren heen goed blijven en voor nieuwe initiatieven kregen we altijd alle medewerking. Het al begin jaren '70 door de afdeling Onderwijs opgerichte Curatorium Anderstaligen verstreekte ons de broodnodige subsidie voor gegeven lessen en bijkomende kosten. Van de subsidie betaalden we het reisgeld en consumpties van de vrijwilligers, de leraren van het talenpracticum, maar ook apparaatskosten, als telefoon, porti, papier, zaalhuur, kantoorhuur enz. Toch hielden we nog wat over. Het aantal gegeven lessen werd namelijk gesubsidieerd en aangezien veel van die lessen door vrijwilligers werden gegeven, bleef er een bedrag over. Daarvan organiseerden we leuke dingen. Enkele malen per jaar een etentje voor de vrijwilligers op ons kantoor, klaar gemaakt door buitenlanders van verschillende herkomst, en voor de buitenlanders en Nederlanders culturele avonden en later voor de jongeren en vrouwen excursies ter kennismaking met Nederland.

CULTURELE AVONDEN

De culturele avonden hield het Aktiekomitee in het TREFCENTRUM, en de muziek en voorstellingen werden verzorgd door buitenlanders. Er waren Spaanse, Turkse, Pakistaanse en Kaapverdiaanse dansgroepen, Marokkaanse, Kaapverdiaanse en Turkse muzikanten, of muziekgroepen, soms een goochelaar en een paar keer werden er door mij geschreven toneelstukjes door buitenlanders en Nederlanders

opgevoerd. Vader Mustafa Celik en zoon Mustafa Celik, die de Turkse muziek verzorgden, zouden in 1975 ook volop actief zijn bij de hulpverlening aan de illegalen. Deze culturele avonden werden een paar keer per jaar gehouden en waren een groot succes. Helaas kwam door intrekking van hun subsidie in de jaren '80 een eind aan het TREFCENTRUM. We probeerden toen nog een keer een culturele avond te organiseren in het wijkgebouw Middelland, maar het werd een zwakke afspiegeling van hoe het eens was. We stopten ermee.

RASSISME

Het AKPG had fans en bewonderaars maar ook veel tegenstanders. De tegenstanders zaten niet alleen bij de falende Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers, op het stadhuis, bij bedrijven, pensionbazen maar ook onder Nederlandse burgers. We kregen brieven van boze Nederlanders. Ook thuis kreeg ik dreigtelefoontjes, maar ik dacht dan: Telefoon doet geen pijn. Later werd de dreiging grimmiger en ging in het in de trant van "Een Marokkaan aan een vleeshaak en een Turk ernaast. En jouw kop eraf." In de jaren '80 werden we regelmatig

opgebeld op het kantoor van het Aktiekomitee en dan werd er behalve gescholden ook Duitse muziek uit de nazitijd gedraaid. Op een gegeven moment had een Marokkaanse client er iets op gevonden. Hij nam de telefoon van ons over, onderbrak het schelden en zei: "Meneer, mag ik je dochter neuken?" Toen viel het stil en werd de telefoon neergelegd. Na enige keren antwoorden in diezelfde trant stopten dit soort telefoontjes. De ironische strategie had gewerkt.

De verwijten in de brieven in het begin kwamen ongeveer overeen met die we hoorden op onze stand aan de Lijnbaan, maar er zaten ook bizarre opmerkingen bij zoals: *"Mijn dochter is aangehoest door een Turk en nu heeft ze tbc."* Of *"Ik heb vanmorgen f 100,- aan u overgemaakt. Dat bedrag moet wel worden besteed voor het bouwen van bunkers met prikkeldraad er omheen voor onze gastarbeiders. Liefst zo snel mogelijk voor ons mooie overbevolkte landje totaal verpauperd is!"*

Natuurlijk hadden Nederlandse arbeiders het eind jaren '60, begin jaren '70, nog steeds niet gemakkelijk, maar het onbegrip ging ons toch wat te ver. De lonen van Nederlandse arbeiders waren laag, hun woningen klein en slecht, hun gezondheid niet best. Maar dit was niet de schuld van de buitenlanders. En deze verdienden zeker niet meer dan Nederlanders, zoals sommigen stelden. Een verdeelde arbeidersklasse. Helaas was voorlichting aan Nederlanders over de nieuwe landgenoten schaars. De vakbond liet zwaar verstek gaan en op een door ons aangevraagde bespreking gaf het N.V.V. te kennen, dat men buitenlandse arbeiders niet anders wilde behandelen dan Nederlandse arbeiders. Het baatte weinig, of wij stelden, dat hun positie erg veel verschilde van die van Nederlanders. Zij hadden drievoudig te lijden, immers ze werden zwaar uitgebuit als arbeiders, gediscrimineerd, omdat ze maar buitenlanders waren en ze moesten leven gescheiden van hun geliefden. Bij de illegalen kwam daar nog de voortdurende angst bij door de politie opgepakt te worden.

In tegenstelling tot een negatieve houding waren er ook Nederlanders, die ons herhaaldelijk belden en om advies vroegen voor problemen van hun buitenlandse burens. Eén van onze grootste fans was mevrouw Glerum uit het Oude Noorden, steun en toeverlaat voor veel van haar Marokkaanse burens. Zo ging het er ook aan toe.

Ook in particuliere advertenties werd een sluimerend rassisme merkbaar. Kamers werden aangeboden met de uitdrukkelijke vermelding "geen buitenlanders". De pers in het algemeen was niet negatief te noemen. Dat zou midden jaren '80 wel anders worden.

In het begin gold dit rassisme alle nationaliteiten, maar later zou het vooral de niet westerse allochtonen treffen. Midden jaren '70 had een vereniging voor Noordspanjaarden O LAR GALEGO, gevestigd in de wijk Het Oude Westen nog te kampen met problemen met buurtbewoners, die voor wissewasjes de politie naar het clubgebouw stuurden. Dan werden de paspoorten gecontroleerd en de pechvogels, die het niet bij zich hadden, kregen een bekeuring. Na de dood van dictator Franco gingen veel Spanjaarden terug, juist toen de discriminatie van de Europeanen af nam. Spanje zelf, dat tot de dood van Franco van verboden aan elkaar hing, wierp zich op alles, wat tot dan toe niet mocht en nam veel over van de rest van West-Europa. Was naakt op t.v. onder Franco verboden, daarna kregen sommige uitzendingen bijna een pornogehalte en namen presentatoren soms afscheid met zinnen als: "Tot volgende keer, geniet van de film, die we gaan vertonen en mocht u naar bed gaan geniet van uitbundige sex." Ten slotte hadden veel Nederlanders Spanje ontdekt als een heerlijk vakantieland, wat ook ertoe bijdroeg, dat de Spanjaarden met andere ogen werden bekeken.

De Aktiegroep Het Oude Westen, die voor een deel uit studenten van de Sociale Academie bestond, nam in september 1971 het initiatief voor een grote buurtvergadering over het probleem van de buitenlanders. Daarmee bedoelden ze het probleem van Nederlanders tegen buitenlanders. Met een geluidswagen werd er door de straten gereden en opgeroepen tot deelname om alle problemen te bespreken. De studenten dachten hiermee een Nederlandse achterban te creëren. Later zouden ze dan wel vertellen, dat ze niet tegen buitenlanders waren. Het leek ons een dwaze strategie. Met acht AKPG-ers gingen we naar de vergadering en we verspreidden ons over de rijen. Het was afschuwelijk, wat er allemaal te berde werd gebracht. De meest kwalijke en domme verwijten vlogen door de zaal. Gelukkig zaten er op het podium ook wat oudere politiek bewuste mensen als Gerrit Sterkman en Cor Barendregt. Zij probeerden de boel recht te trekken en maanden tot nadenken.

Halverwege de avond nam een vertegenwoordiger van de Boerenpartij, een uiterst reactionaire groepering, het woord. Hij debiteerde wat onzin en onmiddellijk na hem, greep de toenmalige directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, Arling, de microfoon. Hij onderstreepte de beweringen van zijn voorganger en beweerde, dat je de gastarbeiders in Nederland kon vergelijken met Nederlanders in Canada of Australië. Dit was het moment, waarop ik gewacht had. Ik wist, dat hij net

was binnen gekomen, na een vergadering met LA UNION, die hij haar ruimte wilde afpakken. Ik nam na hem het woord en maakte eerst een opmerking over deze “dienst” aan de antifascistische Spaanse arbeiders door de directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers in Rotterdam. Na deze korte inleiding stelde ik, dat ook Nederlandse arbeiders het moeilijk hadden, dat in Rotterdam alles om de haven draaide, maar dat het voor de mensen erom ging een gelukkig leven te leiden, waar kennelijk door hooggeplaatsten weinig rekening mee werd gehouden. Vervolgens wees ik op de belachelijke vergelijking van gastarbeiders hier met Nederlandse inmigranten in Canada en Australië, landen met dezelfde christelijke godsdienst, een cultuurpatroon vergelijkbaar met het Nederlandse, en een taal, die sterk verwant was aan de onze. En dat het erom ging om samen op te trekken voor gelijke rechten. Het applaus was daverend en de kranten schreven de volgende dag, dat hét applaus van de avond voor Nelly Soetens was. Echter, een aantal intellectuele vrienden van me vroegen met minachting, waarom ik me tot zulk volks gedrag had verlaagd. Ik stond perplex. Socialist naar buiten, de arrogantie in het hart, bedacht ik bitter.

Zo bleek dus, dat als het erop aan kwam, buitenlandse arbeiders weinig vrienden hadden, iets wat we natuurlijk door vele negatieve ervaringen en anonieme brieven wel wisten. De Aktiegroep Het Oude Westen ging zelfs zo ver, dat ze later, begin 1973, een aan een Turk toegewezen woning kraakten. De man, Sadik Kunbas, was al begonnen zijn huis op te knappen en zijn gereedschap, verf en allerlei pas gekochte spullen lagen in de woning, die plotseling ontoegankelijk bleek, want de aktievoerders hadden er een ander slot opgezet. Inmiddels beschikten we over een spion bij de Dienst Volkshuisvesting, die ons op verzoek doorgaf, of een woning wel of niet was toegewezen en deze man bevestigde ons, dat er een woonvergunning voor onze Turkse vriend was afgegeven. Een andere spion van ons werkte bij het Gas en Electriciteitsbedrijf (GEB) en deze bevestigde, dat op naam van onze Turk Kunbas gas en licht waren aangesloten. De Aktiegroep Het Oude Westen had gewoon huisvredebreuk gepleegd. We besloten de woning spectaculair terug te kraken op een zaterdagavond, die zij hadden uitgekozen om kontakten met Marokkanen uit de buurt te leggen. Twee van onze Marokkaanse spionnen gingen naar de slecht bezochte avond in de zaal Odeon, waar ook Gerrit Sterkman, lid van de Aktiegroep Het Oude Westen, aanwezig was. Wij kraakten de woning terug. Binnen sloten we meteen een slang op de waterleiding aan om eventueel de Aktiegroep Het Oude Westen op een koude douche te vergasten, mochten ze komen om ons er weer uit te donderen en we hingen een groot spandoek buiten met de tekst DEZE WONING IS TERUGGEGEVEN AAN DE WETTIGE BEWONER. Ook deelden we een straatbulletin uit waarin we uitleg gaven en burens vroegen vrienden te worden met Kunbas. Hierna zorgden we ervoor, dat dit bekend werd in Odeon. Woedende leden van de Aktiegroep wilden direkt naar het adres in dezelfde straat als Odeon om ons eruit te zetten, maar Gerrit Sterkman greep in en hield ze tegen. Hij veroordeelde hun kraakactie, waarvan niets bekend was geweest. Dit had niets meer met solidariteit te maken. Het was onderdeel van de strategie geweest “eerst tegen buitenlanders om aanhang te winnen”.

Hierna lieten ze dit soort akties uit hun hoofd, hoewel ik nog een keer een buurtvergadering heb bijgewoond, over toewijzing van woningen aan buitenlandse gezinnen, waar ik werd weggejouwd. Het spreken werd mij volkomen onmogelijk gemaakt. Een aantal jaren later kwam er nog eens een grotere buurtvergadering in Odeon, waarop weer de huisvesting van buitenlanders in de wijk werd besproken, naar ik meen naar aanleiding van het Rotterdamse “spreidingsbeleid”, waarin ik tot mijn verbazing een aantal Nederlanders achter mij kreeg, toen ik begon met te stellen, dat het een schande was, dat dertig jaar na de 2^e wereldoorlog er nog altijd een groot tekort aan betaalbare woningen bestond, ook voor Nederlanders. Na afloop kwamen er Nederlanders naar mij toe om mij te bedanken voor mijn duidelijkheid, want ik had ook afgegeven op de welzijnswerkers in dienst van de overheid, die wollige praatjes over het publiek hadden uitgesproken. Voor mij persoonlijk was dit een beetje vervelend geweest, want één van hen was de echtgenoot van een vriendin.

HUURCOMMISSIE

Na de autoriteiten te hebben wakker geschud, hoewel met gering resultaat, over de erbarmelijke huisvesting van de gastarbeiders, besloten we een aanval te doen op de hoge huren, die per bed werden betaald. Na besprekingen met de Huuradviescommissie, togen we met hun formulieren, waarmee bezwaar tegen de huurprijs kon worden ingediend, naar diverse logementen. We legden de bedoeling uit. Na een ingeleverd formulier stelt de Huuradviescommissie een onderzoek in en op grond daarvan wordt een huurprijs vastgesteld. Per formulier moest twee gulden en vijftig cent worden betaald. In de logementen vulden leden van het Aktiekomitee de formulieren in en de meeste pensionbewoners zetten hun handtekening onder een formulier en betaalden. In mei 1970 leverden we een groot aantal formulieren bij de Huuradviescommissie in. Maanden daarna werd op een hoorzitting bij deze Commissie de zaak van twee pensions behandeld en de geadviseerde huur aan het AKPG, huurder en eigenaar doorgegeven. De huren kelderden met 100% tot 300%. Huren van 25 gulden werden 12 gulden, weer andere van f 22,50 daalden naar 10 gulden en sommige huren daalden zelfs naar acht gulden.

In de Huuradviescommissie zaten o.a. vertegenwoordigers van de Vakbonden en het bedrijfsleven. Eén lid toonde zich op de zitting ontsteld. Als de huren zo kelderden, als werd geadviseerd, hielden de pensionbazen er misschien mee op. Wat dan? Opgetogen bezocht het AKPG de betreffende pensions om de nieuwe huren mee te delen. Helaas woonden sommige buitenlanders al niet meer op het aangegeven adres en anderen waren bang voor represailles van de pensionbaas en durfden de nieuwe huur niet te gaan betalen. Het gehoopte succes bleef nog uit. En bij de Huuradviescommissie werd het stil. Op 9 september 1970 wendde het AKPG zich met een brief tot de HAC met het dringende verzoek de resterende ingediende formulieren te behandelen. Pas op 27 oktober antwoordde de Huuradviescommissie, dat de zaak hun problematisch voorkwam, want het was de vraag, of er wel van kamerverhuur kon worden gesproken. Hierop trad het Aktiekomitee met de zaak naar buiten. In een open brief wees het op de eerder gedane uitspraken in de

verzoeken tot huurvaststelling van de bewoners van twee pensions. Verder uitte het AKPG zijn verbazing over het feit, dat een instelling als de Huuradviescommissie, die haar bestaansrecht ontleende aan het adviseren tot rechtvaardige huurprijzen, nu aarzelde. Het 2^e Kamerlid Nel Barendregt (PvdA) kwam in actie en stelde er schriftelijke vragen over.

ARRESTATIE IN MAROKKO

Nel Barendregt had al eerder belangstelling getoond voor misstanden rond de buitenlandse arbeiders. In augustus 1970 ging ik op vakantie naar Marokko. Van Marokkanen in Rotterdam had ik regelmatig gehoord over de steekpenningen, die zij moesten betalen om een arbeidscontract met een Nederlandse onderneming te bemachtigen. Ik besloot tijdens mijn bezoek aan Casablanca ook eens poolshoogte te gaan nemen bij het Nederlandse Wervingsbureau. Een in Rotterdam werkzame Marokkaan was zo vriendelijk mij daar te brengen. Ik had geluk. De directeur van het Bureau, de heer Herman van Rooyen, die al 35 jaar in Marokko woonde, arriveerde gelijk met mij. Hij nam mij mee naar binnen en we hadden een kort gesprek. Ik vertelde hem, dat er Marokkanen in Rotterdam waren, die beweerden, dat ze extra geld moesten neerleggen voor een arbeidscontract met Nederland. "Ik geloof het niet," huichelde ik. "Maar mevrouw", was zijn weerwoord. "Wat wilt u nou? Dit is het Oosten." Het gesprek was zijnerzijds hiermee min of meer beëindigd en ik ging naar buiten.

Ik sprak in het Frans wat mannen aan, die een rij vormden voor het wervingsbureau. Net toen ze wat meer gingen los laten en toegaven, dat zij steekpenningen betaalden om het begeerde arbeidscontract te krijgen, stoven er enkele mannen uit het kantoor naar buiten. Twee waren politiemannen, die "voor de veiligheid op het bureau moesten zorgen" en zij sommeerden mij mee naar binnen te gaan. Daar werd ik weer opgewacht door Van Rooyen, die wilde weten, wat ik eigenlijk kwam doen. "Wat praten", antwoordde ik. Het antwoord beviel hem niet en hij maakte verder weinig woorden aan mij vuil, want ik kwam de orde verstoren. Er werd getelefoneerd en even later kwam een politiewagen mij ophalen en ik was gearresteerd. Op het politiebureau werd ik in een soort kantoortje gedumpt en niemand keek meer naar mij om. Op een gegeven moment moest ik naar de w.c. en na veel en hard gebons op de deur kwam er iemand. Hij leidde mij door verschillende gangen, waar ik naar beneden kijkend door openingen kelderruimten zag, die fors gevuld waren met vooral manlijke arrestanten. Het was geen opwekkend gezicht.

Na terug in mijn hok weer enkele uren te hebben doorgebracht, uiteraard zonder eten of drinken, werd het me te gortig. Ik startte weer met bonzen. Aan de man, die poolshoogte kwam nemen, zei ik, dat ik de Ambassadeur van Nederland wilde spreken. Ik toonde hem een krant met daarin mijn foto en maakte hem wijs, dat ik een belangrijk persoon was. Nooit zou ik krantenknipsels op vakantie meenemen, maar dit keer had ik het gelukkig wel gedaan, ik denk met het oog op mijn bezoek aan het wervingsbureau. De man wist kennelijk niet zo goed, wat te doen, en liet mij

weer alleen. Maar even later kwam er een blijkbaar hogere Piet, die mij vertelde, dat ik vrij was en Marokko ten spoedigste diende te verlaten. Of hij met de Ambassadeur had gesproken, is mij nooit duidelijk geworden. Ik denk van niet, want het was zaterdag en dan wordt er bij de Nederlandse overheid niet gewerkt.

Terug in Rotterdam stuurde ik een artikel met mijn ervaringen naar het Huisaanhuisblad De Havenloods, die het publiceerde en nam contact op met Joop Wolf van de CPN, een 2^e kamerlid. Die beloofde mij met de Minister van Binnenlandse Zaken, Roolvink, contact op te nemen. Deze was echter van mening, dat Van Rooijen korrekter gehandeld had, want ik had de orde verstoord. Alsof een Nederlandse aan een Nederlandse ambtenaar in het buitenland geen vragen mocht stellen! Inmiddels was Nel Barendregt ook op de hoogte en zij stelde kamervragen over de kwestie. Van Rooijen had immers al jaren lang een twijfelachtige reputatie. Korte tijd later deed de Marokkaanse politie een inval in het wervingsbureau en in de woning van Van Rooyen en trof daar grote hoeveelheden blanco arbeidscontracten en paspoorten aan. Van Rooyen verdween voor vele jaren in het gevang.

HUURCOMMISSIE - GEVOLGEN

Terug naar de toestanden rond huisvesting en de door de HAC (Huuradviescommissie) geadviseerde prijzen. In het pension aan de Oudaenstraat, bewoond door Marokkanen, dat eindelijk beoordeeld was, was men net zo opgetogen als het AKPG over de door deze Commissie genoemde prijzen per bed. Het hele logement besloot met ingang van de nieuwe week over te gaan op de geadviseerde huur. Het was oktober 1971. Ze zouden het weten.

De pensionbaas, de beruchte Van de Boogaert, liet gas, electra en water afsluiten. Nadat de Marokkanen ons hiervan op de hoogte hadden gesteld, schakelden we direct onze relatie bij het G.E.B. (Gemeentelijk Electriciteitsbedrijf) in, die ervoor zorgde, dat gas en licht weer werden aangesloten. Ook het water werd dank zij een ingeschakeld gemeenteraadslid (Baggerman) weer aangesloten. De volgende actie van de pensionbaas was, dat hij de matrassen weghaalde, maar ook op die zet hadden wij een antwoord. Het Rode Kruis bezorgde meteen andere matrassen en dekens. Intussen hadden we natuurlijk ook de pers ingeschakeld en de hele affaire kwam grootscheeps in het nieuws.

Aangezien de door de Huuradviescommissie geadviseerde huurprijs slechts een niet bindend advies was, moesten de pensionbewoners toch de oorspronkelijk gevraagde huur betalen. Zij waren dat echter niet van plan en met hulp van een bevriende advocaat werd een proces aangespannen bij de rechtbank om een legalisering van de huurprijs te verkrijgen. Het werd een soort proefproces en de kantonrechter kwam persoonlijk naar het pension toe om zich een oordeel te vormen over de zaak. Helaas liet de advocaat op de zitting verstek gaan en verloren we in eerste instantie, maar in hoger beroep werd gewonnen.

OUDAENSTRAAT

In 1973 herhaalde zich de geschiedenis, want toen wilde de gemeente het pand in de Oudaenstraat aankopen, omdat op die plaats een bejaardenflat gepland was. Midden in de winter (1973) werden door de logementhouder weer gas en licht uitgeschakeld, de waterleiding afgesloten en de matrassen weggehaald. Het AKPG regelde het opnieuw. Het gemeenteraadslid Van Hattum van de PvdA kwam op verzoek van het Aktiekomitee poolshoogte nemen en stelde vervolgens schriftelijke vragen aan Burgemeester & Wethouders. Die antwoordden echter, dat de pensionbaas alleen maar enige aandrang had willen uitoefenen op hun spoedige vertrek, omdat hij had toegezegd het pand leeg op te leveren. Koop breekt echter geen huur. Het AKPG verbaasde zich erover, dat zij hier Burgemeester en Wethouders op moest attenderen. Vervolgens wilden B.&W. tot sluiting overgaan op grond van de logementenverordening, omdat het pension niet aan de eisen voldeed. Oneigenlijk gebruik van de logiesverordening, concludeerde Pro Gastarbeiders.

Ten slotte kwamen B.&W. niet onder de feiten uit en boden ze de Marokkaanse bewoners aan, dat zij een vergunning konden krijgen om een woning te huren en medewerking bij het vinden van een huis. Vanzelfsprekend werd dit aanbod met graagte aanvaard. Het betekende gezinshereniging. In een lange toespraak deed de wethouder van Volkshuivering op het stadhuis deze belofte aan de Marokkanen. Die verstonden er niets van. Veel te moeilijk taalgebruik. "Niet zo ouwehoeren, joh", flapte één eruit, niet beseffend, dat hij een ondiplomatieke term gebruikte. Met moeite onderdrukten wij een schaterlach. Maar de strijd kende een gelukkig einde, alle Marokkanen een woning, en een nieuw leven, gezins-hereniging, kon beginnen.

Het was overigens niet het enige robbertje, dat we met deze pensionbaas moesten uitvechten. Van de Bogaert bezat voor zo ver wij wisten minimaal zeven logementen. In alle pensions lapte hij de voorschriften aan zijn laars. Toen na enkele jaren de pensionbusiness niet meer zo renderend was, besloot hij het pension in de Josephstraat te verkopen. Op een pensioentocht werd dit vernomen door enkele leden van het AKPG. Of we konden helpen, want er waren beduidend minder logementen dan een paar jaar eerder. Onze akties hadden in zo verre resultaat gehad, dat niet alleen de prijzen waren gedaald, maar dat ook allerlei voorzieningen waren aangebracht. Bovendien was er een regelmatige controle, vooral van de Gemeentelijke Geneeskundige Dienst (GGD) op de hygiëne. Een logement exploiteren was hierdoor beduidend minder lonend. Een enkele pensionbaas stelde er evenwel een eer in om van zijn pension een juweeltje te maken, zoals het grote pension op de hoek van de Mathenesserlaan 277. Dat werd bijna luxueus.

Maar goed, de Josephstraat was nog altijd een schamele bedoening, met als voordeel, dat het midden in het centrum lag. De Marokkaanse bewoners hadden met de leden van het Aktiekomitee ook over politiek gesproken. Nelly was communist, beweerden zij, een gevaarlijk persoon volgens het Marokkaanse bewind. Ik was van geen enkele partij lid, hoewel de communistische ideologie me wel aanstond. De volgende avond ging ik met nog iemand naar het pension Josephstraat om me op de hoogte te stellen. Ik gaf te kennen, dat ik wel kon helpen, maar dat zij wel moesten

weten, dat ze dan met iemand in zee gingen, die communist was. Geen bezwaar. Intussen was ook de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers op de hoogte gekomen van de problemen. Maatschappelijk werker Ted Cloin van deze stichting ging op bezoek in het pension. De Marokkanen lieten me het direkt weten. Ik stelde ze voor de keus, of met mij, communiste, in zee of met de officiële instantie SHBW. Ted Cloin was aanwezig bij het maken van de keus, die voor het AKPG was. We schreven een aangetekende brief aan de pensionbaas, dat koop geen huur brak en hij óf voor andere passende huisvesting voor alle pensionbewoners diende te zorgen, óf ze in het pension laten. Bij gedwongen huisuitzetting zouden we een proces tegen hem aanspannen. Hierop zag Van den Boogaert van verkoop af.

POLITIEKE KWESTIES

In het eerste jaar en ook daarna blies het AKPG politiek een paar noten mee. We hadden zitting in forums over het fascisme in de landen van herkomst, waar het er soms rumoerig aan toe ging (Griekenland), waren medeorganisator van demonstraties tegen het fascisme in Spanje en brachten o.a. een pamflet uit, waarin de politieke rechten en het ontbreken ervan voor buitenlandse arbeiders uit de doeken werden gedaan. We zorgden ervoor, dat de Spanjaard Angel Muñoz, fel tegenstander van Franco, die vijf jaar in Burgos gevangen had gezeten en gemarteld was, interviews kreeg in het tijdschrift AVENUE en De Volkskrant, waarin hij zijn hart kon luchten over de onderdrukking in zijn land. De gevolgen vielen mee. Met vakantie in Spanje werd hij van zijn bed gelicht en naar het politiebureau gebracht. Daar lagen de Volkskrant en Avenue op tafel met zijn interviews. Zijn vroegere advocaat slaagde erin hem na 2 weken weer vrij te krijgen. We protesteerden tegen de weigering van het Spaanse consulaat het paspoort van de politieke vluchteling Lino Calle, werkzaam voor de vakbond N.V.V., te verlengen. Helaas hadden we ook problemen met hem, omdat hij LA UNION voor een stel vuile communisten uitmaakte. Hijzelf was sociaal-democraat, maar helaas was het fascisme in eigen land kennelijk geen reden om tot een eenheidsfront tegen de dictatuur te komen. We verleenden hulp aan politieke vluchtelingen van verschillende oorsprong en wezen herhaaldelijk op de onderdrukking in de landen van herkomst.

Ook maakten we overheid en pers opmerkzaam op de onvrijheid in de weinige officiële sociale centra voor buitenlanders, waar geen onwelgevallige berichtgeving over het eigen land mocht komen. Hans Abelman, beeldend kunstenaar, die ons ook de kunstenaars had bezorgd voor de tekeningen in de lesboeken, maakte voor LA UNION een affiche, waarop het verzet tegen de dictatuur in Spanje werd uitgebeeld. Dank zij zijn hulp zouden kunstenaars ook later geheel belangeloos affiches maken voor het Marokkaanse en Kaapverdiaanse verzet hier.

De problemen rond La Unión bleven bestaan. Er was weliswaar door de SHBW een deel van de toegezegde subsidie uitgekeerd, maar niet alles. Intussen waren de problemen met het Jongerencontact over de door beiden gebruikte zaal in de Dijkstraat toegenomen. Het NVV koos voor haar Jongerenorganisatie en zette La

Unión onder druk om een andere ruimte te zoeken. De Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers bood La Unión een kamertje aan in een door haar gehuurd gebouw in de Rauwenhofstraat. Bij besprekingen was Nelly Soetens, inmiddels bestuurslid en gemachtigde van La Unión, niet welkom. Vanzelfsprekend legde La Unión deze eis naast zich neer. Maar gelukkig werd ten slotte voor het Jongerenkontakt een zaal elders gevonden en kon La Unión in de Dijkstraat blijven, eindelijk heer en meester in eigen huis. Maar pikant detail, met het vertrek van het Jongerenkontakt kwam aan het licht, dat de SHBW aan het NVV voor La Unión nog twee jaar huur schuldig was. Brieven met afschriften aan allerlei instanties en personen zetten de SHBW dusdanig onder druk, dat ze ten slotte aan haar verplichtingen voldeed. Het Eerstekamerlid Van Wijk (PSP) stelde over de hele affaire La Unión schriftelijke vragen, zoals hiervoor reeds beschreven. De Minister van CRM (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) sprak nadrukkelijk uit, dat subsidie werd verleend onafhankelijk van de politieke of godsdienstige kleur van de groep gastarbeiders. De strijd had zin gehad.

Intussen probeerde het AKPG zo veel mogelijk medestanders voor haar zaak te vinden, maar dit bleek een lastige kwestie. De vakbonden, waar we enkele malen een bespreking mee hadden, waarvoor we soms naar Utrecht of Amsterdam moesten, lieten het afweten. Het NVV vond, dat alle arbeiders gelijkelijk behandeld moesten worden en weigerde in te zien, dat de z.g. gastarbeiders in allerlei opzichten toen een grote achterstand hadden. Daarop startten we een kaartenactie met de tekst in verschillende talen: VAKBOND, SAMEN ZIJN WIJ STERK, die door vele buitenlanders en Nederlanders aan het NVV werd gestuurd. Komt tijd, komt solidariteit, was de conclusie van het Aktiekomitee, want het zou nog lang duren, eer het NVV zich wat meer zou inzetten voor de gastarbeiders.

SAMENWERKING

Wel medewerking hadden we, vooral in de begintijd, van allerlei actiegroepen, die in die tijd actief waren tegen allerlei misstanden. De vredesweek van 1970 was in Rotterdam zelfs geheel gewijd aan het probleem van de buitenlandse arbeiders.

In andere steden begon men ons voorbeeld te volgen, Utrecht, Eindhoven, Tilburg Deventer, Leiden. In Amsterdam bestond een kerkelijke werkgroep DAR en in Nijmegen de Griekenland Werkgroep, die een zeer goed maar erg theoretisch bulletin uitgaven, o.a. gewijd aan de problematiek van de "gastarbeid". Met Nijmegen zou een langjarige goede samenwerking ontstaan. Op theoretisch gebied leerden wij veel van ze.

Onze grootste vijand was de officiële Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers gebleken, een instelling die op allerlei fronten zwaar faalde en de in haar statuten vermelde werkzaamheden niet uitvoerde. Na onze 2^e zwarte lijst begon ook deze Stichting aan een soort akties. Ze begonnen een geldinzameling om een gebouwtje te kunnen kopen, waarover werknemers, waar ook nooit iets van kwam. Ondanks alle steun van de overheid!

OVERHEID

De gemeente gaf naar aanleiding van de vele publiciteit, die op gang kwam na de akties van Pro Gastarbeiders ook nota's uit, die over het algemeen niet uitblonden van inzicht in de problematiek van de nieuwkomers. Eén van de gemeentelijke opstellers was een ambtenaar, die later lid van de Centruumpartij zou worden. Vanzelfsprekend leverde het AKPG fel commentaar op de nota's, die meestal beperkt bleven tot schrijverij voor de goedgebouwde. Maatregelen kwamen er niet.

Naast alle genoemde activiteiten deden we ook wel ludieke akties, b.v. met Sinterklaas een vergadering van de gemeenteraad bezoeken, waar we om geschenken voor de buitenlanders vroegen. Een andere aktie, die we vele jaren zouden herhalen, was onze aanwezigheid op de Nieuwjaarsreceptie van de gemeente Rotterdam. Een aantal leden van het Aktiekomitee, vergezeld door een stuk of dertig gastarbeiders gaven niet onopgemerkt acte de présence op de receptie, meestal behangen met een bord voorzien van een toepasselijke tekst. Wij zorgden er natuurlijk voor, dat de buitenlanders zich te goed konden doen aan het vele lekkers, dat op de receptie werd aangeboden. De eerste keer betuigde de burgemeestersvrouw, mevr. Thomassen, haar instemming met onze aanwezigheid. Zij was een vooruitstrevende vrouw, die ook zitting had in het Comité van Aanbeveling voor de lessen Nederlands. Wij hadden dit Komitee van Aanbeveling opgericht op advies van wethouder J.v.d.Ploeg, die dacht, dat het geen kwaad kon, wat invloedrijke en bekende personen uit Rotterdam als voorstanders van lessen Nederlandse taal voor buitenlanders op te voeren. In een latere televisieuitzending met burgemeester Thomassen beweerde de burgemeester onbekend te zijn met het bestaan van het AKPG. Hij had nooit van ons gehoord en prees de officiële Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers de hemel in, waarop ik woedend werd en hem een slechte burgemeester noemde, die kennelijk helemaal niet wist, wat er in zijn stad speelde. Ik vroeg hem ook, of hij er niet van op de hoogte was, dat zijn vrouw in het Comité van Aanbeveling zat voor lessen Nederlands aan buitenlanders. Dit wekte helemaal zijn woede op. Het was tekenend voor de verhouding met de overheid, waarvan een deel ons steunde, maar het grootste deel niet in staat was met onze kritiek om te gaan, laat staan maatregelen tot verbetering te treffen.

INTERPELLATIE

Ook in een later onderhoud op het stadhuis met o.a. de burgemeester kwamen we geen stap verder voor maatregelen tot verbetering van de situatie van de buitenlandse arbeiders.

En dus bleef in 1971 de huisvestingsproblematiek hoog op de agenda van het Aktiekomitee staan. Er kwamen vele schone beloften, zowel van de overheid, de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers als het bedrijfsleven, tot verbetering. Er zouden speciale flats komen, en er zou zelfs een schip tot woonoord worden ingericht. Niets van dit alles geschiedde evenwel. De antwoorden op vragen van gemeenteraadsleden waren vaag en deze, kregen er uiteindelijk schoon genoeg van en er werd een interpellatie – een zwaar politiek middel – aangevraagd door drie

leden van de raad, t.w. Wim Baggerman (VVD), M.van Hattum (PvdA) en mevr.H. de Vos-Krul (CPN), die op 13 mei 1971 plaats vond. Heel veel hielp ook dit niet. De logementsverordening was al eens aangepast, en werd dat nu weer, maar of hij werd uitgevoerd, was maar de vraag.

Zoals vermeld, hadden we ook ontdekt, dat een dochterstichting van de Stichting HUMANITAS een logement had in de De Vliegerstraat, dat op de eerste zwarte lijst voorkwam. De secretaris van het bestuur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers was de heer Gerretsen, directeur van de Stichting HUMANITAS. Een ander logement was in het bezit van een dochterstichting, Turk Ocagi, van de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers. Dit logement kon evenmin de toets der kritiek doorstaan. Het was volgens het Aktiekomitee de enige bemoeienis, die de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers met de huisvesting van de buitenlanders had.

Wat de hoge huren per bed betreft, kwam de aktie tot stilstand. De Huuradviescommissie verstreekte Pro Gastarbeiders zelfs geen aanvraagformulieren meer. De z.g. logeerinrichtingen zouden niet onder de Huuradviescommissie vallen! Zelfs een brief van het AKPG aan Minister Udink van Volkshuisvesting had geen effect.

Wethouder De Vos had beloofd, dat slechte pensions zouden worden gesloten, maar de praktijk wees anders uit. In één z.g.gesloten pension (aan de Kruiskade) brak zelfs brand uit. Bewoners in paniek op straat. Dit terwijl de brandweer op 9 februari 1971 adviseerde vijftien pensions met onmiddellijke ingang te sluiten. Veertien ervan waren getipt door het AKPG. Ondanks alle tegenwerking en onverschilligheid kwam het AKPG met een 3^e zwarte lijst uit, waarop weer andere pensions stonden, die voor geen hout deugden. Dit keer werden ook de huren per bed vermeld.

WANBELEID Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers

Intussen deed zich een ander probleem bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders voelen, geldgebrek. Akties kosten geld en het eigen kantoortje betekende ook kosten. Gelukkig slaagden we erin door de wijze van subsidiering van de afdeling onderwijs van het met les geven verdiende geld het een en ander over te houden, wat we dan weer voor activiteiten uitgaven. We schreven brief op brief aan de gemeente, aan het Ministerie van CRM, om subsidie te krijgen, maar deze werd ons onthouden. Steeds werd verwezen naar de officiële Stichting, met welke we onder geen voorwaarde wilden samenwerken. Immers de meesten van hun maatschappelijk werkers hielden er op zijn minst sympathieën voor het fascisme op na, en van enig beleid ten gunste van de buitenlandse arbeiders was geen sprake. Niet alleen was er geen sprake van beleid, er heerste zelfs een kwalijke mentaliteit jegens de mensen voor wie men werkte. Ds Van Nes, de eerste directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, was inmiddels vervangen door de ex-priester A.M. Arling. In een interview in Elseviers Weekblad verklaarde deze, dat met name de Marokkanen, maar ook de meeste andere buitenlandse werknemers fraude met de ziektewet pleegden. Volgens hem ontsloegen daardoor veel bedrijven hun

werknemers voor zij met vakantie naar eigen land gingen. Geen woord van protest, geen vraag naar onderzoek hiernaar, terwijl uit allerlei bedrijfsgegevens bleek, dat het ziekteverzuim van buitenlandse arbeiders in die tijd lager lag dan bij Nederlanders. Zelfs adviseerde de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers op een gegeven ogenblik de gastarbeiders in geval van werkloosheid met lager loon genoeg te nemen. Het gevolg hiervan zou bij hernieuwde werkloosheid zijn, een lagere uitkering. Maar de overheid bleef deze foute organisatie subsidiëren en het AKPG werd als een lastige horzel beschouwd.

BUURTHUIS

Ook op politiek gebied bleef het Aktiekomitee actief. Zo protesteerde het o.a. tegen een bezoek aan ons land van de leider van de Italiaanse fascist, Almirante. Ook juichte het AKPG een poging tot staatsgreep tegen het terreurbewind van koning Hassan II in Marokko toe. In een clubhuis in de Coolsestraat, waar het AKPG Nederlandse les gaf en op zaterdag ontmoetingsavonden organiseerde, had het Aktiekomitee al eens informatie verstrekt (verkregen van de aktiegroep uit Nijmegen) in de Franse taal over dit schrikbewind. Daarmee deden we al een slechte ervaring op, want het materiaal werd mij door een Marokkaan uit de handen gerukt, die er ijlings mee verdween. Na de eerste gunstige berichten over de uitslag van de staatsgreep dansten de Marokkanen van vreugde in het clubhuis. Helaas faalde de staatsgreep en de coupplagers verdwenen voor meer dan achttien jaar in de beruchte kerkers van koning Hassan, voor zo ver zij niet werden vermoord. Het Marokkaanse lid van het AKPG, die mede de leiding had in het clubhuis, kennelijk bang geworden, maakte politiek een halve draai, sprak met eerbied over zijn koning en bedreigde de Nederlandse leden van het Aktiekomitee. Het was tijdens mijn vakantie in Cuba.

De directeur van het clubhuis trok partij voor de Marokkaan en liet geen leden van het AKPG meer binnen. Na terugkomst van mijn vakantie hoorde ik, dat er zelfs met een pistool was bedreigd. Ik vroeg een gesprek met de directeur aan en kreeg de meest waanzinnige beschuldigingen te horen. Maar dat was nog niet alles. De Marokkaan, Mokhtar S., was regelmatig langs geweest bij het talenpracticum aan de 's-Gravendijkwal om te informeren, wanneer Nelly Soetens daar zou zijn. Op een avond, toen ik op het talenpracticum aan de 's-Gravendijkwal inviel voor een afwezige docent, werd ik aangevallen. Hij stond mij bij mijn auto op te wachten. Tot mijn grote geluk was ik in gezelschap van een ander (Marokkaans) lid van het AKPG, een politieke vluchteling, die in gevecht met hem raakte. Kennelijk was S. daarbij licht gewond geraakt, want het gevolg was, dat hij daarna de ramen van het clubhuis in de Coolsestraat vol hing met posters, waarop ik stond afgebeeld als een kat, die hem had gebeten. Ook in Marokkaanse bulletins, die hij verspreidde, werd ik voor alles wat slecht en lelijk was uitgemaakt, en afgebeeld als een bijtende en krabbende kat. Het probleem was, dat ik niet met mijn beschermer voor de dag kon komen. Deze verbleef illegaal in Nederland en bij uitzetting naar Marokko zou hij zeker in de gevangenis belanden, aangezien hij een medewerker van de bekende vermoorde vakbondsman Mehdi ben Barka was geweest. Later heeft hij toch politiek asiel

gekregen. Zelfs de burgemeester, als hoofd van de politie, bemoeide zich met de zaak en het gevolg was, dat kranten, die eerst met leedvermaak over de kwestie hadden geschreven, moesten rectificeren. Het clubhuis beëindigde zijn activiteiten voor Marokkanen.

AANKLACHT

In september 1971 deed de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers bij de politie aangifte tegen Nelly Soetens, omdat zij op de grote buurtvergadering eerder gehouden in het Oude Westen de Stichting had beschuldigd van fascistische methoden, nl. zaalafdrijving. De nazi's probeerden in de jaren '30 in Duitsland linkse organisaties het bestaan onmogelijk te maken door bijeenkomsten te verhinderen, middels het afnemen van een zaal of het verbieden van verhuur van een zaal aan linkse bewegingen. Zaalafdrijving werd dit genoemd. Ik zocht juridische steun en die werd mij graag geboden door een juridische specialist, medewerker van de Erasmus Universiteit, Mr Smidt van Gelder. Het leek mij een prachtgelegenheid in een rechtzaal met de pers erbij goed uit de doeken te doen, wat er allemaal mis was met de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers. Helaas zagen zij al spoedig hun stommitieit in en de aanklacht werd ingetrokken.

DE TWEE JAAR SUGGESTIE

Eind november 1971 protesteerde het Aktiekomitee pro Gastarbeiders tegen een maatregel van het Ministerie van Sociale Zaken, dat in de toekomst aan te trekken buitenlandse arbeiders nooit langer dan twee jaar in Nederland werkzaam mochten zijn. Aan de welvaart snuffelen en hups terug, konstateerde het AKPG boos. Ook inmiddels ontstane aktiegroepen voor gastarbeiders in andere steden protesteerden. De voorgenomen maatregel werd nimmer in praktijk gebracht. Niet alleen die keer, maar meermalen werd met de andere groepen door ons actie gevoerd voor een ander landelijk beleid.

In eigen stad voerde elke groep actie tegen het gemeentelijk beleid en meestal ook tegen de plaatselijke stichting buitenlanders. De meeste stichtingen funktioneerden slecht, die in Breda en Dordrecht waren gunstige uitzonderingen, maar Rotterdam spande de kroon in wanbeleid. Het verwonderlijke was, dat aan de Rotterdamse Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers meer vrijheid van handelen en omgaan met de subsidie was toegestaan dan aan andere stichtingen zoals een onderzoek naar het functioneren van deze stichtingen uitwees.

In open brieven vroeg het AKPG herhaaldelijk om opheldering, waarom te sluiten logementen, maar niet dicht gingen en waar het rapport bleef, dat was toegezegd naar aanleiding van de interpellatie in mei 1971 door de gemeenteraadsleden Baggerman, van Hattum en de Vos-Krul. Het zou op 1 oktober verschijnen, maar na aandringen van het AKPG liet de burgemeester weten, dat het na januari 1972 zou

komen. Erg veel haast had men op het stadhuis niet voor de meest achtergestelde stadgenoten.

RASSISME

In het najaar 1971 gaf ik in een clubhuis in de Eendrachtstraat voorlichting over gastarbeiders. De Nederlandse buurtbewoners staken hun negatieve mening niet onder stoelen of banken. Wij wonen hier in de Spaanse straat, merkte iemand op. Er waren namelijk nog al wat Spanjaarden, die in deze verpauperde straat een woning hadden weten te bemachtigen. Dat er zo erg gediscrimineerd werd, ging mij niet in de kouwe kleren zitten. Ik luchtte mijn hart bij een journalist van de Haagse Post, die als kop boven zijn artikel schreef IN ROTTERDAM BROEIT EEN RASSENREL. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders besloot een vergadering met de besturen van de wijkorganen en wijkcomitees te beleggen. Hieruit vloeide het Samenwerkingsverband Oude Wijken en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders voort. Gezamenlijk werden wantoestanden in de oude buurten aangekaart. De meeste pensions bevonden zich daar en de Nederlanders, die er woonden, vonden dit niet leuk. Veel last kunnen zij van de gastarbeiders niet gehad hebben, want de meesten gingen in de week vroeg de deur uit naar hun werk en kwamen aan het eind van de middag weer terug. Dan was het koken, eten, wat rond hangen in het pension en vroeg naar bed. Sommigen hadden ook nog een schoonmaakbaantje in de avonduren om zo veel mogelijk te kunnen sparen. Op zaterdag werden de boodschappen op de markt gedaan en op zondag kleren gewassen en hier werkende familieleden opgezocht. Ook trok men wel de stad in, maar dan meestal in een groepje, want in de wezensvreemde omgeving voelde menige gastarbeider alleen zich slecht op zijn gemak. Het was juist dit groepsverschijnsel, dat de Nederlanders huiverig maakte. Helaas waren de welzijnswerkers altijd vrij in het weekeinde en zo gingen de kansen voorbij om bevolkingsgroepen in de buurthuizen tot elkaar te brengen.

SAMENWERKINGSVERBAND

Op een vergadering van het Samenwerkingsverband en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders eind oktober 1971 deelden de drie wethouders van Volkshuisvesting, Wijkaangelegenheden en Sociale Zaken mee, dat het niet mogelijk was op grote schaal logementen in de oude wijken te sluiten. Ook de directeur van Bouw- en Woningtoezicht woonde de vergadering bij. Evenwel de volgende dag gaf de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers een persconferentie, waarop ze meedeelde, dat op korte termijn tweehonderd pensions gesloten zouden worden. De Stichting vertelde zelfs trots over hun aanwezigheid bij de sluiting van enkele pensions, waar ook drie illegale Pakistanen waren aangetroffen. Die waren gelijk op het vliegtuig gezet. Het Samenwerkingsverband stond perpleks. Overigens kwam het natuurlijk nooit tot de sluiting van tweehonderd pensions.

De eerste vergadering op ons kantoortje met de vertegenwoordigers van wijkcomitees en wijkorganen was rumoerig geweest. Ons kleine hok bood nauwelijks

plaats aan de 23 of meer vertegenwoordigers, waarvan er al snel een aantal minder geïnteresseerden afvielen. Met de meeste volksbuurten gingen wij als één organisatie verder, het Samenwerkingsverband Oude Wijken en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Het AKPG was natuurlijk sterk in de minderheid en we moesten dikwijls onze kiezen op elkaar klemmen om niet op te springen na elke ons als discriminatie in de oren klinkende zinsnede. Het was als dansen op een vulkaan. Toch was er toenadering en waren de meesten het wel met ons eens, dat de overheid weinig oog had voor de steeds talrijker wordende aanwezigheid van buitenlanders in de oude wijken. Deze buurten hadden al veel problemen, weinig groen, slechte kwaliteit van de woningen, weinig parkeergelegenheid, weinig plek voor kinderen om te spelen enz. Nu kwam daar nog de concentratie bij van mensen, met wie men zich niet verstaanbaar kon maken met een totaal andere cultuur. Gezamenlijk werd een pakket van zeven eisen aan de overheid opgesteld, maar waar niet al te veel gehoor aan zou worden gegeven.

Aan de wijken vroegen wij om meer begrip voor de moeilijke situatie van de buitenlandse arbeiders, maar van een openstelling van de buurthuizen voor een nieuwe bevolkingsgroep kon geen sprake zijn. De Nederlandse bezoekers zouden weglopen, zo stelden de welzijnswerkers. Helaas gold eigen volk eerst. Later toen deze zelfde welzijnswerkers extra subsidie voor het werken met buitenlanders eisten en kregen, waren deze zeer welkom in de toen leeglopende buurthuizen. Een enkele keer werden buitenlanders toegelaten op avonden voor de buurt, b.v. op Kerst-inns. Maar verder kwam het niet.

Met name één man, woonachtig in de Paarlstraat, een zekere Blok, liet nooit na te klagen over de overlast van de vele pensions in zijn straat. Nu waren dat er inderdaad vier, waarvan er drie in naast elkaar gelegen panden onderdak boden aan Turken en Marokkanen. De eigenaar was een Turk, want ja, winstbejag is niet gebonden aan nationaliteit. Zijn pensions waren niet veel beter dan die van de beruchte Van den Boogaert, die er zeven op nahield, en andere logementhouders. Maar Blok wilde, dat het buitenlanders verboden zou worden logementen te exploiteren. Alsof het om de nationaliteit en niet om de mentaliteit ging. Dit zou later nog veel gevolgen hebben.

Het hele jaar 1971 door en tot augustus 1972 vergaderden de organisaties, die het Samenwerkingsverband Oude Wijken en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders vormden over de concentratie van buitenlanders in de volksbuurten en de slechte huisvesting. Op 22 december 1971 was er zelfs een bespreking met wethouders van Rotterdam en de minister van Volkshuisvesting Udink erbij. Udink wees erop, dat de problemen in de volkswijken door de concentratie op het vlak van de gemeentelijke autonomie lagen. Eveneens, dat er in de toewijzing van woningen geen discriminatie plaats mocht vinden en de gemeente diende te controleren, of in dit opzicht de woningstichtingen hun taak wel naar behoren uitvoerden. Zelfs wat de Huuradviescommissie betreft, kwam er een uitspraak van de minister en wel, dat deze in haar optreden geen discriminatie mocht toelaten. Het was mooi uitgesproken, maar in de praktijk zou nog een harde strijd geleverd moeten worden, o.a. tegen onwillige ambtenaren.

Er kwam een Stichting Huisvesting Migranten, die als projecten had nieuwbouw in Hoogvliet en verbouwing van Huis ter Schie, een voormalig internaat, gelegen in Overschie, een wijk waar nauwelijks gastarbeiders waren gehuisvest. Huis ter Schie lag in een sjeke laan, en enigszins verwijderd van de naargeestige woonblokken, die kort na de oorlog in de wijk waren verzezen. Ons komiteelid, Ko Jansen-Mulder, woonachtig in Overschie, hoorde in winkels rassistische praat en noteerde een flinke antistemming tegen de plannen met Huis ter Schie. Er kwam zelfs een buurtvergadering over. Daar er al enkele buitenlanders in Huis ter Schie waren gehuisvest, een paar Marokkanen en Joegoslaven, gingen zij en ik er naar toe. Het grootste deel van het gebouw stond nog leeg en we hoorden, dat de bedoeling was, dat er vooral Joegoslaven kwamen te wonen. Aan de ene kant vonden we dat jammer, want de Joegoslavische regering was nou net de enige, die zich om haar onderdanen in Nederland bekommerde. Meestal waren de Joegoslaven beter gehuisvest dan de andere nationaliteiten en er werd ook voor hun verpozing het nodige gedaan. Ook hun arbeidsvoorwaarden waren anders. Zij bleven in dienst van hun eigen overheid, maar waren zogenaamd uitgeleend aan Nederlandse bedrijven. Een enkeling had op eigen initiatief ander werk gevonden.

WANBELEID STICHTING BUITENLANDSE WERKNEMERS

En dan de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers. Het bleef het officiële aanspreekpunt voor de overheid en voor de meeste gemeenteraadsleden. Gelukkig waren er de gunstige uitzonderingen. Maar van subsidiering aan het Aktiekomitee pro Gastarbeiders kon geen sprake zijn. Wij waren een vrijwilligersorganisatie. Of alle misstanden nu door ons komitee werden aangekaart en allerlei initiatieven van Pro Gastarbeiders uitgingen, scheen er niet toe te doen. De met 2 miljoen gulden gesubsidieerde stichting bleef intact met ruim 20 medewerkers, waarvan wij ons afvroegen, wat ze deden, nog afgezien van hun kwalijke politieke achtergrond. Een enkele keer zocht de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers ook de publiciteit, maar meestal waren het ondoordachte uitlatingen. Zoals het advies aan werkloze buitenlanders minder loon voor ander werk te aanvaarden. Er werd dan niet bij verteld, dat bij nieuwe werkloosheid ook de uitkering lager zou zijn. Of het plan op grote schaal artsen uit de landen van herkomst aan te trekken. Brain drain, noemde het AKPG het. Niet alleen kwamen de beste arbeidskrachten al naar Europa, ook de daar nodige intellectuelen zouden aan die landen worden onttrokken. Overigens kwam er van alle door de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers gepubliceerde plannen nooit iets. Maar voor subsidiering scheen dit geen belemmering te vormen. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders moest verder gaan als een groep niet gewaardeerde pioniers met deze vorm van ontwikkelingswerk in eigen land.

Er stond geen enkele officiële instantie achter het werk van het AKPG, niet de vakbond, geen kerk, geen politieke partij. Alleen andere idealistische groepen, die vaak tegen dezelfde muren opliepen als wij, waren solidair.

PSYCHISCHE KLAPPEN

Een aspekt, dat ik hier niet buiten beschouwing wil laten, is de psychische klap, die buitenlanders kregen, zodra ze hun leven in Nederland aanvingen. Daar was het andere klimaat, de grote stad (velen kwamen uit kleine dorpen), een wezensvreemde leefomgeving, mensen, die zich heel anders gedroegen en vaak op hen neerkeken, de onbekende taal, de afschuwelijke woonsituatie, het gemis van de familie, enz. enz. Het was zwaarder dan menigeeen kon dragen. In een logement in de Graaf Florisstraat trof ik een Spanjaard aan, die in één maand twaalf kilo was afgevallen. Een andere Spanjaard ging lijden aan zware hoofdpijnen. Een huisarts maakte hem duidelijk, dat hij zich aanstelde, waarop hij deze met een stoel te lijf wilde gaan. De zenuwen waren strak gespannen. De gealarmeerde politie arresteerde de Spaanse man en het kostte de grootste moeite hem weer vrij te krijgen. We wisten ziekteverlof voor hem te regelen, maar hij verergerde toen hij de hele dag alleen in het pension moest doorbrengen en uiteindelijk keerde hij naar Spanje terug.

Hij was niet de enige, die het niet redde. Later zouden we in onze hulpverlening met veel gevallen te maken krijgen, waarin buitenlanders psychisch ziek werden, omdat ze niet in staat bleken zich te schikken in hun nieuwe situatie. Verschillende Marokkaanse cliënten leden aan een aandoening, waarbij de helft van hun lichaam afgestorven leek. Dit psychosomatische verschijnsel vond zijn verklaring in het feit, dat zij in hun geest half hier waren en half in eigen land.

Ook de gezinssituatie leed zwaar onder de afwezigheid van de vader. Kleine kinderen kenden hem niet meer, als hij de vakantie thuis kwam doorbrengen. Een Turk vertelde mij, dat zijn vierjarig zoontje niet meer wilde eten. Dat zou hij pas weer doen, als die vent weg ging. Kinderen, die hun vader niet meer aanvaardden, als de gezaghebbende persoon in het gezin, de vrouw, die het alleen met de kinderen had moeten redden, deze zaken veranderden de mensen. Dikwijls nam de oudste zoon – als hij niet al te jong was – een beetje de rol van de vader over tijdens diens afwezigheid. Deze onnatuurlijke situatie gaf ook problemen. Bovendien moest de gastarbeider, die enkele weken of wat langer in eigen land met vakantie was, allerlei problemen oplossen, die voor hem waren blijven liggen. Neen, relaxen was er in de vakantie niet bij. Later bij de gezinshereniging zou de problematiek alleen maar groeien. De buitenlandse gezinnen waren vaak groot. Toen er in een niet zo talrijk Turks gezin een kindje bij kwam, veroorloofde ik mij eens de opmerking: “Ibrahim, was vier niet genoeg?” Met zijn antwoord zette hij me mooi op mijn nummer. “Mijn andere kinderen heb ik niet zien opgroeien, maar deze wil ik groot zien worden.”

ZWARTBOEK

Gezien alle slechte ervaringen en het volledig falen van het beleid van overheid en de officiële Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers besloot het Aktiekomitee

pro Gastarbeiders een zwartboek samen te stellen. We hadden ze al genoeg de oren gewassen zonder merkbaar resultaat. In het zwartboek kwam heel sterk de taktiek van de overheid aan het licht. Bij alles wat fout ging, werd gewezen naar de officiële instantie, waartoe de gastarbeiders zich konden wenden, de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers. Deze vormde als het ware een buffer tussen de gastarbeiders (met het AKPG) en de overheid. Zo werd alle kritiek afgewenteld. Een beetje gelijk had de overheid wel, want in de statuten stond geschreven, wat de taken van de Stichting waren, o.a. controle op de huisvesting, opvang en begeleiding. Maar als een instelling niet functioneert, mag je verwachten, dat de overheid daar maatregelen tegen treft. Die bleven echter uit. Het enige waarop Burgemeester en Wethouders maar bleven aandringen, was samenwerking tussen de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Het AKPG stelde hier tegenover, dat je van een tijger niet kon verwachten vriendschap te sluiten met een schaap. Onze houding ten opzichte van de achterban moest duidelijk en konsekvent zijn en we wilden ons niet compromitteren met een foute instelling. De Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers deed op zijn best wat aan lapwerk, een aantal van haar werknemers hielden er politiek kwalijke ideeën op na, terwijl ze ook nog geen benul hadden van wat er bij arbeiders leefde. Zo was bij voorbeeld een ingezonden stuk voor een bulletin van de SHBW geweigerd, omdat de schrijvers zich niet beschaafd hadden uitgedrukt! Of de opmerkingen van de directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers over met name Marokkanen die met sociale verzekeringen zouden sjoemelen, van beschaving getuigde. Het AKPG had in de twee jaar van haar bestaan het vertrouwen van de gastarbeiders gewonnen door de vele acties, die zij voor hen en samen met hen had gevoerd. De Stichting daarentegen had geen enkel krediet bij de buitenlanders. Samenwerking was uitgesloten.

Het Zwartboek (1972) beschrijft de situatie van de gastarbeiders zoals door het AKPG aangetroffen eind 1969 en de activiteiten ondernomen tegen de wantoestanden, het gebrek aan overheidsbeleid en het falen van de instelling, die zich over de buitenlandse werknemers had moeten ontfermen. In het Zwartboek wordt de kritiek herhaald op de Beleidsnota van de Afdeling Sociale Zaken van de Gemeente Rotterdam door het AKPG omgedoopt tot Nota der Ondoordachte Gemeenplaatsen. In de gemeentelijke nota wordt de aanwezigheid van buitenlandse arbeiders genoemd als oorzaak van de woningnood, terwijl hun ten hemel schreiende woonsituaties juist het gevolg van de woningnood waren. Uit de nota spreekt een kwalijke mentaliteit en wordt sterk de nadruk gelegd op tijdelijk verblijf. De gemeente blijkt wereldvreemd te zijn, want gastarbeiders zouden slecht gehuisvest zijn, omdat ze zo weinig betaalden. Het Aktiekomitee had toen al aangetoond, dat de huisjesmelkers “goudmijnen” exploiteerden en hoewel onwelwillend gelijk had gekregen bij de Huuradvies-commissie. Kennelijk kwamen de betreffende instanties wel tot de conclusie, dat logementen op grond van de bepalingen in de logementenverordening gesloten dienden te worden, want voor verschillende pensions werden sluitingsbevelen afgegeven. Ze draaiden echter gewoon door.

Reeds in 1964 voerde ik samen met een Spanjaard een actie tegen de schandalige kontrakt-pensions voor Italiaanse en Spaanse arbeiders. Daarover verscheen een artikel in het huisaanhuysblad DE HAVENLOODS. Er kwam toen geen enkele respons en het gevolg was geweest, dat in februari 1970 het Aktiekomitee de zaak steviger aanpakte. In de genoemde nota van de gemeente, die uitblinkt in onwetendheid, vooringenomenheid, discriminatie, misprijzen, en minachting komt een ontstellend gebrek aan visie naar voren. Maatregelen bleven uit. Het Zwartboek geeft alternatieve suggesties en eindigt met een eisenpakket. Het Zwartboek was al zo goed als gereed, toen de gevreesde rellen in de Afrikaanderwijk uitbarstten, maar werd pas daarna gepubliceerd.

DE RELLEN IN DE AFRIKAANDERWIJK

Op 9 augustus 1972, nog geen dag terug van vakantie, alarmeerde mij een telefoontje over een rel in de Paarlstraat. Het AKPG had al ruim met antibuitenlandersstemmingen te maken gehad en zelf het initiatief genomen tot de oprichting van het Samenwerkingsverband Oude wijken en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Gezamenlijk togen we naar het stadhuis en protesteerden tegen onaanvaardbare huisvesting. Wat ik mij van vergaderingen met het Samenwerkingsverband herinner, is het positieve én de zin "ik heb niets tegen buitenlanders, maar.....". In 1971 was de stemming steeds meer omgeslagen in antibuitenlander, gelijke tred houdend met de teruglopende economie. De beleefde protesten van het Samenwerkingsverband hadden weinig effect, maar op een enkele uitzondering na, bij voorbeeld de Aktiegroep Het Oude Westen, deinsden de meeste wijkorganen terug voor akties, zoals demonstraties, bezetting van het stadhuis enz. De agressie werd opgekropt en ging zich richten tegen *die bruine smoelen*, zoals de buitenlanders in anonieme brieven aan het AKPG werden aangeduid.

De directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers herhaalde in een interview de cijfers, die veelvuldig in de pers opdoken: 150.000 werklozen en 150.000 buitenlandse werknemers. Aangezien de wijkorganen niet van akties hielden en het stadhuis horende doof bleef, besloot het AKPG te controleren, of de antistemming tot een ontploffing zou kunnen leiden. In de Afrikaanderwijk had één man, als bewoner van de Paarlstraat, zich steeds fel anti uitgelaten. In hoe verre was er echt sprake van overlast?

Met een vragenlijst ging Pro Gastarbeiders in juni 1972 alle huizen in de Paarlstraat af. In de straat stonden vier pensions. De meeste mensen hadden daar geen weet van. In die tijd hadden velen nog werk en de buitenlanders gingen vroeg de deur uit en kwamen pas in de avond thuis. Dan werd er gekookt en gegeten en was men moe.

Geen overlast maar wat dan wel? Wat was de rol van de overheid, die toestond arbeiders van elders te werven voor het vuile, zware en gevaarlijke werk voor niet meer dan het minimum loon? Huisvesting was nauwelijks geregeld en huisjesmelkers zagen hun kans schoon. Meest Nederlanders met soms drie of vier

pensions of nog meer en een enkele Turkse eigenaar. Kamers werden ingericht tot slaapholen, 8 stapelbedden in één vertrek, met prijzen per bed van 20 tot 25 gulden. De Huurcommissie stelde later een huur van 8,50 tot 12 gulden vast. De logementen blonken uit in smerigheid en brandgevaar. Het AKPG bracht in februari 1970 een zwarte lijst uit van 49 pensions, en kwam na enkele maanden met nieuwe zwarte lijsten. De raadsleden Heiltje de Vos (CPN), en Wim Baggerman (VVD) en Van Hattum (PvdA) hadden hierover een interpellatie bij de gemeente aangevraagd, een zwaar middel, helaas met weinig resultaat.

Er was meer mis. Nooit hadden buitenlanders voorlichting gekregen over hoe het er in Nederland aan toe ging noch had de overheid voorlichting gegeven in buurten, waar de gastarbeiders werden gehuisvest. Taallessen, op de lessen van het Aktiekomitee na, bestonden er evenmin. Op zondag doolden deze donkere mannen, soms in traditionele kledij, door de stad, in groepjes, gesteund door elkaar in die wezensvreemde omgeving. Ze hadden geen idee in wat voor soort land ze verbleven. Van Nederlandse zijde gold vooral "onbekend maakt onbemind". Niets werd van overheids zijde gedaan om mensen tot elkaar te brengen. Het ging om arbeidskrachten, die te zijner tijd weer op moesten krassen. Juist zij waren gehuisvest in buurten, met weinig kennis over andere culturen. Mensen, die het zelf moeilijk hadden, zwaar werk, een laag inkomen en een slechte woning, kortom misdeeld in onze welvaart. Al het ongenoegen werd op die vreemde snuiters geprojecteerd. Ze keken raar, hun verbazing over minirokjes was geilheid, hun kookluchtjes waren vies enz. De overheid bleef doof voor signalen van het Samenwerkingsverband Oude Wijken en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Er braken rellen uit in de Goedehoopstraat naar aanleiding van een ruzie tussen een Nederlandse vrouw en een Turkse man.

Toen de pensions in de Paarlstraat werden bestormd, vluchtten de bewoners in paniek de daken op. Binnen trof men niemand aan. Iemand belde mij en ik vertrok meteen in gezelschap van mijn bezoek van dat moment, dat ik in de chaos kwijt raakte. Op straat lag meubilair en de bezittingen van de mensen. Er werd gepraat over die viezerikken. Intussen zette de menigte zich in beweging. We arriveerden in de Lavendelstraat, waar ik met schrik een doelwit vaststelde, een logement. Jongens haalden stenen uit hun zakken. Het zag er bedreigend uit. Waar blijf je nou met je grote mond, sprak ik mezelf toe. Al mijn moed raapte ik bijeen en ging op de jongens af om te vragen, waarom ze niet naar het stadhuis gingen om te gooien. Daar zaten de schuldigen. Ze hadden oor voor mijn betoog. Maar er snelde een man toe, die een steen door de ruiten smeedt. Vervolgens gooide de hele groep. Ik rende naar de voordeur, belde, riep Aktiekomitee en werd snel naar binnen gehaald. De Turkse arbeiders keken moedeloos toe, hoe ruiten en inventaris aan diggelen werden gegooid. Telefoon was er niet, mobieltjes nog niet uitgevonden. We trokken ons achterin terug. Na een half uur ontruimde de politie de straat. De Turken bleven temidden van de rotzooi achter. Na de verzekering te hebben gegeven, dat de politie voor de rest van de avond voor een veilige straat zou zorgen, stond deze erop mij uit veiligheidsoverwegingen terug te brengen naar mijn auto. Er waren mensen, die mij hadden herkend en als voorvechtster voor de rechten van de gastarbeiders had ik me bij bepaalde lieden niet populair gemaakt.

Die avond stuurde het AKPG brieven naar gemeente en pers. Ik trommelde leden, die niet op vakantie waren, op om de volgende avond op etenstijd naar de Afrikaanderwijk te gaan. Het was namelijk gebleken, dat het geweld de avond ervoor niet beperkt was gebleven tot de Lavendelstraat maar zich had uitgebreid naar andere logementen. De politie had toegekeken..We hadden een pamflet gemaakt met onze namen en telefoonnummers erop, waarmee we pensions in de Afrikaanderbuurt afgingen en eindigden in de Wapenstraat, waar het geweld zich concentreerde. Elke avond waren we daar. Enkelen van ons deden eerst een ronde om te controleren op nieuwe rellen en twee bleven in de Wapenstraat, waar vijf panden naast elkaar werden bewoond door Turken. Er waren zowel pensions als gezinsbewoning. De vrouwen waren doodsbang. De derde avond bevond zich een wel honderdkoppige menigte op de been op het plein, waaraan de "Turkse" panden gelegen waren. Oorspronkelijk waren er slechts drie agenten te paard aanwezig. Later surveilleerden er af en toe politiewagens. De hele avond en nacht stonden de panden bloot aan een bombardement van stenen.

Op zaterdagavond was het vooral in omliggende straten met pensions voor buitenlanders mis, maar zondagmiddag moest de Wapenstraat er weer volop aan geloven. Op nummer vijf werd zelfs een molotovcocktail naar binnen gegooid en later volgden er nog een paar. Het brandje werd meteen door de Turken gedoofd, maar we riepen naar de Nederlandse burens aan de achterkant, of ze de brandweer wilden bellen. Voor deze burens niets dan lof, want we konden doorlopend een beroep op hen doen om politie of brandweer te bellen. De opgeroepen brandweer was in minder dan tien minuten ter plaatse, wel wat anders dan de politie, die ons steeds een half uur onder de stenenregen liet wachten alvorens te verschijnen. Daarna zouden we meestal de brandweer laten bellen, wat deze terecht minder plezierig vond, want de tent stond niet altijd letterlijk in brand. Maar het schervengericht ging door tot diep in de nacht.

Er kwam geen tegenactie van de Turkse gemeenschap, want men begreep, dat terugvechten tot meer geweld zou leiden. De pensions verlaten wilde de Turken niet, omdat het dan voor buitenlanders nog moeilijker zou worden onderdak te vinden. Het AKPG en de Turkse bewoners hadden zich teruggetrokken op de bovenverdiepingen en van daar af was het makkelijk geweest iemand op straat te raken. Stenen hadden we genoeg binnen gekregen, maar er werd gekozen voor geweldloosheid. Wat zou er gebeurd zijn, als een Nederlander gewond was geraakt? De gemeente had een paar keer nieuwe ruiten in de Wapenstraat laten inzetten, maar dat was gelijk aan water naar de zee dragen. De meute gooide ze in de avond weer net zo hard aan diggelen. De Turken kwamen na de molotovcocktails op het idee bedspiralen in de kapotte raamopeningen te plaatsen en we kregen wat rust. Als er weer een stenenregen neerviel, riepen we vanaf de achterkant naar mensen in de andere straat om de politie te bellen. Die draalde het gebruikelijke half uur. Met gebarricadeerde ramen hadden stenen geen zin meer, maar toen werden de voordeuren gerammeid. De Turken braken de poten van de stoelen af en stelden zich boven aan de trap op. Net voor een buitendeur het zou begeven, daagde de politie op en bleef een treffen uit. Na dit benauwde half uur

vertelden de Turken mij, dat ze in geval van nood vuurwapens achter de hand hadden. Ik had er alle begrip voor. Maar tot harde tegenacties is het gelukkig nooit gekomen en was de getergde Turkse gemeenschap vele malen wijzer dan de slappe Nederlandse overheid, die nauwelijks tegenspel aan de relschoppers bood.

Het was een uitputtingsslag. Elke nacht om vier, vijf uur, gingen we naar huis en 's ochtends om negen uur belde ik de pers, naar de gemeente, raadsleden enz. Alleen raadslid Heiltje de Vos (CPN) kwam een kijkje nemen. De stenen misten haar nauwelijks.

Intussen had het Samenwerkingsverband Oude Wijken zonder het Aktiekomitee pro Gastarbeiders maar nu met de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers zich verzameld in het wijkgebouw van de Afrikaanderbuurt. Er werd druk en vruchteloos overlegd. We kwamen er eigenlijk achter, doordat op een gegeven ogenblik de Marokkaanse maatschappelijk werker van de SHBW in een tussenpoos zonder glasgerinkel zich aandiende in de Wapenstraat met tien witte broden. De Turken stuurden hem vol hoon weg. Het was de enige keer, dat de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers liet merken op de hoogte te zijn van de agressie tegen de mensen, die hun achterban behoorden te zijn. Op het Aktiekomitee pro Gastarbeiders reageerde het Samenwerkingsverband Oude Wijken heel anders. De voorzitter van het wijkorgaan Afrikaanderbuurt wilde mij, volgens krantenberichten, laten arresteren. Toen ik hem hierover opbelde, wilde hij niet aan de telefoon komen.

Die zondagmiddag had zich voor het Turkse consulaat aan de 's-Gravendijkwal een menigte Turken verzameld. Na een telefoontje ik er naar toe. Een paar Turken brachten me naar binnen. De Consul beloofde zijn best te doen. Niemand had er vertrouwen in en er vertrok een groep lopend naar Rotterdam Zuid. Verder dan het Afrikaanderplein kwamen ze niet, want daar raakten ze slaags met Nederlanders. Door de politie werden beide partijen uit elkaar gedreven en een aantal Turken werd gearresteerd, die boetes en celstraf kregen. Later werden de relschoppers beloond door de wethouder van Sociale Zaken, G.Z. de Vos, met een etentje in een Chinees restaurant.

In de nabij gelegen Oleanderstraat waren op maandag de Turken naar buiten gekomen om met de Nederlandse buurtbewoners te discussiëren over het waarom van de tegen hen gerichte razernij. Burgemeester Thomassen, voor de eerste keer in zijn ambtsperiode van vakantie teruggeroepen, maakte als hoofd van de politie zijn opwachting in de Afrikaanderwijk. De menigte jowde hem uit en hij verdween.

Dinsdagavond, een week na aanvang van de rellen, hetzelfde beeld. Nieuwe ruiten stonden uitdagend in nieuwe sponningen te blinken. De eerste stenen gingen er al ras doorheen, maar de tussenpozen van de gooierijen waren langer. Omstreeks half twaalf bij een hevige aanval gebeurde het plotseling. Een groep Nederlandse straatbewoners, gewapend met stokken sloeg de stenengooiers uit elkaar. Zij wenkten de Turken naar buiten. De manlijke leden van het AKPG renden samen met de ordedienst van de buurt de stenengooiers achterna. Kort hierop verscheen

Thomassen en riep op paternalistische toon de buurtbewoners vermaningen toe. Helaas werd naar het opperhoofd geluisterd, ondanks de kreet van een AKPG-lid "Thomassen moet aftreden". Hierna bleef de politie voor de eerste keer de hele nacht post vatten in de Wapenstraat. De kleine oorlog was overgeraasd. Immers Nederlandse buurtbewoners hadden de zijde van de Turkse arbeiders gekozen.

Tegelijk met de rellen in de Afrikaanderwijk vond in een zeer sjeke laan in de wijk Overschie een andere vernieling plaats. Het enorme pand HUIS TER SCHIE was opgekocht door de Stichting Huisvesting Migranten, die het liet verbouwen om er tweehonderd buitenlanders in onder te brengen. Eén dag na afloop van de rellen in Rotterdam Zuid hoorde AKPG-lid Ko Janssen, die er niet zo ver vandaan woonde, over vernielingen in Huis ter Schie. Zij ging onmiddellijk poolshoogte nemen en kwam tot de ontdekking, dat aan de zijkant en achterkant op grote schaal ruiten werden ingegooid door opgeschoten jeugd. Toen ze wat jongens hierop aansprak, riepen deze uit: "Mevrouw, dat doen wij tegen de Turken." Ko Janssen legde uit, dat Huis ter Schie voor Joegoslaven bestemd was. "Dat geeft niet, het zijn buitenlanders." Hierna stelde Ko de politie van de vernielingen in kennis, die haar adviseerde met Pro Gastarbeiders het pand te bewaken.

Tien dagen lang hielden ook hier de vernielingen aan, zonder dat er maatregelen werden genomen. Het AKPG gaf de zaak verschillende malen door aan politie en andere instanties. Ook de pers, die zich zo gretig op de rellenverslaggeving in Rotterdam Zuid had geworpen, hield zich afzijdig. De overbuurman, lid van het Aktiecomitee Huis ter Schie (tegen buitenlanders), deelde mee af en toe glasgerinkel te hebben gehoord, maar het niet zijn plicht te achten de politie te waarschuwen. Na tien dagen was er voor tonnen schade aangericht. Wasbakken waren uit de muur gerukt, spiegels kapot geslagen, w.c.'s met pakken damesverband verstopt, elektrische leidingen doorgesneden, een brandje gesticht, lekkages overal, enz., enz. Aktiecomitee Huis ter Schie kon tevreden zijn over deze "baldadigheid". Slechts de AVRO televisie en een Engelse t.v.ploeg hadden interesse voor dit geruisloze rassisme.

Want echt rassisme was dit. Hier stonden geen achtergestelde Nederlanders tegenover hun buitenlandse concurrenten op de arbeids- en de woningmarkt. Het betrof een diep geworteld vooroordeel van een bevoorrechte klasse jegens arme sloebers. Zij konden de vlag uitsteken. Hun buurt zou blank blijven. Huis ter Schie was als logement voor buitenlandse arbeiders van de baan.

Na de rellen werd door de meerderheid van de gemeenteraad de z.g. 5% regeling aangenomen, welke bepaalde, dat er per wijk niet meer dan 5% buitenlanders mochten wonen. Hierbij werd volkomen voorbijgegaan aan de tolerantie, die van buurt tot buurt verschilde. Om over solidariteit tussen Nederlanders en buitenlanders maar te zwijgen. Die kan moeilijk groeien, als gastarbeiders als een aparte categorie mensen worden beschouwd, van wie een te groot aantal in een bepaald gebied als een plaag wordt ervaren. Een van de door de oude wijken voorgestelde bestrijdingsmiddelen was inspraak van het wijkorgaan bij het toekennen van een woonvergunning. Geen woord over projecten tot integratie,

het open stellen van buurthuizen voor buitenlanders, gezamenlijke evenementen enz. Suggesties in deze van het Aktiekomitee werden doodgewezen. Ten slotte werd de 5% regeling door de Kroon vernietigd.

Voor de buitenlanders was het slappe politieoptreden een volslagen raadsel geweest. Ze staken hun afkeuring voor de overheid tegenover ons niet onder stoelen of banken. We vereenzelvigden ons in die tijd echt met onze achterban. Op een gegeven moment verweet ik een AKPG-er: "Laurens, heb jij een steen gegooid.?" "Neen," luidde het antwoord. "Dat was die andere Turk". Van de zaterdagavond op zondag bleven zelfs enkele manlijke leden van het Aktiekomitee in de pensions slapen. Op zaterdagmiddag deelden Turken in het centrum van Rotterdam onze telefoonnummers uit aan andere buitenlanders. Een stukje organisatie begon zich af te tekenen.

Zaterdagavond, omstreeks half zeven, had de Turkse maatschappelijk werker van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, snel een bezoekje aan de Wapenstraat gebracht. "Hollanders eten. Veilig. Dan Uludag komen." was het sarkastische commentaar van de Turken.

Wat de pers betreft, begonnen enkele kranten goed, maar al snel werd er aan sensatieberichtgeving gedaan. Trouw, Het Vrije Volk en De Telegraaf vervoegden zich voor achtergrondinformatie bij het AKPG. Maar de rellenverslaggeving overheerste. Ook kwamen er veel buitenlandse reporters op de gebeurtenissen af. De opiniebladen brachten ook beschouwende artikelen over de oorzaken. Het Aktiekomitee haalde de pers zo veel mogelijk de logementen in, zodat journalisten met eigen ogen konden aanschouwen, wat er zich afspeelde. Naar de mening van de Turkse arbeiders werd zelden gevraagd. Quantité négligeable!

Een rechtzaak over de rellen vond in januari 1973 plaats. Er kwamen boetes en gevangenisstraffen voor de Turken, die tijdens de mars van het Consulaat naar de Wapenstraat met Nederlanders slaags waren geraakt. De Turken, van wie de persoonlijke bezittingen op straat waren gegooid, kregen geen cent schadevergoeding, evenmin als het AKPG voor gemaakte onkosten. Door het gemeentebestuur werd het Aktiekomitee pro Gastarbeiders gelaakt en onze schriftelijke vragen, wat het AKPG fout had gedaan, bleven onbeantwoord. Dit terwijl in augustus na afloop van de rellen de hoofdcommissaris van politie tegen twee leden van Pro Gastarbeiders tijdens een gesprek op het hoofdbureau had toegegeven, dat de politie niet adequaat was opgetreden. Nederlanders kregen wel schadevergoeding. Maar het toppunt van alles was het feit, dat wethouder De Vos van Sociale Zaken de relschoppers op een etentje in een Chinees restaurant tracteerde. Met deze schandelijke daad tekenden B.&W. niet alleen voor hun onvermogen, maar nog meer voor openlijke discriminatie.

Na de rellen pakte het AKPG de draad weer op. De lessen gingen weer van start, het pensionbezoek begon weer, maar de vergaderingen van het

Samenwerkingsverband Oude Wijken en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders behoorden tot de verleden tijd.

Tot onze grote verbazing bleken enkele, niet eens zulke slechte pensions een aankondiging tot sluiting te hebben gekregen. Flodderwerk dus. We plakten grote vellen papier op de deuren, waarop we schreven, dat zo'n logement ten onrechte door de gemeente was gesloten. In de pers kregen we te maken met een soort boycot. Het Algemeen Dagblad schreef, dat ze geen "ingezonden stukken" over de kwestie meer opnamen, maar doelden daarmee op onze persberichten. Intussen publiceerden zij wel andere artikelen over buitenlanders. Van HET VRIJE VOLK kreeg ik van een bevriende journalist te horen, dat op verzoek van het stadhuis de krant voorlopig geen berichten meer van het AKPG zou publiceren. Onze vrije democratie!!!!

ONDERZOEKEN

Het Instituut voor Normen en Waarden, waarmee we een poos besprekingen hadden gevoerd, publiceerde intussen een brochure over buitenlandse werknemers. Het zou het begin zijn van een eindeloze reeks aan publicaties over een nieuw onderwerp op sociaal gebied. Zelf schreef ik een boekje getiteld *TIEN PORTRETTEN VAN GASTARBEIDERS*, waarin ik beknopt de belevenissen van arbeiders uit diverse landen van herkomst weergaf.

Later zou ik nog twee maal een vervolg schrijven, namelijk *KINDEREN VAN GASTARBEIDERS* en *GASTARBEIDERS, HUN VROUWEN, HUN KINDEREN*. Van de verhalen werd je niet vrolijk en in het algemeen kun je je afvragen, of gastarbeiders wel geluk in hun leven hebben gekend. In eigen land was het de bittere armoede, die ze had verdreven; hier leefden ze als soldaten in een kazerne, verrichtten het meest onplezierige werk, en als ze met vakantie in eigen land waren, moesten ze zaken regelen, die op ze lagen te wachten; hun kinderen waren van ze vervreemd, en de hele uitgebreide familie verwachtte gulle gaven. In sommige gezinnen waren de kinderen bang voor die vreemde man, die ineens de baas was in huis. Soms kwam er plotseling een telegram uit eigen land, dat een gezinslid of één van de ouders ernstig ziek was. Als het land van herkomst Kaap Verde, Pakistan of een Latijnsamerikaans land was, kwam het voor, dat vertrekken vanwege de lange reis geen zin meer had en de geliefde stierf zonder dat men afscheid had kunnen nemen.

In moslim landen, waar de vrouw alleen zo weinig mogelijk het huis uit ging, kon het voorkomen, dat er voor een ziek kind geen dokter werd bijgehaald. Die moest immers uit de stad komen. De gevolgen konden noodlottig zijn. Zo maakte ik een geval mee, waarbij het zevenjarige dochtertje van een Marokkaan hersenvliesontsteking had gekregen. Hij was na ontvangst van het telegram zo vlug mogelijk afgereisd, maar arriveerde toch pas vier dagen later in zijn dorp. De ziekte was toen al aan het afnemen, maar het kind was doof geworden. De dokter, die kwam kijken, kon er niets meer aan doen. Toen ik het verhaal hoorde, overreedde ik de vader het kind naar Nederland te halen en haar hier naar het doofstommeninstituut te sturen. Ik slaagde erin een woning voor hem te

bemachtigen en hij haalde zijn oudste zoon van veertien en het meisje naar Rotterdam. De zoon moest de zorg voor het kind op zich nemen. Zelf ging de jongen niet naar school. Met dit soort geschiedenissen zijn boeken te vullen.

CONFLICT I.

Tijdens de rellen had ik me over één lid van ons komitee al verbaasd. Gezien de ernst van de situatie, waarin de Turkse mensen in de Wapenstraat verkeerden, waren leden van het AKPG na zes uur in de avond zo lang mogelijk aanwezig, tot diep in de nacht. Zij weigerde echter tijdens het weekeinde te komen, want dan had ze haar eigen dingen. Ik was met stomheid geslagen. Sociale bewogenheid als het uitkomt! Als er één tijd was, waarop deze mensen ons nodig hadden, dan was dat toen. Maar er viel niet over te praten.

In oktober 1972 ontstond er een conflict in het komitee. Ik kreeg plotseling een brief thuis, waarin ik voor een spoedvergadering dezelfde avond op het kantoortje werd opgeroepen, met een lijst van nodig geachte veranderingen in de gang van zaken. Daar ik degene was, die de meeste tijd in het komitee stak, wist ik dus als geen ander, wat er allemaal te doen was en gedaan werd. Een aantal van de gewenste veranderingen waren dingen, die al lang zo gebeurden. Op de roerige vergadering zette ik het groepje klem, dat een taakverdeling had willen maken, alsof het niet een vrijwilligerskomitee was, waarin iedereen deed, wat hij of zij kon. Voor ik naar de vergadering ging, had ik advies gevraagd aan een bevriende socioloog, die mij wel meer raad gaf. Op zijn advies liet ik het op een stemming aankomen, waarbij de minderheid het aktiekomitee diende te verlaten. We hadden een stuk of twaalf leden vaste kern en de meerderheid koos mijn partij. Het was een klap, maar spoedig zouden we weer nieuwe leden erbij krijgen.

Het meest van alles had mij geërgerd, dat er een heleboel taken, die als een bevel over kwamen aan mijn vader, op het lijstje stonden. Mijn vader, gepensioneerd, deed wel eens een klusje of boodschap voor het komitee, nam telefoon aan, draaide soms stencils af enz. Maar nu werd hem een takenpakket opgedragen. Alsof hij een arbeider in dienst was. Het had me woedend gemaakt. Trouwens van dit hele conflict, ik had nog nooit zoiets meegemaakt, raakte ik overstuur. Het duurde een hele tijd, eer ik het verwerkt had. Dat mensen achter je rug zo konkelden! Gezegd moet wel worden, dat aan het eind van die roerige avond, één van de medewerkers zei, dat hij het zo niet bedoeld had. Had ik er goed aan gedaan het zo hard te spelen en hun vertrek te eisen? Ik weet het niet. Het moeilijke in een aktiegroep is, dat degeen, die het meest doet, het best geïnformeerd is en daardoor automatisch een leidende figuur wordt. Anderen kunnen je dat kwalijk nemen, zoals mij dus overkwam.

KOMITEES VAN BUITENLANDERS

In 1973 gingen we ons steeds meer bezig houden met de politieke toestand in de landen van herkomst. We ondersteunden akties van verzetsgroepen in Nederland,

met name die van Marokkaanse en Spaanse arbeiders. Onze solidariteit met verzetsgroepen hier bestond o.a. uit het verspreiden van kaarten, waarin om de vrijheid werd gevraagd van met name genoemde Marokkaanse politieke gevangenen. We verspreidden ook lectuur in de eigen taal en in het Nederlands over de politieke situatie in Marokko en Spanje en probeerden ook in de pers hiervoor aandacht te krijgen, wat lukte. Voor de Marokkanen kalkten we leuzen tegen het regiem op diverse plaatsen in de stad, zowel in het Nederlands als Arabisch. Voor de Arabische tekst kregen we vooraf les in het schrijven en de Marokkanen gaven ons een papier mee met in grote Arabische letters de te kalken tekst. Ook plakten we affiches. Ikzelf werd eenmaal bijna gepakt en een keer daadwerkelijk door de politie meegenomen. Daarbij had ik geluk, want een lang gesprek op het politiebureau met het hoofd van dienst overtuigde hem, dat het om een goede zaak ging en zo hoefde ik geen nachtje in een politiecel te brommen. Eveneens organiseerden we een manifestatie bij de markt, met spandoeken, foto's. en informatie over de onderdrukking in Marokko, waarbij we vanaf enige afstand door Marokkanen werden bekeken. De angst was groot.

Onze bijeenkomsten met het Marokkaanse Arbeiderskomitee (MAK) werden steeds op een andere plaats gehouden en we moesten de uiterste voorzichtigheid betrachten om de leden van dit komitee niet in gevaar te brengen. Niets over het komitee mocht aan anderen worden doorverteld. Een sympathisant van het MAK (Marokkaans Arbeiderskomitee), in dienst van een schoonmaakbedrijf, weigerde de bij het Centraal Station gekalkte leuzen te verwijderen. Bij terugkeer in Marokko werden hij en zijn oudste zoon, een student, gearresteerd. De zoon wist te ontsnappen, maar de vader zat bijna drie jaar in de gevangenis. Een pensiongenoot van een lid van het MAK werd aan de Marokkaanse grens gearresteerd, zijn auto en alle bezittingen in beslag genomen en hij zat bijna negen maanden vast. Dit terwijl hij van niets wist.

Voor het Marokkaans Arbeiderskomitee schreven we ook vele brieven naar ministeries, kerken, vakbonden enz. om de aandacht te vestigen op de vele politieke gevangenen in Marokko en de verschillende politieke processen, waarvan de veroordeelden meestal in de gruwelijke kerkers van het Marokkaanse regiem verdwenen, vaak voorgoed. Een aantal van de open brieven waren door vele organisaties uit het hele land ondertekend. Ook hielden we ons bezig met de verdwijning van een familielid van de politieke vluchteling Boubker el Manousi, waarvoor ook Amnesty International zich later intensief zou inzetten, te weten Brahim el Manousi. Nooit is het lot van Brahim el Manousi bekend geworden. De Manousi's waren een politiek geëngageerde familie en sommigen van hen verdwenen in de kerkers van het regiem of moesten uit Marokko vluchten. Bij het politiek asiel van Boubker was het AKPG behulpzaam.

Het verzet tegen het Marokkaanse regiem was internationaal en we legden contacten met verzetsgroepen in België en Parijs. De groep uit Parijs zou ons later behulpzaam zijn bij de bestrijding van de AMICALE, verlengstuk van de Marokkaanse overheid. Marokkanen zelf spraken niet veel over de toestand in eigen land, tenzij ze met je alleen waren. Als wij van het Aktiekomitee luidop

verklaarden, hoe we over het regiem in Marokko dachten, zweeg iedereen, maar niemand protesteerde tegen onze uitlatingen.

Op een zondagmiddag kwam ik met een andere vrijwilliger in een pension, waar we een boodschap moesten doorgeven. Op bezoek was ook één van de eerste Marokkanen, van wie de vrouw aan huis Nederlandse les kreeg. Nota bene van mijn zuster. Hij had zijn twee zoontjes bij zich, ongeveer zeven en acht jaar oud. Ik vroeg aan de kinderen, hoe zij het in Nederland vonden. "Mooi," was het antwoord. "Willen jullie nog terug naar Marokko", was mijn volgende vraag. "Marokko? Nee, Marokko is vies," flapte één van de twee eruit. "En die koning, die koning is een boef," vulde de ander aan. Mijn ogen werden groot van verbazing. "Chaib, je moet oppassen, wat je kinderen zeggen, als ze daar zijn," bracht ik er ernstig uit. "Ja, ik weet het en zij ook", was het rustige antwoord. Iedereen in de kamer lachte. Kinderen vertellen immers de waarheid. Vele jaren later kwam ik Chaib weer eens tegen op de markt. Zijn beide zoons studeerden in Delft, één van hen bouwkunde. Van de ander, herinner ik me de studie niet meer.

Samen met Spaanse antifascisten en de aktiegroep uit Nijmegen bezetten we in maart 1973 het Consulaat van Spanje in Rotterdam. De bezetting was vooral gericht op het proces 1001, dat destijds in Spanje werd gevoerd tegen tien politieke gevangenen, voor wie de doodstraf dreigde. Onder hen waren priesters, vakbondsleiders, advocaten en anderen.

Op één van mijn scholen werd ik hierna ter verantwoording geroepen, nl. de Wolfert van Borselen Scholengemeenschap, waar ik les gaf als tolk-docente aan de spaanstalige leerlingen. De bezetting was op een voor mij vrije dag gebeurd en ik kon melden, dat ik zelf het Consulaat niet had betreden, maar tot de buitendienst had behoord. Later zou ik alsnog op deze school worden ontslagen, zo genaamd omdat ik niet in het team paste. Van de secretaresse hoorde ik later, dat ik door mijn akties en opvattingen persona non grata was geworden voor de twee schoolleiders, die over de internationale schakelklassen de scepter zwaaiden.

Bij de Spaanse Ambassade kwam ik terecht op de z.g. zwarte lijst van personen, die het regiem niet welgezind waren. Een oud-leerlinge van mij, werkzaam op de Ambassade, waarschuwde me en gaf de raad niet met vakantie naar Spanje te gaan. Wie wel last kreeg, was mijn broer. Uit een vliegtuig vol toeristen naar Malaga werd hij als enige passagier eruit gepikt, zijn bagage doorzocht en hij gevisiteerd. Niets gevonden, natuurlijk, maar ja hij was drager van een verdachte achternaam.

Op 11 september 1973 vond in Chili de staatsgreep plaats van generaal Pinochet tegen de democratisch gekozen regering van Salvador Allende. Vele linkse mensen vluchtten het land uit. Eén groep kwam terecht in Rotterdam. Samen met LA UNION zocht ik namens het Aktiekomitee pro Gastarbeiders de Chilenen op. Wij waren de eersten in Nederland, die naar hen omkeken. Na ons volgden andere organisaties. Samen met die organisaties probeerden we daarna een wekelijkse uitgave van een Spaanse pagina in de krant HET VRIJE VOLK te krijgen. Argument van de anderen, dat de Chilenen hier verstoken waren van het nieuws in eigen taal.

Ik was er een beetje boos om en gaf ze een keer te kennen, dat er veel grotere groepen buitenlanders in Nederland waren, die al jaren lang grote moeite hadden om van het nieuws in eigen land kennis te nemen. De Spaanse pagina kwam er uiteindelijk niet. Intussen was er in Nederland een progressieve Spaanse priester aangesteld, Alberto Tórrega, zeer gekant tegen het bewind van Franco. Samen met LA UNION, en de Latijnsamerikaanse vakbond CLAT organiseerde het AKPG een voorlichtingsavond over de staatsgreep in Chili waarin een vergelijking werd getrokken met de staatsgreep door Franco en consorten, met als gevolg de Spaanse burgeroorlog. De sprekers waren Alberto Tórrega en voor de Chilenen een Nederlandse priester, die jaren lang onder de arbeiders in Chili had gewerkt. Drie uit Chili gevluchte Nederlandse priesters waren inmiddels als vrijwilliger actief bij Pro Gastarbeiders, een welkome aanwinst, Frans Wijmer, Jan van de Hulst en Jan Zijderveld.

SAMENWERKING NATIONALITEITEN

Een goed voorbeeld van daadwerkelijke samenwerking tussen verschillende nationaliteiten deed zich op een zaterdagavond voor. Het Aktiecomitee pro Gastarbeiders had een vergadering op haar kantoortje met de FILEF (Federazione Italiana di Lavoratori e Famiglie). Tijdens de vergadering klopten een paar Marokkanen aan. In hun pension in de Josephstraat was een Marokkaan al een paar keer over de rooie gegaan, naakt de straat opgelopen en had zijn kamergenoten met een mes bedreigd. De politie had er niets aan willen doen. Ze hadden die avond, toen het weer escaleerde ook de dokter gebeld, maar die weigerde langs te komen. De Marokkanen waren bang, dat er ongelukken zouden gebeuren en klopten ten einde raad bij het AKPG aan. De Italianen hoorden het verhaal stomverbaasd aan en boden onmiddellijk aan te helpen. Dit was geen toestand om op de lange baan te schuiven. Met zijn allen gingen we naar de Josephstraat, de zieke Marokkaan werd aangekleed en in één van de auto's gezet. We reden naar het Dijkzigt ziekenhuis, het grootste ziekenhuis in Rotterdam, met een afdeling voor psychisch gestoorde patiënten. Daar maakten de Italianen zich direkt meester van een rijdende brancard en de man werd naar de afdeling Spoedeisende Hulp gebracht. Eerst wilde men hem daar niet opnemen. Er was immers geen verwijzing van een arts of iets anders, maar toen we aanstalten maakten om ons confortabel te installeren in de wachtkamer, kwam het tot een lang gesprek. De zieke Marokkaan werd ten slotte ter observatie opgenomen. Na afloop praatten we nog wat na op ons kantoortje en de Italianen toonden zich zeer verheugd, dat de van het boerenland afkomstige Marokkanen hadden gezien, dat aktie voeren tot succes kon leiden

Zelf in aktie komen was een lange en moeizame weg voor de Marokkaanse gastarbeiders, maar ze leerden snel. Ik herinner me, dat we op een avond zouden vergaderen met een aantal Marokkanen over soosavonden op de zaterdagen. We mochten daarvoor gebruik maken van het r.k. Clubhuis op de Mauritsweg. Ik vond het een vanzelfsprekende zaak, dat de Marokkanen voor de invulling van die avonden allerlei initiatieven zouden nemen en probeerde eruit te krijgen, wat ze

wilden doen. Zwijgende mannen keken me ongelukkig aan. Toen nam de penningmeester het woord. Hij stelde eenvoudig, wat er allemaal zou gebeuren en iedereen betuigde zijn instemming. Het was zeer leerzaam voor mij, want ik had totaal over het hoofd gezien, dat aan deze mensen nooit iets was gevraagd, en dat het vele stappen te ver was om ineens met voorstellen te komen, voor iets wat hun onbekend was. Vanaf het begin was Rotterdam een stad, waar bijna geen kader onder de buitenlanders aanwezig was. De meesten waren als ongeschoold arbeider hier gekomen, slechts enkelen waren lasser en in dienst bij de scheepswerven. Velen hadden niet eens de volledige basisschool doorlopen en een groot aantal was analfabeet of halfanalfabeet, d.w.z. ze konden lezen maar niet schrijven, of ze kenden alleen de hoofdletters of ze waren alleen het Arabische schrift machtig en kenden het Europese schrift niet. Er waren er zelfs bij, die niet eens de cijfers konden lezen. Ook het politieke bewustzijn was laag.

Vanzelfsprekend maakte het AKPG dit tot aktiepunten. De eigen situatie van de gastarbeiders was hiervoor het beste startpunt. Het had er alle schijn van, dat de autoriteiten er niet wakker van lagen en de officiële instelling, speciaal voor hun rechten in het leven geroepen lapt die ook aan zijn laars. Bewustmaking was ons devies en de buitenlanders zo veel mogelijk bij akties betrekken. In het begin ging het voetje voor voetje, maar op den duur slikten de gastarbeiders de hun aangedane behandeling niet meer. Bij akties, die we met Nederlandse organisaties gezamenlijk voerden, overtroffen de buitenlanders meestal de Nederlanders in aantal.

CONFLICT II

In juni 1973 kregen we helaas weer een conflict. Twee leden van het AKPG, onder wie ikzelf, werkten nauw samen met het Marokkaans Arbeiderskomitee, het MAK. Op verzoek van de leden van het MAK gaven wij geen enkele informatie, wie er in dat komitee zaten, wat we precies deden, waar we vergaderden enz. Het enige was, dat we af en toe hulp vroegen voor akties als leuzen kalken of affiches plakken, gericht tegen het bewind in Marokko. De meeste leden van het AKPG waren politiek bewust en hadden er geen probleem mee om bij die karweien behulpzaam te zijn, zonder te weten, wie er precies achter zaten. Sinds korte tijd was een pas afgestudeerde sociologe, Mieke, tot het Aktiekomitee toegetreten en zij stelde pogingen in het werk om ook lid van het MAK te worden. De Marokkanen waren fel tegen. Het gevolg was buitensporig geintrigeer. Een Marokkaan, met wie zij het goed kon vinden, vertelde verhalen over de onbetrouwbaarheid van andere Marokkanen, met wie we goede kontakten hadden. Op een gegeven moment was het Rob en mij onduidelijk, wie nu wel en wie niet te vertrouwen was. Dit kon gevaarlijk worden voor de mensen van het MAK.

Er kwam een vergadering van het AKPG en de eis van de sociologe was, dat alles was het MAK betrof ook in het Aktiekomitee pro Gastarbeiders moest worden besproken. Vanzelfsprekend weigerden Rob en ik hierop in te gaan en het gevolg werd een grote ruzie. Hierop eiste ik het vertrek van Mieke. Onze penningmeester

en nog drie anderen stelden zich achter Mieke op. Vervolgens misbruikte de penningmeester zijn macht, betaalde geen rekeningen meer en schreef het volledige kapitaal van Pro Gastarbeiders over naar een nieuwe rekening. De penningmeester, Jacques Rooyackers, was altijd nogal behoudend geweest, met wel het hart op de goede plaats. Van beroep was hij boekhouder en nooit zouden we een betere penningmeester vinden. Natuurlijk moet ik daarbij vermelden, dat in die tijd onze administratie nog niet zo ingewikkeld was.

Onze statuten (officieel waren we een stichting om subsidiegelden te kunnen ontvangen) bleken dermate slecht in elkaar te steken, dat we er niets tegen konden ondernemen. Hierop maakten wij een rechtzaak aanhangig. De accountant stelde zich achter ons op. Hij stelde het helemaal niet eens te zijn met onze ideeën, vond wel, dat we goed werk deden, maar dat de penningmeester een onrechtmatige daad pleegde. Met ons subsidiegeld begon hij namelijk een nieuwe organisatie. Deze club deed niet aan politiek en stelde geen wantoestanden aan de kaak. De activiteiten waren beperkt tot lessen Nederlands en hulpverlening. We wonnen de rechtzaak en hadden voortaan een "concurrent", die zeer goed bij de overheid bleek te liggen. Veel last hadden we niet van ze, maar het was wel zo, dat de overheid liever met hen in zee ging dan met ons. Ze kregen onmiddellijk subsidie en een ruimte. Op de penningmeester na waren de leden, die met hem meegingen kort bij het Aktiekomitee en onze conclusie luidde, dat deze eendagsvlinders destijds in het verkeerde komitee waren binnen gedwarreld. De weerbarstige werkelijkheid van de problematiek, die zowel hier als in de herkomstlanden lag, was te ruig.

Met angst zagen we het nieuwe lesseizoen tegemoet, want de gemeente had besloten de twee lokaliteiten aan de 's-Gravendijkwal, waar op dinsdag- en donderdagavond les werd gegeven te herverdelen. Op de 's-Gravendijkwal 26 lagen de mooiste lokalen en er was koffie. Rooyackers met zijn stichting SAMEN kreeg de lokalen op no. 26 en wij die op no. 58. Zoals in voorgaande jaren kregen we in september weer een grote groep leerlingen. Na een kleine maand controleerde de afdeling Onderwijs alle lessen op aanwezigheid. Wat bleek? Bij SAMEN was nooit meer dan zegge en schrijve één leerling gekomen en dit terwijl Jacques Rooyackers hoog had opgegeven over zijn populariteit onder de buitenlanders. Bij ons op no. 58 zat het vol. Wij konden doorgaan met de lessen Nederlands in het talenpracticum en SAMEN werd gedwongen te stoppen. Daarna organiseerden zij lessen in hun eigen ruimte. De afdeling Onderwijs van de gemeente gaf hiermede blijk van een onbevooroordeelde instelling, heel wat anders dan andere afdelingen van het stadhuis.

LESSEN AAN VROUWEN

In september 1973 brachten we ook het z.g. Leesboek voor Buitenlanders uit. Het waren lessen in eenvoudige taal over situaties, waarmee de buitenlanders vaak te maken kregen, in pensions, bij zoektochten naar een woning, rassisme enz. Meer dan in het andere leerboek was het mogelijk geweest hierin bewustwording van de

eigen situatie te verwerken. Er kwam hevige kritiek van een bekend lid van de Partij van de Arbeid, Molleman, en van een ultrarechtse groepering.

Op beperkte schaal vond inmiddels gezinshereniging plaats onder met name Turken, maar ook wel Marokkanen en Kaapverdianen. We vonden, dat de hier gekomen vrouwen zo snel mogelijk Nederlands moesten leren en in contact gebracht met de Nederlandse samenleving. Op een oproep voor vrijwilligsters kregen we een goede respons. Zij zouden bij vrouwen thuis les gaan geven, Nederlands aan huis bezorgd om zo te zeggen. We begonnen met vrouwen, van wie we wisten, dat ze enige schoolopleiding achter de rug hadden, omdat dan de kans op resultaten groter was. Het was beroerd, maar analfabete vrouwen moesten wachten. De lessen aan huis bleken niet makkelijk te zijn vanwege de soms aanwezige man, die zich met de gang van zaken bemoeide, maar ook door kleine kinderen, die konstant om aandacht vroegen. Toch bleven onze lesgeefsters zich met overgave aan de opgenomen taak wijden. Ze toonden veel initiatieven, gingen met hun leerlingen boodschappen doen en andere buitenactiviteiten. Velen bleven jaren over de vloer komen bij het buitenlandse gezin.

TELEAC

Langzamerhand waren de buitenlandse arbeiders een onderwerp in de pers geworden en hadden ze ook de aandacht van de politiek gekregen. De Stichting TELEAC besloot een cursus Nederlands voor buitenlanders te maken en uit te zenden. Een aantal kandidaten werd voor het samenstellen van een cursus uitgenodigd. Na een eerste bijeenkomst vielen er van de circa dertig gegadigden al een aantal af en na een tweede nog meer. Na nog wat vergaderingen bleven we met drie kandidaten over. De onderwijskundige medewerkster van het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB) uit Utrecht vond, dat ik de meest geschikte persoon was om zo'n cursus te maken. Immers ik had een ruime ervaring met les geven aan buitenlanders van velerlei nationaliteiten en uiteenlopend opleidingsniveau en had al verschillende cursussen samengesteld. Na enige tijd hoorden we, dat niemand van de drie overgeblevenen was uitgekozen maar een totaal andere man, die een belachelijk produkt samenstelde. Al in de eerste les leerden de kursisten het tongbrekende woord "vorkheftruckchauffeur", het beroep van de hoofdpersoon. Deze was een Turk, die tussen de middag eendjes ging voeren. In landen, waar het leven voor de mensen al moeilijk is, zullen maar weinig mensen opstaan, die zulk een grote dierenliefde ontwikkelen, dat ze eendjes gaan voeren. Later zou ik de schrijver ontmoeten op een kongres van de UNESCO in Zweden en hij vertrouwde me toen toe, dat hij bij nader inzien tot de conclusie was gekomen, dat hij de plank totaal had misgeslagen. De zoveelste gemiste kans en gebrek aan inzicht bij hogerhand.

Intussen vernam ik van de nieuwe directeur van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers, dat onze sociologe gesolliciteerd had bij deze instelling maar niet was aangenomen. Bij de SHBW vonden inmiddels wat personeelwisselingen plaats, ten goede dit keer. Voor de afdeling Hulpverlening kwam mevrouw Paula van Bokhove

in dienst en voor de Turkse afdeling de turkoloog Dik Koop. In deze drie nieuwe mensen kregen we wat vertrouwen om samen te werken en daartoe werden voorzichtige stappen gezet. Helaas was de grootste hap van het oude personeel gebleven en na circa. twee jaar gooiden eerst de directeur en korte tijd daarna ook Dik Koop en Paula van Bokhove de handdoek in de ring. Het was kennelijk boksen tegen de bierkaai. En met de volgende directeur keerde de oude mentaliteit terug bij de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers.

AMICALE

Het Marokkaanse bewind zat niet stil. In verschillende landen waar de onderdanen werkzaam waren, werd een organisatie opgericht, de lange arm van het regiem, genaamd AMICALE. Masker was het doel, hulp en ondersteuning aan de Marokkaanse arbeiders, maar in werkelijkheid ging het om een soort geheime dienst, die de Marokkanen in het buitenland in de gaten hield en controleerde op hun politieke gezindheid. In Rotterdam werd hij in 1973 opgericht op dezelfde manier als in Parijs met een groot feest met bekende artiesten. De Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers was hierbij voor honderd procent behulpzaam. Evenals het Marokkaanse Consulaat gaf de Stichting de gratis toegangsbewijzen af. De SHBW regelde een zaal en verspreidde propaganda. Dit terwijl zij bij andere gelegenheden naliet om Marokkanen voor te lichten over bijeenkomsten, die voor hen van belang konden zijn, zoals bespreking en protest tegen de Nota Buitenlandse Werknemers van de regering. In het radioprogramma van de NOS op zondagmiddag werd het feest eveneens aangekondigd.

Het Marokkaans Arbeiderskomitee en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders hadden inmiddels contact met Marokkaanse organisaties in België en Frankrijk en op verzoek kwamen uit Parijs twee Marokkanen over om te helpen het verzet tegen de AMICALE te organiseren. Het MAK en AKPG stelden de pers op de hoogte en verspreidden propaganda onder de Marokkanen over de ware aard van het feest. Van het AKPG gingen een aantal leden naar het feest. Ikzelf ging ook en op een gegeven moment liep ik alleen op een gang. Toen kwamen een paar Marokkanen op mij af en uitten bedreigingen tegen me. Gelukkig kwam er snel meer publiek op die gang en wist ik me uit de kring verklikkers rond mij te bevrijden. Het feest zelf verliep grotendeels in stilte. Op toespraken van regeringsfunctionarissen bewaarde de zaal grotendeels het stilzwijgen. De Amicale zou geen groot succes worden in Nederland, met name niet in Rotterdam. Vandaar dat later een mantelorganisatie van de Amicale werd opgericht.

Toch werd een tweede poging tot oprichting van de AMICALE ondernomen aan het eind van het jaar 1974. Er kwamen een paar mannen uit Marokko om toespraken te houden. Wij hadden goede contacten in andere plaatsen van het land en overal werden de aktiegroepen buitenlanders samen met Marokkanen actief. In Utrecht maakte de MUURKRANT foto's van de heren en die werden op groot formaat geplakt door de hele stad. Het AKPG en de aktiegroep uit Nijmegen gingen op zaterdagavond naar Utrecht om daar behulpzaam te zijn met het uitdelen van

pamfletten bij de zaal. Een groot aantal Marokkanen, die het pamflet inkeken, maakten rechtsomkeert.

De volgende zondagmiddag was Rotterdam aan de beurt. Weer had de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers zaalruimte voor deze kwalijke activiteit gehuurd, een zaal in het Trefcentrum. Ik was er samen met een ander lid van het Aktiekomitee en Boukie, een Marokkaanse politieke vluchteling. Tot onze verbijstering zagen we, dat een vroegere Marokkaanse vrijwilliger van het AKPG zich had aangesloten bij de AMICALE. Boukie werd woedend en riep hem luidkeels door de zaal allerlei verwijten toe. De bijeenkomst, die vrij slecht werd bezocht, eindigde in chaos en het TREFCENTRUM zette iedereen eruit tot onze grote tevredenheid.

POLITIEK – KOMITEES

Langzamerhand kreeg het AKPG meer contact met georganiseerde Portugezen en Kaapverdianen. Ook deze twee groeperingen werden door de geheime diensten van hun regering sterk in de gaten gehouden. In Rotterdam werd een groep jonge Portugezen actief, die vooral bestond uit deserteurs. Deze tegenstanders van het fascistische regiem in hun land waren goed opgeleid. Voor ons was dit een buitenkans, want de tijd, dat we moeite hadden vertalers voor ons Portugese bulletin te vinden, was zo voorbij. In logementen waren we wel vaak Kaapverdianen tegen het lijf gelopen, maar deze hadden zich altijd schuw afzijdig gehouden. In de loop van de tijd, dat het Aktiekomitee bestond, hadden ze kunnen zien, aan welke kant wij stonden en op een gegeven moment hadden georganiseerde Kaapverdianen contact met ons gezocht. Net als voor de Marokkanen waren we voor hen gaan kalken, in het Nederlands en Portugees. Verder begonnen we een kaartenactie voor hulp aan hun thuisland, waarmee we de Nederlanders meer bekend wilden maken, vooral omdat deze tot dan vrij onbekende groep officieel voor Portugezen doorging. Hieraan deden ook enkele middelbare scholen mee. Ko Janssen en ik mochten nog beschikken over een bedrag van duizend gulden, ooit opgehaald voor akties in Afrika, en we schonken vijfhonderd gulden zowel aan doelen in Kaap Verde als vijfhonderd gulden aan doelen in Marokko.

De Kaapverdianen hadden in Rotterdam de beschikking over een goede eigen ruimte op de 's-Gravendijkwal, dank zij bemoeienis en hulp van de NOVIB en PARTIJ VAN DE ARBEID, en er werden activiteiten gesubsidieerd door de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers. Maar de schaduwzijde was, dat de SHBW zich herhaaldelijk in de gang van zaken in dit sociale centrum mengde, met name als het om verkiezingen voor het bestuur ging. Het was de SHBW en de Portugese maatschappelijke werkers een doorn in het oog, dat progressieve Kaapverdianen steeds in het bestuur werden gekozen. Zij vertegenwoordigden de verzetsbeweging in eigen land, terwijl de Portugese maatschappelijk werker Marques zelfs na de Anjer revolutie de Kaapverdianen Portugezen bleef noemen.

Gedurende korte, tijd begin 1974, gaf ik onderdak aan een jonge Portugese vrouw, getrouwd met een Kaapverdiaan. Kaapverdianen hadden officieel de Portugese nationaliteit en Kaap Verde was officieel geen kolonie maar een overzees gebiedsdeel van Portugal. De man van Clara was gevlucht om aan de militaire dienst te ontkomen, maar gepakt en naar een beruchte gevangenis in Portugal gestuurd. Beiden waren journalist en zij had uit veiligheidsoverwegingen de wijk genomen naar Nederland, één van de weinige landen, waar veel Kaapverdianen woonden.

Op 25 april 1974 vond in Portugal de Anjerrevolutie plaats. Progressieve officieren verdreven de fascistische dictator Caetano met zijn bewind. Onze Portugezen waren opgetogen. Eindelijk vrijheid. Enkele dagen voor 1 mei kwamen ze op het AKPG afscheid nemen, want die grote dag kon en moest nu in Portugal worden gevierd. Zij konden hun geluk niet op en voor hen waren we blij. Ook Clara ging terug, want natuurlijk werden alle politieke gevangenen vrij gelaten. Met onze Portugese overbuurman, een communist, hadden we altijd een goed contact gehad en hij had de eerste dagen na de overwinning van de democratie in zijn land zichtbaar moeite om met iedereen vrijuit te praten. Wat was hij graag meegegaan om 1 mei in een vrij Portugal te vieren.

Bij de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers werden ze in het voorjaar 1974 wakker. Er werd voor het eerst een demonstratie georganiseerd om steun te betuigen aan het nieuwe bewind in Portugal. Het merkwaardige was, dat dit vanuit het Portugese centrum ging, volgens onze teruggekeerde Portugese kameraden van het Comité Informação Portugal een broeinest van fascisme. Nooit had dit centrum het fascisme in eigen land aan de kaak gesteld en de boekenkast bevatte geen enkel werk over de aard van het verdreven regiem. Het merkwaardige was tevens, dat op diezelfde zaterdagmiddag 8 juni 1974 de Kaapverdianen ook een demonstratie hielden.

Voor het Aktiekomitee pro Gastarbeiders was het een drukke dag. In de morgen waren leden van het AKPG, een tiental Spanjaarden en twee Marokkanen naar de Tweede Kamer gegaan, omdat daar een zitting over een Nota Buitenlandse Werknemers zou worden gehouden. We hadden een paar spandoeken bij ons. De regen stroomde met bakken uit de hemel, maar toch posteerden we ons voor de ingang. De Marokkanen hielden in de druipende regen één van de spandoeken vast. Plotseling dook er een Marokkaanse fotograaf op en begon de twee mannen op de foto te zetten. Paniek brak los, want waarom wilde deze man juist de twee Marokkanen van het kleine groepje protesteerders fotograferen? Wie kwam nou in zulk hondenweer naar het buitengebeuren van de Tweede Kamer? De Spanjaarden sprongen op hem af en rukten het fototoestel uit zijn handen. De politie, altijd aanwezig bij het parlamentsgebouw, was snel ter plekke. Na wat heen- en weergepraat ging ik met de aangehouden Marokkaanse fotograaf mee naar het bureau. Daar had men begrip voor de positie van de Marokkanen en vroeg men de fotograaf zijn rolletje af te dragen, wat hij weigerde. Uiteindelijk bood ik hem honderd gulden voor het fotorolletje, wat hij, mede onder druk van de politie, accepteerde. Terug bij de Tweede Kamer wachtte de groep op mij, angstig

nieuwsgierig naar de uitkomst. Er ging gejuich op, toen ik het fotorolletje omhoog hield. Onze activiteit braken we af, want iedereen was onderdehand doorweekt en we moesten nog naar de demonstratie van de Kaapverdianen om hun bevrijding van het koloniale juk te vieren.

BUITENLANDSE ERKENNING

In het voorjaar van 1976 werd ik, als lid van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders, uitgenodigd voor een cultureel festival in de Zweedse stad Malmö. Wij zorgden ervoor, dat diverse muziek- en dansgroepen van buitenlanders uit Rotterdam ook konden deelnemen. Er ging een Surinaamse muziekgroep, een Turkse dansgroep en een Kaapverdiaanse kindergroep, Os Pioneiros. Ik reisde mee met een deel van de groep kinderen, die per vliegtuig gingen. We hadden een hele dag vertraging wegens dikke mist en het andere deel van de groep, dat per trein was gegaan, arriveerde uren eerder in de stad Malmö. Vanwege de verschillende soorten paspoorten (Portugees, Nederlands, Kaapverdiaans) was het echter problematisch om met de hele groep per trein te reizen. De kinderen met een Kaapverdiaans paspoort konden niet door Duitsland reizen wegens het ontbreken van een visum en moesten dus vliegen. Pas laat in de avond arriveerden we in het hotel, waar de rest van het gezelschap al op één oor lag. De volgende morgen moesten we vroeg op voor de repetities in het theater. Daar moest ik de groepen achter laten, want zelf moest ik opdraven in een ander gebouw voor een lezing. Daarna volgden diezelfde dag en de dag erop discussies. De Kaapverdianen gingen op de tweede dag al weer terug en ik zelf op de derde dag. De Surinaamse en Turkse groepen traden op de vierde en vijfde dag op. Die zag ik helemaal niet.

Een jaar eerder was ik al eens uitgenodigd voor een conferentie van de UNESCO in Zweden over taalonderwijs aan buitenlandse arbeiders. Met activisten uit Engeland, Duitsland en Frankrijk brachten we een progressief document over alfabetisering uit, wat later door de UNESCO flink werd gewijzigd, zoals mij door een in Frankrijk werkzame Ivoriaanse deelnemer aan de conferentie werd meegedeeld. Toch waren dit opstekers voor ons Aktiekomitee. Buitenlandse erkenning!

REGULARISATIE

1975 werd het jaar van de illegalen. In maart begonnen berichten te circuleren, dat er een regeling zou komen voor de vele buitenlandse arbeiders zonder verblijfsvergunning. Op 1 april werd dit pardon – beslist geen generaal pardon - bekend en de voorwaarden waren niet mis. De illegaal diende voor 1 november 1973 in Nederland werkzaam te zijn; zijn werkgever moest belasting en sociale premies hebben afgedragen; hij mocht nooit zijn uitgewezen en in de periode vanaf 1 november 1973 niet langer dan twee maanden buiten Nederland hebben verbleven. Bovendien mocht hij niet langer dan drie maanden werkloos zijn geweest. De meeste illegalen konden niet aan deze strenge voorwaarden voldoen.

De werkgevers betaalden immers vaak noch belasting noch sociale premies voor hen. Ook werkten zij dikwijls slechts korte tijd bij een firma om na ontslag weer elders te beginnen enz. Alles moest bewezen worden aan de hand van werkgeversverklaringen en de vakantie naar eigen land door middel van stempels in het paspoort. Weinig perspectief dus, want wat is het kenmerk van een illegaal? Zo min mogelijk zichtbaar te zijn, met name op papier.

Er kwamen per avond tientallen buitenlanders bij het AKPG langs voor informatie en controle van hun bewijsstukken. Al snel maakten we een standaardformulier, dat samen met de illegaal werd ingevuld, waardoor zijn kansen konden worden ingeschat. Er waren er maar weinig, die een kans maakten. Het maakte de mensen boos en verdrietig. Het Aktiekomitee riep de verschillende organisaties van buitenlanders in Rotterdam en de aktiegroepen gastarbeiders uit andere steden op voor een vergadering en we besloten tot een demonstratie om soepeler voorwaarden af te dwingen. Voor het vervoer naar Den Haag op 26 april had het AKPG in Rotterdam vijf bussen gehuurd. We waren doodzenuwachtig, of we ze wel vol zouden krijgen. Illegalen en demonstreren! Dat was een groot risico. Maar we kwamen bussen tekort! Er moesten er drie extra worden bijbesteld. In Den Haag verenigden we ons met de buitenlanders en de werkgroepen buitenlanders uit andere steden. Er waren ongeveer tweeduizend buitenlanders komen opdagen en circa vijftig Nederlanders. Ik moet zeggen, dat ik die dag een groot geluksgevoel heb ervaren. Dat we erin waren geslaagd op een heel korte termijn een demonstratie te houden voor en mét een groep uiterst kwetsbare mensen. Ongelooflijk!

En we hadden succes. De regeling werd versoepeld. De onmogelijke eis van afdracht van belasting en sociale lasten verviel, en de periode van arbeid in Nederland werd met een jaar teruggebracht, van 1 november 1973 naar 1 november 1974. Ook werd werkloosheid meer geaccepteerd.

Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders ging elke avond spreekuur draaien, dat soms uitliep tot ver na middernacht. De cliënten waren Turken, Marokkanen, Pakistanen, Kaapverdiënen (van wie velen vrouw), en in mindere mate Portugezen, Spanjaarden, Nigerianen en een enkele andere nationaliteit. Iedere avond zat het kantoor bomvol. Het was een kollektief spreekuur in één ruimte. Buitenlandse vrijwilligers brachten thee rond en verleenden hand- en spandiensten, zoals het maken van fotokopieën of ze tolkten. Zij hadden zich spontaan bij het AKPG gemeld, toen ze zagen, hoe groot de nood was en dat iedereen vrijwillig zijn aandeel in de hulpverlening leverde. We hadden zelfs twee Kaapverdiëanse medewerksters, Teresa en Graciette. Zes of meer vrijwilligers zaten achter een schrijfmachine aan de grote tafel, naast hen de illegale client met eventueel een tolk, en in drievoud werden zijn gegevens genoteerd alsmede zijn bewijsstukken. Een nieuwe Nederlandse vrijwilligster was het Aktiekomitee na een paar weken al weer kwijt, want zij kon de ellende niet aan. De verhalen, die ze te horen kreeg, over de armoede in eigen land en de ellende, die de illegaal in Nederland had beleefd, waren haar te veel. Zij kon er niet tegen op en stopte. Gelukkig was niet iedereen zo week en beseften de medewerkers maar al te goed, welke grote

belangen hier voor de mensen speelden. Zelf ging ik die zomer niet op vakantie. De nood was te groot.

Wanneer er geen twijfel over het bewijsmateriaal bestond, kreeg de illegaal het advies: melden bij de vreemdelingenpolitie. Als we meer moesten weten, werd hij teruggestuurd voor aanvullende informatie of meer bewijsstukken. Voor de bewijsstukken hadden we een grote fantasie nodig. De hele periode van 1 november 1974 tot de dag van melding in 1975 moest namelijk gedekt worden, zo niet met werkgeversverklaringen dan met andere bewijzen van aanwezigheid in Nederland, bij voorbeeld een garantiebewijs op naam met datum, een afwijzing op een sollicitatie, wat dan ook. De afwijzingen op sollicitatie boden mogelijkheden, want over het algemeen hadden de illegalen werk gezocht door zich op een bedrijf persoonlijk te melden. Sommige welwillende werkgevers bleken bereid met terugwerkende kracht een schriftelijke afwijzing te geven. De vakbond OVB (Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties) antidateerde een aantal lidmaatschapsbewijzen. Toch bleef de nood aan bewijsmateriaal groot. De meeste illegalen waren bij ons bekend, omdat we ze in pensions hadden ontmoet, maar bij pensionbezoek vroegen we nooit naar hun verblijfsstatus.

Veel illegalen werkten bij tuinderijen, schoonmaakbedrijven of classificeerdersbedrijven (schoonmaak van olietankers), vaak zwart. Deze werkgevers waren weinig bereid moeite te doen om hun werknemers aan een legale status te helpen. Een enkele tuinder ging over tot dwaze verklaringen op schrift, b.v. een boer, die verklaarde, dat een Turk bij hem een mud aardappelen had gekocht. Alsof deze in zijn logement daar plaats voor had! Een andere tuinder gaf een briefje af, dat hij een Marokkaan, moslim vanzelfsprekend, op bepaalde zondagen in de kerk had ontmoet.... Het waren beweringen van nul en gene waarde. Onze vrijwilligers gingen terug naar dit soort bazen en zetten hen onder druk om alsnog een goed bewijsstuk te krijgen. Bij voorbeeld door te dreigen de dominee of de politie op de hoogte te stellen. Soms werden we met lichamelijk geweld bedreigd. Gelukkig waren dat uitzonderingen.

Als een zaak niet sterk was, ging ik mee naar de vreemdelingenpolitie. Meestal deed ik dat één keer per week met een groep van meer dan vijftien twijfelachtige gevallen. Ik ging met het moeilijkste geval mee naar binnen de kamer van de ambtenaar in, maar bleef bereikbaar voor de anderen. Bij de vreemdelingendienst was niet iedereen verheugd over de regularisatie. Er waren enkele soepele agenten, maar de meesten hadden er weinig smul in. Gelukkig kon ik veel verhelderen, als de werkgeversverklaringen cryptisch waren. Toch kwamen er onregelmatigheden voor, die we niet hadden voorzien.

Een Marokkaan, wiens zaak ik redelijk sterk had gevonden, bleek een vals paspoort te hebben. Zijn uitleg luidde, dat hij het paspoort had gekocht, omdat hij niet op normale wijze aan een pas had kunnen komen. Hij werd meteen vastgezet. Ik schakelde een Tweedekamerlid in. Het hielp. Na een week werd de Marokkaan vrij gelaten tot het nadere onderzoek zou zijn afgerond. Uiteindelijk zou hij zijn verblijfsvergunning krijgen. Na hem kregen we nog een vijftal soortgelijke gevallen.

Soms waren paspoorten verlopen, omdat het Consulaat geweigerd had de pas te verlengen. Dit soort ellende trof vooral de Marokkanen.

Een ander paspoortprobleem kreeg de Marokkaan Youssef, die zijn pantalon in de wasmachine had gestopt, met in de broekzak zijn pas. Die kwam er verkruid uit. Maar in zijn geval zat het probleem niet eens zo zeer in het verlopen en daarna vergruisde paspoort. Youssef was politiek actief geweest tegen het schrikbewind van koning Hassan II en zou geen nieuwe pas kunnen krijgen. In deze zaak was de vreemdelingenpolitie inschikkelijk en daar Youcef over voldoende deugdelijke bewijzen van zijn verblijf in Nederland beschikte, kreeg hij toch een verblijfsvergunning.

Moeilijkheden leverden dikwijls de stempels in de paspoorten op. Overschrijding van slechts enkele dagen van de termijn van twee maanden verblijf buitenslands was al fataal. Door met je vingers veel over een vaag stempel heen te wrijven, bleek dit verwijderbaar.

Een grappig voorval beleefde ik met twee Portugezen. Zij waren met mij meegegaan naar het politiebureau met een groep, van vooral twijfelachtige gevallen. Na afloop, buiten, liet iedereen opgelucht zijn emoties de vrije loop. Ik werd uitbundig bedankt. De Portugezen smoesden wat tegen de Turken en Marokkanen en ik zag die met hun hoofd schudden. Hierop kwamen de Portugezen naar me toe en vroegen, hoeveel ze mij schuldig waren. Ik begreep het eerst niet en riep toen lachend "niets, maar wel op de lessen Nederlands komen." "Solidariteit, kameraad, solidariteit", voegden de Marokkanen en Turken hun toe. Bedremmeld verdwenen ze en wij bleven lachend achter. Iedereen was in feeststemming.

Het was heel hard werken, maar er heerste een goede sfeer op ons kantoortje. Dikwijls was er voor in de kantoornruimte geen plaats meer, zo veel mensen kwamen er, en stuurden we de Pakistanen naar de achterkamer, waar een enkele Pakistaan al wat voorwerk voor ons deed, zoals het maken van fotokopieën, noteren van naam en adres, enz. Met Pakistan bestond geen wervingsaccord en de groep bleek buitengewoon groot te zijn. Het was meest de middenklasse, die was gekomen en veel Pakistanen spraken redelijk Engels. Slechts weinig hier verblijvende Pakistanen waren legaal. Hier deden deze beter opgeleide, illegale Pakistanen het meest smerige werk, olietankers schoon maken. Een enkeling werkte bij een gewoon schoonmaakbedrijf of in de horeca.

Een tweede opvallende groep waren de Kaapverdiaanse vrouwen. De andere nationaliteiten telden maar een enkele vrouw, maar onder Kaapverdianen vormden de vrouwen een grote minderheid. Velen waren hun al of niet varende partner achterna gekomen. Aan wal hadden ze een baantje gevonden. Hun mannen hadden als thuishaven Rotterdam en een apart z.g. zeemansstempel, een verblijfsvergunning voor het werk op een Nederlands schip. Na een aantal jaren op een Nederlands schip te hebben gevaren kon de zeeman zelfs een normale verblijfsvergunning krijgen. De vrouwen hadden dezelfde moeilijkheden om hun

verblijf aan te tonen als de mannen. Meestal woonden zij in pensions, waarin ook Kaapverdiaanse mannen woonden. Eén vrouw bleek in Nederland van een baby te zijn bevallen, die niet was aangegeven bij het bevolkingsregister. De vreemdelingenpolitie had er wel een beetje lol in en er kon een tardieve aangifte worden gedaan. Moeder en kind werden geregulariseerd.

De meeste Kaapverdianen hadden in die tijd een Portugees paspoort. Kaap Verde was nog maar net onafhankelijk. Portugal was een wervingsland, de Kaapverdische Eilanden niet. De reis naar Kaap Verde was kostbaar en ver. Bovendien waren veel Kaapverdianen woonachtig in Portugal en niet op Kaap Verde. Maar wel onderhielden de meeste Kaapverdianen van hun hier verdiende loon hun familieleden op de eilanden. Met Spanje, Portugal, Turkije, Marokko en Griekenland had de Nederlandse regering ooit wervingsaccorden afgesloten. In die landen waren de officiële wervingsbureaux gevestigd, die de arbeiders kontrakteerden voor verschillende ondernemingen. Dit was gezien de werkloosheid in Nederland in 1975 verleden tijd aan het worden. Wel genoten de onderdanen uit de wervingslanden nog altijd bepaalde voordelen, zoals bij voorbeeld gratis rechtshulp.

WEDERKERIGHEIDSVRDRAG

We zouden met die bevoorrechte positie kennis maken bij mensen, die direkt na het verkrijgen van hun verblijfsvergunning werkloos werden. Legaal waren veel gastarbeiders minder interessant voor hun baas, omdat die dan niet onder de afdracht van belasting en sociale lasten uit kon komen. Voor deze werklozen deden we een beroep op de Algemene Bijstandswet, artikel 45, waardoor ze een gering bedrag ontvingen ter overbrugging, om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien, tot ze weer werk hadden of een uitkering als werkloze. Van de wet maakten we gebruik voor verschillende mensen, onder wie de Nigerianen. Maar helaas een ambtenaar ontdekte, dat er geen enkel verdrag was met Nigeria, op grond waarvan de Nigerianen ook recht hadden op de overbruggingsregeling en dit betekende einde verhaal voor deze groep.

SGRIR (Samenwerkende Groepen Rechtshulp Illegalen Rotterdam)

Enkele andere organisaties in Rotterdam begonnen eveneens met hulp aan illegalen. Nooit zou er bij hen de enorme toeloop komen, die Pro Gastarbeiders ten deel viel. Zelfs de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers begon een spreekuur. Er werd echter door deze organisaties van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk een financiële bijdrage gevraagd. De Samenwerkende Groepen Rechtshulp Illegalen Rotterdam fungeerde als coördinatie voor o.a. de uitbetalingen juridische bijstand en als vergaderpunt. Het AKPG had nooit aan vergoeding voor de kosten gedacht, maar geld was natuurlijk zeer welkom vanwege de vele extra uitgaven, waaronder de enorme hoeveelheid glazen thee, met heel veel suiker voor de op hun beurt wachtende Marokkanen en

heel veel melk voor de Pakistanen, papier, fotokopieën, stencils, bezoeken aan bedrijven, telefoon enz. Er kwam geld voor de kosten en ook voor tolkuren. De tolkuren betaalden we deels uit aan de mensen, die getolkt hadden en deels maakten we dat geld over naar hulporganisaties in de landen van herkomst in overleg met de buitenlandse tolken. Ons uitgangspunt was, dat wij niet wilden verdienen aan de ellende van anderen.

ARRESTATIE

Toch bleek het geld ook problemen te geven. De Pakistanen hadden inmiddels het Pakistaans Arbeiderskomitee opgericht. De bedoeling was, dat het tolkengeld voor de Pakistanen in zijn geheel werd uitbetaald omdat zij werkloos waren zonder uitkering, maar dan moesten zij wel steeds beschikbaar zijn voor de hulpverlening. Op een avond hadden we dringend gegevens van Pakistaanse klanten nodig, maar degeen, die ze mee naar zijn pension had genomen, kwam niet opdagen en ook de volgende avond niet. Boos toog ik met een andere Pakistaan de middag erop naar zijn pension, want we hadden gehoord, dat hij was gaan werken bij een classificeerdersbedrijf. Dit soort bedrijven nam vaak voor één of meer dagen arbeiders in dienst. En inderdaad hij bleek tegen de afspraken in en zonder ons te waarschuwen aan het werk. We doorzochten zijn spullen en ik nam de administratie van de illegalen mee en liet een briefje achter, dat hij niet meer welkom was. Dat was erg onhandig van mij, want het betekende een grote belediging. Ik had in verontwaardiging gehandeld en geen enkele rekening met zijn cultuurpatroon gehouden. We wisten, dat de man in kwestie, Chaudary, op vrijdag, 26 september, een afspraak had met de vreemdelingenpolitie. Daar scheen hij in het nauw gebracht te zijn, want hij werd vastgehouden. Voor het AKPG werd dit noodlottig, want uit wraak vertelde hij vele wilde verhalen aan de vreemdelingenpolitie over vervalsingen enz.

De Pakistanen waren de groep met de meeste problemen, het laatst gekomen, bijna zonder legale landgenoten hier, die een beetje van dienst konden zijn. Zij stonden helemaal onderaan op de maatschappelijke ladder, terwijl ze juist de groep waren met de meeste schoolopleiding. Het meest werkten ze in losse dienst bij classificeerdersbedrijven, ontzettend vies en gevaarlijk werk. Olietankers schoon maken. Sommigen vertelden, dat de werkkleding en maskers vaak niet pasten. Het werk was gevaarlijk vanwege de gassen, maar ook vanwege de glibberige vloeren in de olietankers. Vóór de komst van buitenlanders werd er in Rotterdam goud betaald aan classificeerders, maar de mensen uit de arme landen waren bereid tot elk werk, hoe smerig en gevaarlijk ook en dat terwijl het loon niet meer dan het minimum bedroeg voor de slechtste karweien op de tanker. Een Marokkaan in vaste dienst bij zo'n. bedrijf vertelde mij eens, dat op dagen dat er weinig te doen was, de vaste medewerkers het werk van de Pakistanen moesten doen. Hij was daar laaiend over, het was beneden zijn status.

De Pakistanen waren zeer vindingrijk in het creëren van bewijsmateriaal. Ik had een keer gevraagd, of ze geen enveloppen hadden met postzegels en stempels uit eigen

land, waaruit zou blijken, dat ze hier al een poosje waren. Helaas kwam kort hierop een overvloed aan dit bewijsmateriaal binnen. Ook vervalste stempels doken op. De meeste Pakistanen voldeden wel aan de verblijfsnorm, maar konden dit op geen enkele manier bewijzen. Het kenmerk van een illegaal is immers zo onzichtbaar mogelijk te zijn.

Wat vertelde Chaudary bij de vreemdelingenpolitie? Zijn gang naar de vreemdelingendienst bezorgde ons grote problemen. Op dinsdagmorgen, 30 september, voor ik naar de school, waar ik lerares was, zou gaan, belden een man en vrouw aan. Vanaf de slaapetage keek ik uit het raam naar beneden en vroeg, waarvoor ze kwamen. Wij zijn van de politie en willen u even spreken. Ik ging naar beneden en deed open, denkend alleen voor de man en de vrouw, maar tegelijk stormde een horde rechercheurs naar binnen. Ik was gearresteerd. Ik liep nog in pyama rond - mijn eerste lessen op school begonnen pas om tien uur - en moest nog in bad. De vrouwelijke rechercheur liet me geen moment alleen. Bij Gods gratie mocht ik de school bellen en Ko Jansen belde toevallig zelf op. Aan haar verzocht ik een paar noodzakelijke telefoontjes te doen en liet haar vervolgens weten, dat de politie in huis was. Voor ik verder kon gaan, brak de rechercheur het gesprek af. Ik moest mee naar het bureau. Daar werd mijn geld en andere zaken afgenomen. Ik werd in een afgesloten kamertje alleen gelaten. Na enige tijd werd ik naar een cel gebracht. Ik werd beschuldigd van vervalsing van documenten. Nu ben ik uitermate onhandig en had het op de middelbare school nooit verder dan een vijf voor tekenen en handenarbeid kunnen brengen. Vervalsen was beslist niet mijn ding. Hooguit kon ik wat vage stempels uit een paspoort wegwrijven. Maar ik had wel een flauw vermoeden, dat de Pakistanen in de achterkamer van onze ruimte het een en ander uitspookten. Natuurlijk ging ik dit niet vertellen. Ik had het nooit met eigen ogen aanschouwd.

Het slechte van de zaak was, dat als je de hulpverlener in gevaar brengt, je ook de cliënten in gevaar brengt. Ik had een aantal dossiers thuis liggen, die ik nader wilde bestuderen, of waarvoor ik rond moest bellen. Op sommige dossiers stonden opmerkingen, zij het cryptisch. Het enige dossier, dat me een beetje in de problemen bracht, was dat van een Marokkaan, waarin stond "pas aanpassen". Het hield natuurlijk in, dat er data uit de pas weggewreven moesten worden. De man was al vrij lang in Nederland, maar was uitgezet en niet binnen twee maanden teruggekomen. Dat betekende hoofdverblijf onderbroken. Hij kon dus niet in aanmerking komen voor een verblijfvergunning. Verder voldeed hij aan alle vereisten. Zijn werkgever, een schoonmaakbedrijf had zelfs voor de jaren, dat hij in dienst was, belasting en sociale lasten afgedragen. Er moest natuurlijk een oplossing komen voor deze pechvogel. In twee andere dossiers had de politie racistische opmerkingen geplaatst, iets wat mij later goed te pas zou komen voor debatten over de regularisering in de Tweede Kamer. Na mijn vrijlating kreeg ik ook alle stukken en mijn bezittingen terug, op een stiletto na. Verboden wapenbezit.

Na de vrijlating vernam ik nooit iets meer van de politie. Ik begreep er niets van. Weliswaar was ik nooit voorgeleid aan de Officier van Justitie, maar ik mocht toch veronderstellen, dat dit muisje een staartje zou hebben. Niets, uit, de met veel

bombarie en persberichten uitgevoerde arrestatie ging als een nachtkaaars uit. Circa drie jaar later kreeg ik een formulier, waarop stond, dat de zaak geseponneerd was.

De huiszoeking was niet zonder schade verlopen. Uit het schuin aflopende plafond van de woonkamer stak een verbogen schrootje. Wat men in godsnaam achter die schrootjes had gezocht, bleef me een raadsel. Ook was er Spaans aardewerk beschadigd. Dit zou de kat hebben gedaan, was de uitleg van de politie. Waar mijn arme Mimi de kracht vandaan had gehaald om vrij grote kruiken omver te gooien, was een mysterie. Nooit eerder was Mimi tot een dergelijke krachttoer in staat geweest. Ook in mijn boekenkast was flink tekeer gegaan. Alles stond door elkaar. Het leek wel, of ze boek voor boek bekeken hadden. Daar een groot deel van mijn boeken tot de Spaanse literatuur behoren, kon je je afvragen, of ze tot lezen waren overgegaan. Ontwikkelde mensen die huiszoekers! Over de huiszoeking was ik eigenlijk nog het meest verontwaardigd. Je voelt je geschonden, als je weet, dat er zo'n horde is te keer gegaan in je spullen. De arrestatie zelf was me evenmin in mijn koude kleren gaan zitten. Ik had bijna geen oog dicht gedaan, hoewel ik er zeker van was, dat ik op korte termijn de straten wel weer zou zien, ondanks alle bedekte bedreigingen. De dagen in de cel duurden eindeloos lang. Achttien jaar was het maximum voor mijn "misdrijf", zo vertelde de politie mij fijntjes.

De politie bezocht me af en toe in mijn cel en vertelde me dan, dat al mijn komiteegenoten al hadden bekend, zodat ik ook maar beter alles kon opbiechten. Dan was er kans op strafvermindering. Het gaat er dus echt zo aan toe, dacht ik. Net als in films en romans.

Er was een Marokkaans dossier, waarmee de politie dacht mij in de problemen te kunnen brengen. Een halfanalfabete Marokkaan had zelf bewijsstukken vervalst, aankoopbonnen van een horloge en nog iets. Ik had ze wel gezien en gezegd, dat hij die nooit aan de politie moest tonen. Het was buitengewoon knullig gedaan. Verder had hij een inktvlek over zijn paspoort gegooid om ongunstige stempels te bedekken. De inktvlek kon nog wel een idee van mij zijn geweest, maar zeker niet op die manier. Op het Marokkaanse Consulaat schenen ze hem te hebben aangeraden mij de schuld te geven van de inktvlek en dat ik de garantiebewijzen had vervalst.

Behalve deze Marokkaan was ook een Kaapverdiaans meisje van achttien jaar in het nauw gedreven. Ik herinnerde mij, dat er weinig in zat voor het meisje, ze had geen bewijzen en ook de stempels in haar paspoort had ze tegen zich. Ik weet niet meer, wat ik haar heb aangeraden, maar de politie kwam er tijdens de verhoren mee aanzetten, dat ze mij beschuldigd had van vervalsing van documenten. Hoe ze daar bij kwam, mocht Joost weten, want ze beschikte zelf over geen enkel bewijsstuk. Natuurlijk meldden zich ook gevallen op het spreekuur, waar we helemaal geen brood in zagen. Dit meisje was er één van.

Vanaf het eerste moment in de cel bedreigde de politie mij met lange gevangenisstraffen. Ik had de staat willen oplichten door illegalen op valse gronden aan een verblijfsvergunning te helpen. De verhoren vonden vooral in de avond

plaats en gingen tot middernacht of daarna door. Steeds werd beweerd, dat mijn medewerkers al bekend hadden. Als ik tegenwierp, dat er niets te bekennen viel, lachten ze me uit. Pas na een paar dagen kreeg ik een advocaat. Ik had Mr Bennekom uit Amsterdam gekozen, een bekende linkse advocaat, die meer aktievoerders als client had. Hiervoor had ik twee redenen, zijn goede naam onder aktivisten en een Rotterdamse advocaat kon betekenen voorkeur voor één, terwijl ik met alle advokaten op goede voet wilde blijven.

Het verblijf in de cel was onaangenaam. In de morgen werd er een bak met water, handdoek en zeep om te wassen afgegeven. De wasbak was tot de rand gevuld, zodat ik wel moest morsen om die op het muurplankje, dat als tafeltje diende, te zetten. Daarna mopperde de bewaakster. Elke morgen was dit prijs. Expres? Ik had geen schrijfmateriaal, maar kon een boek krijgen om te lezen. Hoogstaande lectuur was het niet, maar beter iets dan niets. Het eten vond ik niet slecht, al was het opgewarmde diepvries. Het zal wel aan mijn luiheid hebben gelegen, want ik ben nooit een liefhebster van koken geweest en de kant- en klaar diepvriesmaaltijden waren van goede kwaliteit. Het vervelende was alleen, dat ze tussen de middag werden geserveerd en de avondmaaltijd uit een paar boterhammen met schaars beleg bestond, een soort ontbijt.

Ofschoon ik later vernam, dat het voorschrift is een arrestant minimaal 1 x per dag te luchten, maakte ik dit in de 4½ dag, dat ik vast zat maar één keer mee. Tegelijk met mij werd toen nog een vrouw gelucht. Ik was nieuwsgierig, waarom zij vast zat en knoopte een gesprek aan. Onmiddellijk kwam de bewaakster tussen beiden. Met elkaar praten was verboden. Was ik wellicht zo gevaarlijk, dat ik in isolatie zat? Bespottelijk. De uren leken kruipend voorbij te gaan en ik sliep nauwelijks. Mijn zorgen waren de gang van zaken op het komitee en mijn poes Mimi. Gelukkig kwam er een maatschappelijk werkster van de Reclassering langs en kon ik allerlei berichten doorgeven voor mijn ouders, verzorging van de poes, en andere huishoudelijke zaken. Over het buitengebeuren kwam ik niets te weten, wat ik erg betreurde. In diezelfde dagen vond er namelijk in Rotterdam een manifestatie tegen doodvonnissen van politieke gevangenen in Spanje plaats, waar ik bij aanwezig had moeten zijn.

Na de uiterste termijn van voorarrest, vier dagen, werd ik in de middag van de vijfde dag vrij gelaten. De zaak, die de vreemdelingendienst dacht te hebben, was als een zeepbel uiteengespat. Later vernam ik, dat vrijdagavond al bekend was, dat ik niet langer vastgehouden zou worden, maar diezelfde vrijdagavond was ik weer tot in de nacht verhoord. Kennelijk had de vreemdelingenpolitie weinig met mij op en ging tot het uiterste om mij vast te kunnen houden. Aangezien ik geen ervaring op strafgebied had, was ik verbaasd, dat ik zaterdag zonder enige mededeling vooraf werd vrij gelaten. Toen ik uit mijn cel werd gehaald, dacht ik, dat ik naar de gevangenis zou worden overgebracht. Tot mij blijde verrassing mocht ik naar huis!

Thuis gekomen belde ik direkt Ko Janssen op en mijn familie. Mijn vader eiste, dat ik onmiddellijk stopte met mijn activiteiten, want mijn ouders hadden dagen in angst geleefd. Ze hadden op de radio van mijn arrestatie moeten horen! Dodelijk

ongerust natuurlijk en niemand vertelde ze iets. Stoppen kon ik natuurlijk niet. Ik bleek niet de enige arrestant te zijn. Er waren nog twee Pakistanen gearresteerd, die ik onderdak had gegeven. De één sliep op kantoor en de ander in mijn huis. Van de andere medewerkers hoorde ik, dat het nieuws van mijn arrestatie als een bom was ingeslagen en er weinig buitenlanders naar de spreekuren waren gekomen. De schrik zat erin.

Tot mijn geluk was er die zaterdagmiddag een kleine demonstratie voor de illegalen in Rotterdam. Ik liep op de Kruiskade om boodschappen te doen, toen de stoet langs kwam. Er liepen ook buitenlanders mee en vol vreugden stormden die op mij af. Het nieuws van de vrijlating ging in een even snelle galop rond als dat van mijn arrestatie. Op zondagmiddag gaf ik een persconferentie op het kantoor van het Aktiecomitee pro Gastarbeiders. Natuurlijk schakelde ik leden van de Tweede Kamer in voor de vrijlating van de twee Pakistanen, die een paar dagen later ook weer buitenlucht konden ademen. De toeloop van de illegalen kwam weer op gang, maar de slottermijn voor aanmelding was ook in zicht, zodat het eindelijk een beetje rustiger werd en wij ons ook op onze andere activiteiten konden concentreren, zoals de lessen Nederlands en alfabetisering. De arrestaties kenden nog wel een nasleep, de intrekking van de voorlopige verblijfsvergunning van één van de Pakistanen en enkele nadere verhoren voor ons, arrestanten. Daarna werd het voor mij jaren lang stil. Pas na enkele jaren kreeg ik een standaard briefje, dat de Officier van Justitie van verdere vervolging afzag.

ONTSLAG

Op mijn scholen werd verschillend gereageerd. Op het r.k. Lyceum Maria Virgo, werd gezegd, dat ook als ik gedaan had, waarvan ze mij beschuldigden, men daar alle begrip voor had. Ik deed het immers alleen om te helpen. Heel anders was de reactie op de Wolphert van Borselen Scholengemeenschap, waar ik les gaf als tolkdocente aan spaanstalige leerlingen van de internationale schakelklas. Men zei helemaal niets, maar eind november had ik over twee maanden nog geen salaris ontvangen. Een telefoontje naar het stadhuis, dat de salarissen aan leraren in gemeentedienst betaalde, leerde mij, dat ik op 30 september was ontslagen. “Maar ik sta al weer twee maanden voor de klas”, bracht ik verbaasd uit. Op de school deed men er het stilzwijgen toe, maar het salaris werd kort daarop overgemaakt.

Trouwens deze school, beter gezegd de leiding van de internationale schakelklas, lustte mij niet. Als ik stelde, dat er niet alleen sprake was van een andere taal maar ook van een andere cultuur, constateerde ik slechts spottende blikken. De adjunct-directeur wierp me voor mijn voeten, dat ik de Marokkaanse leerlingen erbij wilde hebben, toen ik hem vertelde – overigens op verzoek van de Marokkaanse jongens zelf – dat zij de Egyptische leraar niet verstonden. In Egypte wordt een andere variant van het Arabisch gesproken dan in Marokko, terwijl bovendien de meeste Marokkanen in Rotterdam Berbers waren met een eigen taal, die geheel andere wortels heeft dan het Arabisch. Maar daar had de adjunct-directeur nog nooit van gehoord. Als tolk-docenten stuitte we bij onze Nederlandse collega's op meer

onbegrip. Het gedrag van de buitenlandse leerlingen was sterk afwijkend en vereiste een andere aanpak. Wij tolkdocenten besloten gezamenlijk een verslag te maken en voorstellen te doen. Onze Egyptische collega, die over de beste diplomatieke eigenschappen beschikte, zou ons rapport aanbieden. Het viel niet in erg goede aarde.

Later verweet de adjunct-direkteur mij, dat ik de aanstookster was geweest! Het zou misgaan en het ging ook mis. Mijn Joegoslavische collega, die nooit een blad voor de mond had genomen, en ik werden ontslagen, want “we pasten niet in het team”. Aangezien onze aanstelling tijdelijk was, viel er niets te protesteren. De aanstelling werd eenvoudigweg niet verlengd. Een personeelslid van de school vertelde mij onder vier ogen, dat de adjunct-direkteur, hoofd van de internationale afdeling, de pest aan mij had en mij kwijt wilde. Hij deelde mij overigens niet zelf het ontslag mee, maar schoof dit karweitje af naar de direktEUR.

Het was niet de enige werkkring, die ik verloor door mijn activiteiten als vrijwilligster. Ook op het Laurens College werd ik ontslagen. De rector liet mij in een privé onderhoud weten, dat ik een goede lerares was, maar dat mijn ideeën hem niet aanstonden. Als ik het onderhoud naar buiten bracht, zou hij alles ontkennen. Hij zag liever, dat ik initiatieven ontplooiide voor het schoon houden van het schoolplein dan op te komen voor **die** mensen. Jaren later zou deze rector zitting hebben in een commissie voor anderstalige leerlingen.

Op de M.E.A.O., waar ik acht lesuren had, had ik al aan het begin van het schooljaar 1976 te horen gekregen, dat mijn dienstbetrekking zou worden beëindigd. De school schafte de lessen Spaans af ten gunste van het Frans, want er waren minder uren ter beschikking door inkrimping en invoering van een aantal nieuwe regels. Ik had dit voor waar aangenomen. Op mijn één na laatste les vroegen de leerlingen mij, waarom ze een andere lerares kregen. Ik was verbijsterd. De direktEUR had mij dus voorgelogen om mij kwijt te raken. Ik verzocht de leerlingen voor zichzelf te werken aan een bepaalde oefening en begaf me naar de kamer van de direktEUR. Deze probeerde zo breed mogelijk voor het rooster te gaan staan. In één oogopslag nam ik waar, dat bij Spaans een andere naam stond. Toen ik om tekst en uitleg vroeg, vertelde hij, dat de inspekteur van Onderwijs tegen hem had gezegd: “Weet je wel, wie je in huis hebt?” Toen ik dit natrok, gaf de inspekteur van onderwijs mij te kennen, dat de direktEUR degeen was, die mij kwijt wilde. Ik schakelde het gemeenteraadslid Heiltje de Vos-Krul in, die op haar beurt contact opnam met de wethouder van Onderwijs. Intussen zaten de leerlingen ook niet stil, nadat ik ze verteld had, welk gekonkel er gaande was. Ze waren woedend geworden en ik bleek een geliefde lerares. De school besloot tot staking over te gaan en werd volgehangen met leuzen als SOETENS MOET BLIJVEN – IS SOETENS TE DEMOCRATISCH? enz. De direktEUR was als de dood zo bang, dat het een rel in de pers zou worden. Bovendien werd hij op zijn vingers getikt door het stadhuis. Het eind van het liedje was, dat mijn ontslag ongedaan werd gemaakt. De andere lerares bleef ook. Ik begreep, dat dit toch voor mij het einde was. Ik gaf op meer scholen les en dat betekende, dat mijn persoonlijke rooster daarop was ingesteld. De school profiteerde van die omstandigheid. Het rooster werd zo gemaakt, dat het

onmogelijk was mij daarin te persen. Zo hield ik alleen nog de r.k. meisjesschool over, die zou verdwijnen door fusie met een andere school en verhuizing uit de binnenstad naar de Prins Alexanderpolder. Einde van mijn loopbaan bij het onderwijs.

Ik solliciteerde nog een paar maal, maar was blijkbaar berucht geworden als de bonte hond. Een sollicitatie als coördinator anderstaligen bij het Openbaar Lichaam Rijnmond liep op niets uit, omdat "ik communist zou zijn". Een sollicitatie bij het Nederlands Centrum Buitenlanders in Utrecht mislukte, omdat ik op de vraag, wat ik zou doen als ik het principieel niet eens was met een besluit van dit instituut, mij erbij neerleggen of niet. Mijn weigering tegen mijn principes in te gaan was de reden om mij niet aan te nemen. Het werd ook openlijk gezegd. Gelukkig kreeg ik een aantal jaren een uitkering, maar later zou dit alles minder pensioen betekenen.

SPREEKUUR

Na de heftige tijd van de illegalen bleven er buitenlanders met problemen langs komen bij het Aktiekomitee en we startten een algemeen spreekuur op maandag- en vrijdagavond. Een enkeling van ons studeerde rechten, maar eigenlijk wisten we helemaal niets. Maar door de akties voor de illegalen hadden we een stevige relatie opgebouwd met de VARA-Ombudsman en de twee juristen van het Nederlands Centrum Buitenlanders, die we om de haverklap lastig vielen met allerlei vragen. Eveneens hadden we veel advocaten in Rotterdam leren kennen, die ons ook graag ter wille waren. In korte tijd bouwden we veel kennis op. Bovendien waren we volhouders, die zich niet met een kluitje in het riet lieten sturen. Tegen vrijwilligers en stagiaires, die meedraaiden op het spreekuur, herhaalde ik stevast, als ze klaagden, dat er niets lukte: "De aanhouder wint. Poot tussen de deur en die niet weghalen. Doorgaan!"

Een aspekt, waarin het Aktiekomitee pro Gastarbeiders zich onderscheidde, was dat we problemen bundelden. Zodra we merkten, dat een probleem veel voor kwam, keken we naar de structuur, want de reeks van gevallen, de praktijk, vormde voor ons de theorie, die daaruit voort kwam. De structuur moest worden veranderd, de wet of werkwijze van de overheid. Zo nodig voerden we aktie voor een wijziging, maar soms bereikten we ook resultaten met brieven of telefoongespraken. Zo wijzigde de Gemeentelijke Sociale Dienst een voorschrift met betrekking tot vakantie. Buitenlanders met een uitkering van die Dienst mochten een week langer weg blijven dan Nederlanders vanwege de lange reistijd, maar ook hun achtergrond, bezoek aan eigen land. Ze kregen drie weken doorbetaald, maar mochten voor eigen rekening een week langer weg blijven zonder strafkorting. Ook op het gebied van vreemdelingenwetgeving boekten we later een resultaat. Jongeren boven de eenentwintig jaar, gekomen in het kader van gezinshereniging en minder dan drie jaar in Nederland, die werkloos of niet schoolgaand waren, werden niet meer meteen uitgezet met het oog op de grote jeugdwerkloosheid, waardoor ze moeilijk aan de bak kwamen.

HUISVESTINGSAKTIES

Eén van de grootste problemen, waar het AKPG in die tijd tegen aanliep was de woningnood. De gezinshereniging kwam langzamerhand op gang, maar de toegewezen woningen waren altijd bestemd voor één persoon. Als de gastarbeider dan zijn gezin liet overkomen, werd zijn woninkje overbevolkt. We nodigden de directeur van de Dienst Volkshuisvesting uit om met ons een bezoek te brengen aan enkele gezinnen in benarde huisvesting. De heer Eitjes was diep onder de indruk van de ellende, die hij te zien kreeg. Hij liet bij een bezoek aan een Spaans gezin uit zijn mond vallen: “Hiervan ga ik vloeken”. Het gezin beschikte over een onderkomen bestaande uit een kleine huiskamer en een slaapkamer, die zij met een houten schot in tweeën hadden gedeeld, zodat één deel als slaapkamer voor de ouders en één deel als slaapkamer voor de drie kinderen kon worden gebruikt. De slaapkamer van de kinderen werd geheel gevuld door een stapelbed van 3 étages. Meer plaats was er niet.

FALSE VLUCHTELINGEN

Een onaangename ervaring deden we in die tijd op met een “ronselaar” van Pakistaanse herkomst. Van de Pakistanen wist ik, dat hun land tot de armste ter wereld behoorde en er ook politiek vel mis was. Leden van de AWAMI party, een socialistische partij werden hevig vervolgd.

Op een gegeven moment meldde zich op het komitee een politieke vluchteling, die beweerde actief te zij geweest voor de Awami Party en enige tijd in de gevangenis te hebben doorgebracht. Het verhaal klonk betrouwbaar en ik schakelde Amnesty International en een advocaat in. Na hem meldden er nog meer Pakistaanse op het spreekuur. Wat vertelde nummer één? Dat hij alvorens de nieuwe vluchtelingen hun gang naar de vreemdelingenpolitie maakten om politiek asiel aan te vragen, hun vluchtverhaal met hen doornam en repeteerde. Het kwam me uiterst merkwaardig voor.

Nog meer achterdocht kreeg ik, toen op een avond zich een groepje Pakistanen op het spreekuur vervoegden en één van hen advies vroeg inzake politiek asiel. Intussen vertelde een ander van het groepje doodleuk, dat zijn neef op de Pakistaanse Ambassade in Den Haag werkte en dat ik, indien nodig zijn naam bij de Ambassade moest noemen om iets voor elkaar te krijgen. Ik was bijna sprakeloos. In de conversatie bleek, dat enig benul van politiek bij het groepje totaal ontbrak.

Korte tijd later kwam er weer een Pakistaanse asielzoeker opdagen. Ik had er weinig trek in en liet hem eindeloos wachten op zijn beurt. Maar deze man had een heel ander verhaal. Hij vertelde me over zijn activiteiten voor de vakbond, zijn gevangenschap en de dreigementen aan zijn gezin. Hij was al bij een advocaat geweest en toen hij bij deze data van bepaalde gebeurtenissen in Pakistan en namen van leiders van de Awami Party noemde, had de advocaat opgemerkt, dat hij zich vergiste. De advocaat bleek nog drie Pakistaanse cliënten te hebben, die

hem de data van demonstraties met verschillende doden hadden genoemd plus namen van Awami leiders, die niet helemaal korrekt waren. De man vroeg mij in de archieven van grote dagbladen te duiken om daarin de juiste namen en data op te sporen. Hij schreef een en ander voor me op. Vervolgens ging ik naar de kantoren van de NRC en Volkskrant en constateerde, dat mijn laatste Pakistaanse client gelijk had. Hij was een echte vluchteling en de anderen probeerden gewoon op valse gronden verblijf te krijgen.

Wat nu? Ik besepte, dat het Ministerie van Justitie net zo goed als ik achter de ware feiten zou komen en dat de valse vluchtelingen het voor de echte verziekten. Iemand, die voor zijn leven vluchtte had recht op asiel, Degeen, die op valse gronden asiel aanvraag, bracht de echte vluchteling in gevaar door de kans, dat die ook niet zou worden geloofd. Na lang nadenken en overleg met een bevriende jurist besloot ik het Ministerie van Justitie op de hoogte te stellen. Het bleek, dat zich intussen in diverse plaatsen in Nederland bij elkaar circa honderdvijftig Pakistaanse vluchtelingen hadden aangemeld. Er was kennelijk een bende aan het werk. De Rijksrecherche kwam langs om mijn verhaal aan te horen. Ik stelde eveneens de advocaat van de eerste zogenaamde vluchteling op de hoogte, uit wiens dossier ik de verkeerde data en namen viste. De advocaat was niet bepaald gelukkig met mijn mededelingen. Nog later op een vergadering in Utrecht met actiegroepen buitenlanders bleek men op de hoogte van mijn "verraad" en kreeg ik van alles naar mijn hoofd geslingerd. Er bleef niets van me heel en bijna niemand stond open voor mijn argument, dat in de allereerste plaats de echte politieke vluchtelingen, die hun leven in de waagschaal hadden gesteld voor de medemens, geholpen moesten worden. Het hielp niet. Onbegrijpelijk. Waar waren sommigen mee bezig, dacht ik bij mezelf. Zo werden we in een kwaad daglicht gesteld en de hele affaire bracht de naam van het AKPG schade toe.

Toch was iedereen op het Aktiekomitee het eens met onze opstelling en ook de Werkgroep Gastarbeid uit Nijmegen stelde zich achter ons op. De Pakistanen deden hun mond niet open. Het politiek asiel werd aan de echte politieke vluchteling in eerste instantie geweigerd.

EIGEN HUISVESTING

Niet alleen onze buitenlandse vrienden waren krap behuisd, ook het Aktiekomitee met zijn kleine kantoortje groeide uit zijn voegen. De gemeente zorgde, dat we er in dezelfde Jacobusstraat ruimte bij kregen, twee slooppakhuizen een aantal nummers verder aan de zelfde kant van de straat en nog een soort winkelpandje aan de overkant van de straat. Het winkelpandje stonden we af aan de Turkse organisaties H.T.I.B., H.T.K.B. en H.T.O.B., die nauw met elkaar samenwerkten. HTIB was er vooral voor de mannen, HTKB, voor de vrouwen en HTOB voor de onderwijzers. De Turkse kinderen bevolkten inmiddels in redelijk grote mate de Nederlandse basisscholen en er waren onderwijzers voor aangetrokken. Later zouden er onderwijzers voor de andere nationaliteiten volgen.

De ruimte, die we erbij kregen, was eigenlijk een aanfluiting, maar voor ons goed genoeg. Als we maar meer plek hadden. De twee pakhuizen lagen diep, en de vloer was ongelijk. We vonden bij het grof vuil grote lappen wollen vloerbedekking en konden zo de betonnen vloer een beter aanzicht geven. Zelf verfden we de muren, en voor de verlichting zaten er al aansluitingen voor TL-buizen. Er was een klein keukentje, waar we koffie en thee konden zetten en achter was er een houten schuur. Het rook er altijd goor en ik heb meegemaakt, dat als ik in de avond laat alleen was achtergebleven om nog iets af te maken, de ratten over mijn voeten liepen. De bovenverdieping, die we uitsluitend voor lessen of grote vergaderingen gebruikten, was wat beter, maar in feite was onze behuizing weinig beter dan die in een ontwikkelingsland. Maar niemand stoorde zich eraan. Van de Sociale Dienst kregen we een aantal oude bureaux en tweedehands kochten we wat archiefkasten. En dank zij de bemiddeling van de heer Jurriaanse, een rijke graanhandelaar in ruste, kregen we van de Kamer van Koophandel een nieuwe grote archiefkast met schuifdeuren. Stoelen organiseerden we overal en de wanden sierden we op met affiches, waarvan er natuurlijk een aantal betrekking hadden op onze activiteiten, Ze waren belangeloos vervaardigd door Rotterdamse kunstenaars.

LESSEN

In de twee naaste elkaar en van binnenuit onderling bereikbare pakhuizen concentreerden we onze activiteiten, het spreekuur in de kantoorruimte, en in de overige ruimten de lessen op de zondagmiddagen, en aan het eind van elke doordeweekse middag, alsmede aparte lessen voor vrouwen op maandag- en donderdagmiddag. Door de grotere ruimte, waarover we nu beschikten, hoefden we op de zondagmiddagen niet meer uit te wijken naar anderen ruimten in de stad. Afgelopen was het gesjouw met boeken en ander lesmateriaal. Eén adres voor alles. Het gaf wat rust.

We hadden een poging gedaan lessen aan vrouwen in een schoolgebouw te geven in de avonduren, maar de opkomst was bedroevend laag geweest. De lessen aan vrouwen op maandag- en donderdagmiddag waren alfabetisering, Nederlandse taal en tevens naai- en breilessen. Deze lessen liepen goed. Net als op alle andere lessen zaten er allerlei nationaliteiten door elkaar, dus als verplichte voertaal Nederlands. De gemengde lessen op dinsdag- en donderdagavond in het talenpracticum aan de 's-Gravendijkwal bleven bestaan. De bedoeling van de lessen om half vijf in de middag was oorspronkelijk huiswerkhulp geweest, maar vele jongeren wilden alleen maar Nederlands leren. Ook kwamen er ouderen direkt na hun werk om lessen Nederlands te volgen. Er viel dus van alles en nog wat te leren op die tijd.

Al deze lessen waren gratis, immers gegeven door vrijwilligers, behalve die voor de vrouwen, omdat daar bij de naai- en breilessen dure machines aan te pas kwamen. Er werd één gulden per keer betaald, maar vaak hadden de vrouwen geen geld bij zich. Geleidelijk aan begonnen we ook op de tijden van de vrouwenlessen met

hulpverlening, want vaak richtten de leerlingen zich tot ons voor de oplossing van een probleem.

Zo leerde ik Fernanda kennen, die in die tijd illegaal was. Te laat naar Nederland gekomen voor de regularisering zag ik voor haar geen oplossing. Maar gelukkig kon zij zichzelf bedruipen met allerlei schoonmaakbaantjes. Zij was naar Rotterdam gekomen, haar partner, een zeeman, achterna. Samen met twee van haar kinderen woonde zij in een pension voor Kaapverdiaanse zeelieden. Op een avond moest ik haar een boodschap doorgeven en besloot langs te gaan om tegelijk eens te bekijken, hoe dit voor mij onbekende logement was. Het regende en in het zolderkamertje, waar Fernanda en de twee kleine meisjes sliepen stonden twee teilen en een emmer om het lekkende water op te vangen. Het was er koud en vochtig, en alles voelde klam aan. Tot overmaat van ramp wankelden over de zolder dronken zeelieden heen en weer, die mij een beangstigend gevoel gaven. Fernanda probeerde zich te verontschuldigen, maar ik kende haar inmiddels goed genoeg om te begrijpen, hoe ongelukkig ze zich moest voelen. "Pak je spullen in en kom mee met mij naar huis. Daar kan je blijven, tot je iets beters hebt gevonden." Ik hoefde het geen twee keer te zeggen, zo hoog was de nood. Haar zeeman was zonder enige mededeling vertrokken, ze wist niet waarheen en voor hoe lang, en geld voor de terugreis had ze niet. Ze zou bijna een jaar bij mij blijven en ik had er veel geluk aan, want ze hield mijn woning schoon en dikwijls kookte ze. Verder probeerde ze zo onzichtbaar mogelijk te zijn om mij niet te hinderen. Haar twee dochtertjes Rita en Jacqueline gingen overdag naar school. Na school ving een kennis ze op en na het werk haalde Fernanda de kinderen op en kwamen ze thuis. Toen eenmaal haar situatie was geregeld, verblijfsvergunning dank zij een huwelijk en een woning, werd Fernanda zelf actief in het Kaapverdiaanse Vrouwenkomitee en nog veel later in het komitee Vijftig Plus voor Kaapverdianen.

JONGERENSOOS

De jongeren, die op de lessen kwamen, zowel op zondag als door de week, daagden steeds vroeger op. Ook op zondagmiddag bleven ze in grote getale na de lessen hangen. We hadden allerlei spellen voor ze gekocht, en een tafeltennistafel en tafelfoetbal. Samen met de vrijwilligers werd er druk gebruik van gemaakt. Er heerste een gezellige sfeer en er ontstond een leuke vriendenclub van Marokkaanse jongeren en jonge Nederlandse vrijwilligers. Gezien de behoefte aan een ontmoetingsplek voor de jongeren besloot het AKPG op zaterdagmiddag en -avond extra open te gaan. Zo ontstond de jongerensoos, door de week van drie tot zes uur, zaterdag van drie tot tien en zondag van één tot zes uur, alsmede tijdens de spreekuren op maandag- en vrijdagavond van 8-11 uur. In het begin brachten jongens van tussen de zestien en drieëntwintig jaar hun kleine broertjes mee, maar na de eerste jaren was dit afgelopen. Of zij oordeelden de soos niet de meest geschikte plaats of de kleintjes hadden inmiddels elders hun eigen plek gevonden. Voor het Aktiekomitee was het steeds weer een hele toer om de roosters voor dit jongerenwerk rond te krijgen, want we wilden minimaal vier vrijwilligers voor toezicht hebben. Gelukkig begonnen er stagiaires ons team te versterken.

CONFLICT 3

Na de hectische tijden van de regularisering van de illegalen werkten we steeds meer samen met zelforganisaties van verschillende nationaliteiten. Lang hadden we geen contact met Turkse organisaties, maar tijdens de regularisatie kwamen we in aanraking met de HTIB. De HTIB had zich oorspronkelijk aangesloten bij het BAKO (Buitenlands Arbeiderskomitee). Het BAKO was gesticht door Marion Slingeland, die enkele maanden lid was van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Marion was ook lid van de KEN (Kommunistische Eenheid Nederland), een extreem linkse organisatie. De KEN had al veel splitsingen in actiegroepen op haar geweten en zo verdween op een dag Marion met in haar kielzog vijf van onze zeer actieve scholierenleden. Deze scholieren, al een paar jaar lid van het Aktiekomitee, waren een leuke, actieve en zeer geëngageerde groep en het ging me heel erg aan het hart, dat ze uit het AKPG waren gestapt. Ze waren intussen geen scholieren meer maar studenten aan hogescholen en universiteiten. Marion studeerde aan de Sociale Academie en één van onze scholieren was de medestudent, met wie zij veel samen deed. Rob betekende een groot verlies.

KOMITEE INTERNATIONALE SOLIDARITEIT (KIS)

Na vertrek uit ons Komitee kreeg Marion direkt een kantoortje op Rotterdam zuid en subsidie. De oude taktiek van de regenten “Verdeel en heers” is nooit in onbruik geraakt. De HTIB was oorspronkelijk bij het BAKO terecht gekomen. Het was een progressieve organisatie, maar niet maoïstisch, zoals zij het BAKO bestempelden. Na wat gesprekken bleek, dat ze zich veel beter bij de opvattingen van het AKPG thuis voelden. Zo werd de set compleet. We werkten samen met Spanjaarden (La Unión), Italianen (FILEF), Kaapverdianen (Associação Caboverdiana en Kaapverdiaanse Werkgroep), Pakistanen (Pakistaans Arbeiderskomitee – PAK) en Marokkanen (Marokkaans Arbeiderskomitee MAK). Samen verzonden we vele persberichten en open brieven over onwelgevallige maatregelen van de overheid, misstanden zowel hier als in de landen van herkomst, enz. Gezamenlijk organiseerden we begin 1979 in het TREFCENTRUM een grote manifestatie over onderwijs, in het bijzonder aan kinderen, onder de leus “VOOR DE TOEKOMST VAN ONZE KINDEREN”. Voor elke nationaliteit was er een spreker in het forum, waarin ook de inspekteur van onderwijs Huiskamp plaats had. Er werden ideeën gespuid, eisen geformuleerd en voorlichting gegeven aan het aanwezige buitenlandse en Nederlandse publiek. Dat was gezien het vertalen een hele klus. Na de zware brokken besloot een Kaapverdiaanse muziekgroep op spetterende wijze de avond. Alle benen gingen van de vloer.

Behalve gezamenlijk politiek protest en akties gingen we over tot de uitgave van een bulletin, waaraan elke nationaliteit een bijdrage zou leveren. Het eerste bulletin van het KIS (KOMITEE INTERNATIONALE SOLIDARITEIT) ging over de landen van herkomst van de gastarbeiders, Elke nationaliteit leverde in eigen taal een artikel over het eigen land. Al deze artikelen werden vertaald in het Nederlands en van daaruit weer naar de verschillende talen. Op die manier zouden Nederlanders

en buitenlanders meer kennis krijgen over de landen van herkomst. Het was een hele operatie, maar het lukte. Helaas het zou bij dit ene bulletin blijven.

We probeerden na succesvolle activiteiten subsidie te krijgen voor het KIS en vroegen deze aan bij het Ministerie van CRM en een particulier fonds. Het particuliere fonds hield ons heel lang aan de praat, vroeg ons tot en met uit, en uiteindelijk grepen we achter het net. Niets. Intussen had de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers de verschillende organisaties benaderd en gepaaid met subsidie, indien ze samen wilden gaan in een Platform Buitenlanders. De opzet lukte. La Unión kreeg al subsidie van de SHBW en toonde zich onverschillig inzake dit plan. Wel werden ze lid van het Platform – ze konden moeilijk anders – maar hun verhouding met het AKPG zou er nooit onder lijden. Ook de Kaapverdianen werden al gesubsidieerd en traden tot het Platform toe. Veel invloed zou dit niet hebben op de contacten met het AKPG, want de verhouding met de SHBW was al slecht. Die werd verergerd door de interne conflicten, die er binnen de Associação Caboverdiana waren over de politieke lijn. Anders lag het bij de andere organisaties. Door arrestaties in Marokko en onderling geharrewar stelde het MAK niet veel meer voor; de Italiaanse FILEF raakten we kwijt, maar deze internationale organisatie werd later opgeheven, en het Pakistaans Arbeiderskomitee was eveneens uit het zicht verdwenen. De HTIB ging van twee wallen eten. Ze bleven in de ruimte op onze naam in de Jacobusstraat en traden tot het Plaform toe. Voor het AKPG, dat als één van de doelstellingen bewustwording van de gastarbeiders in zijn devies had, was deze gang van zaken ronduit teleurstellend. Het AKPG beschikte immers nauwelijks zelf over middelen, laat staan, dat ze de zelforganisaties financieel kon ondersteunen. Ondanks alles bleven er talrijke contacten, maar gezamenlijke acties gingen grotendeels tot het verleden behoren.

HUISVESTINGSAKTIES

Na de rellen in de Afrikaanderwijk kwam de huisvestingsproblematiek en vestiging van buitenlanders in de volksbuurten in de gemeenteraad weer aan de orde. Het Samenwerkingsverband Oude Wijken had alle contacten met het Aktiekomitee pro Gastarbeiders verbroken, zodat onze naam uit deze groep werd geschrapt. We hoorden er nooit meer iets over. De gemeente wilde de oude wijken tegemoet komen in hun klachten. Pro Gastarbeiders ontkende niet, dat vestiging van veel mensen met een andere taal en onbekende cultuur in een straat tot misverstanden en problemen kon leiden, maar de gemeente diende daar oplossingen voor te bedenken. Regeren is vooruitzien! Nooit zou het in het Aktiekomitee opkomen op het gebied van huisvesting buitenlanders als een aparte categorie mensen te beschouwen, omdat dit discriminatie in de hand zou werken. Maar de oplossing waar de gemeente mee kwam, was het z.g. spreidingsbeleid. Niet meer dan 5% buitenlanders in een straat.

De Surinaamse en Antilliaanse organisaties belegden hier samen met de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders een conferentie over en boden een protocol aan de gemeenteraad aan. De Kroon

verklaarde later de door de gemeente voorgestelde maatregelen onwettig. Maar de vier organisaties hadden sterk het idee, dat in het geniep de gemeente haar tactiek toch uitvoerde en spanden een rechtzaak aan. De moeilijkheid was het bewijs te leveren. Hiervoor had men meer dan vermoedens nodig, ook concrete gevallen. Alleen het AKPG bleek in staat met concrete gevallen aan te komen van de weigering van een woning, gegrond op de stiekum gehanteerde 5%-regeling. De officiële, dik gesubsidieerde organisaties beschikten kennelijk niet over veel achterban. Een Turkse en een Marokkaanse client van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders werden zodoende partij in de rechtzaak, waarmee het bewijs werd geleverd. Zij kregen alsnog een woning en de 5%-regeling was nu ook in de praktijk van de baan.

Op de gemeentelijke nota LEEGLOOP EN TOELOOP schreef het AKPG een repliek getiteld LEEGSTAND – EEN TOESTAND. Het AKPG verwijt in haar repliek de gemeente niet met concrete plannen of voorstellen te komen en dat de gemeente klaagt over het gebrek aan beleidsinstrumenten om leegloop en andere wantoestanden te bestrijden. Een ander verwijt betrof de bewering van de gemeente, dat de bewoners van de oude wijken de *last* moesten dragen van de in de wijk gevestigde minderheden. Pro Gastarbeiders wees de gemeente erop, dat veel Nederlandse gezinnen al vertrokken waren naar nieuwbouwwijken en de oude wijken problematisch zijn o.a. vanwege het gebrek aan groen, speelruimte, parkeergelegenheid en slechte huizen. Het is grotendeels de achterstand, die de integratie tegenhoudt, stelde het AKPG.

De toeloop op de hulpverlening bij het AKPG was steeds groter geworden. Eén van de meest voorkomende problemen vormde de huisvesting voor de gezinnen. We gingen over tot kraken. Maar ook andere tactieken pasten we toe om de aandacht te vestigen op de noodsituaties, waarin veel buitenlandse gezinnen verkeerden. We namen weer gemeenteraadsleden mee op bezoek. Ook voerden we acties. Sommige acties waren ludiek, zoals een actie tijdens een vergadering van de gemeenteraad over huisvesting, waarvoor we naar het stadhuis waren getogen.

.
Van papier hadden we een heleboel huizen gefroebeld, die we aan ballonnen hadden bevestigd. In het stadhuis zouden we de ballonnen tijdens de vergadering oplaten. De ballonnen moesten we binnen, op onze zitplaatsen op de publieke tribune opblazen. We waren met acht personen en ieder had vijf ballonnen. Toen de vergadering een half uur aan de gang was, begonnen we de lege ballonnen op te blazen. Het ging minder voorspoedig dan we gehoopt hadden en de bodes kregen in de gaten, dat we iets van plan waren. Bovendien hadden we een spandoek ontvouwd. Een aantal ballonnen steeg op, maar een even groot aantal kregen we niet ver de zaal in. Ze stortten neer met het bijbehorende papieren huis. De nodige aandacht was wel getrokken en ook onze pamfletten dwarrelden de raadszaal in. We werden uit het stadhuis verwijderd.

BEZETTING STADHUIS

Andere akties waren zit-ins, waarbij woningzoekenden samen met leden van het AKPG plaats namen in de wachtruimte van Woonruimte-zaken en daar bleven net zo lang, tot ze een gesprek kregen. Soms werden boeketten overhandigd van brandnetels om de ambtenaren met deze prikkels op te juttten of verlepte bloemen om te tonen, hoe lang er al werd gewacht op een woning. De ballonnenactie was een ludieke poging geweest beweging te krijgen in het trage huisvestingsbeleid van de gemeente Rotterdam. Verder introduceerden we een nieuw soort demonstratie, een lawaaidemonstratie door het stadhuis. Van vier kanten tegelijk betraden we het stadhuis op een dinsdagmiddag, AKPG-vrijwilligers en buitenlandse cliënten. We waren ruim voorzien van trommels, fluiten, pannendecksels en stagiaire Paul bespeelde zo luid hij kon zijn trombone. Op dinsdagmiddag vergaderden regelmatig burgemeester en wethouders. Wij liepen rondjes door het stadhuis, beneden en boven, maar stopten regelmatig voor de kamer, waar het gezag vergaderde. Ons lawaai was oorverdovend en elkaar verstaan zal wel onmogelijk zijn geweest. Bodes drongen er bij ons op aan te vertrekken, waar wij natuurlijk niet over peinsden. We wilden een gesprek. Het gesprek kwam er niet, althans toen niet, maar wel de belofte, dat er op een later tijdstip met ons zou worden gesproken. Wij dreigden met onze “muziek” terug te komen, indien we niet binnen een paar dagen zouden worden gehoord. Dat gebeurde, maar behalve aandacht in de pers verschoof er niet veel in het beleid en we gingen tot kraken over.

Soms kraakten we samen met de urgentiegroep huisvesting bestaande uit leden van de aktiegroepen Nieuwe Westen en Middelland en twee andere aktiegroepen, waarvan één van Surinamers en Antillianen. Als we gezamenlijk kraakten, ging het meestal om een groep huizen, die al lange tijd leeg stonden en waarvan we veronderstelden, dat er geen bestemming voor was. Zo kraakten we o.a. in de Volmarijnstraat enkele woningen en een keer een heel blok in de Houtstraat. In de Volmarijnstraat en ook in andere panden konden de krakers blijven, maar de Houtstraat werd een langdurige strijd. Vanuit het Aktiekomitee pro Gastarbeiders bezetten drie Marokkanen en een Kaapverdiëans gezin woningen, verder waren er Surinaamse en Antilliaanse gezinnen. De politie kwam wel, maar toen ze arriveerden, stonden er in elke woning al een tafel, stoelen en een bed. Dat hield in, dat het huis bewoond was en in die tijd mocht de politie je dan niet eruit zetten. De eigenaar diende een rechtzaak tot uitzetting te beginnen. De woningen waren gekraakt op een zaterdagmorgen, maar niet alleen bleken gas- en electriciteitsmeters weggehaald; ook bleek de watertoevoer afgesloten. Met veel gepraat en moeite kwam er water, maar van gas en licht bleven de krakers verstoken. De huiseigenaar was niet van plan toe te geven. Het blok wachtte sloop. Het Antilliaanse gezin hield het niet vol, maar na maanden kregen de blijverds elders een woning toegewezen.

Altijd als we kraakten, reikten we aan buurtbewoners een straatbulletin uit, waarin we uitleg over het waarom van de kraakactie gaven. We zorgden, dat er geen rotzooi werd gemaakt en soms kregen burens een bloemetje. Als we kraakten, vergewisten we ons er altijd van, dat de woning ook werkelijk vrij was. We hadden

een “spion” bij Volkshuisvesting (latere naam Woonruimte-zaken), die ons vertelde, of er voor de bij ons door buitenlanders gemelde woning een woonvergunning was afgegeven voor een toekomstige bewoner. Een andere spion werkte bij het G.E.B., het Gemeentelijk Electriciteitsbedrijf en die keek na, of er gas en electra waren aangevraagd. Als er geen gegadigde bleken te zijn, gingen we over tot kraken.

De akties zelf vereisten de nodige voorbereiding. Alles moest precies op tijd verlopen, want we konden er zeker van zijn, dat wel iemand de politie zou bellen. Er werd een werkverdeling gemaakt. Wie brak de deur open met het breekijzer? In elk geval een Nederlander, want dat was de enige strafbare handeling. Een kei hierin was Jonathan, een Antilliaanse vrijwilliger, die bijna alle deuren open kreeg. Daarna moest de meest technisch bekwame kraker een nieuw slot in de deur zetten en anderen tegelijkertijd, bed, beddegoed, tafel en stoelen naar binnen brengen, en zo mogelijk nog meer huisraad. Meteen moest er ook schoongemaakt worden, voor de bewoner zelf, maar ook voor de buurt, zodat die kon zien, dat er nette mensen in het huis kwamen. Anderen deelden, nadat de kraak was voltooid, het straatbulletin uit, of stopten dat in de brievenbussen. Vanzelfsprekend had ook de bewoner een groot aandeel in het kraken van zijn woning. De ploeg bestond doorgaans uit vijf of zes mensen, onder wie dikwijls twee Kaapverdiaanse vrouwen, Adilia en Deolinda, die op deze manier ook aan een woning waren gekomen.

Eén kraak was supermakkelijk. Met Maria, een Kaapverdiaanse, zwanger, en sinds enkele weken weduwe, kraakten we een woning in de Jacobusstraat, op 20 meter van ons kantoor in dezelfde straat. Met de bewoners van die straat stonden we niet op goede voet en toen ze door hadden, wat we deden, werd onmiddellijk de politie gewaarschuwd. Maar het nieuwe slot zat al op de deur en binnen stonden een bed, stoelen en een tafel. Het huis was bewoond. De politie wilde desondanks naar binnen, een beetje opgehitst door bewoners. Ik bleef breeduit in de deuropening staan en dreigde met aangifte wegens huisvredebreuk. De agenten kozen eieren voor hun geld en dropen af. Toch hielden we de gekraakte woning in de volgende weken goed in de gaten, maar er gebeurde niets meer.

Meer moeite leverde ons de kraakactie op het Karel de Stouteplein op, waar we voor de Pakistaan Youssef de deur open braken en het slot verwisselden. In loopppas werd het vereiste meubilair binnengebracht, maar intussen had de buurt zich al verzameld voor het huis. Allerlei boze opmerkingen werden naar ons hoofd geslingerd. We deelden ons straatbulletin uit, maar sommigen gooide dit ongelezen weg. Het zag er niet best uit. Youssef besloot een paar kameraden te bellen om de nacht in zijn woning te komen doorbrengen. Ze kwamen en we lieten instructies achter. Vooral niet open doen. Youssef sprak alleen zijn eigen taal en slechts een paar woorden gebrekkig Nederlands vormden zijn hele woordenschat. Gelukkig spraken zijn vrienden Engels en dit bleek de volgende dag het ijs een beetje te breken. De burens konden met de krakers praten. Verder deed een bos bloemen voor de buurvrouw wonderen.

Eenmaal werd er misbruik van ons gemaakt. Een Marokkaan kwam aanzetten met een adres, dat we niet goed natrokken. We waren al bezig de deur open te breken,

toen we merkten, dat het huis gemeubileerd was. We waren woedend en maakten, dat we zo gauw mogelijk weg kwamen. Gelukkig bleef onze “overval” onopgemerkt.

De ontvangst door de buurt was heel verschillend. Soms vriendelijk en werd hulp aangeboden, soms ronduit afwijzend. Het toppunt van afwijzing maakten we mee in Crooswijk. Op de Spiegelnisserkade stonden vier woningen al tijden leeg en onze spionnen bevestigden, dat er geen gegadigden voor de woningen waren. Op de avond van 30 april kraakten we de woningen voor een Spanjaard, een Pakistaan en twee Marokkanen. De buurt reageerde woedend, maar de krakers bleven zitten. De volgende morgen togen we naar de 1 mei-bijeenkomst van de Partij van de Arbeid in de hoop op steun, indien nodig. Het was de dag van de solidariteit. Maar solidariteit gold niet voor buitenlanders. Het wijkorgaan Crooswijk maakte de zaak aanhangig bij de gemeente. De woningen waren eigendom van de gemeentelijke woningstichting, Rentegevend Eigendom. Deze spande een spoedprocedure aan met als gevolg, dat de bewoners uitgezet zouden worden. Leden van het wijkorgaan kregen steun van de PvdA. De buitenlanders moesten eruit. Dit terwijl er op de Spiegelnisserkade geen enkele buitenlander woonde. Op een vroege morgen, circa twee weken na de kraak, kwam de politie. Enkele leden van ons komitee waren eveneens in de panden aanwezig en werden naar buiten gesleept. De spullen werden naar het Aktiekomitee gebracht of achter gelaten. De blanke straat kon blank blijven! Heel jammer, want de woningen waren in redelijke staat en niet zo uitgewoond als de gewoonlijk aan buitenlanders toegewezen huizen.

PENSIONAKTIES

In 1977 woonden er nog veel buitenlanders in pensions, met name Marokkanen, de laatste groep, die aan gezinshereniging begon. Hoewel het aantal logementen terug liep, waren er toch nog pensionbazen, die dachten de gastarbeiders te kunnen uitzuigen. Een pensionbaas in de Claes de Vrieselaan dreigde de bewoners op straat te zetten, als zij de huurverhoging van 25 tot 40 gulden niet zouden betalen. De Marokkanen namen contact met het Aktiekomitee op, want de bedreigingen waren niet misselijk. Ik ging er op een zaterdagmorgen naar toe en was getuige van een harde confrontatie met de pensionbaas. Toen hij vertrokken was, belde ik de politie om hem aan te geven wegens bedreiging. Niet alleen exploiteerde deze man een logement, maar ook o.a. prostituée Frieda met de grootste borsten van Europa, zoals zij in de advertenties werd aangeduid.. De politie kwam, de man was net weer teruggekomen in het pension, en hij werd meegenomen naar het bureau. Daar bleek hij een in Duitsland gezochte misdadiger te zijn. De politie belde me om mij te bedanken. Geinig!

TOLKENCENTRUM

In 1978 kaartten we ook de corruptie bij het officiële tolkencentrum aan. Dit tolkencentrum was opgericht door de overheid om weinig Nederlands sprekende

buitenlanders bij te staan in zaken bij officiële instanties, zoals bedrijfsverenigingen, de Raad van Arbeid, ziekenhuizen enz., en telefonisch te tolken voor artsen. Ook brieven werden vertaald. Een klein aantal tolken was in loondienst, maar de meesten werkten free lance. Deze free lance tolken dienden na hun opdracht een declaratie in voor hun werkzaamheden, maar ze konden fluiten naar hun geld. Het Tolkencentrum bleef erop zitten. De tolkencentra waren een driejarig experiment van het Ministerie van CRM en Volksgezondheid. Na twee jaar bleek het in Rotterdam een grote puinhoop. Het AKPG eiste een onderzoek, dat er uiteindelijk kwam. De directeur werd ontslagen en er werd orde op zaken gesteld. Nooit kreeg het Aktiekomitee pro Gastarbeiders bericht van de Ministeries, wat er uiteindelijk aan de hand was geweest, terwijl we hier toch weer het zoveelste schandaal aan de kaak hadden gesteld. Misschien juist daarom.

RANDGROEPJONGEREN

In 1978 begonnen met name Marokkaanse jongeren al wat problemen te geven. We maakten er op attent in verschillende bladen en kaartten het aan bij de gemeente, maar er werd niets gedaan door de overheid. Wij en ook inspekteur Kalma van de Zeden- en Kinderpolitie stelden vast, dat sommige jongeren ontspoord waren. Ze pleegden winkeldiefstallen en een enkeling liet zelfs meisjes voor zich tippelen. Appie (zijn bijnaam) was een vroeg voorbeeld van een lover boy. In de jongerensoos begonnen we met dit soort jongeren te weren. Zij gebruikten hasjies en waarschijnlijk nog wel sterkere stof. We hadden er gewoon geen ervaring mee en handelden intuïtief. Eén keer zag ik, dat een Marokkaanse jongen een wit poeder op een vloeitje strooide. Heroïne dacht ik, en met een krachtige ademstoot blies ik het spul weg. De jongen wilde me te lijf, maar gelukkig pakten anderen hem vast en werkten hem de soos uit.

We gingen een strikt beleid voeren, geen alcohol, geen drugs en niet gokken. De vaders zagen dit graag en menige vader voegde me toe: "Als hij lastig is, geef hem maar een paar rake klappen." Ik heb dit advies slechts één keer opgevolgd. Een zwaar puberende jongen deelde ik een fikse tik uit. Hij was perpleks en at daarna uit mijn hand, bij wijze van spreken. Maar de hele dag en avond maalde door mijn hoofd, dat ik een jongen had geslagen.

De jongeren hadden het zelf ook moeilijk. Een nieuw land met totaal andere gebruiken, de grote stad in plaats van het dorp in het achterland van Marokko, de school, waar taalproblemen een rol speelden, de nieuwe huiselijke situatie met ineens een vader, die zijn gezag wilde laten gelden, het grote verschil, waarmee het gezag op school werd uitgeoefend, de verlokkingen in de winkels en warenhuizen, waarvoor geen geld was, enz. enz. De sfeer in Nederland was ook totaal anders dan in eigen land, waar een hard regiem heerste en een eigen politieke mening werd onderdrukt. Als gevolg van de politieke onderdrukking ontstaat wantrouwen en iedereen past op zijn woorden, maar komt ook regelmatig tot komedie spelen en liegen. Opeens kwamen deze jongeren in een meer open samenleving, waarin iedereen zijn eigen gang ging, en los geslagen Nederlandse jongeren de vrijheid

soms bot vierden in vernielingen en graffiti. Ik kwam een keer in een buurthuis op Rotterdam zuid en zag daar de ravage, kapot gesneden bekleding van stoelen, bekladde muren, en ik schrok me wezenloos. Nou, Marokkaanse jongeren konden dit al spoedig ook en misschien nog wel veel beter. Soms leken alle remmen los.

In Nederland kwamen de jongens meer in contact met meisjes, een prettige kant van het nieuwe bestaan. In de begintijd zwierven er wat Marokkaanse meisjes in de buurt van het AKPG rond, maar binnen kwamen ze nooit. We kenden ze wel, het waren stadsmeisjes uit Marokko, die eveneens veel aanpassingsproblemen hadden.

De aanpassing leidde tot grote problemen op school en in de gezinnen. Jongens en in mindere mate meisjes liepen weg van huis. Veel jongens raakten aan de drugs. Maar eenmaal aan de drugs, probeerde de verslaafde vaak zijn vrienden over te halen het ook eens te proberen, want dan kon hij met de verkoop van drugs geld aan ze verdienen. In een groepscultuur als die van de meeste migranten was neen zeggen een zware opgave. Met lede ogen moesten we soms konstateren, dat een jongen voor de bijl was gegaan en we weigerden hem dan de toegang tot de soos. Want één rotte appel in de mand kon ze allemaal aansteken. Dat viel ons heel zwaar. Toch probeerden we het zo gezellig mogelijk te maken voor de jongens. Alle medewerkers van het AKPG kwamen zo veel mogelijk in de soos. Ik zelf leerde schaken om het daarna weer aan de jongens te leren en een paar werden heel goed in het spel. Er waren een stuk of vijf Nederlandse jongeren, die les gaven en op zaterdag en zondag soosdiensten draaiden, die vriendschap sloten met een groep Marokkaanse jongens. Het was echte integratie en ze hadden altijd veel lol met elkaar. Eén Nederlandse jongen en één Nederlands meisje waren werkloos. De andere vrijwilligers werkten of studeerden.

Op zondagmiddag na de lessen hadden we de meeste vrijwilligers in de soos en we puilden er bijna uit. Het Aktiekomitee ging zelden dicht en voor de jongeren was dat een goede zaak. Op den duur was de soos dagelijks geopend van drie tot tien uur en niet alleen waren we in de weekeinden open maar ook op de meeste feestdagen. Onze officiële sluitingsdagen waren op 1 en 5 mei, op eerste kerstdag en nieuwjaarsdag. Onze tweede kerstdag was beroemd onder de jongeren. We vierden dan feest van drie uur tot elf uur in de avond. Er waren wedstrijden dammen, schaken, tafeltennis enz., een taalbingo, een quiz en andere activiteiten en ter afsluiting een film. Meestal vertoonden we een historische film, zoals El Cid, Soldier Blue, of The bridge on the River Kwai, omdat we het niet konden laten te beleren.

MANUELA

In het jaar 1978 speelde het geval Manuela. Manuela was een Kaapverdiaans meisje van zestien jaar. Haar zuster Celina Correia was bij mij thuis aan de deur gekomen, omdat ze op straat waren gezet. Celina was hier legaal, maar Manuela niet. Ze wist niet, waar ze naar toe moest en ik nam de beide jonge vrouwen zo lang in huis. Het bleek niet zo'n goed idee, want niet alleen moest ik het probleem

oplossen, maar als ik thuis was, moest ik ook conversatie geven. Ik kwam soms doodmoe thuis en had dan grote behoefte aan rust. Daarom besloot ik uit te kijken, of ik dit tijdelijke huisvestingsprobleem op anderen kon afwentelen. Dat lukte me al vrij snel. De twee vrouwen kwamen in huis bij een stel, dat lid was van een uiterst linkse groepering. Helaas vond er tijdens Manuela's verblijf bij hen een afschuwelijk voorval plaats, dat een grote nasleep zou krijgen. Manuela ging langs bij Kaapverdiaanse kennissen en werd daar verkracht. Woedend togen haar beschermers met haar naar de politie om aangifte te doen, waar zij als illegaal natuurlijk meteen werd vastgehouden. Leiden was in last. Ik verbaasde me over zoveel onnozelheid. Met een illegaal aangifte doen bij de politie! Ik belde een gemeenteraadslid, maar natuurlijk zei die mij, dat hij niets kon doen en hetzelfde overkwam me met een lid van de Tweede Kamer.

In die tijd maakte de vrouwenbeweging furore en in Italië speelde een grote verkrachtingszaak. Nu had Rotterdam er ook één. Het was een schandaal, dat een meisje van zestien jaar na een verkrachting in de politiecel terecht kwam. Dat was natuurlijk waar, maar ja, illegalen hebben geen rechten. Er volgden grote vergaderingen van allerlei linkse clubs en er werd besloten het stadhuis te bezetten. Daar werden we in de avond uitgezet met de mededeling, dat de zaak niet op het terrein van de gemeente lag. Vervolgens werd er een kort geding aangespannen, dat verloren werd en er volgden nog meer acties, o.a. demonstraties en een bezetting van de Gevangenenpoort in Den Haag. Er kwamen kamervragen en de kranten stonden vol over de zaak. Manuela werd intussen van de Haagse politiecel naar de vrouwengevangenis in de Bijlmer overgebracht. De ingeschakelde advokate vroeg alsnog een verblijfsvergunning voor haar aan. Het hielp allemaal niets. Ten slotte werd ze op het vliegtuig naar eigen land gezet.

Met gemengde gevoelens kijk ik op deze aktie terug. Allereerst vanwege het foute begin. Maar vooral hoe radicale linkse groeperingen van de gebeurtenis gebruik maakten zonder oog voor de illegale realiteit. Mij hadden ze liever overal buiten gelaten. Eenmaal verplaatsten ze een vergadering van ons kantoor naar een andere ruimte, en waarschuwden mij op het laatste ogenblik. Was dit om me uit te schakelen? Akties heb ik nooit geschuwd, maar volgens mij zaten we hier af en toe op een verkeerd spoor.

Op het Komitee ging alles gewoon door. We hadden inmiddels brochures gemaakt over onze activiteiten, één voor Nederlanders, en één met enigszins verschillende inhoud voor de buitenlanders in hun eigen taal. Beschreven werd het ontstaan van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders, in kort bestek wat we allemaal hadden gedaan en de vaste activiteiten. Alle brochures voorzien van foto's. en een rode kaft.

RANDGROEPJONGEREN

In 1978 brak een tijd van grote problemen met de jongeren aan, met name Marokkaanse jongens. Er had zich een Marokkaan bij ons aangediend, die was begonnen als vrijwillige tolk en lesgever, en zich al spoedig zich met de vele

jongeren, die op de jongerensoos kwamen, ging bezig houden. Deze Marokkaan was illegaal en stelde, dat hij op politieke gronden niet naar Marokko terug kon. We lieten hem slapen op het oude kantoortje, op de Jacobusstraat 45. Dit werd alleen nog gebruikt voor opslag, stencilwerk, lessen op bepaalde tijden en vergaderingen. De andere ruimten aan de Jacobusstraat, de twee oude pakhuizen, waren doorlopend in gebruik voor allerlei activiteiten, spreekuren, lessen, jongerensoos, enz. De spreekuurruimte en jongerensoos waren beneden en tussen de twee ruimten was een toegangsdeur. De soos werd zo druk bezocht, dat er steeds toezicht nodig was. Met name moest er in de gaten worden gehouden, dat het tafelfootbal niet werd gemold. Achter de twee benedenruimten stond nog een grote schuur, waarin we typelessen gaven. Daar was veel belangstelling voor, met name van de kant van de jongeren. Tevens leerden ze er goed Nederlands mee. Ze kregen een diploma, na een examen te hebben afgelegd. Het was een eigen AKPG-diploma, maar we reikten ook een diploma uit aan gevorderden in de Nederlandse taal, die aan de lessen in het talenpracticum op de 's-Gravendijkwal hadden deel genomen. De uitreiking van de diploma's was altijd een beetje feestelijk en het bezit van het diploma vervulde de leerlingen met trots. We zijn ze wel eens tegen gekomen aan de wand in de huiskamer of het pension.

INTEGRATIE

Niet alleen lessen Nederlands en typelessen waren het begin van een poging tot integratie, maar ook de uitgave van een zakagenda in 1977 voor buitenlanders met allerlei nuttige tips over het leven in Nederland. We verkochten de agenda, want de kleine subsidie, die we ervoor van de gemeente hadden ontvangen, was niet toereikend. Bij de verkoop drongen we vooral aan om afspraken te noteren. We gingen uitgebreid op de dwaze Nederlandse gewoonte in om nooit onafgesproken bij iemand langs te gaan. Met de buitenlanders hebben we wat afgelachen om het feit, dat als je op etenstijd bij Nederlanders langs ging, werd weggestuurd of moest wachten, tot ze klaar met eten waren. Bij hen schoof je vanzelfsprekend aan.

INTERNATIONALE BELANGSTELLING

Dat – in tegenstelling tot Rotterdam - onze aanpak internationaal wel werd gewaardeerd bleek uit twee maal een uitnodiging deel te nemen aan een congres in Zweden. Het ene congres ging vooral over cultuur. Ik hield er een lezing en muziek- en dansgroepen uit Rotterdam traden op. Het tweede congres ging uit van de UNESCO. Het werd gehouden in Hasseluden, waar de Zweedse vakbond een conferentieoord had, midden in de bossen aan de Oostzee. Dit congres was geheel gewijd aan alfabetisering en taallessen. Ervoor uitgenodigd waren allerlei hotemetoten uit verschillende landen, maar ook mensen van actiegroepen. Voor deze laatsten had een Ivoriaan uit Parijs gepleit. Al spoedig vormden we met de actiegroepen een hecht geheel, een groep enthousiaste idealisten, uit Frankrijk, Zwitserland, Engeland, Duitsland, Zweden, enz. We maakten manifesten en namen het woord om de overheidsdienaren erop te wijzen, dat het om mensen ging en op

de foute structuren in de landen van herkomst en de wervingslanden. Aan het eind van de congresweek hadden we een aantal van de hotemetoten overtuigd. Het slotdocument werd een vooruitstrevend stuk, maar helaas berichtte de Ivoriaan me later, dat er bij de UNESCO toch weer aan gesleuteld was om er een gematigd produkt van te maken.

DRUGS

De jongeren, die bij het Aktiekomitee kwamen vanaf midden jaren '70, in het begin gemengd, Kaapverdiaans, Turks en een meerderheid aan Marokkanen, gingen zich steeds agressiever opstellen. Op den duur bleven de Turkse en Kaapverdiaanse jongeren weg. De illegale Marokkaan, die zich als jeugdwerker had opgeworpen, bleef de soos steeds langer open houden. Hij beschikte over sleutels en kon dus afsluiten. In het begin leek het me prima, maar er kwamen klachten van de burens over lawaai tot diep in de nacht. Toen ik een keer rond middernacht een kijkje ging nemen, schrok ik hevig. Er waren een stuk of twintig jongeren in de soos en in elk geval werd er hash gerookt. Dit terwijl we als uitgangspunt hadden, geen alcohol, geen drugs en niet gokken. Ik joeg iedereen naar buiten en sloot af. Met de Marokkaan kreeg ik een fikse ruzie en ik sommeerde hem dit niet te herhalen.

Ik dacht, dat hij wel eieren voor zijn geld zou kiezen, want inmiddels had hij enige inkomsten bij het Aktiekomitee. We hadden een kleine subsidie gekregen voor lessen Arabisch, van kerkelijke zijde ontving hij een wekelijkse bijdrage en voor de vertaling van het buitenlandse bulletin in het Arabisch hadden we ook een kleine subsidie. Het ging hem dus niet zo slecht. Ik herinnerde hem eraan, dat hij ook verplichtingen had. Om tien uur dicht en geen drugs. Op de twee avonden, dat er spreekuur was, hadden we alles zelf in de hand, maar na korte tijd merkte ik, dat er toch weer tot heel laat jongens in de soos waren. Of er toen ook werd gebruikt, viel moeilijker te beoordelen, want de deuren naar de achterkant stonden open, zodat frisse lucht ruim naar binnen stroomde. Weer wees ik de Marokkaan op de sluitingstijd en weer beloofde hij beterschap. Het was dit keer toevallig laat geworden, beweerde hij. Hierna ging ik nog enkele keren poolhoogte nemen en soms trof ik niemand aan, maar één maal keerde de hele groep zich tegen mij. Ik probeerde uit te leggen, dat hun vaders vertrouwen in het Aktiekomitee pro Gastarbeiders hadden gesteld, hun zoons bij ons hadden gebracht en dat wij dat vertrouwen niet mochten schenden. Het hielp een beetje. Ze beloofden binnen een half uurtje weg te gaan. Ik bleef buiten in mijn auto zitten en inderdaad vertrokken ze na een half uur.

Ongeveer in die tijd vond één van onze vrijwilligers een injectiespuit achter bij de schuur. We hadden nog niets in de gaten. Korte tijd later vond ikzelf een injectiespuit en ik dacht, dat het dochttertje van de Kaapverdiaanse schoonmaakster ermee speelde. Dat moet ik tegen Fernanda zeggen, dat dit geen kinderspeelgoed is, bedacht ik. Maar Fernanda wist van niets. Langzaam begon het bij mij te dagen. Er werd heroïne gebruikt op het komitee! En zelf betrapte ik die

zondag een Marokkaanse jongen in de soos, die een pakje met wit poeder open maakte.

Hierna had ik een gesprek met de jongerenwerker. Ik liet hem weten, dat hij zijn biezen kon pakken. Hij moest maar zien, waar hij onderdak kwam, want hij was te ver gegaan. Wij waren te tolerant geweest. Ik gaf hem dom genoeg drie dagen de tijd. Als hij dan niet weg was, zou ik aangifte bij de politie doen. Hij ging niet weg en zette de jongens tegen ons op. Daar wij ze niet verstonden, wisten we niet, wat hij ze allemaal wijs maakte, maar we zouden heel wat narigheid ondervinden. Mijn auto werd herhaaldelijk zwaar beschadigd, ruiten en lampen ingeslagen, banden lek geprikt, deuken in deuren getrapt enz. Na drie dagen belde ik inderdaad de politie. Die kwam en hij vloog naar achter de tuinen in. Lang zocht de politie niet. Ik moest nog maar eens bellen. Dat deed ik ook en het drong tot hem door, dat het menens was. Nu begon de terreur pas goed.

Hij zocht steun bij onze “afscheidingsbewegingen”, de stichting SAMEN en het BAKO. Bij het BAKO kreeg hij een meer dan gewillig gehoor. Wat hij daar allemaal aan onzin en leugens over het Aktiekomitee pro Gastarbeiders heeft gespuid, weten we niet, maar ernaar gissen konden we wel. Hij maakte gebruik van dezelfde kotsmisselijke taktieken als de AMICALE en de ergste beschuldigingen werden over ons verzonnen. Vanzelfsprekend was daar de beschuldiging van fraude. Ik zou honderdduizenden in mijn eigen zak hebben gestoken. Eigenlijk is dit alleen maar om te lachen. Ik was degeen, die haar goede broodwinning als lerares was kwijt geraakt, terwijl allerlei vroegere vrijwilligers van het AKPG juist een baan hadden gevonden in het welzijnswerk voor migranten. Verder zou ik natuurlijk met legio buitenlanders de koffer in gedoken zijn. Maar het meest kwalijke waren de antisemitische beschuldigingen. Ik was een smerige jodin. Nooit heb ik ontkend, dat mijn partner, met wie ik het Aktiekomitee pro Gastarbeiders was begonnen Jood was. Ikzelf ben katholiek. Door deze relatie had ik veel gelezen over het konflikt in het Midden-Oosten en kon er met kennis van zaken over discussieren. Overigens was er in die tijd weinig antisemitisme onder Marokkanen. Maar de “beschuldiging” bleef leven. Een stuk van het venijn zat erin, dat een Jodin geen Arabieren zou kunnen helpen.

TERREUR

De terreur was niet alleen verbaal. Jonge Marokkanen, die naar de soos en de lessen van het AKPG wilden komen, werden bedreigd. Enkele weken was het daardoor stil in de soos, maar op den duur was men de bedreigingen zat en stroomde de soos weer vol als van ouds. Een groep jongeren bleef echter bij hun “leider”. Dank zij hun nieuwe Nederlandse kontakten kregen ze al snel onderdak in een gebouw in de Erasmusstraat. Na twee maanden werden ze er uit gezet vanwege overlast. Vervolgens kwamen ze terecht bij een clubhuis in de Bloklandstraat, maar ook daar was men deze groep, deels verslaafden, al spoedig meer dan zat. Hierna gaf men hun, inmiddels onder de naam Arabische Jeugdvereniging (AJV), onderdak in het gebouw van de deelgemeenteraad

Centrum-Noord aan de Schiekade. Maar daar moest men eveneens de gevolgen ervaren van de gastvrijheid aan deze ontspoorde groep. De telefoonrekeningen liepen al vlug op tot over de duizend gulden, want er werd stiekum met Marokko gebeld. Bovendien veroorzaakte de groep grote overlast ook voor andere bezoekers. Weer stonden ze op straat. Toen ontfermde ds. Hans Visser zich over hen en ze kregen een eigen gebouwtje aan de Molenwaterweg. Een beruchte periode volgde. Er kwamen invallen van de politie en er werden wapens en drugs gevonden. De Arabische Jeugdvereniging (AJV) kreeg subsidie van de gemeente, o.a. voor taallessen. Het Curatorium Anderstaligen schreef op een gegeven moment in een overzicht, dat de verstrekte voorschotten voor bijna honderdduizend gulden als verloren beschouwd moesten worden. Van overheids zijde hoorden we nooit, dat we een goed oog voor de realiteit hadden gehad. Het was met de AJV gegaan als met onze andere afscheidingen. Hun werd spoedig subsidie verleend en het AKPG ten onrechte als een stel twistzieke figuren bestempeld. Eén keer deden Marokkaanse jongeren zelf een poging bij de AJV om orde op zaken te stellen, maar helaas mislukte dit. Ze hadden ons om hulp gevraagd, en wij wilden ons er niet verder mee bemoeien dan advies geven, wetend hoe de reactie van de AJV en de overheid zou zijn.

VALSE AANGIFTE

Niet alleen de terreur van de in de war gebrachte Marokkaanse jongeren kwam over ons heen. Ik kreeg ook te maken met een valse aangifte. Ik zou subsidie achterover hebben gedrukt. Ik vroeg me af, hoe iemand kon geloven, dat het mogelijk was van de karige subsidie van het AKPG ook maar een tientje te verdonkeremanen. Bovendien was het belachelijk, als je bedacht, dat ik een goed betaalde baan bij het onderwijs had en daaruit was ontslagen vanwege mijn vrijwilligers-activiteiten voor buitenlanders. In deze samenleving had ik kunnen voorzien, dat het mis zou lopen in mijn werkkring. De democratie houdt meestal op bij de poort van de fabriek/kantoor of in mijn geval, school. Eén rector van een school stelde immers, dat hij liever had gezien, dat ik me er druk over had gemaakt, dat het schoolplein niet altijd schoon was dan dat ik opkwam voor **die mensen**. Het aanwijzend voornaamwoord die kan een misprijzende betekenis hebben en ik had het al heel wat keren moeten horen.

Ik wist werkelijk niet, wat me over kwam, toen ik van de valse beschuldigingen op de hoogte kwam. Hoe konden mensen, die zich progressief noemden, zo gemeen zijn. Het bleek, dat een Spaanse vrijwilliger, met wie ik dik bevriend was geweest, allerlei papieren had achterover gedrukt. Ik wilde de vriendschap op een laag pitje zetten en dat viel in slechte aarde. Hij nam wraak. Met de gestolen of gefotokopieerde stukken ging hij naar mijn "vijanden", onder wie vroegere medewerkers. Ze deden aangifte bij de politie op verdenking van fraude. Er zaten de gekste dingen bij, wat eigenlijk alleen maar hun domheid bewees, zoals een afleverbon voor het tafelfoetbalspel, die zij opgaven als een dubbele factuur, want er was natuurlijk gewoon een normale factuur. Ik zou dan eenmaal het Komitee hebben laten betalen en een zelfde bedrag op mijn rekening hebben laten storten.

In de uitverkoop van een kantoormeubelenzaak had ik vier ladenkasten goedkoop op de kop getikt, die ik met mijn giropas had betaald, voorgesloten dus. Dat geld werd aan mij terugbetaald, maar ging door voor frauduleuze handeling. En zo rammelde het z.g. bewijsmateriaal aan alle kanten. Eveneens werd mijn uitkering wegens werkloosheid ter discussie gesteld.

Gelukkig had het AKPG ook vele vrienden. Advokaat Mr D. Harff nam belangeloos mijn verdediging op zich en het Justitieel Klachtenbureau (JKB), een vrijwilligersorganisatie van juristen en aankomende juristen, stonden mij vanaf het begin ter zijde. Hans van de Velde, destijds griffier, vroeg alle stukken op bij de rechtbank en die kreeg ik dan weer in handen. Hij had er veel werk aan en was me uitstekend van dienst. Ook het JKB was verbijsterd over de rotstreek, die werd uitgehaald om het Aktiekomitee kapot te maken. Bij het vooronderzoek bleek de voosheid van alle aantijgingen en de zaak bleef daar dus bij. Intussen was ik er natuurlijk veel tijd aan kwijt geweest en had deze lage streek ook voor spanningen gezorgd. Ik kon met dit vuile zaakje niet naar de pers stappen, want het zou wel eens invloed kunnen hebben op de werving van vrijwilligers en stagiaires. Zodoende hield ik mijn kaken stijf op elkaar, ook in het komitee, wat ik misschien niet had moeten doen, want later hoorde ik van medewerkers, dat zij benaderd waren door de kliek met allerlei onfrisse verhalen over mij. Eén geluk had ik, in het laatste accountantsrapport stond vermeld, dat er een niet te traceren schuld van het AKPG aan mevrouw Soetens was. Dus de omgekeerde wereld. Daar ik nogal eens een dringende aankoop voorschoot, zal ik wel vergeten zijn bepaalde posten te declareren.

De valse aangifte gaf bovendien aan, hoe weinig mijn vijanden begrepen hadden van andere culturen, beter gezegd van de achterlijke aspecten eraan. Men probeert iemand kapot te maken door roddel en kennelijk waren de valse aangevers gretig op allerlei onzin ingegaan, zonder iets te controleren.. Hadden ze de achterover gedrukte papieren niet goed bekeken? De hele aangifte liep op niets uit. Vanzelfsprekend wilde ik daarna bloed zien, maar Hans van de Velde waarschuwde mij al, dat een tegenaangifte weleens niet ontvankelijk kon worden verklaard. De rechtbank zou zich op het standpunt kunnen stellen, dat de valse aangifte met de beste bedoelingen was gedaan. Inderdaad mijn aangifte werd niet ontvankelijk verklaard. Er kwam een klein berichtje over in de pers. Er werd niet op gereageerd.

AMICALE EN MANTELORGANISATIE

Narigheid of geen narigheid het Aktiekomitee pro Gastarbeiders ging altijd stug door met allerlei activiteiten. Er was een nieuwe Marokkaanse organisatie opgericht, de Vrije Marokkaanse Alliantie, die zelfs mee wilde doen aan de verkiezingen voor de deelgemeenteraad Centrum-Noord. Uit een telefoongesprek met de woordvoerder van deze club kreeg ik sterk de indruk, dat dit een mantelorganisatie van de fascistische AMICALE was. Helemaal duidelijk werd het niet en na wat aanvankelijk lawaai hield de club weer op te bestaan.

10 JAAR AKTIEKOMITEE PRO GASTARBEIDERS

In 1979 bestond het Aktiekomitee pro Gastarbeiders tien jaar. We plaatsten een ingezonden mededeling in een paar landelijke kranten, waarin we dit jubileum betreurden, maar het doorgaan met de strijd van belang achtten, omdat er nog altijd geen gelijke rechten waren: schrijnende woningnood, geen verbod op fascistische organisaties, verlengstukken van de landen van herkomst, geen kansen voor de kinderen van gastarbeiders enz. Vanzelfsprekend vroegen wij gelijk om vrijwillige medestrijders.

SUBSIDIE VROUWENKOMITEES

Er gebeurden ook goede dingen in 1979. Het AKPG ondersteunde al lang enkele komitees van vrouwen, nl. het Kaapverdiaanse Vrouwenkomitee en de HTKB van de Turkse vrouwen. De vrouwenkomitees hadden weliswaar geen eigen ruimte, maar mochten op bepaalde tijden ergens van ruimte gebruik maken, de Kaapverdiaansen bij de Associação Caboverdiana, en de Turkse vrouwen van de HTKB bij de HTIB (de organisatie van de Turkse mannen). Soms maakten ze ook gebruik van ruimte bij het AKPG. Voor deze vrouwenkomitees stelden we een begroting op, die we bij de gemeente indienden. De desbetreffende commissie van de gemeenteraad kende beide komitees een kleine subsidie toe.

Ook voor de bij La Unión opgerichte vrouwengroep kwam er subsidie. En de groep van Turkse jongeren FLORIYA, voor wie Recep activiteiten organiseerde, kreeg eveneens subsidie voor activiteiten op het gebied van sport en muziek. Ook voor deze twee organisaties had het AKPG zich sterk gemaakt en de begrotingen opgesteld.

Voor de sport was van de kant van jongeren veel belangstelling en intussen had zich bij Pro Gastarbeiders een Surinaams-Hindoestaanse vrijwilliger gemeld, Anil, die een groep van verschillende nationaliteiten karatelessen gaf. Hiervoor huurden we een gymnastieklokaal van de gemeente. Al gauw kregen ook de Pakistanen belangstelling voor indoortraining en ook hen konden we helpen met de huur van een gymnastieklokaal. Het AKPG bleef verantwoordelijk, maar nooit kwamen er problemen.

Voor alle groepen, voor wie we subsidie hadden aangevraagd en gekregen, was het een aardige opsteker, want de groepen waren geen van allen erg draagkrachtig, zodat nooit eens tot aanschaf van materiaal kon worden overgegaan. De vrouwengroepen schaften meteen naaimachines aan. Alle vrouwen wilde graag leren naaien. Bovendien was zelf gemaakte kleding toen goedkoper en passend. Buitenlandse vrouwen hadden vaak afwijkende maten. Zo waren de Spaanse vrouwen erg klein en oudere Turkse vrouwen vaak gezet. Kaapverdiaanse vrouwen hadden een machtig achterwerk, dat niet in de Nederlandse maten pasten. Confectie was voor hen niet beschikbaar en eigen kledingwinkels waren er nog niet.

Met het Komitee Spaanstalige Vrouwen had ik vanzelfsprekend een bijzondere band. In het bestuur bekleedde ik de functie van secretaris. We maakten gebruik van de ruimte van LA UNION voor onze activiteiten. Deels waren dit dezelfde als bij de andere komitees, alfabetisering, en Spaanse taal, naailessen, voorlichting en discussie, en kaplessen. Voor de kaplessen werd door het stadhuis geen tegemoetkoming gegeven. De betreffende ambtenares deed er zeer minachtend over. Later zouden club- en buurthuizen ook tot deze activiteit overgaan. Toen was het kennelijk niet zo behoudend meer. Voor de Spaanse vrouwen was deze activiteit belangrijk. Wat aandacht voor jezelf, verzorging. Het Komitee Spaanstalige Vrouwen kreeg het zeer moeilijk bij La Unión. De mannen probeerden zich ermee te bemoeien. Vrouwen dorsten niet altijd lid te worden. Gevraagd naar het waarom, was het verbijsterende antwoord soms: "Ik heb geen problemen met mijn man." Alsof emancipatie gelijk stond aan een eventuele echtscheiding.

De finale botsing deed zich voor, toen we in het kader van moederdag activiteiten organiseerden. De spreekster stelde, dat moederdag als verwendag een leuk idee was, maar dat het moeder zijn meer kon inhouden en nam als één van de voorbeelden de Argentijnse moeders van de Plaza de Mayo, die destijds wekelijks tegen de dictatuur demonstreerden met de vraag, waar hun vermiste kinderen waren gebleven. De lezing nam een heel andere wending dan verwacht en niet alleen van de kant van aanwezige mannen kwam protest maar ook van vrouwen. Voor radicalisering waren ze niet gekomen. Dit terwijl in Spanje na de dood van Franco een andere situatie was ontstaan. Toch was dit niet verwonderlijk. De vrouwen waren uit Spanje weggegaan, toen daar een verstikkend bewind aan de macht was en voor de vrouw alleen een traditionele rol was weggelegd. In de vakanties, als het gewone leven een beetje stil stond, kwamen ze even terug en ook toen aan het fascisme een eind was gekomen, kregen ze niet veel mee van de veranderingen, die plaats vonden. Natuurlijk gold dit ook voor de mannen, misschien nog wel meer voor hen, want zij hadden het meest te verliezen. Het Spaanse woord macho staat niet voor niets internationaal voor een overheersende, sexistische houding. Er was nog een lange weg te gaan. De Spaanse vrouwen besloten voortaan bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders hun activiteiten uit te voeren. Dit werd mij persoonlijk niet in dank afgenomen door La Unión. Het bestuur was juist van plan mij met een ceremonie tot erelid uit te roepen als dank voor alle steun in de loop der jaren. Het voornemen verdween voor een aantal jaren in de ijskast.

JONGERENWERK

Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders kreeg eindelijk subsidie voor het jongerenwerk, weinig maar toch. De tegenpartij, de verwijderde groep met hun Marokkaanse leider en hun vrienden, onze vijanden, maakten hier flink heisa over. God zij gedankt trok de toenmalige wethouder Elisabeth Schmitz, zich daar niet veel van aan. Langzamerhand kwamen zelfs onze vijanden er achter, met wat voor soort jongeren ze in zee waren gegaan en het protest doofde vanzelf uit. Een excuus voor hun botte vergissing kregen wij natuurlijk nooit. Ca. 8 jaar later zou

wethouder Simons een keer op een commissie vergadering de volgende zin uitspreken: Uit wat we nu weten, kunnen we concluderen, dat het Aktiecomitee pro Gastarbeiders indertijd te maken had gekregen met randgroepjongeren. Het was beter geweest, indien onze noodkreten over de Marokkaanse jongeren destijds niet tot dovemansoren waren gericht en de overheid was ingegaan op onze voorstellen.

Zo deden wij in 1983 onder andere ook een poging een vadergroep op te zetten. Op de eerste bijeenkomst kwamen weliswaar niet meer dan twee bezorgde vaders. maar die wilden graag verder gaan. Op de volgende vergadering waren er zes vaders, maar het projekt zoals we dat wilden opzetten, bleek dermate tijdrovend, dat we er zelf vanaf zagen. Een onderdeel ervan waren kleine gespreksgroepen en we hadden daar geen mensen voor.

In diezelfde tijd lieten sommige jongeren zich ook gek maken door aanhangers van de ayatollah Khomeiny. Jongens, die vroeger veel in de soos kwamen, bleven weg en raakten aan de drugs, We zagen ze terug, gekleed in traditionele jellabah en voorzien van baard. Ze wilden met de soosbezoekers over de islam pratten. Wij maakten er geen problemen over. Maar de jongeren vonden het niet leuk. Op een middag, toen ik in de soos was, kwamen er weer twee Khomeiny-aanhangers binnen. Op dat moment leek het, of de herrie aan muziek op de t.v. nog heviger werd en het geschreeuw bij tafeltennis en tafelfoetbal toenam. De "predikers" wendden zich tot mij. Hoewel ik Khomeiny allerminst zag zitten, dacht ik bij mezelf, beter Khomeiny dan aan de drugs, en ik stelde hun voor een andere keer wat vroeger terug te komen en dan met de jongens, die belangstelling hadden naar boven, naar een lesruimte te gaan, om daar in alle rust over godsdienst te praten. Er kwam een beleefd "tot ziens" uit hun mond en ze vertrokken. Direkt hierna omringden een aantal jongens mij. "Dat heb je mooi gedaan, Aicha," zei één van hen. Ik begreep er eerst niets van. Plotseling besepte ik echter, dat mijn antwoord door de "predikers" opgevat kon worden als een beleefd "hoepel op". Tussen haakjes Aicha was de naam, waarmee sommige Marokkanen mij aanspraken.

KUNSTWERKEN

Door burgemeester André van der Louw werden we een keer onderscheiden. Een groep kunstenaars had voor goede doelen een kleine twintigtal litho's. gemaakt. Het AKPG was één van de begunstigen en we werden zelfs uitgekozen om de kunstwerken als vertegenwoordiger van alle begunstigen in ontvangst te nemen. Vanzelfsprekend maakten we er tegelijk een happening van. Buitenlanders en Nederlandse vrijwilligers verschenen omhangen met borden, waarop een wens, op de officiële receptie van de overhandiging..

Het was min of meer de enige keer, dat er een stukje officiële erkenning was voor het Aktiecomitee en dat spontaan. Hadden de betreffende kunstenaars ons uitgekozen? Niet onmogelijk, want beeldend kunstenaar Hans Abelman had

immers al eerder ervoor gezorgd, dat Rotterdamse kunstenaars belangeloos de tekeningen voor onze lesboeken maakten en affiches en kaarten voor komitees, die de dictatuur in eigen land aan de kaakstelden, zoals La Unión, het Marokkaans Arbeiderskomitee en de Kaapverdiaanse Werkgroep. Net als het Aktiekomitee pro Gastarbeiders waren dit aktiegroepen, die door geen enkele officiële instantie gesteund werden, niet door de vakbond, niet door de kerk noch door een politieke partij. Het waren komitees van vrijwilligers met een grote inzet maar bij officiële instellingen was de enige flauwe respons af en toe wat lippendienst.

HUISVESTINGSAKTIES

Niet iedereen uit de gemeentelijke politiek was tegen akties en die bleven we voeren. Niet alleen kraakten we woningen, eenmaal bezetten we ook de Dienst Woonruimte zaken. Een tweede poging tot bezetting mislukte. Ook voerden we akties o.a. op het stadhuis, o.a. een bezetting, en een lawaaidemonstratie, om voor gezinnen woningen te bemachtigen.

De huisvestingsproblemen waren geleidelijk aan van karakter veranderd. Pensionbewoning was minder geworden en veel buitenlanders beschikten over een woning. Door de gezinshereniging was een andere noodsituatie ontstaan. Kinderrijke gezinnen, die samen hokten in twee- of driekamerwoningen met weinig voorzieningen. Zoals eertijds naar de logementen namen we gemeenteraadsleden mee naar krepeergevallen, bij voorbeeld het Turkse gezin met negen kinderen op een tweekamerwoning in de St. Mariastraat, of het Marokkaanse gezin met vijf kinderen op een halfwoninkje in de wijk Het Oude Noorden, een ander Marokkaans gezin met negen kinderen op een tweekamerwoning met zolder in de Zijdewindestraat. Er waren tal van dit soort gevallen, maar de inspanningen van de gemeenteraadsleden vielen tegen. Alleen het VVD-raadslid deed vergeefse pogingen om voor de bezochte families andere huisvesting te vinden. De woningnood was groot in Rotterdam. Evenals andere aktiegroepen roerden we ons op vergaderingen van de gemeenteraadscommissie huisvesting, toen vallend onder wethouder J.v.d.Ploeg. Het ging er meestal luidruchtig toe en het was de enige keer, dat ik met deze wethouder in aanvaring kwam. Het zat me dwars, want juist deze wethouder had ik erg hoog.

Half november 1979 bezetten we voor de eerste maal de Dienst Woonruimte zaken. De bezetters waren buitenlandse woningzoekenden en vrijwilligers van het AKPG. Twee kaapverdiaanse vrouwen waren met hun kinderen aanwezig. De ploeg bestond uit circa 25 personen. We bezetten het meest strategische deel van het bureau, nl. de administratie en archief, op de eerste verdieping. Dat betekende, dat de dienst was lam gelegd. Het publiek kon beneden vrij in en uit, maar de medewerkers van de dienst konden niets voor ze doen. Ikzelf deed de buitendienst, contact met de pers en autoriteiten.

Daarvoor moest ik wel regelmatig naar binnen. Mobieltjes bestonden nog niet. Buiten werd ik verschillende malen bedreigd door Nederlanders. Een man stuurde

een grote hond op me af. Gelukkig kwam de aanwezige politie tussen beiden. Van de politie, ruimschoots voor het gebouw aanwezig mocht ik af en toe naar binnen, maar veel leverde dat niet op, want de bezetters, konden hun 1^e etage niet verlaten en hadden alles zo veel mogelijk afgesloten. De nacht werd er doorgebracht zonder veel comfort, want vanwege de snelheid, die bij de bezetting betracht moest worden, kon niet veel bagage mee naar binnen gesjouwd worden. Vooral voor de kinderen was het slapen op de harde grond zwaar. De overheid zag in, dat we niet van plan waren toe te geven en er kwam een gesprek met de wethouder van volkshuisvesting, drs.J.van der Ploeg. Het verliep soepel. Alle bezetters kregen op korte termijn een woning toegewezen en procedures werden vereenvoudigd. Verder kwamen er tolken indienst van Woonruimte zaken om de communicatie te verbeteren. De wethouder was zelf ook onder de indruk van wat hij hoorde. Later zou de adjunct-directrice van Woonruimte zaken in een krantenartikel zeggen, dat ze blij was met de bezetting. Het ging helemaal niet goed bij de dienst, de administratie liep vast en personeel raakte overspannen. Er moest wat gebeuren en sommigen hoopten op een bezetting. Nooit gedacht, zoiets uit de mond van een ambtenaar te horen.

Toch bleef huisvesting een moeilijke zaak. Voor de Nederlanders was de grootste ellende van de woningnood in Rotterdam verleden tijd, maar voor de buitenlandse nieuwkomers op de woningmarkt bleef het kommer en kwel. Vaak kregen de buitenlanders volkomen uitgewoonde huizen, echte krotten, toegewezen. De modernere Nederlandse woningen verschilden van inrichting met die in het buitenland, waar bij voorbeeld een open keuken ongewenst was. Bovendien waren de meeste buitenlandse gezinnen kinderrijk en ook daarop was het woningaanbod niet afgestemd. Een ander punt was, dat de meeste buitenlanders niet in de buitenwijken wilden wonen. Ze zouden dan hoge vervoerskosten krijgen, eventuele familie en vrienden woonden veelal in de binnenstad. Daar waren inmiddels winkels door landgenoten geopend, die produkten uit eigen land verkochten en er waren ook enkele religieuze centra gekomen, zoals kerken en moskeeën. Wat buitenlanders ook ontbrak, waren kontakten, mensen, die ze wezen op een vrijkomende woning. Aan bemiddelingskantoortjes werden soms hoge sommen geld betaald, zonder dat het ooit een woning opleverde. Ook verhuizende Nederlanders profiteerden door hoge overnamekosten te vragen, voor rotzooi, die ze achter lieten, versleten vloerbedekking, vaal geworden gordijnen en soms wat aftands meubilair. Deze achtergelaten "inboedel" moest al gauw tussen de tweeduizend en vierduizend gulden opbrengen. Toch telden de buitenlandse arbeiders deze hoge bedragen neer, want het betekende eindelijk een normaal leven in het vooruitzicht. Daarna moest de woning nog worden ingericht, meestal met tweedehandsspullen, en de overkomst van het gezin geregeld. De kosten beliepen in de duizenden guldens en menigeen stak zich flink in de schulden. Van een minimum loon valt immers nauwelijks te sparen en de meeste gastarbeiders verdienden niet of amper meer. Een enkele keer kon het AKPG wat helpen met meubilair, dat werd aangeboden door Nederlanders, die zich opnieuw hadden ingericht of uit een sterfgeval.

Ondanks de behaalde resultaten met de bezetting van Woonruimtezaken gingen we door met kraken, soms samen met de Urgentiegroep Huisvesting. Bij de kroning van Beatrix was het landelijke parool GEEN WONING, GEEN KRONING. Ook het Aktiecomitee pro Gastarbeiders besloot de kroningsdag tot kraakdag te maken. We hadden een aantal adressen, gegadigden voor deze woningen en voldoende vrijwilligers. De dag ervoor huurden we drie busjes om het hoogst noodzakelijke meubilair voor de bewoning te vervoeren. De volgende morgen om negen uur bleken de banden van de in de Jacobusstraat geparkeerde busjes lek gestoken. In onze ogen waren de vermoedelijke daders de groep verwijderde Marokkaanse jongeren. Maar er was geen tijd voor onderzoek. We lieten de banden voor veel geld vervangen en konden na enkele uren toch nog uitrukken. Helaas was het niet meer mogelijk alle geplande adressen te kraken en moesten we enkele buitenlanders teleurstellen. Lompenproletariaat was ons idee over de daders. Hun eigen mensen werden de dupe. Hoe was het mogelijk, dat één figuur met veel praatjes die jongens zo een rad voor de ogen kon draaien!

Enige tijd na de kroning bracht Beatrix een bezoek aan Rotterdam en we besloten dit aan te grijpen voor een hernieuwde bezetting van de Dienst Woonruimtezaken. Tot onze verbazing bleek een lid van het AKPG, Henk Boot, een fan van Beatrix te zijn en zijn rol werd vanzelfsprekend die van onze officiële vertegenwoordiger bij de ontvangst van de koningin in De Doelen. Tot onze opperste verwondering was ons een uitnodiging voor die ontvangst toebedeeld. We hadden geprobeerd andere groepen uit Nederland bij deze nieuwe bezetting te betrekken, maar tegen alle waarschuwingen in, liet een medewerker van een Amsterdams komitee over de telefoon zich uit over de geplande bezetting. We waren er bijna zeker van, dat onze telefoon werd afgeluisterd en wat we vreesden, gebeurde. In de morgen stonden er aan beide einden van de Jacobusstraat, waar ons kantoor was, auto's, met daarin mannen voorzien van walkie-talkies. Rond elf uur belde mijn vader mij met de vraag, of we soms iets van plan waren. Hij had gezien, dat er een politiemacht voor het gebouw van de Dienst Woonruimtezaken stond. De moed zakte ons in de schoenen, maar toch gingen we op de afgesproken tijd in de middag er naar toe. We kwamen binnen, maar niet verder dan de hal. Onmiddellijk kwamen uit alle hoeken en gaten agenten tevoorschijn, die ons beet pakte en naar buiten smeten. Door een stomiteit was een zorgvuldig voorbereide actie mislukt. We liepen naar de Doelen, aktievoerders en meegebrachte buitenlandse kinderen. Beatrix was net gearriveerd. Ik rook een kans en snelde tussen het cordon door op haar af: Koningin, riep ik uit. Kijk die kinderen eens. Ze hebben geen huis. Maar een agent sprong er tussen in en smeed me met een ferme zet terug. HET VRIJE VOLK plaatste de volgende dag een supergeestige column over het voorval.

EIGEN HUISVESTING

Intussen (1980) was onze eigen huisvesting ook problematisch geworden. De Jacobusstraat was aan de beurt voor stadsvernieuwing en de ruimten, die het Aktiecomitee in gebruik had, waren altijd al slooprijp geweest. Ze waren oud en goor en op avonden, dat we met slechts enkele mensen op kantoor waren, liepen

de ratten door het pand. De gemeente bood ons een pand aan in de Stieltjesstraat, op Rotterdam Zuid, min of meer in het havengebied, slecht vindbaar voor de meerderheid van onze achterban en ook niet bepaald lopend veilig voor de vrouwen. Er was geen sprake van, dat we daar in zouden trekken. Nog enkele waardeloze aanbiedingen volgden, maar uiteindelijk tijdens mijn vakantie in Algerije zette de gemeente drugsverslaafde krakers uit twee panden op de hoek van de Henegouwerlaan en stelde één en een half pand aan ons ter beschikking. De panden, vijf verdiepingen in totaal, met een grote tuin, waren uitgeleefd, maar de wethouder van Sociale Zaken, Elisabeth Schmitz, was ons goed gezind en liet de nieuwe ruimte degelijk opknappen. De verhuizing deden we zelf in een weekeinde met hulp van veel buitenlanders. De zwaarste taak hadden de Spanjaarden. De stencilruimte kwam op zolder en niet alleen moesten de apparaten naar de vijfde verdieping, maar ook tientallen pakken papier. En papier weegt zwaar. Ze kregen het Spaans benauwd en het zweet gutste de mannen echt van het voorhoofd. Maar iedereen hielp het Aktiekomitee graag.

Een ware vertoning was het naar binnen krijgen van de z.g. kniptafel voor de naailessen. Deze kon niet door voordeuren of ramen. Toen hij uit het busje werd geladen, reed dat meteen daarna weg. Zo stonden de dragers met de kolossale tafel tussen de auto's voor het stoplicht. Toen dat op groen sprong, zetten ook zij zich in beweging en liepen in het gelid mee. Onze lachspieren begaven het bijna. De enorme tafel werd vervolgens over de schutting getild en via de brandtrap naar de eerste verdieping op nummer twintig gebracht. Nummer twintig zou nl. grotendeels gebruikt worden voor vrouwenactiviteiten. Half september 1980 trokken we in een nog volop in verbouwing zijnd pand en op 1 januari 1981 konden we de volledige ruimte in gebruik nemen. Een verademing na de smerige, donkere pakhuizen, waar we ons tot dan toe hadden beholpen. Beneden in het hoekpand, met daar dachter de tuin, richtten we de jongerensoos in, op de 1e verdieping kwam het kantoor, tevens spreekuurruimte, op de 2e en 3e étage leslokalen, op de zolder de stencilruimte en een ruimte voor de drie muziekgroepen, en in het halve pand er naast kwamen de bibliotheek, lesruimte en ontmoetingsplek voor de vrouwen. Het was ideaal. Centraal gelegen, makkelijk vindbaar en aan de overkant het enige openbare trapveldje in het centrum, waar de jongeren konden sporten.

Er was nog een reden om blij te zijn met onze nieuwe huisvesting. In de Jacobusstraat hadden we herhaaldelijk te maken met discriminatie. Als enige in de straat kreeg ik geen parkeervergunning, want dat had het wijkorgaan beslist. Pas na beroep werd mij toch een vergunning toegekend. Ik woonde niet zo ver weg, maar had altijd veel paperassen mee te sjouwen. Ik nam dossiers mee naar huis, bracht bulletins bij de Spaanse en Kaapverdiaanse centra, kortom zonder auto was dit alles niet doenlijk. Verder klaagden de Nederlandse bewoners over overlast, zowel tegen ons komitee als tegen het Spaanse café, wat verderop in de straat gelegen. Er gingen zelfs brieven naar de burgemeester en er werd een enquête gehouden. De burgemeester, André van der Louw, adviseerde de bewoners zo veel mogelijk schriftelijk aangifte te doen. Daar alles op lucht berustte, vervielen dit soort acties ook in het luchtledige, maar de vervelende sfeer werd er niet beter op. Een

buurtbewoner sloeg mijn autoruit aan diggelen en honden pisten veelvuldig tegen mijn auto en tegen de deuren van ons Aktiekomitee.

De enige overlast, die wij in de loop van de jaren konden konstateren, was die van een Nederlandse overbuurman. Deze, een manlijke prostitué, luisterend naar de toepasselijke naam Minnaert, ontving van laat in de avond tot in de vroege ochtend. De Portugese arbeider in de benedenwoning zag elke nacht zijn rust verstoord door harde muziek en gedans boven zijn hoofd. Op het laatst spande hij een kort geding aan, dat hij won. Ik was getuige in het proces, wat mij door de buurt onaangenaam onder mijn neus gewreven werd.

GELDGEBREK

Zo gelukkig als de gemeente ons met deze huisvesting had gemaakt, zo kreterig bleef ze ons overigens behandelen. Men wenste ons nog immer als een vrijwilligersorganisatie te beschouwen. Angst dat we zonder geldzorgen van lastige horzel een lastige tijger zouden worden? Het officiële aanspreekpunt was nog altijd de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers. Daar heerste nog steeds een zelfde arrogante opstelling en een achterban had men nauwelijks. Van een stagiaire afkomstig van de SHBW, maar die naar het AKPG was overgestapt, hoorden we, dat de hulpverlening daar voornamelijk bestond uit het invullen van formulieren en dat het werkelijke aantal ver onder het officieel opgegeven aantal lag. Af en toe kwamen er wel eens mensen van de gemeente bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders kijken en moest men vast stellen, dat het altijd een drukke boel was. Maar van betaalde krachten kon geen sprake zijn. Door mijn ontslag op de scholen, waar ik lerares was, had ik alle tijd om aan het AKPG te wijden, wat hard nodig was, want we verzopen in de vaste activiteiten en alles, wat zich daarnaast aandien-

Ook ondersteunden we nog altijd zelforganisaties van buitenlanders. Door de voortdurende aandacht, die werkzaamheden en akties opeisten, kwam onze administratie steeds meer in de knel. Het krantenknipselarchief, jaren lang zo goed bijgehouden door Ko Janssen, raakte achter en werd nooit meer wat het eens was. Het archief van de algemene correspondentie werd eveneens een janboel. Tijd om te controleren was er niet en deze droeve konstatering werd helaas gedaan, toen het einde van het AKGP daar was. De enige administratie, die keurig in orde was, was die van de cliënten van het spreekuur. Hun geval werd bijgehouden op grote archiefkaarten en alle bijbehorende brieven en andere stukken werden aan deze kaart gehecht. De kaarten gingen per nationaliteit in bakken, die na elk spreekuur in een kluis werden opgeborgen. Elke nationaliteit had zijn eigen kleur kaart.

Sinds we onze goede penningmeester Jacques Rooyackers door ons eerste conflict waren kwijt geraakt, tobden we met deze bestuursfunctie. Verschillende penningmeesters volgden hem op, maar altijd was er achterstand, en de gemeente profiteerde hiervan door te stellen, dat we niet subsidiabel waren, omdat onze zaken niet op orde waren. Organisatorisch deugden we niet volgens de overheid en de schuld werd bij ons gelegd. Dat het schier onmogelijk was zonder betaalde

krachten een grote organisatie als de onze te runnen, daar wilden ze niet van horen. Ze ervoeren ons immers nog steeds als een blok aan het gemeentetelike been. Onze afsplitsingen, SAMEN en BAKO, kregen na hun conflict bij Pro Gastarbeiders meteen subsidie en een ruimte. SAMEN zou altijd heel klein blijven, wat lessen Nederlands, een beetje hulpverlening. BAKO was groter. Als enig comité voor buitenlanders op Rotterdam Zuid, niet onbegrijpelijk. Behalve lessen, en vrouwenwerk, hadden ze ook een soos voor jongeren. Af en toe voerden ze een actie, maar meestal was dat voor een privé persoon, nooit structureel. BAKO beschikte op een gegeven moment over vier betaalde krachten. Hoe zo vrijwilligersorganisatie?

Lag het aan mijn persoon? Ik was fel, nam zelden een blad voor mijn mond en was niet tot veel compromissen bereid. Het ging immers om de belangen van mensen. Bij de buitenlanders lag ik goed. In het comité kon ik over het algemeen goed met iedereen opschieten, al voelden verschillende vrijwilligers zich nogal eens verwaarloosd. "Je hebt alle tijd voor de buitenlanders, maar niet voor je medewerkers", werd me wel verweten. Problemen had ik eigenlijk alleen met sommige stagiaires van de Sociale Academie. De hulpverlening van het AKPG vonden zij overbodig. De mensen moesten het zelf doen. Wij zouden ze afhankelijk maken! Alsof mensen, die maar zeer beperkt onze taal spraken en nauwelijks de weg in onze bureaucratie kenden, in staat waren ingewikkelde problemen alleen op te lossen. Ik had op dit Sociale Academie gewauwel slechts één commentaar: "Net het kolonialisme, jij komt binnen en de geschiedenis begint." Alsof het Aktiecomité geen jaren ervaring achter zich had. Zo verlieten ons een aantal van dit soort theoretici, maar of het een verlies was? Goede stagiaires bleven over het algemeen, soms meerdere jaren.

De meesten van onze vrijwilligers kregen we via oproepen in kranten en huishuisbladen, maar de buitenlandse vrijwilligers kwamen via het spreekuur, de lessen of omdat ze van ons gehoord hadden. Sommige vrijwilligers draaiden bij veel activiteiten mee, anderen kwamen eenmaal per week. Degenen, die veel kwamen, vormden de kerngroep en woonden de vergaderingen bij. De anderen alleen de bijeenkomsten, die voor hen interessant waren. Sommigen bleven jaren lang bij het AKPG. Voor de goede onderlinge relaties, want daar rust een comité toch op, organiseerden we twee maal per jaar een etentje in de tuin of in de soos. Buitenlanders maakten dan een maaltijd klaar met gerechten uit eigen land. Het waren oergezellige bijeenkomsten, waarop veel werd gelachen.

Ook voor goede contacten lesgevers-lesnemers organiseerden we af en toe een gezellige bijeenkomst. Soms werden uit de contactavonden liefdes geboren, waarvan een aantal tot huwelijken leidden. De meest spectaculaire geschiedenis was die van Mieke en Mohamed. Mieke was studente Nederlands, Mohamed een erg aardige Marokkaan, illegaal en analfabeet. Tussen deze twee tegenpolen sloeg een flitsende vlam over. Thuis konden de ouders zich in die relatie tussen hun dochter en de illegale Marokkaan allerm minst vinden en Mieke trok uit huis weg. Ze trouwden, Mieke ging over tot de islam en noemde zich sindsdien Malika. Er kwamen drie kinderen en de band met de ouders werd hersteld. Maar terwijl

Nederlandse ouders en de oorspronkelijk niet gewenste schoonzoon steeds beter met elkaar overweg konden, liep Mieke van huis weg. Ouders woedend. Zij kwam terug voor korte tijd en liep weer weg. Mohamed hield de kinderen en bleef op goede voet met zijn schoonouders. Mieke kwam niet bij hem terug.

Een andere bijzondere liefdesgeschiedenis was die van Mohand en Conny. Mohand, die bij het AKPG ook vrijwilligerswerk deed, werd haar leerling. Ze onderwees hem lezen en schrijven, de taal en werd verliefd op hem. Ook Mohand was dol op haar. Maar na een vakantie van hem in Marokko rook Conny onraad. En ja, al spoedig kwam het hoge woord eruit. Zijn vader had hem verplicht een huwelijk aan te gaan. Conny was in alle staten, en stelde hem voor de keus, scheiden van de Marokkanse vrouw of een eind aan de relatie met haar. Hij koos voor Conny, een moedige keus, want het betekende, dat hij zich afkeerde van zijn familie. Er kwam een tussenoplossing. De echtgenote kwam naar Nederland, verbleef bij Mohands familie en hij ging samenwonen met Conny. Toen zijn vrouw eenmaal een verblijfsvergunning had, scheidde hij en trad in het huwelijk met zijn echte liefde. Na een paar jaar werd hun zoontje geboren.

PERSONEEL

Voor het personeelsgebrek vonden we op den duur een gedeeltelijke oplossing. Via het Arbeidsbureau konden we subsidie krijgen om werklozen één jaar in dienst te nemen. We zouden na het eerste jaar besluiten zo veel mogelijk jonge buitenlanders aan te nemen om deze zo een kans te geven wat te leren.

De eerste tijdelijke arbeidskrachten werden ons door het Arbeidsbureau gestuurd, drie jonge Nederlanders, van wie één Nico Adriaanse was, die kort daarop de Junkiebond zou oprichten. We wisten, dat Nico verslaafd was geweest en spraken uitdrukkelijk af, dat hij nooit Marokkaanse jongeren naar bepaalde plaatsen mocht meenemen, waar ze in aanraking met drugs zouden kunnen komen. Binnen een maand overtrad Nico helaas deze regel. We ontsloegen hem op staande voet. Er kwam heissa met het Arbeidsbureau, maar na veel gepraat kregen we toch een vervanger. Met Nico behielden we overigens een goede relatie. Tot zijn eer worden gezegd, dat hij ons geen kwaad hart nadroeg. Hij paste eenvoudigweg niet in ons beleid, geen drugs, geen alcohol en niet gokken.

Deze werknemers deden aan alle activiteiten mee behalve het aktie voeren. Wij lieten hen daarin vrij. Later zouden sommige tijdelijke arbeidskrachten wel meedoen aan akties. De werknemers hadden hun aandeel in de spreekuren, de lessen, het jongerenwerk enz. Het grote voordeel was, dat het kantoor nu altijd bemand was. Hun werktijden waren onregelmatig, eigen aan het werk, maar veel problemen maakten ze er niet over. Via De Sociale Werkplaats kregen we nog een personeelslid erbij, een man van middelbare leeftijd, rugpatient, die licht werk moest doen. Het grote voordeel bij hem was, dat hij elke morgen één van de twee personen was, die open maakten, telefoon aannam en en zorgde, dat lessen in de ochtend gedraaid konden worden. Ook nam hij de kleine kas van mij over, zorgde,

dat er altijd thee en koffie voor de vrijwilligers en cliënten klaar stond en ontfermde zich over allerlei andere kleine aanschaffingen, stencillen, de papiervoorraad enz. Iemand voor al die kleine dingen, die veel tijd kostten in handen van een vaste persoon, betekende een lastenverlichting voor de rest van de medewerkers.

Na het einde van het eerste jaar van de tijdelijke arbeidskrachten, kregen we nieuwe en we vroegen aan het Arbeidsbureau, of we jonge buitenlanders konden krijgen. We waren van mening, dat we die een kans moesten geven en bovendien zou het praktisch zijn, als we mensen hadden, die de talen van de gastarbeiders spraken. Deze keer kregen we behalve Nederlanders alleen een Kaapverdiaanse jonge vrouw, maar daarna verdwenen de Nederlanders als het ware uit het zicht en dienden zich jongeren van Marokkaanse, Turkse en Kaapverdiaanse nationaliteit aan. De buitenlandse meiden zetten we in bij ons vrouwenwerk en de jongens bij het jongerenwerk. Daarnaast waren ze actief bij de taallessen en als tolk op de spreekuren. Mij is vooral een Marokkaanse bijgebleven, Saida Amari. Ze was op achtjarige leeftijd naar Nederland gekomen en was in eigen land nooit naar school geweest. Hier volgde ze een paar jaar lagere school en daarna de laagste vervolgopleiding. Het was een zeer pientere meid en ze had een grote inzet. Na het jaar werken bij ons ging ze een opleiding aan de Sociale Academie volgen en belandde daarna in een goede baan bij vrouwenopvang. Op het AKPG leerde ze een Marokkaanse vrijwilliger kennen, student economie aan de Erasmus Universiteit, met wie ze in het huwelijk trad. Behalve Saida herinner ik me zeer goed twee Kaapverdiaanse meiden, die zeer sociaal bewogen waren, Dina en Zuleica. Als het aktiekomitee zulke mensen in vaste dienst had kunnen nemen, zou het een zegen voor de buitenlanders zijn geweest. Helaas we waren volgens de overheid niet personeelswaardig.

De tijdelijke arbeidskrachten waren een uitkomst, maar als ze eenmaal goed ingewerkt waren en in staat tot zelfstandig werken, liep hun contract af. Bijna niemand van hen had eerder een baan gehad, laat staan een soortgelijke baan, en alles was dus vreemd en nieuw. Ook waren er met sommigen taalproblemen. Deels hadden we deze jongeren zelf gevonden, deels waren ze aangeleverd door het Arbeidsbureau. Over het algemeen beviel het goed. In de laatste jaren van het AKPG zouden we twee maal mindere ervaringen opdoen; we werden door onze werknemers bestolen. Eén van hen was zwaar verslaafd aan de heroïne, waar we te laat achter kwamen.

VREEMDELINGENPOLITIE

Vanuit onze nieuwe behuizing op de Henegouwerlaan bleven we akties voeren. Op pensientocht gingen we nauwelijks meer. Die tijd was voorbij. De mensen kwamen nu bij ons, op de lessen, maar vooral op de spreekuren met de meest uiteenlopende problemen. Als bleek, dat niet één persoon, maar meerderen een zelfde probleem hadden, was er structureel iets mis en dat werd dan het onderwerp van aktie.

Toen we nog maar kort op de Henegouwerlaan zaten, kwam er halverwege de avond de Marokkaan Hazioun langs. We waren ertoe overgegaan nummers uit te delen voor het spreekuur, zodat iedereen op zijn beurt ging. Soms kwamen mensen al in de loop van de dag een nummer halen. Hazioun was als één van de laatsten aan de beurt, terwijl zijn probleem dringend bleek te zijn. Hij wist niet, dat hij dan voorrang had, want het was zijn eerste bezoek aan het Aktiekomitee. De vreemdelingenpolitie had zijn vrouw en vijf kinderen die dag opgepakt om uit te zetten, want de woning was te klein. Het was inmiddels al tegen elven, een moeilijke tijd om anderen te mobiliseren. Met de vrijwilligers, die er nog waren, wat cliënten van het spreekuur, onder wie zwarte Turk Recep, maakten we borden met teksten, waarmee we de volgende dag om negen uur met een paar mensen en vader Hazioun voor het politiebureau stonden. De vreemdelingendienst baseerde zich op de geldende normen voor passende huisvesting en het huis aan de Verschoorstraat voldeed niet aan de norm voor een gezin van zeven personen. Sinds wanneer gedraagt de vreemdelingenpolitie zich als maatschappelijk werker, vroegen we ons af. En pakt de politie in soortgelijke omstandigheden ook een Nederlandse moeder met kinderen op? Bovendien had de wethouder van Volkshuisvesting een jaar eerder besloten, dat buitenlanders eerst een kleine woning zouden krijgen en na overkomst van het gezin waren ze sociaal urgent geworden en kwamen dan in aanmerking voor een grote woning. Waarom had de vreemdelingenpolitie zich niet beter op de hoogte gesteld van het plaatselijke huisvestingsbeleid?

Ik stel de de pers op de hoogte en belde met een CDA-lid van de Tweede Kamer om de dreigende uitzetting te voorkomen. Het politiebureau ligt naast het stadhuis en daar gingen we, bord op rug en bord op borst, naar binnen. Ik liep de kamer in van Piet Slijkeman, rechter hand van de wethouder van Volkshuisvesting, en die beloofde mij met de politie contact op te nemen en zegde toe, dat er op korte termijn een grotere woning ter beschikking zou worden gesteld. Nog diezelfde dag werden de vrouw en vier kinderen vrij gelaten. Maar de oudste dochter was boven de 21 jaar, te oud voor gezinshereniging. Na ca. twee weken wisten we ook haar uit de cel te krijgen. De jonge vrouw was zwak begaafd en er was geen enkele opvang voor haar in eigen land. Al was dat trouwens wel zo geweest, dan nog was het voor een jonge vrouw van het boerenland schier onmogelijk zich alleen staande te houden in Marokko. Later zouden we nog vaak met dit soort situaties worden geconfronteerd.

Bij het gezin Tahtahi ging het er een beetje anders toe. Het gezin telde negen kinderen, van wie er een paar nog zeer klein waren. Ze mochten na aanmelding bij de vreemdelingendienst wel met vader terug naar huis, maar zouden binnen 30 dagen het land moeten verlaten wegens te krappe behuizing. Waarschijnlijk dorst de vreemdelingenpolitie het niet aan zulke kleine kinderen in de cel te smijten. Het feit, dat de vader de woning wel groot genoeg vond, telde niet. Het huis had twee kamers en een zolder, waarop behalve veel ruimte nog twee kamers waren. Maar daar had de vreemdelingendienst geen boodschap aan. Dank zij de bemoeienissen van een lid van de Tweede Kamer, mevrouw Haas-Berger (PvdA), ingeschakeld door het AKPG, en verontwaardigde krantenartikelen, mocht het gezin toch blijven.

Met de plotselinge bezorgdheid van de vreemdelingenpolitie over krappe behuizing kregen we meer keren te maken. Verharding van het Rotterdamse vreemdelingenbeleid trof buitenlanders op meer punten. Begin april 1981 stond een nieuw slachtoffer, de Turk Elibol, voor de deur van het kantoor van het AKPG. We wilden net afsluiten na afloop van de lessen. Die avond moest ik naar een vergadering met andere komitees. Ik was gehaast en had net uitgesproken, dat ik voor niemand meer aanwezig was, behalve voor uiterste noodgevallen. De bel ging. Onze tijdelijke arbeidskracht, die had open gedaan, kon een lach nauwelijks onderdrukken. Zet je maar schrap, lachte ze. Er stond een Turk, zwaar overstuurd, aan de deur. Zijn gezin bevond zich al op Schiphol om nog diezelfde avond naar Istanboel te worden uitgezet. Ik nam alle gegevens op, belde een tweedekamerlid om uitzetting te voorkomen en sprak met Elibol af, dat hij de volgende morgen om negen uur op ons kantoor moest komen. Het bleek, dat de duur van zijn arbeidskontraat te kort was. Maar de man werkte al meer dan tien jaar in Nederland, was werkloos geraakt en werkte nu weer bij zijn oude baas, echter met een kontraat voor slechts drie maanden. Een nieuwe werkgever gaf soms een kontraat voor een paar maanden af om het daarna te verlengen. Elibol had evenwel al 3½ jaar voor dit tanker cleaning bedrijf gewerkt. Die avond betuigden de op de vergadering de aanwezige komitees hun solidariteit met het gezin Elibol en we stuurden telegrammen naar de Tweede Kamer, en de Minister van Justitie. Het hielp, met name door de bemoeienis vanuit de Tweede Kamer door de PSP-er Fred van der Spek. Het gezin Elibol werd overgebracht naar de Bijlmer bajes. Uitzetting was voorlopig van de baan, maar het was vanzelfsprekend niet genoeg. Van de vier kinderen was het jongste kind, een meisje, ziekelijk en kinderen horen vanzelfsprekend niet in de gevangenis. Het was half april 1981 en het gezin zou daar tot half mei moeten blijven. We spanden een kort geding aan, wonnen en de vrouw en kinderen werden met hun vader herenigd. Intussen had de baas zijn arbeidskontraat verlengd tot zeven maanden en daarmee nam de vreemdelingenpolitie genoegen. Eind goed, al goed. Of de vreemdelingenpolitie haar beleid wijzigde?

In verscheidene gevallen kregen we te maken met dreigende uitzetting van Kaapverdiaanse kinderen. De familierelaties van Kaapverdianen verschillen sterk van die van de andere nationaliteiten. Kinderen werden vaak opgevoed door anderen dan de biologische ouders. Tijdens het koloniale bewind werd er weinig officieel getrouwd. Dat was veel te duur voor het straatarme volk. Meestal ging het om samenwoning, en als die verbroken werd en gevolgd door een nieuwe relatie had de nieuwe vader of moeder er over het algemeen geen problemen mee de verzorging van de kinderen van de vorige relatie over te nemen. Zo hadden veel Kaapverdiaanse kinderen dus een stiefvader of stiefmoeder. De verblijfsproblemen ontstonden hierdoor bij de gezinshereniging. Kaap Verde was sinds de onafhankelijkheid van Portugal geen wervingsland meer. De reis naar de Eilanden was ver en duur. Ouders gingen dus lang niet elk jaar naar eigen land vanwege geldgebrek. Bovendien moesten ze niet alleen in eigen levensonderhoud voorzien, maar onderhielden eveneens veel familieleden op de Kaapverdische Eilanden. Die zorgden weer wel voor achtergebleven kinderen.

Bij de gezinshereniging probeerde de vreemdelingendienst menigmaal te stellen, dat er geen gezinsband meer bestond, omdat de ouders al enkele jaren niet meer op bezoek waren geweest bij de kinderen. Alsof dat uit harteloosheid in plaats van geldgebrek was! Bovendien viel de vreemdelingenpolitie over de ingewikkelde familierelaties. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders kreeg er vaak mee te maken. Het meest belachelijke geval was dat van twee broers van elf en veertien jaar. De stiefvader en de (biologische) moeder bezaten beiden de Nederlandse nationaliteit. Veel Kaapverdianen hadden zich namelijk tot Nederlander laten naturaliseren. De man had een goede baan en een ruim inkomen. Passende woonruimte was er ook. De kinderen werden op het eiland Sal verzorgd door de grootouders en een familielid, dat echter intussen naar Frankrijk was geëmigreerd. Toen de grootvader overleed, werd de verzorging een probleem, want de grootmoeder was inmiddels blind geworden. Buren wilden wel naar de grootmoeder omkijken maar niet de verzorging van de jongens op zich nemen. Na veel publiciteit en inschakeling door het AKPG van het CDA-kamerlid Buikema werd de beslissing tot uitwijzing uiteindelijk ongedaan gemaakt. Joao en Silvestre mochten blijven. Iedereen dolgelukkig.

Nog schrijnender was het geval van het dertienjarige meisje Maritza uit El Salvador. Op haar elfde kwam ze naar Rotterdam om bij haar zuster Morena te gaan wonen. Morena was getrouwd met een Nederlandse zeeman, die haar na een paar jaar dumpte. Gelukkig had ze de Nederlandse nationaliteit door haar huwelijk verkregen en al spoedig had ze een baan en kon ze in haar eigen onderhoud voorzien. Na een paar jaar hertrouwde zij met een hier werkzame Columbiaan, ook tot Nederlander genaturaliseerd. De ouders van Maritza hadden bij een notaris een document laten opstellen, waarin zij Maritza officieel aan haar zuster Morena overdroegen, alsof deze haar moeder was. Na twee jaar besliste het Ministerie van Justitie, dat ze het land uit moest. Maar in El Salvador was een zeer bloedige burgeroorlog aan de gang. Maritza leed aan epilepsie en had geregeld medicijnen nodig, waarvoor zij van het dorp naar de stad zou moeten om daar naar een dokter te gaan en een recept te krijgen. In oorlogsgebied niet bepaald een sinecure. Haar moeder was inmiddels overleden en voor haar vader, hartpatient, was de gevaarlijke reis naar de stad een te zware opgave. Het Ministerie van Justitie stelde, dat er in de plaats waar zij vandaan kwam, geen oorlogsgeweld plaats vond. Het AKPG liet Amnesty International een rapport opmaken, waaruit andere berichten spraken dan de geruststellende mededelingen van het Ministerie. Amnesty International raadde aan de status van politiek vluchteling aan te vragen, vooral omdat militairen zich nogal eens aan jonge meisjes vergrepen, hetgeen de advocaat helaas had verzuimd. Uiteindelijk verleende de staatssecretaris van Justitie, mevrouw Korte-van Hemel, schorsende werking aan de uitzetting en later werd deze alsnog omgezet in een verblijfsvergunning. Eind goed al goed.

Veel opschudding veroorzaakte ook de aanhouding van een Chileense deserteur, die al in het vliegtuig zat om teruggestuurd te worden naar het Chili van dictator Pinochet. Op een vrijdagavond begin september 1983 kwam een Marokkaan, die we nog goed kenden vanwege zijn problemen bij de regularisering van 1975, op het spreekuur met een huilende Spaanse vrouw. Hij was haar tegen gekomen in zijn

straat op Rotterdam zuid, waar zij met haar Chileense verloofde bij vrienden logeerden. De tranen stroomden over haar wangen en Rachid, die goed Spaans sprak, had haar gevraagd, wat er aan de hand was. Zij had hem verteld, dat de vreemdelingenpolitie haar vriend had opgepakt en dat deze dreigde naar Chili te worden uitgezet. Ze woonden al vier jaar op het Canarische Eiland Tenerife samen en zouden binnenkort gaan trouwen. De trouwringen waren al aangeschaft, in Hamburg, waar de man had geprobeerd werk te vinden, aangezien hij op Tenerife al enige tijd werkloos was. Ook in Rotterdam had de Chileen geprobeerd werk op een schip te vinden, maar was daar niet in geslaagd. De vreemdelingenpolitie gaf aan, dat ze de man in het havengebied hadden opgepikt. Niet zo vreemd natuurlijk, als je op zoek naar werk bent, eventueel op een boot. Maar Luis Opazo had indertijd Chili verlaten na een zeereis om aan de dienstplicht te ontkomen. Hij stond dus te boek als deserteur en bij terugkomst stond hem een straf te wachten, vier jaar dienst doen in een strafbataljon als minimum. Een weinig aantrekkelijk vooruitzicht in het fascistische Chili van toen.

Ik belde naar de vreemdelingenpolitie, die mij meedeelde, dat de hem toegewezen advocaat van piket akkoord was gegaan met de uitzetting en dat de man al naar Schiphol was overgebracht. Het werd dus heel erg menens. Informatie bij de luchthaven leerde me, dat de Chileen al in het vliegtuig zat. Nog ernstiger. Hierop belde onze penningmeester, Fred Smit, die meedraaide op de spreekuren, een bekende van hem, het Rotterdamse Tweede Kamerlid Piet de Visser (PvdA). Die liet er geen gras over groeien. Eerst belde Piet de Visser het Ministerie van Justitie, waar men niet naar zijn argumenten wilde luisteren. Na deze nul op het rekest nam De Visser rechtstreeks contact op met de marechaussee op Schiphol en stelde zich persoonlijk verantwoordelijk voor de Chileen. Het hielp en vijf minuten voor het opstijgen van het vliegtuig werd Luis Opazo uit het toestel gehaald. Een dure strop voor het Ministerie van Justitie, want de motoren moesten worden afgezet, de trap weer worden aangebracht bij het vliegtuig en er ontstond een fikse vertraging. Als ik goed was geïnformeerd, had deze hele grap vijftienduizend gulden gekost. Hierna volgde nog enige weken gesteggel over formaliteiten en uiteindelijk werd de Chileen uitgewezen naar Spanje, zijn woonplaats. Maar de vreemdelingenpolitie gaf toch nog een trap na, een stempel in de pas van de Chileen: Uitgewezen uit Nederland.

Tijdens de regularisering van illegalen in 1975 had de Pakistaan Manzoor Hussain geprobeerd een verblijfsvergunning te krijgen, wat mislukte. Hij raakte zijn baan kwijt, en werkte slechts nu en dan ergens. Het geld raakte op, hij kwam zwaar in de schulden en leefde in 1981 twee weken lang uitsluitend op thee en af en toe een stuk brood. Hierdoor werd hij ernstig ziek en hield er een blijvende maagvliesontsteking aan over. Toen zijn landgenoten in het pension, waar hij verbleef, dachten, dat hij zou overlijden, brachten ze hem op het AKPG. Onze schrik was groot en meteen belden we een bevriende arts op. Dokter Erlings kwam direct naar ons komitee en adviseerde de doodzieke man onmiddellijk naar het ziekenhuis te brengen. Twee vrijwilligers en twee Pakistanen gingen mee. In het Dijkzigt ziekenhuis legde men hem gelijk aan allerlei infusen en na een verblijf van enkele weken werd hij ontslagen. Met een chronische aandoening dat wel.

We poogden een verblijfsvergunning voor hem te regelen, maar de reactie van de vreemdelingendienst was keihard. Neen! We voerden aan, dat hij altijd medicijnen zou moeten gebruiken, en dat dit in zijn dorp problematisch zou worden. Maar de vreemdelingenpolitie stelde gewoon, dat ook in Pakistan medicijnen te koop zijn en Manzoor Hussain geen enkel recht had hier te blijven. Ook zijn advocaat probeerde van alles. Vergeefs. Hij werd alsnog opgepakt en uitgewezen. Circa acht jaar later meldde hij zich weer op het Aktiekomitee. Hij had zijn geluk in Duitsland beproefd, maar was er niet in geslaagd legaal te worden. Hij was nog steeds ziek. In Pakistan had hij geen middelen van bestaan en zijn toestand werd steeds erger, want hij kon zijn medicijnen niet betalen, zo hij al in staat was geweest naar de stad te gaan. De man was de wanhoop nabij. Ik herinner me niet precies meer, hoe het gelukt is, maar ik heb een verblijfsvergunning voor hem versierd. Zijn leven was gered, want dat stond inderdaad op het spel. Zijn gezondheid was wel geknakt, voorgoed.

Nog een opmerkelijk geval van illegaal verblijf betrof een Surinaamse man van over de negentig jaar. Hij zelf had geen kinderen, maar in Suriname had hij allerlei vrienden om zich heen met kinderen en iedereen noemde hem opa. Maar de vrienden met hun kroost vertrokken naar Nederland en opa bleef alleen achter. Ook hij besloot te emigreren en werd meteen opgenomen bij vroegere vrienden. Dat hij hier illegaal zou zijn, was iets, dat aan opa was voorbij gegaan. Suriname en Nederland waren twee verschillende landen geworden en opa had voor zijn verblijf in Nederland een vergunning nodig. We zorgden voor een interview in een krant en meldden hem aan bij de vreemdelingenpolitie. Die stelde zich in dit geval positief op. Een aanvrager van deze leeftijd kwam nooit voor en gezien de achtergrond mocht hij blijven.

Minder soepel ging het er aan toe in een paar gevallen, dat buitenlanders een in eigen land alleen achtergebleven oude moeder naar Nederland hadden gehaald. We kregen te maken met vrouwen van verschillende nationaliteiten, Kaapverdiaans, Marokkaans en Turks. Deze moeders werden al onderhouden vanuit Nederland, maar bij het overlijden van de vader kwamen ze soms helemaal alleen te staan, omdat alle kinderen waren geëmigreerd. Het moest bewezen worden, dat verschillende zoons, hier werkzame migranten, zouden opdraaien voor de kosten van levensonderhoud van hun moeder. Met veel moeite konden we voorkomen, dat deze oudere vrouwen werden vastgezet.

Met jongeren, die volgens de vreemdelingendienst geen recht op verblijf hadden, lukte dat vaak niet. Die werden in afwachting van de uitwijzing zo lang vastgezet, op het hoofdbureau van politie of soms in de Bijlmer bajes.

Het spreekt, dat na al deze toestanden - dit waren niet de enige gevallen, waarvoor we in de clinch moesten - onze relatie met de vreemdelingendienst niet bepaald smeug was. Intussen protesteerden we ook tegen nieuwe wetgeving inzake gezinsvorming. Samen met buitenlandse jongeren van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders protesteerden we met brieven aan het Ministerie van Justitie en leden van de Tweede Kamer en in interviews in kranten en op de radio tegen een

voorgenomen wet. Deze wet hield in, dat buitenlandse jongeren, die met een partner uit eigen land wilden trouwen, moesten beschikken over passende huisvesting, een jaar hier gewerkt moeten hebben, en over een kontrakt voor een jaar van een werkgever beschikken voor het minimum loon van een drieëntwintigjarige. Veel jongeren konden niet aan die eis voldoen, te meer daar in de jaren '80 grote werkloosheid in Nederland heerste. Er kwamen handtekeningenakties, landelijke demonstraties, maar uiteindelijk kwam de wet er toch door.

HUISVESTING

Met de Dienst Woonruimte zaken bouwden we in de loop van de tijd een goed contact op. Het kwam tot een regelmatig overleg, waarbij wij urgente gevallen aandroegen, die de ambtenaren dan mee namen. Op het volgende overleg werden soms aanbiedingen gedaan of om nadere informatie gevraagd. Een heel aantal gevallen werd bevredigend opgelost.

Midden jaren '80 zou zich voor huisvesting een nieuwe groep aandienen, jongens, die thuis problemen hadden gekregen. Voor hen zochten we contact met woningbouwverenigingen en slaagden erin een aantal jongeren aan een eigen kleine woning te helpen. Marokkaanse jongeren waren deels een probleemgroep geworden en tegen die achtergrond waren enkele woningbouwcorporaties bereid mee te helpen aan een oplossing voor de conflictsituatie thuis. Met name Patrimonium kwam over de brug met een aantal woninkjes.

POLITIEKE AKTIES

In april 1974 vond in Portugal de Anjer revolutie plaats. Portugese officieren, politiek bewust geworden van de onderdrukking uitgeoefend door hun bewind, marcheerden op naar de hoofdstad en namen de macht over. Het volk stond achter hen. De machtsovername, het mooiste voorbeeld van een geweldloze omwenteling in het Westen, die mij bekend is, kostte nauwelijks mensenlevens en was blijvend, hoewel veel van de sociale hervormingen doorgevoerd door de nieuwe leiders, later weer grotendeels werden teruggedraaid. De Portugese deserteurs, met wie wij contact onderhielden, besloten terug te gaan om mee te helpen aan de opbouw van de democratie in hun land. Op één van de laatste avonden in april kwamen ze langs op het Aktiekomitee om afscheid te nemen. Eén mei wilden ze meelopen in de demonstraties, die sinds tientallen jaren weer gehouden zouden worden. Ze waren vol vreugde en optimisme. Wij waren blij met hen, ook al raakten we goede kameraden kwijt.

De bevrijding van de koloniën volgde. Kaap Verde, onafhankelijk geworden in 1976, werd inmiddels geregeerd door de voormalige bevrijdingsbeweging voor Kaap Verde en Guinée, de P.A.I.G.C. Het was een linkse regering met een eigen koers. Ontwikkelingshulp ontvingen ze van verschillende landen. Het uitgemergelde land,

eeuwen lang tussenstation voor de slavenhandel, en daarna eigenlijk alleen maar van strategisch nut voor Portugal, probeerde overeind te komen uit de armoede en ellende. Er waren alfabetiseringskursussen, getracht werd de bijna verloren gegane cultuur weer leven in te blazen, en er ontstond wat industrie. Maar de vaak door hongersnood geplaagde eilanden konden de eigen bevolking nauwelijks voeden. In een groot deel van de inkomsten werd voorzien door de geldovermakingen van de landgenoten, die op zee of in een ander land werkten.

Maar met de nieuwe vrijheid kwam ook de verdeeldheid. Enkele jaren na de bevrijding werd er een politieke partij opgericht met een uiterst dubieus karakter. In het bestuur hadden de laatste koloniale gouverneur, en een vroegere directeur van een Portugees bankfiliaal plaats. De leden van deze partij, de UCID, gingen regelmatig provoceren in het clubgebouw van de Associação Caboverdiana, waarop dit gesloten werd op last van de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers. Die subsidieerde immers. Ook organiseerden ze op 5 juli 1980, de bevrijdingsdag van de Kaapverdise Eilanden, een demonstratie tegen de aan de regering gelieerde PAIGC, waarbij de bevrijdingsbeweging voor fascistisch werd uitgemaakt. Er ontstonden een paar vechtpartijtjes, maar de politie beperkte zich tot het uit elkaar houden van demonstranten en tegenstanders. De laster tegen de PAIGC bleef door de luidspreker uitgekotst worden. Ik was zelf die dag schor door een verkoudheid en waar ik het vandaan haalde, was me een raadsel, maar toch kwam een paar keer overluid de kreet WEG MET DE FASCISTEN VAN DE UCID uit mijn keel. Vlak bij was een zijstraat opgebroken en de woedende aanhangers van de UCID gooiden zand in mijn ogen. Een brief van de incidenten aan de burgemeester haalde niets uit, want de politie zou de belasterende kreten tegen de PAIGC niet hebben gehoord.

De UCID bleef ageren en organiseerde enige tijd daarna een nieuwe demonstratie, die eindigde voor het Consulaat van Kaap Verde op de Mathenesserlaan. Ik had de afspraak met een paar van onze komiteeleden gemist om ernaar toe te gaan en tegengas te bieden. Toen ik bij het Consulaat kwam, waren mijn komiteeleden vertrokken en stonden er zo'n vijftig demonstranten leuzen tegen de PAIGC te brullen. Een paar politieagenten keken toe. Ik sloop dicht tegen de muur aan naar de hoge stoep van het pand, liep de treden op en schreeuwde luidkeels; WEG MET DE FASCISTEN, WEG MET DE UCID. Een paar Kaapverdiaanse demonstranten maakten zich los om me te lijf te gaan, maar de politie was sneller en ging voor mij staan. Daarna loodsten ze mij door de woedende troep heen tot ze het veilig oordeelden. De foto in de krant daarna, toonde hoe een politieagent mij in veiligheid bracht en in de tekst van het artikeltje stond alleen, dat ik tegen de fascistische betogers kreten had geschreeuwd. Niets over hun demonstratie. Wat was ik in mijn nopjes! Ik had ze een loer gedraaid. Toch zou de gemeente werkgroepen van de UCID op den duur erkennen en subsidie geven. We protesteerden ertegen, maar vergeefs.

Na de onafhankelijkheid ging de Kaapverdiaanse gemeenschap bruisen van leven. Was er tot dan toe maar één organisatie geweest, daarna ontstond het Kaapverdiaanse Vrouwenkomitee, de kindervereniging Os Pioneiros en de jongerenbeweging Juventude. Juventude kreeg op bepaalde tijden bij het AKPG

onderdak voor activiteiten. Vaak waren dat culturele en ontmoetingsbijeenkomsten, die als kenmerk hadden, dat ze pas laat in de avond begonnen. Er kwamen klachten over te harde muziek in de nacht van buurtbewoners en we moesten Juventude tot de orde roepen. Vroeger beginnen was voor deze groep onbespreekbaar. Ondanks de geluidsproblemen bleef de relatie uitstekend. De Kaapverdiaanse muziekgroep oefende in de kelder van het AKPG en menig later bekende musicus zette zijn eerste schreden op het muzikale pad in de oefenruimte van het Aktiekomitee. Behalve deze organisaties kwamen er verenigingen gericht op de bewoners van één van de tien eilanden en een vereniging van o.a. Kaapverdiaanse zeelieden, die ontslagen waren bij Nedlloyd en samen met Spaanse zeelieden dit ontslag aanvochten. Met deze vereniging van zeelieden hadden we intensieve contacten. Los van de organisaties, waarmee het contact zeer frekvent was en bleef, ontstond er een wildgroei van andere Kaapverdiaanse organisaties, waarmee we af en toe contact hadden.

Ook vanuit Marokko bleef de politieke druk. In 1979 zou in juni op het grote poeziefestival in het park, tegenwoordig DUNYA, geheten, een muziekgroep uit de RIF, het woongebied van de meeste Rotterdamse Berbers, optreden. Ook een optreden in het radioprogramma voor Marokkanen op zondagmiddag had het AKPG weten te regelen. Maar de Marokkaanse overheid stak er een stokje voor. Voor drie van de vijf bandleden werd geen paspoort afgegeven, waardoor de groep op het laatste moment verstek moest laten gaan.

Met LA UNION togen leden van het AKPG gezamenlijk naar de Haagse Binnenhof om te protesteren tegen de poging tot de fascistische staatsgreep op 23 februari 1981 in het nog maar kort democratische Spanje.

Voor LA UNION stuurden we eens een mededeling naar de overheid. De gemeente ging steeds meer lijden aan een wijksyndroom. Alles moest in de wijken gebeuren en veel oorspronkelijk gemeentelijke taken werden overgeheveld naar de deelgemeenten. Ook heerste bij de overheid de gedachte, dat sommige groepen buitenlanders meer "aangepast" waren dan anderen. La Unión wilde de gemeente met de wijkgedachte wel een stukje tegemoet komen. Te vergeten probeerden de Spanjaarden de eerste jaren, waarin nog weinige andere groepen buitenlandse arbeiders in Nederland werkten en de voorzieningen nihil waren, met alle gevolgen, die dit had gehad voor het onderwijs aan hun kinderen en de kennis van de Nederlandse taal van henzelf. Maar schreef Pro Gastarbeiders in de mededeling, "na de nadelen van eerstgekomenen is er nu voor de Spanjaarden een andere positie ontstaan. Die van de groep, die er voor de overheid weinig toe doet. Ze zouden al "aangepast" zijn, omdat ze het langst hier wonen. De Spanjaarden zijn in Rotterdam geen aandachtsgroep." Daarvoor kwamen alleen Turken en Marokkanen in aanmerking. Maar niet alleen van de overheid was er geen aandacht meer.

Op 30 april nodigde LA UNION alle buurtbewoners uit voor een open dag. De brieven waren keurig in een blanco envelop ruim een week van tevoren verspreid. Er kwam niemand..... Terwijl buurtbewoners het adres altijd wel wisten te vinden

met klachten over de vermeende overlast door Spaanse kinderen en muziek. Hoe zo geïntegreerd in de Nederlandse samenleving?

Deze geïsoleerde positie in de Nederlandse samenleving kwam schrijnend aan het licht in het geval van het gezin (man, vrouw, drie kinderen), dat op 23 januari 1984 in een vliegende sneeuwstorm uit zijn woning werd gezet. Het geval haalde zelfs de Spaanse pers. De man had aan de oude woning in de Coolsestraat veel verbeteringen aangebracht. Het opknappen van de woning had hoge kosten met zich meegebracht en de Spaanse huurder meende, op advies van een Nederlandse raadgever, dat hij dit mocht verrekenen met de huurpenningen. De huiseigenaar, de Maatschappij voor Volkswoningen, daagde hem in juni 1983 voor de rechter, waarbij hij werd veroordeeld tot betalen van zijn huurschuld en de kosten van de procedure. Bij de rechter beloofde hij zijn schuld te betalen uit het bedrag, dat hij tegoed had aan kinderbijslag. Maar toen dit bedrag uiteindelijk afkwam, overleed de vader van de vrouw, die hals over kop met het jongste kind naar Spanje vloog. De onverwachte reis slokte een groot deel van het bedrag aan kinderbijslag op. Onze Spanjaard was bovendien als gevolg van de afbraak van de werkgelegenheid in de scheepsbouw werkloos geraakt en werd ook ernstig ziek, een keelgezwel. Op 25 januari 1984 moest hij worden geopereerd. Op 20 december 1983 had het gezin een bevel tot huisuitzetting ontvangen, dat ze niet konden lezen. De vrouw was analfabete en beiden spraken nauwelijks Nederlands. Zij lieten de zaak op zijn beloop, hoewel ze wel nattigheid voelden. Op maandagmiddag, 23 januari 1984, gingen ze boodschappen doen. De deurwaarder trof niemand thuis, forceerde ramen en deuren en zette in de ergste sneeuwacht van dat jaar de hele inboedel op straat. Een telefoontje van het Aktiecomitee pro Gastarbeiders met de Maatschappij voor Volkswoningen leverde slechts financiële informatie op, een huurschuld van achtduizend gulden, maar geen sociale achtergronden. Daar deed men niet aan. Voorbeeldig in dit geval gedroeg zich de Gemeentelijke Sociale Dienst. Het gezin werd voor enkele dagen in een hotel ondergebracht en er werd een regeling voor aflossing van de schuld getroffen. De inboedel werd weer teruggebracht en het gezin kon de woning weer betrekken. De operatie van de man werd een week uitgesteld. Ik herinner me nog, hoe het gezin bij het Aktiecomitee kwam, volkomen overstuur en kletsnat. We waren verbijsterd. Niemand liep buiten in dat noodweer en dan zet een woningbouwvereniging een gezin met kleine kinderen op straat! Spanjaarden hebben een sterk schaamtegevoel en toen zij de schuld, zoals overeengekomen, niet uit de kinderbijslag konden afbetalen, dorsten ze er met niemand over te praten. Algemeen maatschappelijk werk had misschien wat kunnen bereiken, maar daar gingen Spanjaarden niet naar toe.

Het geval is niet zo uitzonderlijk, want een andere Spanjaard handelde niet veel anders in een soortgelijke situatie. Hij was gescheiden en had ondertussen een relatie met een Portugese vrouw, die was weggelopen bij haar echtgenoot. De Portugese man wilde niet scheiden en dus woonden ze zonder trouwboekje samen. Maar in een met hoge hypotheek gekocht huis, want door hun achtergrond konden ze geen huis huren geschikt voor een gezin met drie kinderen, van wie de twee oudsten officieel bij hun Portugese vader, maar in werkelijkheid bij de moeder, verbleven. Helaas de Spanjaard raakte zonder werk en kon de hypotheek niet meer

betalen. De bank dreigde met uitzetting, maar het gezin verliet de woning voor de deurwaarder aanbelde. Zijn adreswijziging gaf hij niet door op het stadhuis en inmiddels bivakkeerde het gezin in onderhuur op een dure étage. Ook daar kreeg hij huurschuld en een nieuwe fatale afloop dreigde. Deze Spanjaard vervoegde zich ten einde raad op het Aktiekomitee en met heel veel moeite konden we een afbetalingsregeling voor hem treffen voor zijn vele schulden. Gelukkig vond hij snel weer werk. Daarna bleef hij nog vele jaren op het spreekuur komen voor al zijn andere problemen, en dat waren niet de minsten.

In de jaren '80, dat de overheid zo gretig over ging tot afschaffing van regelingen voor bijzondere groepen ofwel arbeidsmigranten, werd ook weer een Nota Minderheden door de regering uitgebracht. Daarin was o.a. sprake van financiële steun bij terugkeer naar eigen land. Turken in Rotterdam richtten in 1983 de Turkse Werknemerscommissie op en vroegen het AKPG om meer nationaliteiten er bij te betrekken om tot een ruimere opzet te komen. Ook Spaanse organisaties voelden wel voor een terugkeerregeling. Dit speelde te meer daar er onder buitenlandse arbeiders inmiddels grote werkloosheid heerste. Maar de regeling was zo minimaal, dat er niets van terecht kwam. In een onderhoud met hoge functionarissen van het Directoraat-Generaal Sociale Zekerheid werden door de Turken, Spanjaarden en het Aktiekomitee twee voorstellen gedaan, die geen enkel gehoor vonden. De terugkeer, zoals omschreven in de Nota, liep op niets uit. De buitenlanders bleven en velen vervielen in sociale uitkeringen, wat de Nederlandse overheid uiteindelijk duurder te staan kwam dan een redelijke terugkeerregeling.

In de jaren '70 en '80 was de politieke situatie in Turkije zeer onstabiel. Er waren veel demonstraties, aanslagen en politieke moorden. In kringen van o.a. linkse studenten werd veel gediskussieerd. Sommige linkse groepen vonden net als de Turkse staat, dat Koerdistan een deel van Turkije was. De Koerd, Abdullah Öcalan, had zeer vooruitstrevende ideeën, was zeer belezen en schreef filosofisch getinte boeken. Uit de discussiegroep, die hij leidde, groeide in Turkije de Koerdische Arbeiderspartij, de PKK, met als politiek ideaal gelijkheid voor allen en een onafhankelijk Koerdistan. Na de oprichting van de PKK op 27 november 1978 begon een periode van bewustmaking van de Koerden, de strijd tegen hun onderdrukking, uitbuiting en achterstelling. De Turkse regering zag de activiteiten met lede ogen aan en organiseerde moordcampagnes tegen de jonge partij. Zo kwam de PKK tot de overtuiging, dat een vrij Koerdistan alleen te bereiken was met gewapende strijd. Op 15 augustus 1984 ging de PKK van gewelddoos verzet over tot de guerrilla. Velen sloten zich aan bij de PKK en ook onder de in het buitenland werkzame Koerden kreeg de partij veel aanhang. In Rotterdam hadden de Koerden geen eigen centrum, maar wel in Den Haag, waarmee het AKPG al spoedig goede banden onderhield. We hielpen mee bij demonstraties en informatieve bijeenkomsten. De reactie van Turkse zijde was niet mis. Bij een demonstratie, die op weg was naar het Turkse Consulaat werden door Turkse tegenstanders harde meppen uitgedeeld. Sommigen waren gewapend met ijzeren staven. Ondanks een gebroken teen liep ik mee en wist al strompelend maar nauwelijks een goed heenkomen te vinden bij zo veel geweld. Politie zag ik niet.

DISCRIMINATIE

Tegen de groeiende discriminatie werd het comité MENSEN ZIJN MENSEN opgericht, waarin werd samengewerkt door verschillende groeperingen, o.a. bewonersorganisaties en politieke partijen. Het Aktiecomité pro Gastarbeiders zelf gaf een sticker uit met de tekst "ZWART, BLANK OF BRUIN? MENSEN ZIJN MENSEN". Het Comité Mensen zijn Mensen spande een rechtzaak aan om deelname aan de verkiezingen in Rotterdam door de Nederlandse Volksunie te voorkomen. Het AKPG-lid Ans Leenheer deed in aanvulling op de verschillende ondertekenende organisaties mee als privé persoon. De rechtzaak werd in april 1982 gewonnen, maar later zou deze partij alsnog in Rotterdam zetels winnen.

Behalve de sticker tegen het racisme gaf het AKPG ook een sticker uit om propaganda te maken voor muziek uit andere culturen. We schreven brieven naar kranten, radio en t.v. en plakten overal onze sticker BUITENLANDSE MUZIEK IS OOK MOOI. Een radioprogramma vulde een half uur lang met muziek uit Marokko, Turkije, Pakistan, Kaap Verde, Spanje en Portugal, en in het muziekblad Jan Viool kwam een groot artikel. Maar hierna zou het nog lang duren, eer andere muziek en nieuwe Nederlanders toegang kregen tot de media.

TAALTEST

Pro Gastarbeiders kwam ook in actie tegen de taaltest van de gemeente, die buitenlandse sollicitanten moesten afleggen. Er kwamen woorden in voor als plichtsbetrachting, dijkdoorbraak, maar ook watersnood, die voor buitenlanders een andere inhoud konden weergeven – gebrek aan water – dan bij ons. Spreekwoorden als "wie kaatst, moet de bal verwachten" of een gezegde als "men vangt meer vliegen met stroop dan met azijn" gingen de pet van buitenlandse jongeren flink te boven. Het cultuur gebonden element ontdekte ik vooral in de test, nadat ik was gaan praten over de afwijzing, die drie jongeren, een Pakistaan, een Marokkaan en een Turk, kregen na als vervoersassistent te hebben gesolliciteerd.

De betreffende ambtenaar wilde mij de test niet tonen, waarover de jongens hadden geklaagd. Toen hij zich even uit zijn kamer verwijderde, pakte ik de test en keek hem snel in. Op het eerste gezicht haalde ik er al meteen factoren uit, die voor toch redelijk Nederlands sprekende buitenlanders een probleem zouden kunnen opleveren. Na ons protest werd dit deel uit de psychologische test gehaald. Het weerspiegelde maar weer eens wat een afstand er bestond tussen het stadhuis en de mensen.

PSYCHISCHE PROBLEMEN

Behalve akties voor betere huisvesting voerden we ook akties voor andere problematieken. Op het spreekuur kwamen de meest uiteenlopende zaken aan de

orde. Het had er de schijn van, dat er maar weinig buitenlanders waren, die geen probleem hadden.

Rond 1980 liepen we tegen steeds meer gevallen aan van buitenlandse arbeiders, die een uitkering hadden wegens arbeidsongeschiktheid (wao), maar afgeschat werden op twijfelachtige gronden. Na enige tijd werd duidelijk, dat deze afschattingen een experiment betroffen, dat op twee plaatsen in Nederland gaande was. Rotterdam was één van die steden. We gingen in beroep tegen de afschattingen, al of niet met hulp van een advocaat, en als we dan weer verloren, richtten we ons tot de Sociale Verzekeringsraad en vroegen de zaak opnieuw te bekijken. Vaak moest de procedure dan overgedaan worden, met een grote kans op overwinning. Ons verzet tegen de afschattingen onderbouwden we met doktersrapporten en in geval van psychische klachten wendden we ons voor een rapport tot een culturele antropoloog, gespecialiseerd in psychische problemen bij Marokkanen, Drs. Philip van der Meer.

De “gastarbeid” ging menige buitenlander niet in zijn kouwe kleren zitten. Niet alleen was zijn verblijf hier onaangenaam, een verre van ideale huisvesting in een logement, zorgen om de familie in eigen land, zwaar en onprettig werk, een onaangenaam klimaat, een totaal vreemde leefomgeving, een andere taal en het gevoel niet welkom te zijn in Nederland. Alles bij elkaar was dit voor menigeen genoeg om overspannen te raken. Ook als het gezin hier was gekomen, ontstond er geen ideale toestand. Vader en gezin waren vervreemd van elkaar; hij stond overal alleen voor, de kinderen hadden problemen op school en last but not least, hij had grote schulden moeten maken om het gezin te laten overkomen. Voor de inrichting van de woning betaalde hij vaak sleutelgeld of overname, dan de vliegreis, het waren enorme bedragen voor iemand, die het minimum loon verdiende en het duurde meestal jaren eer de schuldenlast was afbetaald. En nog maar te zwijgen over de plicht arme familieleden in eigen land te onderhouden.

De psychische problemen openbaarden zich op verschillende manieren. Er waren mannen, die ervoeren, dat de helft van hun lichaam niet meer funktioneerde, een vrij beeldende uiting van de problematiek. Immers de helft van hun wezen was hier en de helft was daar. Anderen leden aan z.g. demonenpossessione, het idee, dat een boze geest bezit van hen had genomen. Eén Marokkaan liep op straat vergezeld van zijn Nederlandse buurvrouw en sprong op een aankomende motorrijder af. De motorrijder had zwarte kleding aan en een zwarte helm op en de Marokkaan meende, dat er een duivel op hem af kwam. Hij sprong boven op de man op de motor om hem te bevechten. De verwondingen van beiden vielen gelukkig mee, evenals de schade aan de motor, maar de politie wilde hem eerst naar een psychiatrische inrichting sturen. Dank zij de buurvrouw werd hem dit bespaard. Wij deden een beroep voor hem op Drs. Philip van de Meer en met het psychologische verslag konden wij hem de ziekte wet binnenloodsen.

Hij was niet de enige, die een gevaar voor zichzelf was met dit soort verschijnselen. Een andere Marokkaan was op de fabriek, waar hij werkte boven op een machine gesprongen, omdat hij dacht, dat er een boze geest in verscholen zat, die het op

hem had gemunt. Gelukkig schakelde de machine zichzelf meteen uit en had hij slechts lichte verwondingen. Zijn chef meldde hem ziek en stuurde hem naar de huisdokter, die er geen raad mee wist. Hij schreef hem wat rust voor en moest na enkele weken weer aan het werk. Maar op de fabriek zette hij het op een gillen en werd weer weggestuurd. Weer de ziektewet in, maar na enige tijd moest hij van de kontroledokter terug naar het werk. Hij durfde evenwel de fabriekshal niet meer in. Zijn uitkering werd ingetrokken en zo belandde hij met zijn broer op ons spreekuur. Ook voor deze man stelde Ph. van der Meer demonenpossessione vast. En zo waren er nog een paar. Op den duur herkende ik zelf ook met doorvragen de symptomen.

Aandacht voor de wao-problematiek vroegen we met een aktie op het stadhuis, waarvoor van overheidswege en ook in de publiciteit weinig aandacht was. We verkochten er beeldjes van misvormde mensen, die stonden voor de ziek geworden buitenlanders. De beeldjes waren echt monsterlijk en natuurlijk kocht niemand iets. Het was ook niet de bedoeling, want het was een poging aandacht te trekken. Maar het stadhuis kon hier onderuit. De wao was immers een zaak van de bedrijfsverenigingen. Onze bedoeling was echter vooral, dat de gezondheidszorg het signaal zou oppikken en onze hoop, dat het stadhuis zich zou informeren.

Er waren ook buitenlanders, die om niet psychische ziekten in de ziektewet of wao terecht waren gekomen en daar weer uitgegooid. Samen met twee organisaties van Nederlanders

protesteerden we bij de grootste bedrijfsvereniging het Gemeenschappelijk Administratiekantoor (GAK). We bezetten de hal, samen met een groot aantal cliënten. Het hielp maar een klein beetje. Daar de buitenlanders ruim in de meerderheid waren en de opkomst van de Nederlanders te wensen over liet, besloten we na enige tijd om zonder de Nederlandse groepen de directiekamer van het GAK te bezetten. De directeuren van het GAK waren werkelijk pijnlijk. Eén van hen vroeg spottend aan de buitenlanders, of ze zich door een vrouw lieten leiden. "Ja", antwoordde Hajji. "Zij is onze voorzitter." De directeur had geen antwoord terug. Het drong niet tot hem door, dat het hier helemaal niet ging om het feit, dat ik een vrouw was, maar om welke rol ik in het geheel had. De directie van het GAK toonde zich weinig toeschietelijk en we bleven staan, of gingen op de grond zitten.

Toen viel één van de buitenlanders flauw. Vanzelfsprekend was er in deze omgeving aan artsen geen gebrek. Echter, de man kwam niet bij. Er kwamen meer artsen aan te pas en na een dik kwartier was de client pas weer bij zijn positieven. Zijn wao-uitkering werd meteen hersteld, ter plaatse. Het voorval maakte, dat de directie zich hierna soepelder opstelde en we bespraken alle meegekomen gevallen. De hele aktie duurde daarmee van tien tot zes uur. Van één wao-er kon men niet eens het dossier vinden. Voor sommige gevallen werd meteen een beslissing genomen en anderen werden genoteerd om ze opnieuw te bekijken. Ook werd onze kritiek besproken op de genoemde banen, die bij gedeeltelijke afschatting nog wel zouden kunnen worden vervuld. Het GAK en de Gemeenschappelijke Medische Dienst konden er niet onderuit, dat het ronduit belachelijke was een gedeeltelijk arbeidsgeschikte analfabete Marokkaan een baan als pompbediende, magazijnbediende, looper enz. als mogelijkheid in het

voorzicht te stellen. Gevolg van de actie, bij de meesten werd de uitkering hersteld. Bij een enkeling wilde men het verloop van de procedure afwachten. Zoals bij de illegale Turk, die door een arbeidsongeval het zicht aan één oog verloor. Zijn situatie was dubbel moeilijk, omdat hij geen overbruggingsuitkering van de Sociale Dienst kon krijgen vanwege zijn illegaliteit. Bij een actie in de Tweede Kamer korte tijd later wisten we voor hem een verblijfsvergunning binnen te slepen en zodoende kreeg hij ook een overbruggingsuitkering. De overbruggingsuitkering verving tijdelijk een andere uitkering wegens werkloosheid of ziekte en werd daar later mee verrekend. Voor het verlies van zijn oog kreeg onze Turk later een gedeeltelijke wao-uitkering.

Met de overbruggingsuitkering van de Sociale Dienst maakten we een gemakkelijke ervaring mee.

Een Marokkaanse client werd bij Van Berkel ontslagen, omdat hij na een arbeidsongeval niet in staat was direct weer dezelfde zware arbeid te verrichten. Hij had daarvoor nog niet genoeg kracht terug in zijn rechter arm. We maakten een afspraak voor hem met een advocaat en gaven hem een visitekaartje van het Aktiecomitee mee, waarop we hadden genoteerd, waar hij moest zijn bij de Sociale Dienst om een pro Deo advocaat toegewezen te krijgen. Voor de overbruggingsuitkering moest hij ook bij de Sociale Dienst zijn, maar bij een andere afdeling. Ook daarvoor kreeg hij een visitekaartje met korte uitleg mee. Hij ging naar de afdeling voor de overbruggingsuitkering en vond het onzin om ook nog naar een andere afdeling van de Sociale Dienst te gaan. Zo doende ging zijn afspraak met de advocaat niet door, want de papieren waren niet in orde. Inmiddels had hij van de Sociale Dienst een boekje met op te nemen giro-overschrijvingen op zijn naam gekregen, ter hoogte van enkele duizenden gulden. Dik tevreden inde hij direct alle cheques, niet begrijpend, dat deze voor een aantal maanden golden. Toen hij van de girodienst aanmaningen kreeg, kwam hij terug op het Aktiecomitee en moesten we hem uit de gouden droom helpen.

De gezondheid van de buitenlandse arbeiders bleef jaren lang een punt bij de activiteiten van het AKPG. Niet alleen de demonenposessie was een voorkomende psychische klacht, maar er waren veel buitenlanders met allerlei soorten psychosomatische klachten. Vanzelfsprekend hoorde deze klachten niet thuis bij de huisarts, maar Nederlandse psychiaters wisten er vaak geen raad mee. Vandaar dat Pro Gastarbeiders er bij de overheid steeds meer op aandrong, dat er transculturele psychiaters moesten komen. Het Bureau Migranten, inmiddels een afdeling bij de gemeente Rotterdam, had er na uitgebreide gesprekken wel oren naar. Er werd ons voorgespiegeld, dat er begonnen zou kunnen worden met een spreekuur bij het AKPG. Het Aktiecomitee pro Gastarbeiders had inmiddels al een enkel contact met psychiaters gelegd, die zich wat meer hadden gespecialiseerd in psychosomatische klachten bij vreemdelingen. Maar ondanks de toezeggingen aan het AKPG werd er plotseling een transculturele psychiater benoemd bij het RIAGG. Aan de ene kant was er teleurstelling over de gang van zaken bij Pro Gastarbeiders, maar aan de andere kant ook opluchting, dat er eindelijk erkenning kwam voor de speciale problematiek. Het was een begin.

Hoe hardvochtig het beleid in dit soort zaken soms kon zijn, bleek toen de oudste zoon van Mohamed Ahnouch naar Marokko werd uitgezet. De 20-jarige jongen was zwak begaafd en ook lichamelijk misvormd. In zijn woonplaats Capelle aan de IJssel werd hij door een landgenoot voortdurend gesard. Op een kwade dag liepen de twee elkaar weer tegen het lijf en had zoon Mohamed Ahnouch zichzelf niet meer in de hand. Hij stak zijn kwelgeest dood. Hij werd veroordeeld en kwam in de jeugdgevangenis van Zutphen terecht. Nadat ook het hoger beroep tegen de uitspraak was verloren, zette het Ministerie van Justitie hem zonder pardon naar Marokko uit. Daar werd hij gedropt op het vliegveld van Casablanca, ver van zijn woonplaats, ergens in het achterland van Marokko. Niemand ving hem op. Een vriendelijke douaneambtenaar belde vader Ahnouch op en zorgde ervoor, dat hij bij familie terecht kwam. Wat natuurlijk een problematische situatie veroorzaakte. Het AKPG had nog met protestbrieven en telefoontjes, alsmede een kleine manifestatie bij het Ministerie van Justitie geprobeerd de uitzetting te voorkomen, maar niemand wilde voor een “moordenaar” opkomen. Dat de jongen niet alleen lichamelijk maar ook geestelijk gehandicapt was, speelde geen rol. Humaan beleid!?

KINDERBIJSLAG

Behalve voor het recht op uitkering wegens ziekte of arbeidsongeschiktheid vochten we ook jaren voor uitbetaling van de kinderbijslag. Eind jaren '70 en begin jaren '80 werd er landelijk actie gevoerd, omdat de regering de kinderbijslag voor in het buitenland verblijvende kinderen drastisch omlaag wilde brengen. Alsof er voor kinderen in eigen land minder kosten waren! Misschien mocht het levensonderhoud iets goedkoper zijn, school daarentegen was veel en veel duurder, los van het feit, dat de kinderen soms op een internaat verbleven. Na veel en aanhoudende protesten zag de regering uiteindelijk van het onzalige voornemen af.

Alle instanties van de sociale zekerheid kregen te maken met de gebrekkige registratie van de Burgerlijke Stand. De eerste generatie buitenlanders was geboren in een tijd, dat in Marokko nauwelijks bevolkingsregisters bestonden. In kleine plaatsen en dorpen en gehuchten in Turkije, Pakistan en Kaap Verde bestond al evenmin een burgerlijke stand. Het geboortjaar was meestal wel bekend, maar de precieze datum niet. Als geboortedatum werd dan in Nederland meestal 1 januari en soms 1 juli aangenomen. Het was voor ons wel even de wenkbrauwen optrekken, als we weer alleen een geboortjaar te zien kregen in een paspoort of ander ambtelijk stuk. Geboren 1935 werd dan geboren 1 januari 1935.

De wijzigingen in de kinderbijslag werden niet doorgevoerd, maar de problemen van de individuele buitenlandse werknemers om te krijgen, waarop ze recht hadden, werden niet minder. De achterstand van een Spanjaard was zo ver opgelopen, toen de desbetreffende instantie, de Raad van Arbeid uiteindelijk bereid bleek tot uitbetaling over te gaan, dat het om een bedrag van negenentwintigduizend gulden ging. Waar de traagheid in uitbetaling in schuilde,

werd niet duidelijk. In elk geval deed de Raad van Arbeid, later omgedoopt tot Sociale Verzekeringsbank, haar werk niet goed. Het recht op kinderbijslag voor kinderen in eigen land bestond, mits de buitenlander kon aantonen een bepaald bedrag per kwartaal aan het kind besteed te hebben. Daarvoor moesten bankoverschrijvingen worden getoond. Echter ook de kosten van een bezoek aan het kind in eigen land mocht worden meegerekend alsmede bepaalde andere kosten. Bij de Raad van Arbeid werden de kostenposten gewoon niet goed bekeken. Het was een ingewikkeld werkje met bijbehorende rekensommen, maar de vrijwillige spreekuurhouders van het AKPG hadden er geen moeite mee in tegenstelling tot de ambtenaren van de Sociale Verzekeringsbank.

Na overleg van voldoende bewijs en berekeningen bleef uitbetaling toch uit. Een twistpunt was ook in veel gevallen het recht op tweevoudige of drievoudige kinderbijslag voor uitwonende en studerende kinderen, voor invalide kinderen, voor huishoudkinderen enz. Nederlandse ouders hadden er recht op, maar volgens het gelijkheidsbeginsel hier werkende buitenlanders ook. Brieven en telefoontjes leken aan dovemansoren en blindemans ogen gericht. We belegden vergaderingen met onze klanten om tot actie over te gaan. Het werd bezetting, maar aangezien de grote hal van de Raad van Arbeid bestemd was voor ontvangst van bezoekers zou men van een eenvoudige bezetting weinig last hebben. Dus werd het een lawaaibezetting. Stagiaire Paul haalde luide, wilde noten uit zijn trombone, een paar Marokkanen en Turken trommelden, dat het een lieve lust was en een paar leden van het Aktiekomitee lieten regelmatige schrille tonen uit een sportfluitje de ruimte ingaan. De rest van onze bende sloeg met pannendecksels of klapte zo hard ze konden. Al het personeel liep uit om de vertoning te zien, want we waren natuurlijk ook goed voorzien van borden en spandoeken. De directie belde de politie en toen vierden we onze grootste triomf. Een paar agenten kwamen binnen en zagen het geheel aan. "Oh, Aktiekomitee pro Gastarbeiders", merkte één van hen op. "Neen, we ontruimen niet. Die mensen zijn zo netjes. U moet maar met ze praten." Politie af. En daarna begonnen wij weer met ons concert. Horen en zien verging je. Werken was onmogelijk en uiteindelijk koos de directie toch voor een gesprek. November 1984 werd het begin van samenwerking. Van die tijd af werden de meeste problemen rond de uitbetaling redelijk snel opgelost. De klanten, die hadden meegedaan aan de actie kregen op korte termijn hun geld en ook nieuwe gevallen stuitten niet meer op die weerstand, waarmee ze voor de lawaaibezetting vaak te maken kregen.

AKTIES BEDRIJVEN

Naast akties bij instanties voerden we ook akties tegen bedrijven. In de jaren '80 vielen er veel ontslagen, waarbij buitenlanders waren betrokken. Er kwam steeds meer werkloosheid, er werd geautomatiseerd en bij ontslag vlogen buitenlanders als eersten de laan uit. Door de voortschrijdende automatisering was het voor de gastarbeiders steeds moeilijker ander werk te vinden, want de meesten waren ongeschoold hier gekomen en dat ook gebleven. Eén van onze eerste akties

voerden we tegen het olietankercleaningbedrijf Arfaz. Er werden ca. vijftien buitenlanders tegelijk ontslagen, inclusief een Marokkaanse voorman. We schreven tegen het ontslag protestbrieven en vergaderden over de te nemen stappen. Er was nog wel werk stelden de arbeiders, maar Arfaz was begonnen met losse krachten te werken. Dat was goedkoper. Het kantoor van Arfaz was moeilijk bereikbaar, lag afgelegen, zodat een picket line daar houden weinig zinvol was. Eén van de arbeiders stelde voor de picket line te houden voor het huis van de eigenaar/direkteur, Fasili, gelegen in een nieuwbouwwijk in Spijkenisse, en wel op zaterdagmiddag. Aldus gebeurde. We stonden er een paar uur met spandoeken en borden en kalkten leuzen op de straat voor de deur. Open gedaan werd er niet en uiteindelijk trokken we de conclusie, dat Fasili niet thuis was en vertrokken. Per telefoon lieten we hem de maandag erop weten terug te komen. Over het ontslag viel niet te praten. Op de volgende vergadering met de arbeiders was de Marokkaanse voorman omgedraaid als het blad van een boom. Hij wilde niets meer van actie voeren weten en probeerde iedereen te overtuigen het ontslag maar te aanvaarden. Ik raadde het af, maar de vergadering eindigde in grote verwarring. Er werd geen nieuwe bijeenkomst afgesproken. Later kwam één van de ontslagen werknemers op het spreekuur en vertelde, dat de voorman zijn baan terug had. Voor de rest bleef het ontslag gehandhaafd. Hij zou proberen de anderen bij elkaar te krijgen voor een volgende vergadering, maar we hoorden er niets meer van.

Deze actie was mislukt, maar er kwamen meer ontslagzaken binnen. Als het om meer mensen bij hetzelfde bedrijf ging, namen we voor allemaal dezelfde advocaat, Mr. D. Harff, die bij ons op kantoor kwam om met de mensen te vergaderen. Dit was o.a. het geval van de zeventien vrouwen en één man, aan wie door het Schiedamse bedrijf Gebr. Goode ontslag was aangezegd. Bij ontslagen van meer mensen zou dat ook op de administratie moeten doorwerken, dus vroeg hij dan uitgebreide informatie bij het bedrijf aan, op grond waarvan protest tegen het ontslag werd ingediend. Deze zaak werd in zijn geheel gewonnen. Zo werden nog een aantal ontslagen bij andere bedrijven teruggedraaid. Dat het met meer advocaten voor één zaak niet of moeilijk lukte, bleek bij vier ontslagen werkneemsters van een suikerzakjesfabriek. Eén had via het buurthuis een advocaat genomen, één had er zelf één genomen en twee kwamen via ons bij Harff terecht. De verdeeldheid speelde parten en de ontslagen werden niet teruggedraaid, ook al hadden we aan de poort pamfletten uitgereikt.

Evenmin konden we ontslagen ongedaan maken bij een groot schildersbedrijf. Dat was zelf in moeilijkheden gekomen door het faillissement van een scheepvaartbedrijf, waarvan ze bijna alle orders kregen. De buitenlanders werkten al meer dan tien jaar bij het bedrijf. Niet lang hierna stopte het bedrijf met al zijn werkzaamheden.

Problemen waren er ook bij de RET, waar het schoonmaakwerk werd geprivatiseerd. Ineens waren de schoonmakers, allen buitenlanders, hun beschermde status van ambtenaar kwijt. Later ging dit probleem bij meer overheids en semioverheidsinstellingen spelen, bij voorbeeld op het stadhuis. Het

enige, wat we konden doen, in overleg met de medezeggingschapsraden, dat de arbeidsvoorwaarden zoals die waren, gehandhaafd bleven.

Een massaontslag was dat bij Verolme-Botlek. Meer dan de helft van de werknemers was buitenlander, van wie sommige Spanjaarden en Turken er al meer dan vijftien jaar werkten. Verolme had een lijst opgesteld van de werknemers, die ontslagen zouden worden. De ontslagen zouden gaan volgens het principe het eerst erin, het laatst eruit. Maar volgens de Spanjaarden en Turken, die zich op ons spreekuur vervoegden, klopte dit niet. Er werden hoofdzakelijk buitenlandse arbeiders ontslagen en Nederlanders, die korter in dienst waren, mochten nog blijven. Daar het hier om een groot bedrijf ging, dat van belang was voor Rotterdam, en de gemeente had beloofd de kade van Verolme-Botlek te kopen, wendde het AKPG zich ook tot de gemeente. Die beloofde, dat de ontslagen eerlijk zouden gaan, verband houdend met de diensttijd. Indien niet, dan ging de gemeente niet tot aankoop van de kade over. Dit hadden ze met Verolme afgesproken. Wij stuurden een lijst, waaruit bleek, dat daar geen sprake van was en Verolme-Botlek zich niet aan die afspraak hield. De gemeente vroeg Verolme om een lijst van het personeel met de namen van wie konden blijven en wie weg moest, met de daarbij horende dienstjaren. De lijst kwam maar niet. We stuurden er berichten over naar de pers. De aankoop van de kade zou worden behandeld in een vergadering van de gemeenteraad. We trokken erheen, de ontslagen arbeiders en mensen van het AKPG, voorzien van borden en spandoeken. We deelden pamfletten uit op het stadhuis, ook aan de raadsleden. Op de vergadering bleek, dat de gemeente de beloofde lijst niet had ontvangen. Wel had de scheepsbouwer meegedeeld, dat er absoluut geen discriminatie had plaats gevonden. We lieten luidkeels horen, dat dit wel het geval was, maar de gemeente nam de leugens van de werkgever voor zoete koek aan en besloot tot aankoop van de kade. De beweringen van de werknemers laptte de gemeenteraad aan zijn laars. Kapitaal en politiek waren hier twee handen op één buik. Twee weken later arriveerde de beloofde lijst en daaruit kon worden opgemaakt, dat Verolme bij het ontslag wel degelijk de buitenlanders benadeeld had. Het geloof in de Nederlandse democratie liep zijn zoveelste knauw op bij de buitenlandse arbeiders.

Veel ontslagen buitenlanders zagen geen kans meer een andere baan te bemachtigen en kwamen op den duur in de bijstand terecht. Ze waren ongeschoold gekomen en hadden niet veel meer arbeid verricht dan het eentonige werk op de fabriek, in de haven of op de tuinderij. Veel van dit werk bestond niet meer. Ze waren overbodig geworden. De regering begon remigratieprojekten, maar slechts weinigen maakten er gebruik van. De onzekerheid, die in eigen land wachtte, was groot. Bovendien gingen hun kinderen nu hier naar school. En jongeren met name wilden niet terug naar hun herkomstland na in een modern land te hebben geleefd. Toch was ook de toekomst van veel buitenlandse jongeren hier evenmin rooskleurig.

JONGERENWERK

Ook veel buitenlandse jongeren waren werkloos. Velen hadden een niet voltooide schoolopleiding, sommigen waren nooit naar school geweest. Ze waren op allerlei leeftijden naar Nederland gekomen, hoe ouder, hoe minder kansen, vooral als ze in eigen land nooit naar school waren geweest. In groten getale kwamen ze bij ons op de lessen, alfabetisering en Nederlandse taal. Behalve de lessen wisten ze de jongerensoos ook snel te vinden. Om de een of andere reden waren het vooral Marokkaanse jongeren, die de soos bevolkten. Soms kwamen er wel een paar Turkse of Kaapverdiaanse jongeren, maar de Marokkanen overheersten zo, dat andere nationaliteiten al gauw verdwenen. Wat langer hield een groep Italiaanse meisjes het uit, maar ook zij haakten na verloop van tijd af, wat we erg jammer vonden.

Van de jongeren, die bij het AKPG kwamen, was er geen in Nederland geboren. De meesten waren pas op latere leeftijd, omtrent veertien jaar en ouder naar Rotterdam gekomen. Een behoorlijk aantal was nooit naar school geweest, anderen waren op een koranschool geweest, enkelen hadden de basisschool bezocht en soms nog een paar jaar voortgezet onderwijs. Van al die jongeren waren er veel werkloos, anderen zaten op school of een opleiding en een klein aantal had werk. De meesten waren berbers, al spraken ze wel wat arabisch. Onder deze jongeren waren geen verslaafden, want die werden uitdrukkelijk uit de soos geweerd na onze harde ervaringen uit de begintijd.

Vrijwilligers en stagiaires, van wie sommigen maar een paar jaar ouder waren dan de jongens, die de soos bevolkten, begonnen met activiteiten voor de buitenlandse jongeren. Henk Boot benaderde allerlei instanties voor werkbezoeken, o.a. het waterleidingbedrijf, de electriciteitscentrale, RET enz. Daarnaast legde hij contact met een sportschool en eenmaal in de week ging hij daar met een stuk of acht jongens naar boksles. Peter Linke, één van de tijdelijke arbeidskrachten, startte een fotocursus, die hij ook na afloop van zijn éénjarige kontrakt nog een poosje voortzette, tot er opvolging was. Af en toe gingen ze buiten opnames maken. De bibliotheek trok minder publiek bij de jongeren. Af en toe werd er een boek geleend, Arabisch of Nederlands. We hadden één zeer regelmatige lezer, Abdeslam, bij ons gealfabetiseerd, die wekelijks één of twee Nederlandse boeken verslond.

Het meest omvangrijke projekt was dat van stagiaires Peter van Boven en Ole Jörgensen. Deze regelden drie jaar achtereen een kennismakingsweek met Nederland. Met gehuurde busjes trokken ze de eerste week door het land en de tweede en derde keer bezochten zij vanaf een vaste standplaats (Ommen en Limburg) delen van Nederland. Tijdens de week werden speurtochten en andere activiteiten uitgevoerd. Deze projekten vereisten een zorgvuldige, intensieve organisatie. Vele maanden vooraf begonnen Peter en Ole brieven te schrijven aan grote bedrijven, banken, fondsen en ook aan de gemeente om een financiële bijdrage. Met de jongens overlegden ze over de activiteiten, korveediensten,

gezamenlijk koken, afwassen en opruimen, enz. Van de jongens werd een minieme financiële bijdrage gevraagd. Er gingen ongeveer twintig jongens mee, meest Marokkanen en enkele Turken. Het was een hele gebeurtenis, echt fantastisch, een hoogtepunt in het leven van menige jongere.

Los van deze “vakanties” werd vanuit het Arbeidsbureau, de afdeling City Bound, tweemaal een soort overlevingstocht van een week georganiseerd, waaraan ook verschillende jongens uit de soos deelnamen. De bedoeling was een stimulans om tot actief werk zoeken en initiatief ontplooiën te komen. De jongens noemden het vakantie en waarschijnlijk was de ervaring te eenmalig om er veel uit te halen.

Zelf organiseerde het Aktiekomitee pro Gastarbeiders regelmatig een bustocht van een dag naar een plaats in Nederland met soms een paar uur pretpark erbij. Onze doelstelling was kennismaking met Nederland, maar of deze jonge knullen het zo zagen als wij, blijft de vraag. In Maastricht bij voorbeeld hadden we een boottocht over de Maas op het programma en in plaats van naar buiten kijken, verdrong een groot deel van de groep zich bij de bar. De excursie door de mergelgrotten voldeed meer aan de doelstelling. Dat werd als spannend ervaren. Maar zo was het ook bij het uitstapje naar Zeeland gegaan. Het mooie Middelburg trok nauwelijks hun belangstelling, maar de winkeltjes wel. We grepen vaak te hoog voor een groep afkomstig uit een primitief gebied, met weinig of geen schoolopleiding, van wie de ogen nog niet geopend waren voor het andere. De franje van de omgeving, van het bestaan, kon deze jongeren nog niet bekoren. Toch genoten ze van de dagtochten, een heerlijk uitje in hun dorre bestaan. De kosten van de dagtochten betaalden we uit geld, dat we verdienden met les geven. Per groep lesnemers kregen we een bepaald bedrag, waar we van overhielden na aftrek van de kosten. Uit die pot betaalden we dure activiteiten zoals dagtochten voor de jongeren, maar ook voor de vrouwen.

In de Jacobusstraat hadden we al ondervonden, dat de groep Marokkaanse jongeren problematisch was, maar ook op de Henegouwerlaan bleef het moeilijk. De gemeente besloot eindelijk geld beschikbaar te stellen voor het jongerenwerk, maar verbond er voorwaarden aan, die later uitermate nadelig voor ons zouden uitwerken. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders was een vrijwilligersorganisatie. De gemeentelijke redenering luidde derhalve, dat er dus geen personeel betaald uit gemeentegeld in dienst mocht zijn. Hoe verzin je het! Een jongerenwerker kon bij ons te werk worden gesteld, maar was dan gedetacheerd en stond elders op de loonlijst. Eerst haakte de gemeente ons aan bij de Centraal Hervormde Jeugd Raad (CHJ). Later werd dit de KSA, Kerkelijk Sociale Arbeid van de Paulus kerk. Het betekende volledige machteloosheid in de praktijk. De Paulus kerk had ik zelf benaderd, omdat ik het idee had, dat de Paulus-kerk een progressieve organisatie was, die ons wel de vrije hand zou laten en zich niet met interne kwesties zou bemoeien. Daarom vroeg ik ds. Hans Visser, of hij bereid was als doorgeefluik voor de subsidiering te dienen. Het geld zou bij zijn organisatie binnen komen en die zou vervolgens de jongerenwerker uitbetalen. Ds. Visser ging zonder meer akkoord en het kwam niet in me op om hierover verdere afspraken te maken en op papier te zetten. Ik vertrouwde hem volkomen. Mijn argeloosheid zou zich later wreken. Ik

vraag me nu af, of zowel de CHJ als ds Visser opzettelijk zwegen over een eventuele overeenkomst inzake de detachering, waarin de voorwaarden op papier zouden staan. Waarschijnlijk hadden ze wel eens meer te maken gehad met gedetacheerd personeel. Het Aktiecomitee had op dit gebied geen enkele ervaring en leverde zich naief geheel uit. Het zou ons later lelijk opbreken.

Toen er eenmaal subsidie voor een jongerenwerker was, bleek het schier onmogelijk een geschikte kracht te vinden. De eerste, een Molukker, gaf het na twee weken op, maar werd pas aan het eind van de proeftijd van twee maanden daadwerkelijk ontslagen door de CHJ, de organisatie, die hem op de loonlijst had staan. De tweede, een Nederlander, een aardige vent, liet het binnen de proeftijd afweten. Hij vond het veel te zwaar en was bang overspannen te raken, hetgeen hij al eens eerder was geweest, reden waarom hij niet door de medische keuring was gekomen.

Intussen hadden we ook enige Molukse vrijwilligers en Anton had wel zin in het werk. Anton en zijn vriend Jimmy, een beeldend kunstenaar, konden het goed met de jongens vinden en zij met hen. Ze begonnen dingen voor de jongens te organiseren. Maar op een middag kwam Anton niet opdagen. En de volgende dag ook niet. Jimmy wist evenmin, waar hij was, en verving hem zonder enig probleem of tegenprestatie te vragen. Anton bleef spoorloos en na een dag of tien, kwam Jimmy met de mededeling, dat Anton waarschijnlijk aan het zwerven was geslagen, want zijn vriendin had de relatie beëindigd en Anton was daardoor totaal van de kaart. We stelden de administratie van de Paulus-kerk op de hoogte en moesten hem ziek melden. Dit alles speelde zich nog binnen de proeftijd af en uiteindelijk moesten we ook deze werknemer ontslaan. Jimmy wilde wel vrijwilliger blijven, minder intens dan tijdens de vervanging van Anton, maar geen officieel jongerenwerker worden. We moesten dus weer naar iemand anders uitkijken.

We plaatsten een advertentie, waarop we een klein aantal sollicitanten kregen, en namen uiteindelijk een Palestijn aan. We dachten een goede keus te hebben gemaakt, maar al spoedig bleek, dat de verbondenheid met de Marokkaanse jongens, die zo groot was geweest bij Anton en Jimmy er niet was. De jongens zagen op tegen Ibrahim, meer niet. Ibrahim moest activiteiten voor ze organiseren in de ochtenduren, en daarnaast soosdiensten draaien, gewoonlijk samen met stagiaires, vrijwilligers en tijdelijke arbeidskrachten. Voor de zaterdagavonden wilden we de soosdienst bemand zien door minimaal vier personen. Meestal lukte dit wel. Maar op de zaterdagavonden en zondagmiddagen moest er wat te doen zijn in de soos, meer dan tafeltennis, schaken, dammen, tafelfoetbal, t.v. kijken, spelletjes en de gewone activiteiten.

Gewoonlijk kwam ik in de morgen niet op kantoor, omdat ik dan thuis telefoontjes afwikkelde, brieven schreef, of vergaderingen elders bezocht. Een paar keer deed ik terug van een vergadering aan het eind van de ochtend kantoor aan en trof daar geen Ibrahim aan, terwijl hij wel ingeroosterd stond. Het bleek me al snel, dat hij zich af en toe aan zijn verplichtingen onttrok. Na overleg met het bestuur, gingen we over tot een prikklok, een gruwel in mijn ogen. Ook bleek me al spoedig, dat

veel van zijn telefoontjes over de Palestijnse zaak gingen en niet over zijn werk. In de soos trof ik hem af en toe dribbelend aan, handen op de rug, terwijl de Marokkaanse jongens zich niets van hem aantrokken.

Op een zaterdagavond, omstreeks half elf, ik was net thuis gekomen, ging de telefoon. Het was een Marokkaanse vrijwilliger, die mij meldde, dat er grote problemen in de soos waren. Er waren drugsdealers geweest, iemand had geprobeerd brand te stichten in het gebouw en hij wist zich geen raad meer. De jongerenwerker was weggegaan, want hij was jarig. Ik snelde naar de soos en trof inderdaad een zootje aan. Er waren nog maar weinig jongens, maar er was kennelijk gevochten. Ik belde naar het huis van de jongerenwerker, maar de telefoon werd niet aangenomen. De eerstvolgende keer sprak ik hem aan op zijn ongeoorloofd verzuim en zijn gedrag. Hij bood duizend maal excuus aan, het zou nooit meer voorkomen, maar hij had ook zo veel problemen. Ik trapte erin. Wel nam ik contact op met het bureau Migranten van de gemeente en vertelde, dat het niet goed ging met de jongerenwerker. Het bedekte advies luidde min of meer hem te ontslaan binnen de proeftijd.

Beter verlegen om dan verlegen met, werd er opgemerkt.

Elke vrijdagavond hadden we vergadering tussen 18.30 en 20 uur. Daarbij was iedereen aanwezig, die zich intensief inzette voor het AKPG, vrijwilligers, stagiaires en tijdelijke arbeidskrachten. Nog binnen de proeftijd explodeerde de situatie met de jongerenwerker. Stagiaire Cor nam elke keer als de jongerenwerker verzuimd had een activiteit voor de zaterdagavond te organiseren, op het nippertje de boel over en zorgde, dat er iets meer te doen was op de avond. Toen op een wekelijkse vergadering bleek, dat de zaterdagavond weer oningevuld was, barstte Cor in woede uit en verwensingen schreeuwend, sloeg hij de jongerenwerker met een asbak op zijn hoofd. Wij zaten er allemaal bij, perpleks. Fred, de penningmeester, en Peter Linke, één van de tijdelijke krachten, haalden de twee onmiddellijk uit elkaar. De klap had weinig te betekenen, maar de gevolgen waren groot. Ik gaf Cor te kennen, dat zijn gedrag beneden alle peil was en de jongerenwerker stond op en liep weg. Hij zag zijn kans schoon. Hij ging naar beneden, naar de soos, waar hij de jongens vertelde, dat ik hem met een asbak op zijn hoofd had geslagen en dat alle andere leden van het AKPG zich tegen hem gekeerd hadden, omdat hij een Palestijn was. Hij kon indrukwekkend overkomen – we waren niet voor niets in zijn sollicitatie getuind – en de jongens geloofden hem. Na zijn toespraak in het voor ons onverstanebare Arabisch vertrok hij. Daarna nam hij contact op met Ds. Hans Visser. En toen pas bleek, wat aanhaking van personeel waard was.

Het voorval had zich binnen de proeftijd voorgedaan, maar ds. Visser weigerde de jongerenwerker te ontslaan. De dominee kwam weliswaar naar ons kantoor voor een onderhoud, waarin we hem van de situatie op de hoogte stelden, maar trok volledig partij voor de jongerenwerker. Hij gaf hem ruimte in de Paulus kerk, waar hij de jongeren kon opvangen, hetgeen hij voor ons verborgen hield. Voor het AKPG brak een tijd van terreur aan. Enkele jongeren bleven bij het Aktiekomitee komen, maar de meesten bleven weg, geïntimideerd door de groep, die met de jongerenwerker was meegegaan. Bij ons drongen ze binnen en vernielden zo veel

ze konden. Zelfs de leden van de Marokkaanse muziekgroep vernielden hun eigen instrumenten. Het was afschuwelijk, want we wisten niet, wie tot welke groep hoorde.

Het schaarse aantal bezoekers hield een week of twee aan. Daarna liep de soos weer vol als altijd, maar we hadden geen jongerenwerker meer. We verdeelden de soosdiensten, zo goed mogelijk, maar toch bleef het met name op de zaterdagavonden een poos moeilijk. Dan kwam er weer een ploeg terroriseren en niet elke vrijwilliger of stagiaire was daartegen opgewassen.

De gemeente hield zich afzijdig. Of de gemeente beseftte, wat zich allemaal aan terreur en intimidatie afspeelde, weet ik niet. Wel hadden wij bij het AKPG sterk het idee, dat de overheid geen benul had van wat er onder buitenlandse jongeren speelde. Het Aktiekomitee had het geluk zeer gemotiveerde vrijwilligers en stagiaires te hebben, die het allemaal hadden meegemaakt en woest waren op de jongerenwerker. Niemand van ons was van plan op te geven. We realiseerden ons maar al te goed, dat de achtergrond van de jongens anders was dan de onze, dat laag opgeleide jongeren een makkelijk bespeelbare groep vormen en dat daar misbruik van werd gemaakt. De Marokkaanse jongens waren in feite de dupe. Ons gelijk zou na jaren blijken, maar toen waren vele jongeren verslaafd en zwaar ontspoord. Niet alleen had Ds. Visser nu zijn jongerenwerker, maar ook de subsidie bestemd voor de daarbij behorende activiteiten werd niet meer aan ons uitbetaald.

Na enige tijd kwam er toch iemand van de gemeente kijken en stelde vast, dat de situatie op het AKPG zonder jongerenwerker problematisch was. We mochten het opnieuw proberen met een halve jongerenwerker. We namen geen risico's meer met wildvreemden en Jules, een Surinaamse stagiaire, die uitstekend met de jongens kon opschieten wilde het wel als jongerenwerker proberen. Jules was heel zachtaardig, maar het werd toch geen rotzooi bij hem. Waar hij later wel mee te maken kreeg, was, wat wij "gokverslaving" noemden, een misschien te zwaar aangezet woord. Het begon met een onschuldig spelletje kaart, maar dat werd een ware rage. Jules en ook ik probeerden te ontdekken, of er om geld werd gekaart, iets waar we absoluut tegen waren. Het was een probleem voor ons. Als het om een paar centen ging, wilden we niet kinderachtig doen, maar als het om veel geld zou gaan, konden we het niet toestaan. Nooit zagen we geld op tafel. Maar na enige tijd bemerkte Jules, dat de kranten en tijdschriften, die in de soos lagen, vol aantekeningen stonden. Waren het rekensommetjes over het verloop van het spel? En wat betekenden de verscheurde kaarten, die we soms op straat voor de deur vonden? Midden in de winter, als we naar huis gingen na het spreekuur, zagen we jongens op de stoepen van de nabijgelegen huizen zitten, te kaarten en af te rekenen. Ons was zand in de ogen gestrooid.

Meteen de volgende dag deelden Jules en ik mee, dat er niet meer gekaart mocht worden. Ontkenningen, het ging niet om geld, boze gezichten, weglopers, een enkele vernieling. Na een paar dagen werd er toch weer gekaart. We haalden de kaarten weg ondanks de dreigementen.

Weer een paar vernielingen aan het meubilair. Toen voor een derde keer de kaarten te voorschijn kwamen en de toon steeds luider werd, gooiden we iedereen eruit en sloten de soos voor een week. Er werd een grote voorruit ingegooid. Maar de tijdelijke sluiting hielp. De kaarters pakten in, sommigen bleven weg, en de rust keerde weer. Het was duidelijk, dat het toezicht bij deze moeilijke groep ontoereikend was.

Maar onze subsidie voor de kosten van het jongerenwerk was ingeslikt door Ds Visser. Ds Visser wist goed de weg in subsidieland en had overal een goede naam. Niet zoals het Aktiekomitee pro Gastarbeiders, een stelletje rebellen. Wij hadden geen enkele ondersteuning, niet van een kerk, niet van eenvakbond, noch van een politieke partij. De dominee ging samenwerken met de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers en de Centraal Hervormde Jeugdraad voor een Marokkaans jongerenproject. Al spoedig, in 1985, kreeg de mede door hem opgerichte Stichting Samenwerkende Arabische Jongeren (SAJ) de beschikking over een enorm gebouw in de Blekerstraat en miljoenen aan subsidies en giften, o.a. van de Europese Unie. Korte tijd in het eerste jaar hielpen Palestijnse en Marokkaanse jongeren bij het opknappen van de ruimte, die drie etages telde. De plannen waren meer dan ambitieus, een arabische drukkerij, een vertaalwinkel, kleine bedrijfjes, videotheek, informatieavonden, cursussen, spreekuren, noem maar op. Er kwamen vier Marokkaanse migrantenwerkers, onder wie Mustafa en Mohamed, aan wie ik zelf bij ons op het komitee menig uur besteed had en veel verteld over de Nederlandse samenleving, opleidingen, gediskussieerd over politiek, cultuur enz. Maar ja, ze waren mijn vijanden geworden, al wist ik niet, wat ik ze had misdaan. Niet in staat terug te komen op fouten.

Het eerste jaar ging het nog redelijk met dit project van de SAJ, maar langzamerhand werd alles gestolen door de verslaafde bezoekers en na vier jaar waren de enige aanwezigen de duimen draaiende migrantenwerkers. In 1987 waren er al problemen en in een lange brief van 13 juni 1988 aan de wethouders Simons en Henderson en de gemeenteraadscommissie Bijzondere Groepen beklagde Ds Visser zich over de leegloop, vernielingen en diefstal in het pand aan de Blekerstraat en noemde de vermenging van verslaafden en nietverslaafden. Er was kennelijk geen beleid op dit gebied. Eerder had Ds Visser al een keer aan de gemeente laten weten, dat hij niet van plan was aangifte te doen tegen de dieven van de Blekerstraat om ze niet verder in de put te schoppen. Alsof ze bij geen maatregelen niet verder op het ingeslagen pad zouden gaan! Een goede vriend, die mij mijn feilen toont.

Kortom het einde van de SAJ was, dat ds Visser zijn handen van het project wilde aftrekken. Het ging de Pauluskerk eigen geld kosten. Slot van de geschiedenis werd, dat een groep Marokkaanse jongeren, die zich de Groene Unie noemden en later als ABOU RAKRAK een nog steeds bestaande organisatie vormden, het pand bezetten. Zij kwamen bij ons voor advies, hulp en solidariteit en daarmee begon onze bemoeienis met de kwestie tot woede van ds Hans Visser. Er waren miljoenen subsidiegeld verloren gegaan en de gemeente zag ten slotte ook in, dat het zo niet verder kon. Het pand werd gesloten en later kreeg de SAJ toch weer een

onderkomen in de Rochussenstraat met betaalde werkers. ABOU RAKRAK kreeg niet de beschikking over het pand en kwam voorlopig bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders in.

ABOU RAKRAK was op dat moment een groep met wat beter opgeleide jongeren dan de AKPG-jongeren. Daar konden onze jongeren alleen maar voordeel van hebben. Hun streven bleef wel een eigen ruimte en op het laatst kregen ze die ook in de Van Citterstraat, waar ze nog steeds zitten en vele activiteiten in hun programma hebben. De leider van de groep was en is nog altijd Mustafa Chbab, in de jaren '80 leerling op onze lessen, bezoeker van de soos en later stagiaire op het spreekuur.

GELDPROBLEMEN

Ondanks de enorme aanloop bij alle activiteiten van het AKPG bleef de gemeente hardnekkig weigeren ons subsidie voor personeel te verlenen. Een jongerenwerker werd pas in 1980 voor het eerst gesubsidieerd en later werden de veertig uur van deze formatieplaats teruggedraaid tot twintig uur, omdat het Aktiekomitee het niet goed zou doen. Vreemd blijft, dat de SAJ, waar honderdduizenden gulden verloren zijn gegaan, en de miljoenensubsidies van de Europese Unie, omdat door het wanbeleid het hele gebouw werd leeggestolen, terwijl er lange tijd geen activiteiten meer draaiden, toch gesubsidieerde migrantenwerkers behield. Daar werd controle kennelijk overbodig geacht en wanbeleid met de mantel der liefde bedekt..

Alles bij het AKPG moest bevochten worden. Zo had wethouder Elizabeth Schmitz toegezegd, dat de huur van de ruimte aan de Henegouwerlaan zou worden vergoed, maar op een gegeven moment sommeerde de eigenaar ons eindelijk eens de huur over te maken. De gemeente bleek haar belofte niet te zijn nagekomen. We gingen naar de betreffende beroepscommissie en de zaak kwam alsnog in orde. Wethouder Schmitz was toen al vertrokken uit Rotterdam. Haar treft geen blaam.

Ook diende het Aktiekomitee een klacht in bij de gemeentelijke Ombudsman over de ongelijke behandeling en alle moeilijkheden, die we steeds ondervonden. De Ombudsman stelde het AKPG wel grotendeels in het gelijk, maar het leverde niets op.

Dank zij gemeenteraadslid Johan Henderson (PvdA) kreeg het Aktiekomitee in 1984 een formatieplaats van veertig uur voor een coordinator. Zelf wilden we iemand uit de eigen gelederen benoemen, maar de gemeente gaf daar geen goedkeuring aan, omdat de betreffende persoon niet voldoende opleiding zou hebben. Daarna plaatsten we een advertentie en namen een Amsterdammer aan, die tegen de afspraken in het vertikte naar Rotterdam te verhuizen. De coordinator had ongetwijfeld capaciteiten zoals het opstellen van stukken, leiden van de vergadering, maar de ruige praktijk van het werken met eenvoudige mensen, afkomstig uit totaal andere culturen en landen met dictatoriale regimens, met

labiele jongeren, vrijwilligers op de meest uiteenlopende tijden enz., bleek te heftig. Hij had veel kritiek op onze manier van werken, die hij niet kon vatten, en met het omgaan met onze achterban. Zijn formele en afstandelijke opstelling leidde tot brokken en sloeg niet aan bij de buitenlanders. Ze zagen tegen hem op, vonden hem geleerd, een yup, kortom niet een gewoon mens zoals wij.

Onder de buitenlanders heerste de mentaliteit, dat het Aktiekomitee pro Gastarbeiders van hen was, van de buitenlanders; wij waren er voor hen. Als iemand een probleem had, luidde het advies van familie of vrienden: "Ga naar het Aktiekomitee". En zo ging het ook. Wij deden van alles samen met de buitenlanders, akties, bezettingen, we kwamen bij ze thuis, ze nodigden ons te eten, ze kwamen op onze culturele avonden en op het komitee ontmoetten ze ook hun vrienden. De spreekuren waren kollektief. Eén grote ruimte, waar tegen de wanden stoelen voor de bezoekers stonden en de hulpverleners zaten in het midden aan de bureaux, met de client, die aan de beurt was en eventueel een tolk. Iedereen bemoeide zich met de problemen van iedereen en gezamenlijk werd naar een oplossing gezocht. Op die manier leerden de buitenlanders ook van elkaar, hoe problemen opgelost konden worden. Als veel mensen een zelfde of soortgelijk probleem hadden, bundelden we die en voerden er aktie op, zoals bij de uitbetaling van de kinderbijslag of de wao-problemen. Vooraf hadden we vergaderingen, hoe we de aktie gingen voeren en wie wat zou doen. Bij elke afspraak voor een vergadering werden twee tijdstippen genoemd, een buitenlands een half uur eerder en de Nederlandse tijd, waarop we echt begonnen te vergaderen. Natuurlijk hadden de spreekuurhouders het meeste werk, aan telefoontjes, brieven, begeleiding naar instanties, maar het was een gemeenschappelijke aktiviteit met de cliënten samen.

Voor de vrouwen, die dat wensten, waren er spreekuren op aparte tijden, waarop geen mannen mochten komen, hooguit een meegebracht manlijk familielid als tolk. Vanzelfsprekend waren het alleen vrouwelijke hulpverleners, die eraan meededen. Ook voor de jongeren hadden we aparte spreekuren. Wie echter toch op de algemene spreekuren wilde komen, werd natuurlijk geholpen. De algemene spreekuren met name waren razend druk, meestal meer dan veertig cliënten per keer. Op de maandag- en vrijdagavonden waren ze van acht tot elf uur, maar over het algemeen waren we pas omstreeks twaalf uur klaar. Daarna praatten we nog wat na en een enkele keer gingen we met elkaar wat drinken, want het was slopend. Op woensdag was het spreekuur in de middag en op donderdag in de ochtend. Ook deze spreekuren liepen meestal uit.

Er kwamen mensen van alle nationaliteiten, Turken, Pakistanen, Kaapverdianen, Spanjaarden, maar het meest Marokkanen. Ze hadden problemen van allerlei soort, die veelal weer tot geldproblemen leidden, en dan hun neerslag op de gezinssituatie hadden. Wie niet op het algemene spreekuur geholpen wilde worden vanwege een te intiem karakter van zijn probleem, werd in een aparte ruimte geholpen.

De spreekuren werden gedraaid door vrijwilligers en stagiaires. Sommige vrijwilligers waren afgestudeerde juristen. Ik deed aan alle spreekuren mee,

behalve dat van de donderdagochtenden. De tijdelijke arbeidskrachten deden mee als tolk, zochten de kaarten van de cliënten op, waarop hun probleem en de daarbij behorende handelingen stonden beschreven, maakten fotokopieën, serveerden thee aan de cliënten en koffie aan de spreekuurhouders, vulden formulieren in enz. Meestal waren we met een stuk of tien spreekuurhouders aan het werk. Iedereen kreeg ook langzamerhand zijn eigen “vakgebieden”, naast de gewone problemen. Zo wijdde Marloes zich speciaal aan cliënten met psychische problemen, werd Joke, juriste, een specialiste in de hulp bij schuldproblemen, wist Ad alles van belastingzaken, kon je bij Bram terecht voor problemen met verzekeringen, loste Ary veel huisvestingsproblemen op en werd ik een kei in vreemdelingenzaken. Niet zelden won ik alsnog in gevallen, die door een advocaat waren verloren. De taktiek van ons allemaal bleef die van poot tussen de deur en het grassprietje, waaraan je je moest vastklampen om niet te verdrinken. De grasspriet kon tot een stevige halm uitgroeien en uiteindelijk de redding betekenen. Elk gaatje, elke maas in de wet, elke humanitaire grond grepen we aan om onze cliënten ten dienst te zijn en het Aktiekomitee bereikte heel, heel veel. Opkomen voor je rechten was het devies van het Aktiekomitee, strijdbaar zijn. Die strijdbaarheid maakte ons niet geliefd bij de overheid en onze regelmatige roep om vast personeel werd gewoon genegeerd. De enige activiteit, die jaren lang betrekkelijk probleemloos verliep waren de taallessen.

INVENTARIS

De Jacobusstraat was als onderkomen een gribus en de aankleding verdiende geen hogere kwalificatie. Een deel van de inventaris was afkomstig van het grof vuil en verder waren er veel krijgertjes. Van de Sociale Dienst kregen we oude bureaux, die jaren lang dienst bleven doen, een grote archiefkast werd ons kado gedaan door de Kamer van Koophandel en in de uitverkoop kocht ik een stel mooie blauwe ladenkasten. Dat waren de pronkstukken van onze inboedel. Maar niemand stoorde zich eraan. Dank zij wethouder Schmitz kregen we een klein budget voor de inventaris van de Henegouwerlaan. We kochten voor de soos en de lessen tweede hands tafels en stoelen, archiefkasten voor kantoor, een passpiegel voor de naailessen en we lieten in het hele gebouw linoleum vloerbedekking leggen. Het was niet luxueus maar netjes en een enorme verbetering vergeleken met het armzalige onderkomen uit de Jacobusstraat. Bovendien was er een tuin achter de twee panden. In de zomer sleepten de jongeren er de tafeltennistafel en het tafelfoetbal in, want de soos was op nummer 18 beneden.

LESSEN

De bovenverdiepingen werden gebruikt voor de lessen. Het waren twee lange zalen en drie kleine kamertjes op nummer 18, waar de mannen les kregen en op nummer 20b hadden de vrouwen de benedenverdieping en eerste étage. De benedenverdieping was tevens de bibliotheek met buitenlandse boeken. Die was een half uur voor aanvang van de lessen open voor lezers, die een boek eventueel

mee naar huis konden nemen. Terugbrengen was een andere zaak. De lessen waren zoals altijd elke doordeweekse dag van half vijf tot zes uur en op de zondagmiddagen, alsmede drie maal per week aparte lessen voor de vrouwen. Toen we de ruimte op de Henegouwerlaan betrokken, hadden we nog steeds het lesproject aan het talenpracticum op de 's-Gravendijkwal.

Buitenlanders kregen les in een groep van vijftien bij een betaalde docent en konden daarna of voorafgaand aan die groepsles nog bij een vrijwilliger extra les krijgen. We hadden deze les bij vrijwilligers toegevoegd aan de groepsles, omdat leerlingen vaak verzuimden door ploegendienst, verhuizing, ziekte, problemen enz. Zij konden dan worden bijgespijkerd door een vrijwilliger, die hooguit vier leerlingen had. De vrijwilliger kon ook extra aandacht besteden aan moeilijke onderwerpen, de uitspraak, het schrijven enz. De extra les was een groot succes, vooral omdat de groep klein was. Er was meer contact met een Nederlander en dat werd erg op prijs gesteld. Maar met de groeiende werkloosheid begin jaren '80 en de gezinshereniging, die op gang kwam, verminderde de belangstelling voor lessen in de avonden. Het aantal leerlingen liep sterk terug.

Ik ging geregeld langs op de 's-Gravendijkwal om te kijken, hoe de lessen liepen. De gemeente draaide op voor de kosten van de huur leslokalen, licht, conciërge enz. en ik vond het onverantwoord hiermee door te gaan. Met de docenten besprak ik verplaatsing van de lessen naar de Henegouwerlaan, want in de avond waren de lesruimten beschikbaar. De soos was elke avond tot tien uur open en de jongerenwerker kon dus toegang verschaffen. De docenten gingen akkoord en ik belde de gemeente om deze van de gang van zaken op de hoogte te stellen. Tot mijn verbazing antwoordde de betreffende ambtenaar, dat hij juist van plan was het AKPG te bellen, want van de conciërge had hij gehoord, dat de toeloop tot de lessen flink was afgenomen. Hij was verheugd, dat we het zelf ook onaanvaardbaar vonden voor een klein aantal leerlingen de school open te houden. We kregen een week de tijd om leerlingen van de verandering op de hoogte te stellen en daarna startten twee in plaats van vier docenten, met een aantal vrijwilligers op de Henegouwerlaan. De toeloop nam enigszins toe, maar het bleef matig.

De lessen aan het talenpracticum konden worden afgesloten met een examen. Wie slaagde behaalde een diploma uitgegeven door het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Dit handhaafden we voor de avondlessen, omdat dit toch de meest regelmatige groep was.

Ook kwam er animo om in de ochtenduren les te nemen. We besloten dit met vrijwilligers te doen. Een paar vrijwilligers, die ook op andere tijden kwamen, hadden er wel zin in en zo startte het Aktiekomitee twee ochtenden in de week met lessen Nederlands. Net als de lessen op het talenpracticum hielden we deze lessen gemengd, mannen en vrouwen bij elkaar. Het moet gezegd worden, dat de nationaliteit van de meeste vrouwen Spaans, Zuidamerikaans of Kaapverdiaans was.

De vrijwilligers voor de lessen wierven we op allerlei manieren, in huisaanhuisbladen, kranten, kerkenbladen, tijdschriften enz, Sommige vrijwilligers

draaiden jaren mee en deden ook wel eens mee aan andere activiteiten, bij voorbeeld in de soos, of begeleiding van een client naar een overheidsinstelling. Op de Henegouwerlaan hadden we op een gegeven moment een heel trouwe ploeg, die voor met les geven te beginnen gezellig een bakkie kwam doen op kantoor of in de soos. Maar niet alleen vrijwilligers gaven les, ook de tijdelijke arbeidskrachten en stagiaires. Voor de stagiaires was het een must, want in het kleine groepje lesnemers, was de stagiaire gedurende anderhalf uur intens met de achterban bezig. Veelvuldig contact met de buitenlanders was een voorwaarde om mensen uit andere culturen goed te leren kennen. Voor alle medewerkers lieten we regelmatig lezingen houden door culturele antropologen. Zelf gaf ik coachings, over de structuur van het Nederlands en hoe les te geven.

EIGEN HUISVESTING

Halverwege 1986 kreeg het Aktiekomitee pro Gastarbeiders opnieuw te maken met huisvestingsproblemen. We waren op de Henegouwerlaan 18+20 terecht gekomen op 1 september 1980 met de belofte daar minstens voor tien jaar onderdak te hebben. Inmiddels waren de nieuwbouwplannen voor het Oude Westen gewijzigd en stond ons hoekpand in de weg. Weer werd als vervangende ruimte het gebouw in de Stieltjesstraat aangeboden, waar kennelijk niemand in wilde. Wij ook niet natuurlijk. Een wanhopige zoektocht begon. Eén ding stond vast. We zouden alleen weggaan, als we soortgelijke of betere ruimte kregen onder de oude voorwaarden, centraal, makkelijk vindbaar, lopend veilig. Het overleg met de gemeente werd grimmiger. Op een dag kwam Hein, één van onze juristen, met een adres aan. Hij had gezien, dat op de 's-Gravendijkwal een school aan het verhuizen was. Bij nadere informatie bleek de Eloutschool nog geen gegadigde voor haar oude pand te hebben. Hebbes!!! De oude school was weliswaar hier en daar bouwvallig aan het worden, maar ideaal voor ons komitee. De oude klaslokalen waren vanzelfsprekend uitermate geschikt voor de lessen Nederlands, alfabetisering, en andere lessen. De jongerensoos kon helemaal apart van de rest van de activiteiten draaien in wat de kleuterschool was geweest. Tussen de basisschool en kleuterschool lagen een binnenplaats en een gymnastiekzaal, ideaal om sportlessen te geven.

Op 1 december 1986 zou onze ruimte aan de Henegouwerlaan worden gesloopt. Op dinsdag, 25 november, hadden wij nog een vergadering met de gemeente, waarin deze uitdrukkelijk verklaarde, ons geen toestemming te geven tot het betrekken van het pand aan de 's-Gravendijkwal 73. Het gesprek eindigde in een confrontatie. Het Aktiekomitee stond met zijn rug tegen de muur en meldde toch naar de vrijgekomen school te gaan. In verband met de vele moeilijkheden met de gemeente over subsidiering waren we kort hiervoor overgegaan tot een bestuur bestaande uit z.g. hotemetoten, iets waarvoor we nooit hadden gevoeld. Maar het water stond ons steeds nader aan de lippen om te kunnen voortbestaan. Terug kijkend, denk ik, hoe is het mogelijk, dat de overheid ons zo behandelde gezien de enorme achterban, die we hadden en het geld, dat we uitspaarden door

grotendeels met vrijwilligers te werken. Wekelijks kwamen er vele honderden, waarschijnlijk wel meer dan duizend mensen over de vloer.

De “bezetting” van de nieuwe ruimte werd een klus voor het nieuwe bestuur. De verhuizing deden we zelf, net als de verhuizing zes jaar eerder van de Jacobusstraat naar de Henegouwerlaan. Iedereen stak zijn handen uit de mouwen, stagiaires, vrijwilligers personeel, leerlingen, klanten van het spreekuur, jongeren uit de soos. We huurden drie busjes, die voortdurend heen en weer reden met meubilair, paperassen, schrijfmachines, andere apparaten, enz. Drie dagen lang verhuisden we, vrijdag, zaterdag en zondag en nog constateerden we op maandag, dat we het een en ander hadden vergeten. Maar toen waren de slopers al bezig op de Henegouwerlaan.

In het nieuwe pand namen we beneden twee klaslokalen, naast elkaar gelegen, in gebruik als ruimte voor de spreekuren, tevens kantoor voor Pro Gastarbeiders. De scheidsmuur tussen beiden was weggebroken, en het ene lokaal lag wat lager dan het andere. Het was toch één geheel. Een kleine zijkamer direkt na binnenkomst werd gereserveerd voor klanten, die hun probleem niet op het kollektieve spreekuur behandeld wensten te zien. Het werd tevens de bibliotheek met buitenlandse boeken. Een andere kamer beneden werd stencilruimte. Op de eerste en tweede verdieping hadden we elk drie leslokalen. De tweede verdieping diende ook voor het vrouwenwerk en we lieten spiegels aanbrengen voor de nailessen en eventuele aerobic lessen. Tijdens de lessen van 16.30-18 uur werden op deze étage de lessen Nederlands en alfabetisering aan vrouwen gegeven. De overige lokalen werden door de mannen bevolkt.

Van het Goethe Instituut kregen we een talenpracticum cadeau en ook dat werd op de tweede verdieping geïnstalleerd. In de begintijd werd er druk gebruik van gemaakt. Later verflauwde de animo ervoor. Achter de voormalige basisschool was een niet al te grote binnenplaats en daaraan lag de vroegere kleuterschool, die wij lieten verbouwen tot jongerensoos. Tussen beide voormalige scholen in lag de gymzaal, waar onze Hindoestaanse vrijwilliger Anil sportlessen gaf. Kortom het AKPG had een ruimte bemachtigd, waarin alle activiteiten ruim aan bod konden komen. We waren de koning te rijk.

Ons nieuwe bestuur bestond uit Ben Koolen, Arrien Kruyt en Marius Vroegindewei en penningmeester/vrijwilliger Fred Smit. Helaas droeg Fred Smit zijn taak van penningmeester na enige tijd over aan een opvolger, een advocaat, die nooit een stuk op tijd af had. Fred bleef gelukkig bestuurlid. Ben Koolen was een in onze ogen behoudende figuur, maar kennelijk democraat in hart en nieren, want het weerhield hem er niet van om bij het zootje ongeregeld, waarvoor we doorgingen, in het bestuur plaats te nemen. Hij was bovendien een erg aardige man. Een aantal keren kwam hij kijken op de activiteiten en ik denk, dat hij zag, dat het goed was, want hij bleef een betrokken bestuurslid. In de jaren '70 was hij directeur van het Nederlands Centrum Buitenlanders geweest en daarna topambtenaar geworden op het Ministerie van Sociale Zaken. Hij sleepte voor het AKPG een paar zeer grote giften van fondsen binnen, waarmee we op instorten staande muren van onze

nieuwe behuizing konden laten repareren en de nodige verbouwingen laten uitvoeren. Marius Vroegindewei was docent aan de Sociale Academie in Rotterdam. Deze Sociale Academie had altijd veel kritiek op Pro Gastarbeiders. In de jaren '70, toen de KEN (Kommunistische Eenheid Nederland) veel gezag genoot in sommige linkse kringen, was het AKPG al snel van zijn oorspronkelijke sympathie teruggekomen. De KEN, waaraan wij een splitsing te danken hadden, maakte het AKPG overal zwart, wat het voor ons soms moeilijk maakte, o.a. bij het werven van stagiaires van de Sociale Academie. Marius kon de antistemming doorbreken en verbetering kwam er ook, toen een vroegere vrijwilliger van het Aktiekomitee, Henk Brouwer, directeur werd van de Academie. Dit terwijl hij toch met een conflict was weggegaan. Toegegeven onze stagebegeleiding was erbarmelijk, eenvoudig weg omdat er geen tijd voor was. Marius nam die taak op zich. Arrien Kruyt kende ik al vanaf het allereerste begin, jaren 1970, de tijd, dat hij lid was van de Griekenland Werkgroep. Daarna kreeg hij een baan bij de juridische afdeling van het Nederlands Centrum Buitenlanders en nog later bekleedde hij allerlei functies als interim-manager. Hij had goede kontakten met de overheid en was lid van de PvdA.

Nu hadden we dus een bestuur van hoge heren, dat anders over ons dacht dan het "stadhuis" van Rotterdam. Over de huisvesting aan de 'stempel-Gravendijkwal repte niemand meer. Die was zonder verdere pijn geregeld. Meer subsidie was een ander vraagstuk. Het waren de jaren van bezuinigingen en nog eens bezuinigingen. Migrantenwerkers waren al geplaatst bij het BAKO en de SAJ. Verder wilde de overheid af van het categorale werk en moesten de buitenlanders maar snel niet meer als aparte categorie worden beschouwd. Bovendien waren de deelgemeenten in opkomst en in een niet al te verre toekomst zouden zij bepalen, welke organisaties binnen de deelgemeente in aanmerking kwam voor subsidiering. Zo veel mogelijk voorzieningen werden overgeheveld naar instellingen in de wijken. Culturele werkers gingen Nederlandse les aan buitenlanders geven.

De club- en buurthuizen, die vroeger geen buitenlanders hadden toegelaten, zagen hun traditionele Nederlandse achterban verdwijnen naar de slaapsteden. Om leegloop van hun club- of buurthuis te voorkomen mochten nu ook de buitenlanders naar binnen. Maar stelden de welzijnswerkers. "Het is veel moeilijker voor buitenlanders te werken dan voor Nederlanders, dus moesten ze extra subsidie daarvoor hebben". En die kregen zij. De welzijnsmaffia noemden we deze meer op eigen belang uit zijnde werkers. Nu hun broodwinning in gevaar kwam, waren de buitenlanders welkom en werden ze met van alles gelokt, waarvoor de gemeente extra geld ter beschikking stelde aan club- en buurthuizen. Niet dat het verkeer was, dat buitenlanders eindelijk toegang kregen tot het Nederlandse club- en buurthuiswerk, maar helaas waren er na zo veel jaar "gastarbeid" niet veel Nederlandse bezoekers meer in de oude wijken. Eerdere openstelling had de integratie kunnen bevorderen.

De vooruitzichten lachten het AKPG niet toe. Toch wist het bestuur de gemeente te overtuigen van het belang van ons bestaan als stedelijke organisatie. Subsidie werd niet stopgezet, maar meer kwam er niet. We moesten het blijven doen met zestig

uren aan formatieplaats, 40 uur coordinatie en twintig uur jongerenwerk. We besloten tot een andere verdeling, dertig uur jongerenwerk en dertig uur coordinatie. De volgende coordinator werd door het bestuur aangenomen, maar ook deze bleek in de praktijk het werk in een hectische instelling als het Aktiecomitee niet aan te kunnen. Dit maal kon ons bestuur de gemeente van ons gelijk overtuigen. Helaas hadden we intussen een andere penningmeester, een advocaat, die wel deze taak op zich had genomen, maar nooit op tijd het daaraan verbonden werk af had. Dit leidde zelfs tot problemen met de afdeling Onderwijs, waar we altijd zo'n goede relatie mee hadden gehad. Het kwam tot stopzetting van de bevoorschotting met alle narigheid vandien, want dank zij de subsidie van de afdeling Onderwijs konden wij menige activiteit draaien, die anders onbetaalbaar zou zijn geweest, zoals bij voorbeeld uitstapjes in en buiten de stad voor de vrouwen, culturele avonden enz.

Het vrouwenwerk was al midden jaren '70 begonnen in de Jacobusstraat. Eerst werd er alleen Nederlandse les "aan huis bezorgd". Vrijwilligsters gingen aan huis les geven. Vooraf was ik langs geweest bij het gezin om te zien, wat er gebeuren moest, alfabetisering of les in de Nederlandse taal. Had de buitenlandse vrouw wat schoolopleiding, sprak ze misschien een taal, die wij ook kenden zoals Frans, waren er veel kleine kinderen over de vloer, was de man thuis op de tijd van de lessen enz. Er was redelijk veel belangstelling voor deze lessen, want de lesgeefster werd als het ware ook een soort maatschappelijk werkster voor het gezin, die allerlei problemen moest oplossen, uitleg geven over Nederlandse brieven enz.

Toen we in de Jacobusstraat ruimte erbij kregen, besloten we op maandag- en donderdagmiddag lessen aan vrouwen op de bovenverdieping te organiseren. Intussen hadden we ook een paar naaimachines aangeschaft als lokkertje om vrouwen binnen te krijgen voor naailes en Nederlandse les. Al snel hadden we een redelijke groep leerlingen, van wie een aantal vooral aan de naailessen wilden deelnemen. Later schaften we ook breimachines aan en Farida ging de breilessen geven. We probeerden te voorkomen, dat vrouwen niet aan de taallessen deel namen door voor de naailessen één gulden eigen bijdrage te vragen. Het hielp weinig en wekte verwarring, zodat we ten slotte maar van elke leerlinge één gulden vroegen, wat eigenlijk ook voorschrift van het Curatorium Anderstaligen was. Op de naailessen werd Nederlands gesproken, zodat toch ook de taal werd geleerd. Enkele jongere vrouwen wilden graag leren typen, ook een les, die tot grotere kennis van het Nederlans bijdroeg. De lessen hadden een ingelaste thee/koffiepauze, waar de vrouwen van verschillende nationaliteiten en de Nederlandse lesgeefsters gezellig met elkaar babbelden. Iedereen leerde wel wat van elkaar. Aangezien de nationaliteiten zeer gemengd waren, was de ontmoeting belangrijk. Wie een probleem had kon op dezelfde tijd terecht op het speciale vrouwenspreekuur.

Soms maakten we grappige dingen mee. Een trouwe vrijwilligster was Farida, een Nederlandse getrouwd met een Turk, die tot de Islam was overgegaan. Altijd droeg ze een hoofddoek. Maar op een middag kwam een moderne Turkse jonge vrouw zonder hoofddoek zich melden voor vrijwilligerswerk. Zij en Farida raakten in

gesprek, in het Nederlands. “Ben jij Turkse, “ vroeg de nieuwkoomster. “Neen, ik ben Nederlandse net als jij.”, was het antwoord van Farida. “Maar ik ben wel Turks”, zei de stomverbaasde Semra. Iedereen moest lachen om deze omgekeerde wereld.

Jaren lang hadden we een zeer trouwe ploeg vrijwilligsters voor deze lessen, o.a. Gerda, Jo, Gre, Farida, Ans en de nonnen Zr. Mattia en Zr. Antoinette, begonnen in de Jacobusstraat, meeverhuisd naar de Henegouwerlaan en Farida zelfs ook nog naar de ‘s-Gravendijkwal. Behalve deze vrouwen kwamen er later andere vrijwilligsters, stagiaires en tijdelijke arbeidskrachten bij voor de lessen. Farida en Ayfer, die op de Henegouwerlaan begon met nailessen, zijn nog altijd vriendinnen van me.

Af en toe maakten we een uitstapje naar een andere stad en soms deden we daar ook een pretpark bij aan. Ikzelf vond het pretpark een noodzakelijk kwaad, maar de vrouwen, die weinig leuke dingen in hun leven hadden gekend, hadden dolle pret. Trouwens het plezier begon al in de bus, waarin na korte tijd al volop werd gedanst. De veiligheidsvoorschriften waren in die tijd nog niet zo streng, waardoor we niet de hele tijd aan onze stoel gebonden zaten. Het waren leuke dagen, waarin buitenlandse en Nederlandse vrouwen elkaar wat beter leerden kennen en wij Nederlandse vrouwen overvoerd werden met lekkere exotische hapjes. Of er veel bleef hangen van de bezoeken aan bij voorbeeld het Vredespaleis, het Panorama Mesdag, de binnenstad van Middelburg enz., vraag ik me af, maar de uitjes bleven heel lang onderwerp van gesprek. Een stukje vrijheid?

Regelmatig organiseerden we een culturele middag of avond voor de vrouwen. Dan werd er volop gedanst op muziek van diverse culturen. Vast onderdeel waren eveneens een soort quiz en een taalbingo. Meestal was ik degeen, die de taalbingo voor las. Daarbij lichtte ik graag de woorden van de bingo toe met een commentaar, bij voorbeeld op trouwen, huishouden, gelijkheid, school, werk enz. Gewoonlijk werden mijn toelichtingen met gejuich begroet. Op 8 maart hielden we altijd een wedstrijd, wie de mooiste leuze of zin maakte van toepassing op de situatie van de vrouw. Er kwamen hele mooie zinnen uit, zoals: “De vrouw van nu is als een bloem die in bloei staat.”, doelend op de bewustwording van hun rechten. Soms voerden we een toneelstukje op over huiselijke situaties. Ik denk niet, dat mannen die even leuk gevonden zouden hebben als de vrouwen.

Af en toe hadden we een vrijwilligster, die gymlessen aan vrouwen gaf, maar helaas hebben we daar nooit iemand voor kunnen vinden, die dat lang achter elkaar deed. De kaplessen waren meer succesvol, omdat we hiervoor wel vaste lesgeefsters hadden. Bij de tijdelijke arbeidskrachten, die we elk jaar in dienst mochten nemen, probeerden we namelijk steeds een meisje aan te nemen, dat kaples kon geven. In het begin leenden stagiaires hun hoofd, waarop de kapster uitleg gaf soms ten koste van de haarlengte van de stagiaire. De kaplessen waren belangrijk, omdat het betekende, dat de vrouwen wat aandacht aan zichzelf konden geven. Op de nailessen klaagden de lesgeefsters wel eens, dat het leek, of de leerlingen probeerden een hoge productie te halen en er onder stress werd gewerkt. De

kaplessen, die veel kijksters hadden, waren heerlijk ontspannend, en onder een babbel konden we veel informatie kwijt, terwijl wij ongemerkt toewerkten naar emancipatie. De wereldvreemdheid van het stadhuis, hun onbegrip voor vrouwen uit achterstandsituaties, bleek vooral bij deze activiteit. De kaplessen vond men niet progressief, terwijl juist dan in een gemoedelijke sfeer het meest vrouwenproblemen aan de orde konden worden gesteld.

In alle pauzes werden veel gesprekken gevoerd over problemen van vrouwen. Daar hoorde ik ook, hoe blij de buitenlandse jonge vrouwen waren geweest met mijn harde opstelling, als ze op het spreekuur kwamen voor hulp bij het verkrijgen van een verblijfsvergunning. Soms kwam een vader of broer in plaats van de vrouw zelf. "Waar is die vrouw dan?", vroeg ik. "Ik zie haar niet." Waarna ik stelde alleen mensen te helpen, die zelf kwamen. Ze konden dan op de aparte vrouwensprekuren komen en als ze wilden, mocht vader of broer meekomen. Dat werkte. Maar voor ik echt aan het probleem begon, stelde ik een andere eis. De vrouw moest op de lessen Nederlands komen. Als je in Nederland wilde wonen, moest je Nederlands leren. "Niet leren, niet helpen". Ik had een grote faam voor het binnenslepen van een verblijfsvergunning, dus werd mijn eis geaccepteerd, zij het vaak morrend. Maar de vrouwen waren dolgelukkig met mijn opstelling. "Ik heb een jaar in een gevangenis geleefd", vertelde Aicha Tadjiri. "Ik mocht niet naar buiten, had geen vriendinnen. Het was verschrikkelijk". Op het Aktiekomitee kreeg ze vriendinnen, leerde ze lezen en schrijven en onze taal. Later had ze daar veel profijt van om aan werk te komen. Hoewel haar advocaat de zaak al verloren had, kreeg ik de verblijfsvergunning toch voor elkaar.

Het probleem was, dat advocaten over het algemeen te weinig vroegen. Ze keken alleen naar wat bureaucratische gegevens, als leeftijd, huisvesting enz., maar niet naar achtergronden. Ik melkte de mensen uit. Waarom kon Rachida niet in Marokko blijven? Ze was toch al eenentwintig. Dan bleek, dat er nog wel een bouwvallig huis was, afgelegen in de bergen, waarin de winter hongerige wolven rond zwierven en het hele jaar door groepjes dieven. Niet bepaald een omgeving om als jonge vrouw alleen achter te blijven. We losten het probleem op.

Een typerend geval van Nederlandse eigenwijsheid kwam bij ons binnen met mevrouw Mimount T. Zij was de tweede echtgenote van een hier werkende Marokkaan. De eerste vrouw, van wie hij niet was gescheiden, woonde met vier van de vijf kinderen in Marokko en vertikte het om naar Nederland te komen. De tweede vrouw kon geen kinderen krijgen en daarom verbleef het jongste kind bij haar en haar man in Rotterdam. Maar deze situatie was natuurlijk niet volgens de regels. In geval van meer vrouwen had de eerste vrouw met haar kinderen het recht op verblijf hier in het kader van gezinshereniging. Het Ministerie van Justitie wilde er niet aan, dat men hier van doen had met een andere situatie. De tweede vrouw moest het land verlaten. Zij dook onder. Het kind mocht blijven. Toen besloot uiteindelijk de eerste vrouw om met de andere vier kinderen ook naar Nederland te komen. Na een jaar zou zij dan van haar man scheiden en zij zou haar verblijfsrecht in Nederland houden. De man zou dan voor de Nederlandse wet met de tweede vrouw in het huwelijk treden en deze zou zich weer over het jongste

kind ontfermen. Na een jaar scheidde het echtpaar daadwerkelijk en hertrouwde hij met de tweede vrouw. Maar de eerste vrouw was intussen niet meer van plan terug te gaan naar Marokko en zo moesten er twee woningen ter beschikking komen en een uitkering voor de eerste vrouw. De beide vrouwen waren tevreden en konden leven met de situatie.

Deze op bigamie lijkende relaties kwamen in een andere vorm ook voor. Vrouwen werden uitgetrouwde, maar mannen net zo goed. Niet altijd was de man tevreden met de hem toegevallen echtgenote, maar zo was de traditie nu eenmaal. Het gebeurde, dat de man in Nederland een vrouw leerde kennen, voor wie hij wat voelde. Maar hij was getrouwd. Op het Aktiecomitee maakten we een aantal gevallen mee, dat de man hier met de Nederlandse vrouw samen leefde en eens per jaar naar eigen land, naar het gezin daar ging. Soms werd hij daarbij vergezeld door zijn Nederlandse partner. Eén Nederlandse vrouw vertrouwde me toe: "Voor een man is dit een veel betere situatie dan het hele jaar hier alleen en ook voor de vrouw daar is één vaste partner hier beter. En volgens de islam is dit niet verboden."

De vreemdelingenzaken duurden heel lang. Vaak ging het om vrouwen of jongeren. Eind jaren '80 ging de vreemdelingenpolitie een wat milder beleid voeren. Er was een nieuw hoofd gekomen, de heer Van der Ven, met wie ik op een gegeven moment een goede relatie opbouwde. We kwamen een regelmatig overleg overeen, waarop ik problematische gevallen zou aandragen voor bespreking. Het liep goed. Gezien de stroperigheid, waarmee het Ministerie van Justitie werkte, moesten vreemdelingen zich vaak op het politiebureau melden, terwijl hun zaak nog liep. Meestal gaf Van der Ven dan uitstel, zodat de buitenlander de mogelijkheid had om meer bewijsmateriaal nodig voor zijn zaak te verzamelen. Soms maakten we gebruik van rapporten over de situatie in het thuisland. Veel hulp kregen we daarbij van de Stichting International Social Service uit Den Haag. Dat kon wat lang duren, maar in verloren gevallen, die niet voldoende waren uitgediept door een advocaat, kwamen we dan met nieuwe feiten aan, bij voorbeeld het rapport, en brachten de zaak alsnog tot een goed einde.

Dit gebeurde in het geval van een blinde oudste zoon van achter in de twintig. De verblijfsvergunning in het kader van gezinshereniging werd geweigerd vanwege de leeftijd. Het Ministerie van Justitie stelde, dat deze zoon wel bij een getrouwde zuster van zijn vader kon verblijven. Met doorvragen was het ons al snel duidelijk, dat dit geen oplossing was. Door een ongeluk had de echtgenoot van de zuster zijn rechter arm verloren. Het gezin was straatarm en woonde in een vervallen huis buiten het dorp ergens in de binnenlanden van Marokko. Er was geen electriciteit en geen stromend water. Elke dag moest zij water halen (een vrouwentaak) bij een put meer dan twee kilometer verder. Het gezin telde vier kinderen onder de tien jaar. Na het bekend worden van deze achtergrond verleende het Ministerie van Justitie alsnog een verblijfsvergunning in het kader van gezinshereniging. Een rapport van de Stichting International Social Service ondersteunde ons verhaal.

Het Aktiekomitee schakelde de pers niet veel meer in, want zaken werden nu binnenskamers opgelost. De tactiek bleef natuurlijk wel om de pers op de hoogte te brengen, als er ons inziens een onrechtvaardige beslissing werd genomen en het AKPG geen kans meer zag goedschiks tot afgifte van de begeerde verblijfsvergunning te komen. Eind jaren '80 en begin jaren '90 riep het Aktiekomitee ook vaak de hulp in van bevriende leden van de Tweede Kamer. Met name Wijnie Jabaay van de Partij van de Arbeid maakte zich in de laatste jaren, dat zij in de Tweede Kamer zat druk voor menige vreemdeling. Ik stuurde haar een uitgebreid rapport over het geval, waarvoor de verblijfsvergunning werd geweigerd. Wijnie ging vervolgens naar de staatssecretaris van Justitie of de Minister om de zaak te bespreken en de humanitaire gronden, waarmee ik op de proppen was gekomen, werden dan afgewogen. Altijd wonnen we.

Zo was er het geval van de Turkse jonge vrouw, die als kind een aantal jaren in Nederland was opgegroeid, op haar zestiende uitgehuwelijkt in Turkije en daar achter gebleven. Het huwelijk werd een hel. Dildane moest hard werken, werd regelmatig geslagen en mocht de deur niet uit, behalve in gezelschap van haar echtgenoot of iemand van de schoonfamilie. Als één van haar twee kinderen, die ze bij deze man had gekregen, ziek werd, ging er altijd iemand mee naar de dokter. Op een gegeven moment moest één van de kinderen worden geopereerd in een ziekenhuis in een stad ver weg van het dorp, waar ze woonde. Zij, het andere kind en de man gingen mee naar die stad, waar ze logeerden bij familie van de man. Deze familie vond het gedrag van de man belachelijk en dank zij hen had Dildane daar wat meer vrijheid. In het geheim liet ze pasfoto's maken van haar en de kinderen en een paspoort. Enige tijd na de operatie moest het kind nog een keer voor enkele dagen terug naar het ziekenhuis. Dit keer moest de man Dildane vanwege werkzaamheden alleen laten gaan. Het andere kind bleef zijn vader. Tijdens haar tweede verblijf in de stad regelde ze de reis naar Istanboel, waar haar oudste broer haar en de kinderen zou ophalen. Enkele dagen nadat ze terug was in het dorp, ontsnapte ze met haar beide zoontjes. De buurvrouw, die veel medelijden met haar had, had het paspoort en wat geld, dat Dildanes familie voor haar naar de buurvrouw had gestuurd, in bewaring. Zij hielp hen uit het raam te klimmen en bracht hen naar de bus, de vrijheid tegemoet. Alleen een grote tas had Dildane bij zich met de hoogst noodzakelijke spullen om geen aandacht te trekken. Vier jaar was ze weg uit Nederland en haar verblijfsvergunning was vervallen. Kamerlid Wijnie Jabaay moet zich de blaren op haar tong hebben gepraat, maar ze slaagde erin om voor deze vrouw en kinderen wettig verblijf te regelen.

Het was niet de enige zaak, die dank zij Wijnie Jabaay werd opgelost. Eén keer ging ze zelfs mee naar de vreemdelingenpolitie. Het was in het geval van Rachid Hataba, een man van dertig jaar, die op papier nergens bestond. Marokkanen brachten hem op ons spreekuur. Hij sprak wat Spaans. Rachid was al ongeveer tien maal bij Roosendaal over de grens gezet maar steeds weer teruggekomen. Maar hij was al eerder Spanje uitgezet en ook een paar keer uit Frankrijk. Hij beschikte niet over enig identiteitspapier. Zijn moeder was een Spaanse zigeunerin, die was overleden, toen hij tien jaar was. Zijn vader was een Marokkaan uit de Spaanse enclave Melilla. In de tijd van Franco kregen de Marokkanen in Spaans Marokko vaak geen

identiteitspapieren. Zigeuners werden ook dikwijls niet ingeschreven bij de Burgerlijke Stand. Rachid als zoon van een Spaanse Marokkaan en een zigeunerin stond nergens geregistreerd. Enkele jaren na het overlijden van zijn vrouw vertrok Rachids vader naar Mallorca om daar te gaan werken.

Aangezien vader en zoon analfabeet waren, was er geen correspondentie. Rachid zag zijn vader nooit meer terug. Toen hij op zijn zestiende naar Mallorca ging om zijn vader te zoeken, wist niemand hem te vertellen, waar die was en of hij ooit op Mallorca had gewerkt. Jaren nadat hij toch zijn Nederlandse verblijfspapieren had gekregen zijn Rachid en zijn Nederlandse vrouw een keer naar Melilla (Marokko) gegaan, maar inderdaad bleek, dat hij niet voor kwam in geen enkel bevolkingsregister. Rachid had dus een groot probleem. Toevallig waren er in de tijd, dat hij zich bij ons meldde, net demonstraties in Spaans Marokko geweest van Marokkaanse inwoners, die identiteitsbewijzen wilden hebben. Ikzelf had pas de autobiografie van een Spaanse zigeuner gelezen, Euluterio Sanchez, die door zelfstudie in de gevangenis tot advocaat was opgeklommen en in zijn biografie aanstipt, dat zigeuners vaak niet werden ingeschreven bij de Burgerlijke Stand. De Sociale Afdeling van het Spaanse Consulaat in Rotterdam verstrekke een verklaring over de stand van zaken van Spanjaarden uit Spaans Marokko en ik fotokopieerde de desbetreffende bladzijde uit het boek van Euluterio Sanchez, We namen een advocaat, die wel meer vreemdelingenzaken voor ons deed, Wim Venema. Rachid kreeg een oproep om op het politiebureau te komen. Tegelijk maakte ik een afspraak met Van der Ven en Wijnie Jabaay, die mee ging. Rachid kwam met een voorlopige verblijfsvergunning naar buiten.

Hierna duurde het nog lang voor alles in orde was, maar het einde was in zicht. Hij vroeg een uitkering bij de Gemeentelijke Sociale Dienst aan, en ging op zoek naar werk, wat moeilijk was in die tijd. De hele tijd hadden wij hem op kantoor laten slapen, maar het was natuurlijk een onmogelijke toestand. We hadden voor hem via de kerk een kleine uitkering geregeld en zodra zijn uitkering bij de Sociale Dienst ging lopen, zegden we die op. Intussen had hij huisvesting gevonden in een pension en kon een leven gaan leiden als anderen. Zoals al gezegd, later trouwde hij met een Nederlandse vrouw en er kwamen twee kinderen, Mohamed en het meisje Rosana, genoemd naar Rachids moeder.

De vreemdelingenproblematiek was uiterst ingewikkeld. Een enkele maal betrof het een heel gezin. Merkwaardig genoeg hadden illegalen soms toch de beschikking over een woning, al was dat dan een onverklaarbaar bewoond huis. Zo ook Fathoum en haar man met vier kinderen. Fathoum was in het kader van gezinshereniging naar Nederland gekomen, trouwde later met een man, die wel een verblijfsvergunning maar geen vestigingsvergunning had. Na vijf jaar wonen en werken in Nederland konden buitenlanders, als zij nog uitzicht hadden op minimaal een jaar werk een vestigingsvergunning krijgen. De vestigingsvergunning, onder de buitenlanders bekend als de gele kaart, bood verschillende voordelen. Hij hoefde niet elk jaar verlengd te worden en bleef dus ook bij werkloosheid geldig. Het verblijf in Nederland werd ermee voor onbepaalde duur, tenzij een ernstig delict werd gepleegd. De echtgenoot van Fathoum raakte kort na het trouwen werkloos

en hij slaagde er niet in ander werk te vinden. Het betekende, dat op een gegeven moment het wettige verblijf ten einde kwam en het echtpaar met de inmiddels geboren kinderen keerden gedwongen terug naar Marokko. Zowel de familie van Fathoum als haar man stonden bekend als tegenstanders van het regiem van koning Hassan II. De moeder van de man, inmiddels hertrouwd met een aanhanger van Hassan II, wilde het gezin niet in huis nemen. De grootvader van Fathoum, die niet onbemiddeld was, nam het gezin op. Zonder middelen van bestaan was het hun enige mogelijkheid. Grootvader had vier vrouwen. Zijn vierde en jongste echtgenote zag de man van Fathoum wel zitten en ging op de duur een bedreiging vormen, niet alleen voor het huwelijk van Fathoum maar ook voor hun situatie. Wat zou er gebeuren, als grootvader achter haar geflirt met Said kwam? Said zelf wist zich ook niet goed raad met een steeds benauwender situatie. Werk in Marokko had hij ook niet behalve wat klussen op de grote boerderij. In Nederland deden geruchten de ronde over een pardon voor illegalen, onterecht, maar na die paar benauwende jaren in Marokko besloot het echtpaar het opnieuw te proberen. Met hun vier kinderen kwamen ze naar Nederland en vroegen opnieuw een verblijfsvergunning aan. Hun advocaat hield kantoor op vijftig meter lopen van het krot, waar ze woonden. Vanwege de huisvestingstoestand kwam Fathoum om hulp op het Aktiekomitee. In die tijd, eind jaren 1980, deden Rotterdamse gemeenteraadsleden in het kader van Sociale Vernieuwing aan een actie genaamd OP DE KOFFIE. Ze gingen op visite bij gewone burgers om poolshoogte te nemen van de huisvesting en eventuele andere problemen. Als dank werden koffiekopjes achtergelaten met de tekst OP DE KOFFIE. De woonsituatie in Rotterdam bleef heel lang zoals die al was, ondanks de sociale vernieuwing. Ik vroeg Fathoum op het volgende spreekuur te komen om over zo'n bezoek na te praten en daar hoorde ik van de verblijfsproblemen. Haar advocaat had een kort geding tegen de uitzetting aangespannen, dat binnen een paar dagen zou dienen. Op dinsdagmiddag, volkomen overstuur, kwam Fathoum buiten spreekuur op het Aktiekomitee. Het hele gezin was 's-morgens naar Den Haag gegaan voor het kort geding, maar de advocaat was er niet. Ze waren door de rechtbank terug gestuurd. Een telefoontje naar het advocatenkantoor leerde me, dat het kort geding de vorige middag was ingetrokken. Er was een brief onderweg. Dat iemand niet even langs had kunnen gaan, eventueel om een briefje achter te laten bij het gezin, dat zo dicht bij woonde, om ze dit mee te delen, maakte me hels. Een hoop geld verspild voor de treinreis en dodelijke ongerustheid. Ik belde Tweedekamerlid Piet de Visser (PvdA) op, zette de zaak uiteen en stuurde hem een rapport over wat er aan de hand was. Piet beloofde me onmiddellijk actie te ondernemen om uitzetting te voorkomen. En zo geschiedde. Na opschorting van de uitzetting volgde maanden later de toekenning van de verblijfsvergunning. Dolblij waren ze. Op het Aktiekomitee trakteerden de gelukkigen op gebak – een traditie geworden bij het binnenhalen van een verblijfsvergunning – en het kamerlid kreeg een boeket bloemen.

Bloemen waren er ook voor Piet de Visser in meer zaken, bij voorbeeld in nog een bijzonder geval, dit maal van een Turks-Koerdisch gezin. Toen de Koerdische moeder van vier kinderen op het Aktiekomitee kwam, was haar Turkse man al enkele jaren terug overleden. De twee hadden elkaar leren kennen en waren

veroordeeld tot een verboden liefde. Hij werd uitgehuwlijkt aan een Turkse vrouw. Bij zijn officiële vrouw kreeg hij geen kinderen. Toen hij in Nederland ging werken, liet hij zijn geliefde overkomen en zij leefde er onder de naam van de officiële echtgenote. Ook de kinderen, die het stel kreeg, werden met die naam ingeschreven bij de Burgerlijke Stand. Zij gingen hier naar school, en raakten volkomen geïntegreerd. Maar na jaren in Turkije te zijn achtergebleven, werd de druk van de familie zo groot, dat hij zijn officiële echtgenote na een verblijf in eigen land mee nam naar Nederland. Om problemen te voorkomen, meldde hij haar niet bij de vreemdelingendienst. De “minnares” ging elders wonen. Gelukkig had zij werk en kon in haar levensonderhoud en dat van de kinderen voorzien. De man verbleef meer bij haar dan bij zijn officiële vrouw. Maar deze officiële echtgenote raakte op een gegeven moment in verwachting. Nu was Leiden pas echt in last. Het kind moest worden aangegeven bij de Burgerlijke Stand. Maar ongeveer in dezelfde tijd werd ook het vierde kind van Esma Karadeniz geboren. Dit kind werd eerst niet aangegeven. De moeder, analfabete, dacht dat haar man dit in orde had gemaakt. Deze was intussen ziek geworden, kanker. Op aandringen van zijn officiële echtgenote reisde hij met haar en kind af naar eigen land. Daar wilde hij zich opnieuw laten onderzoeken. Hij genas niet meer en overleed in Turkije. In Nederland kwam het bedrog uit. Esma en haar vier kinderen, die al jaren in Nederland woonden, werden uitgewezen. Zij ging ook terug naar het dorp, en betrok een huis, dat aan haar familie had toebehoord. De officiële vrouw stookte de dorpsgenoten op tegen die gemene Koerdische, die jaren lang van haar man geprofiteerd zou hebben. In die tijd ging het Turkse leger enorm te keer tegen de nog niet zo lang ervoor opgerichte Koerdische Arbeiderspartij (PKK) en er werd een grote hetze tegen Koerden gevoerd. Het kwam tot een uitbarsting van geweld en Esma en haar kinderen werden uit hun huis gehaald en weggejaagd. Zij probeerde nog enige tijd in een nabij gelegen stad te overleven, maar raakte bijna aan de bedelstaf. Ze verkocht haar gouden armbanden en van het geld betaalde ze een landgenoot om haar en de kinderen met de auto naar Nederland te brengen. Ze vroeg opnieuw verblijf aan, wat vanzelfsprekend niet werd toegekend. Zo kwam ze ten einde raad, de politie op haar hielen, bij het Aktiekomitee terecht.

Het werd één van mijn moeilijkste zaken, maar dank zij Piet de Visser wist ik die te winnen. Turkse en Koerdische vrienden ondersteunden haar financieel tot ze eindelijk legaal werd en zelf een inkomen kon verdienen. Er was echter nog een probleem. Voor hij overleed had de vader zijn oudste dochter uitgehuwelijkt. Deze was inmiddels zwanger en tijdens de procedure om een verblijfsvergunning beviel zij van een jongetje. God zij gedankt, dat ze op het Ministerie van Justitie niet kinderachtig deden en moeder, kinderen inclusief kleinkind, verblijf verleenden om klemmende redenen van humanitaire aard.

Het waren de humanitaire gronden, waarop ik meestal de vreemdelingen zaken won. Zij waren over het algemeen zeer tragisch en zowel Wijnie Jabaay als Piet de Visser hadden beiden een groot hart en kwamen met veel inzet op voor mijn cliënten. Dank zij deze twee hebben velen letterlijk het leven gered. Piet de Visser nam het van Wijnie Jabaay over, die helaas met haar parlementaire werk had moeten stoppen vanwege een ernstige ziekte, multiple sclerose. In de jaren

negentig overleed ze en ik denk met veel warme gevoelens aan haar terug. De vreemdelingenzaken vielen niet te bundelen, want elk geval was anders. De humanitaire gronden verschilden van geval tot geval. Vandaar, dat elke zaak een andere aanpak vereiste. Meestal won het AKPG door stille diplomatie, d.w.z. de inschakeling van kamerleden zonder ruchtbaarheid aan een zaak te geven. Zoals in de genoemde gevallen of in twee gevallen van Turkse ongehuwde moeders. In het ene geval was de vader uiterst begaan met zijn dochter, leerlinge op een internaat, waar ze van school werd getrap, toen bleek, dat ze zwanger was. Zij was negentien jaar en volgens de regels kwam ze niet meer in aanmerking voor gezinshereniging. Haar vader haalde haar met het kind naar Nederland. Het AKPG was vol bewondering voor de vader, die de "misstap" van zijn dochter zo mild opnam. Gelukkig had ook het Ministerie van Justitie begrip voor de situatie en het kostte niet al te veel moeite een verblijfsvergunning voor moeder en kind te krijgen. Het meisje vond betrekkelijk snel werk en ja, toen zij eenmaal aan allerlei voorwaarden voldeed, werd zij uitgehuwelijkt en de kersverse echtgenoot naar Nederland gehaald. Schande weggewassen!

De Turkse Nuriye was minder gelukkig. Zij was verkracht door een neef en kwam hier naar haar moeder en stiefvader. Ook zij was negentien jaar oud. Maar de stiefvader heette haar allerm minst welkom. Ze werd uitgehuwelijkt aan een illegale landgenoot, die haar en het kind mishandelde. Toen bleek, dat ze geen verblijfsvergunning kreeg, liet hij haar in de steek. Zo bleef ze achter op een zolderkamertje zonder inkomsten. Ook voor haar en het kind werd na de nodige correspondentie en telefoontjes door het AKPG toch een verblijfsvergunning afgegeven. Weer gebak voor de spreekuurhouders.

Het waren niet alleen Turken en Marokkanen, bij wie zich de problemen met verblijfsvergunningen voordeden. Ook menige Kaapverdiaan heeft het Aktiekomitee kunnen helpen. Zoals Paula Silva, die nog net voor haar achttiende verjaardag naar haar ouders in Nederland was gekomen. Maar na enige tijd liepen de ruzies thuis zo hoog op, dat zij weg liep. Na bijna een jaar leerde ze een Nederlandse jongen kennen, met wie ze trouwde. Het stel ging inwonen bij zijn moeder, maar ook die samenwoning verliep niet vredig. Er kwam een kind, maar uiteindelijk liep het huwelijk toch uit op een scheiding. Het kind kreeg de Nederlandse nationaliteit. Paula was zich er niet van bewust, dat zij door haar geschiedenis, afgebroken gezinshereniging bij ouders, en echtscheiding binnen drie jaar, haar verblijfsvergunning verspeeld had. Zij was met baby ingetrokken bij een vriendin. Op een dag verloor ze haar Kaapverdiaanse paspoort. In plaats van naar gevonden voorwerpen te gaan, had zij aangifte van de vermissing gedaan bij de vreemdelingenpolite, die haar meteen insloot. De baby was thuis, bij de vriendin, maar werd daar weggehaald door de politie. Daar de baby de Nederlandse nationaliteit had, kon deze niet worden uitgewezen naar Kaap Verde, omdat het Kaapverdiaanse Consulaat hier een visum weigerde af te geven. Het jongetje was onder behandeling in het Franciscus Gasthuis voor een darmaandoening. Dank zij het ingrijpen van een lid van de Tweede Kamer, Wolfersperger van D'66 mocht Paula hier blijven op humanitaire gronden.

Een bizar geval, waarvoor we uiteindelijk wel de pers moesten inschakelen was dat van de Marokkaanse Naima Farissi. Naima was op zeventienjarige leeftijd naar Nederland gekomen in het kader van gezinshereniging. Toen zij hier bijna twee jaar was en inmiddels werkte, werd ze uitgehuwelijkt aan een illegaal. Op papier was zij gehuwd, maar haar echtgenoot had zij nog nooit gezien. Een grote bruiloft zou later in Marokko worden gehouden. Na korte tijd hoorde de illegaal van een vriend, dat hij geen verblijfsvergunning zou krijgen, omdat de datum van het huwelijk niet deugde. Om voor een verblijfsvergunning in aanmerking te komen moest hij drie jaar getrouwd zijn. Hierop vertrok de man spoorlags naar Marokko en liet daar trouwpapieren in orde maken, waaruit zou blijken, dat hij in 1977 met Naima in het huwelijk was getreden. Toen ze samen bij de vreemdelingenpolitie kwamen, bood hij zijn vervalste trouwpapieren aan en Naima overhandigde de hare. Aan de echtheid van de papieren van de man werd niet getwijfeld, wel aan die van Naima. Die had niet naar Nederland mogen komen, als zij getrouwd was en dus niet meer tot het gezin van haar ouders behoorde.

Naima werd direkt door haar vader mee naar huis genomen en het huwelijk werd ontbonden. Maar haar verblijfsvergunning was ingetrokken. Er werden processen gevoerd en zelfs een kort geding, maar steeds verloor zij. Er werd alleen geloof gehecht aan de papieren van de man. Zelfs kamerlid Wijnie Jabaay leek in haar onderhandelingen met de staatssecretaris van Justitie er niet in te slagen de zaak tot een goed einde te brengen.

Op een avond stapte de broer van Naima het kantoor van het Aktiekomitee binnen voor een probleem. Op het spreekuur zag hij tot zijn verbazing de z.g. ex-man van zijn zus, die was gekomen voor een verzekeringsprobleem. "Vraag hem, wanneer hij met Naima getrouwd is," fluisterde de broer mij toe. Ik vroeg Ary mee te komen naar het bureau van Bram, die druk in de weer was met de ex-echtgenoot. Eerlijkheidshalve moet ik zeggen, dat ik grote moeite had met de manier, waarop ik de ex-man zou aanspreken. Een rechtstreekse botte aanval leek me het meest geschikt. Ik vroeg hem op de man af, of hij getrouwd was geweest met Naima Farissi en wanneer zij in het huwelijk waren getreden. Hij schrok kennelijk zo, dat er een eerlijk antwoord uit zijn mond kwam. Hierna stelde ik een verklaring op, die mede door Bram en Ary als getuigen werd ondertekend. Die werd meteen naar het Ministerie van Justitie gestuurd en een kopie naar Wijnie Jabaay. Nog ging de staatssecretaris niet overstag. Toen zochten we de publiciteit en kwam de zaak alsnog in orde. Naima tracteerde het AKPG op gebak en Wijnie kreeg een schitterend boeket.

Ook voor de Turkse Aysegül Demir moesten we de publiciteit zoeken. Zij was op vierjarige leeftijd in 1972 naar Nederland gekomen en ging tot haar zevende naar de kleuter- en daarna lagere school. Toen bracht haar vader haar terug naar Turkije. Op haar tiende kwam ze terug in Nederland en ging hier weer naar school. Op haar vijftiende werd er weer met haar gesjouwd. Ze werd teruggebracht naar Turkije en op haar zestiende uitgehuwelijkt aan een tien jaar oudere man. Het huwelijk werd een ramp. Zij verafschuwde de man, wat hij natuurlijk merkte en hij mishandelde haar dusdanig, dat zij tot twee maal toe een miskraam kreeg. Zij

woonden in een huurhuis en de man ging soms weken lang weg en de huur werd nooit op tijd betaald, waardoor zij grote problemen kreeg. Bovendien verkocht hij alle kostbare zaken, die zij had meegenomen uit Nederland, de videorecorder, de televisie enz.

Toen ze weer in verwachting raakte, kwam haar moeder voor een jaar naar Turkije. Zelfs voor de geboorte van zijn dochter kwam de man niet naar huis. Ze werd uit haar huis gezet en raakte totaal berooid. In 1987 keerde zij met haar dochttertje terug naar Nederland en zette de echtscheiding in gang. Zij vroeg opnieuw verblijf aan, maar dat werd afgewezen. Het gedwongen huwelijk was haar funest geworden. Ze behoorde niet meer tot het gezin. Haar advocaten behandelden de zaak slordig. Op de zitting van het Adviescollege Vreemdelingenzaken was zij niet verschenen, aangezien haar advocaat haar niet op de hoogte had gesteld. Ze moest het land uit.

Aysegül was een totaal vernederlandst meisjes. In Turkije had ze niemand meer, want de hele familie woonde in Nederland. Ze deed een mislukte zelfmoordpoging. Hoewel Aysegül zeer Nederlands was, droeg ze wel een hoofddoek, want ze was erg gelovig. Ik raadde haar aan bij interviews met kranten de hoofddoek af te laten, omdat het Aktiekomitee benadrukt had, dat ze zo westers was. Maar daar viel niet over te praten. Zij vond, dat ze van haar geloof een hoofddoek moest dragen en dat kwam op de eerste plaats. Gelukkig had de hoofddoek geen enkele invloed en roerde ze in de verschillende interviews goed haar mondje. Ze was zeer intelligent. Uiteindelijk ging de staatssecretaris door zijn knieën en in 1991 kreeg ze een verblijfsvergunning.

Grappige bijzonderheid. Ook voor haar neef Achmed, die eveneens door uithuwelijking in de problemen was gekomen, wist het AKPG de verblijfstitel terug te krijgen. Regelmatig smulden we van de gebakjes op het Aktiekomitee.

Ik geef het geval van Achmed Demir summier aan, omdat ik hoofdzakelijk gevallen van meisjes heb opgevoerd. Maar niet alleen meisjes hadden natuurlijk problemen. Problemen konden door veel oorzaken ontstaan, dikwijls door een tweede huwelijk, soms door oorspronkelijke huisvestings-problemen van de vader, van alles en nog wat. Ik heb een aantal zaken van de velen, waar we aan gewerkt hebben eruit gelicht om te laten zien, hoe divers ze waren. Toen de nooit genoeg geprezen Wijnie Jabaay in september 1989 door haar ziekte moest stoppen met het werk in de Tweede Kamer, werd Piet de Visser de steun- en toeverlaat van het Aktiekomitee. Piet vond, dat door een direkt contact misschien sommige gevallen zonder zijn tussenkomst konden worden opgelost door de hoogste man op het Ministerie van Justitie. En dit lukte ook. De regiomanager van Zuid-Holland wilde een keer met mij kennis maken. Ik ging naar het Ministerie, benieuw met wie ik steeds te maken had. De man was alleraardigst en tot mijn verbazing vertelde hij mij, dat hij erg nieuwsgierig was naar de persoon, die hem een konstante stroom diep tragische vreemdelingenzaken toezond, waarop geen neen verkocht kon worden. "Ik krijg wel eens een enkele keer een brief van een dominee of pastoor of van een vakbondsman, maar niet zoals van u steeds weer nieuwe gevallen. Hoe kan dat?" Ik legde hem uit, dat het Aktiekomitee pro Gastarbeiders al jaren op de bres

stond voor de buitenlanders en deze een onbeperkt vertrouwen in ons stelden. Dat wij ook echt tot het gaatje gingen voor hun belangen. Dat was bekend en daarom wendden zich zoveel buitenlanders zich tot ons. Het was een prettig gesprek en tot aan het eind van het bestaan van het AKPG, heb ik het contact in ere gehouden en er gebruik van gemaakt. Zelfs in maart 1993 kreeg ik er nog twee zaken door, ondanks het feit, dat het AKPG toen al bijna om zeep was gebracht.

Veel van de vrouwen, die we hadden geholpen bij het verkrijgen van hun verblijfsvergunning kwamen op de lessen, eerst gedwongen door het AKPG, want zo stelde ik "Niet leren, niet helpen". De vrouwen waren maar al te blij met deze voorwaarde, want het betekende, dat ze naar buiten konden. De meesten bleven ook, nadat de verblijfsvergunning was binnen gehaald, maar sommigen verdwenen uit zicht, zodra het begeerde stempel in het paspoort stond. In een paar gevallen bleek ons later, dat Pa het bijwonen van de lessen niet meer noodzakelijk vond. Onze klanten kwamen uit de meest achter gebleven streken van het boerenland en ze begrepen niet veel van de Nederlandse samenleving. Eenmaal vertelde een Marokkaanse vrijwilliger mij, dat mannen bang waren, dat hun vrouwen net zo zouden worden als ik, en dat was vele stations te ver. Het Aktiekomitee mocht dan hun steun en toeverlaat zijn, vrijgevochten vrouwen hoorden niet in hun wereld thuis. Ze hielden de emancipatie van hun vrouwen echter niet tegen. Nog niet zo lang geleden verklapte een bestuurslid van een Marokkaanse vereniging mij, dat bijna elke man, die bij zijn vereniging langs kwam, klaagde omdat hij problemen met zijn vrouw had. Van het achterland van Turkije, Marokko of Pakistan naar Nederland is een afstand van enkele generaties. Integratie vindt niet in looppas plaats.

BASISEDUCATIE

De overheid stuurde ook steeds meer aan op een beleid van wat in hun ogen integratie was. Daartoe behoorde eindelijk het besef, dat er meer gedaan moest worden aan het zich meester maken van de Nederlandse taal. Het begrip basiseducatie = BE deed zijn intrede. Om les in de Nederlandse taal te geven moest je met beroepskrachten werken. Vrijwillige lesgevers, het grote succes van onze lessen vanwege het contact lesgever-lesnemer, waren niet goed genoeg meer. Er zat volgens ons meer achter, namelijk de vele club- en buurthuiswerkers, die vanwege de bezuinigingen op het culturele werk, met ontslag werden bedreigd. moesten aan werk geholpen worden. Club- en buurthuizen, die in de jaren 70 en begin jaren 80 niets van buitenlandse deelname wilden weten, begonnen activiteiten te organiseren voor de vele buitenlanders, die zich inmiddels in de oude Rotterdamse wijken hadden gevestigd. Hun oorspronkelijke Nederlandse achterban was aan het verdwijnen.

Intussen was de sfeer in Nederland steeds onvriendelijker jegens buitenlanders geworden. Eind jaren 1980 en begin 1990 verschenen er nota's van de regering om de positie van de buitenlanders te regelen. Het was ook een begin van de vele onderzoeken naar hun situatie, waar veelal niets mee gedaan zou worden,

gekrakeel in de pers en een flinke opkomst van rassistische politieke partijen. Door de groeiende werkloosheid onder de buitenlanders werd de antistemming er niet beter op. Hoewel de gezondheid van velen sterk was achteruit gegaan, niet in de laatste plaats door het zware, vuile en gevaarlijke werk, dat zij als ongeschoold arbeider meestal hadden gedaan, leefde bij veel Nederlanders de opvatting, dat zij profiteerden van uitkeringen.

Ik moest in die tijd veel denken aan verhalen, die ik had gehoord over hoe zij door werkgevers misbruikt werden. Een Turk vertelde mij, dat het werk, dat hij deed, voor hem door drie Nederlanders werd verricht. Een Spanjaard verhaalde mij over de verwijten, die hij van Nederlandse collega's kreeg over zijn hoge tempo. Langzaam, langzaam, kreeg hij steeds te horen. Van een Nederlands lid van de ondernemingsraad hoorde ik, hoe bij de wasserij van een ziekenhuis vooral buitenlanders werkten. Aan het begin van de productielijn (of werkende band) stond een illegale Pakistaan, die er natuurlijk alles aan deed zijn baantje te behouden en dus een zeer hoog tempo aanhield, met als gevolg, dat iedereen zich rot werkte.

Toen in Nederland veel bedrijven failliet gingen, de automatisering op volle gang kwam, er overal werd gereorganiseerd, vlogen buitenlanders als eersten de laan uit. Door gebrekkige kennis van de Nederlandse taal en ongeschooldheid kwamen de meesten, die nu rond de vijftig waren, niet meer aan de bak. Intussen hadden zij zich wel met de komst van het gezin hier min of meer gevestigd. Met een karige uitkering waren ze ook in staat te overleven. Geld overmaken naar eigen land voor het levensonderhoud van bejaarde ouders en andere behoeftige familieleden was er steeds minder bij en dat knaagde. Geldgebrek drukte ook een naargeestig stempel op de sfeer in huis. Dikwijls stonden er nog schulden open, gemaakt voor de overkomst van het gezin en inrichting van de woning. Van een minimum loon kun je nu eenmaal nauwelijks iets sparen. Voor leuke dingen voor de kinderen kon er niets af. En de winkels lagen vol met mooie spullen. Jongeren, vooral Marokkaanse jongens, konden die verlokkingen soms niet weerstaan.

Door hun werkloosheid werden in de jaren '80 buitenlanders steeds zichtbaarder in het straatbeeld. Voorheen gingen ze vroeg de deur uit naar het werk en kwamen in de avond moe thuis. Door hun vele vrije tijd liepen ze nu overdag meer op straat. In dit bestaan kreeg de godsdienst een grotere rol in hun leven en ontstonden in de meest onmogelijke gebouwtjes moskeeën. Dit niet altijd tot vreugde van Nederlandse buurtbewoners. Politici als Bolkenstein lieten zich horen over de nieuwe Nederlanders en benadrukten vooral achterlijke aspecten aan hun cultuur, omdat die altijd de meeste aandacht hadden gekregen. Het was voor een deel de eeuwenoude controverse islam/christendom. In plaats van naar elkaar te groeien in **een nieuwe samenleving, waarin iedereen zou moeten integreren, groeide de kloof zij en wij**. Het enige goede, dat in die tijd tot stand kwam, was de creatie van arbeidsplaatsen voor werklozen. Die waren bedoeld om door te stromen naar normaal werk. Waar was dat werk? Ook als een buitenlander zich schoolde, was zijn kans op werk vele malen kleiner dan die van een Nederlander, want de discriminatie nam niet af.

Voor de meeste buitenlanders kwam scholing te laat. Ze waren oud en hun gezondheid was sterk afgenomen. Nederland had voornamelijk op het boerenland geworven en daarmee een onwetende, gewillige arbeidersklasse binnen gehaald. Die was nu overbodig geworden, want het werk waarvoor zij gekomen waren, bestond nauwelijks meer. Nederlands leren vond men in de begintijd niet nodig. Nu bleek het gebrek aan kennis van de taal een grote hinderpaal. Club- en buurthuizen bleven in de beginjaren dicht voor buitenlanders. De Nederlandse achterban zou wel eens weg kunnen lopen, als er van die vreemde snuiters binnen kwamen. Eind jaren '80 was een groot deel van die eigen achterban verhuisd naar de buitenwijken en was het dus te laat om goede onderlinge contacten van Nederlanders met buitenlanders op te bouwen. Regeren is vooruitzien!

Buitenlanders hadden altijd wel last van discriminatie gehad, maar in deze tijd van crisis nam dit toe. Zij waren de zondebokken; er waren even veel buitenlanders als werklozen werd soms gesuggereerd. De situatie werd verergerd door externe factoren als de kwestie Salman Rushdie en de eerste Golfoorlog. Een enkele keer kregen we op het Aktiekomitee zelfs de vraag: "Moeten wij weg?". Het was beschamend. Natuurlijk verdween ook het weinige vertrouwen in de Nederlanders en de Nederlandse overheid.

Aan de andere kant waren de buitenlanders ook mondiger geworden, meer bewust van hun rechten. Ze lieten niet meer zo met zich sollen en begonnen zich te organiseren. Er waren met name onder de Turken al veel politiek gerichte verenigingen, en er ontstonden er nog meer. Bij de Spanjaarden waren velen na de dood van dictator Franco naar eigen land teruggekeerd. De organisaties van de hier achtergeblevenen verdwenen deels, maar de grotere als La Unión en Lar Gallego bleven bestaan. Bij de Kaapverdianen werd het na de onafhankelijkheid van het land een beetje een wildgroei, want men organiseerde zich onder andere per eiland. Daarnaast waren er de organisaties van jongeren en vrouwen. De Marokkanen organiseerden zich vaak per wijk. Zelfs kleine groepen als de Ghanezen hadden hun organisatie.

Er waren organisaties bij, die oorspronkelijk slechts streden voor het tot stand komen van een moskee. Maar de moskee werd ook ontmoetingsplaats en vanuit de moskee werden ook andere activiteiten georganiseerd. Ook werd samenwerking gezocht met Nederlandse organisaties. Nog later zouden er islamitische scholen komen, niet veel maar toch. Ook raakten buitenlandse organisaties betrokken bij de strijd tegen de verzwarting van de scholen. Het emancipatieproces kwam langzaam maar zeker op gang.

Wat de buitenlandse jongeren betreft, het AKPG kreeg enkele buitenlandse vrijwilligers, niet veel, want het begrip vrijwilligerswerk was nieuw voor de meesten. Ze kwamen in de soos of op de lessen en begonnen hun handen uit de mouw te steken. Ze raakten bevriend met hun lesgever of lesgeefster en hielpen met het opruimen van de boeken en schrijfpapier, gingen na afloop van de les,

samen een spelletje doen of wat napraten in de soos en werden zo lid van de ploeg. Ook aan akties deden sommigen mee.

Volwassenen raakten eveneens als vrijwilliger betrokken bij het Aktiekomitee. Ze hielpen met kleine karweitjes, tolkten, en deden mee aan akties. Heel aktief waren jaren lang twee Kaapverdiaanse vrouwen, Deolinda en Adilia. Ooit voor een probleem gekomen, daarna voor de lessen en ten slotte strijdbare aktievoersters. De deelname van buitenlanders aan akties kon wel eens komische resultaten hebben door de gebrekkige taalkennis. Zo had iemand voor de aktie bij de Sociale Verzekeringsbank voor de kinderbijslag verkeerde borden meegenomen en liep er een buitenlander tussen door met op zijn rug "DE KOEIEN STAAN BETER OP STAL". Hij kwam er nog mee op een foto in de krant ook. Lachen geblazen.

Heel aktief werden de jongeren, toen de regering de toekenning van verblijfsvergunningen voor partners in het buitenland van hier wonende jongeren wilde verslechteren. Soms dacht ik, in geval van uithuwelijking is het niet zo erg. Er was evenwel meer aan de orde. Het liefdesleven van buitenlandse jongeren was vaak problematisch. Op vakantie in eigen land, dacht de jongere soms de liefde van zijn of haar leven te hebben ontmoet. Maar vakanties waren kort, hooguit een maand, onvoldoende tijd om iemand goed te leren kennen. Werd er toch getrouwd, dan liep dit vaak op een mislukking uit. Werd er niet getrouwd, dan bleef een smachtende herinnering aan een verloren liefde. Islamitische meisjes emancipeerden, in eigen land in de grote stad en hier in Nederland. De jongens emancipeerden niet erg mee en wilden daarom het liefst een bruid van het boerenland. Maar een onwetende, afhankelijke vrouw gaf weer andere problemen. Een gemengde liefde leidde vaak tot heftige conflicten. De buitenlandse man kon zich grenzeloos opwinden over de losse houding van het Nederlandse meisje en zij begreep de intense familieverhoudingen van de buitenlanders niet.

Het protest tegen de verandering van het vreemdelingenbeleid voor jongeren werd landelijk gevoerd, waaraan het AKPG met zijn jongeren een flinke bijdrage leverde. Het werd verloren. De verslechtering werd doorgevoerd.

De Marokkaanse jongeren bleven een probleem, dat wil zeggen diegenen, die ontspoord waren en de verslaafden. Het Aktiekomitee had deze negatieve ontwikkeling al in een vroeg stadium opgemerkt, deze wetenschap eerst stil gehouden, maar uiteindelijk onder de aandacht van de politiek gebracht. Op het AKPG werd een strikt beleid gevoerd: Geen verslaafden, geen jeugdige criminelen, want één rotte appel in de mand, tast de hele boel aan. Dit geldt zeker voor een groepscultuur als de Marokkaanse. Als een Marokkaanse jongen op straat een verslaafde landgenoot tegen kwam, was het heel moeilijk zich van deze te distantieren. De jongeren liepen veel op straat. Ze hadden geen werk en gingen vaak niet meer naar school. Thuis was de sfeer niet al te prettig en in eigen land waren ze al gewend buiten te leven. Helaas een achtergrond, waarin menige jongere een behendige tasjesdief werd. Of inbreker. Of drugskoerier. Of verslaafd raakte.

In 1986 kreeg de gemeente van de landelijke overheid een extra som geld voor randgroep-jongerenwerk. In een vergadering van de gemeenteraadscommissie Culturele Minderheden waren de verschillende raadsleden van mening, dat organisaties, die zich bezig hielden met Marokkaanse jongeren een deel van dit extra geld moesten krijgen om er tegenaan te gaan. Helaas was de wethouder Culturele Minderheden die mening niet toegedaan en subsidieerde hij voor dit werk een instelling zonder enige ervaring met Marokkaanse jongeren, het Centrum voor Dienstverlening. Eventueel konden drie organisaties, die zich met Marokkaanse jongeren bezig hielden van dit CvD voor projecten geld krijgen. Er kwam niets van terecht. Ik herinner me, dat ik samen met Peter van Boven verschillende notities over Marokkaanse jongeren heb geschreven. Het papier was geduldig en het leverde allemaal niets op.

In de notities gingen we uitgebreid in op de problematiek en ons beleid ten opzichte van Marokkaanse jongeren. Wij achtten het bestaan van een soos belangrijk als ontmoetingsplaats en de plek, waar we door gesprekken inzicht probeerden te krijgen in hun gevoelens ten opzichte van hun situatie. Met name de hoge werkloosheid onder deze jongeren was een probleem. Wij waren ons er terdege van bewust, dat het AKPG hier weinig in kon doen. Natuurlijk activeerden we ze, gingen met ze naar het Arbeidsbureau en lieten ze na een korte oefening vooraf bellen op personeelsadvertenties. Sukses bleef veelal uit. Er was weinig werk en werkgevers waren er niet op gebrand buitenlandse jongeren in dienst te nemen. Scholing was een andere moeilijkheid vanwege hun geringe vooropleiding. Ook al had een jongen cursussen gevolgd, het betekende niet, dat er dan een scala aan mogelijkheden op werk open lag. Het Aktiekomitee probeerde zelf een paar projecten te starten.

Eén van de stagiaires en een tijdelijke arbeidskracht zette zich vol in voor een uitzendbureautje voor buitenlanders. Het lukte ons zelf niet, wegens gebrek aan middelen voor inrichting, maar het arbeidsbureau nam het idee over en onze Sruinaamse stagiaire trad er later in dienst.

Zo verging het overigens ook met een ander idee, een catering bedrijfje geleid door buitenlandse vrouwen. Het bleek, dat er erg veel voor kijken kwam vanwege alle regelgeving en een kei zijn op culinair gebied niet voldoende was. Het arbeidsbureau startte een cursus om buitenlandse vrouwen voor zo'n. bedrijf op te leiden, maar slechts één van onze acht vrouwen, die interesse hadden, slaagde voor de toelatingstoets.

Het Aktiekomitee trachtte de gemeente duidelijk te maken, dat buitenlandse jongeren niet aan hun lot moesten worden overgelaten. De gemeente deed het in een nota over Marokkaanse jongeren uit medio 1988 voorkomen, of het Aktiekomitee alleen maar een organisatie was, die aan belangenbehartiging voor jongeren deed. Ze hadden op het stadhuis kennelijk geen benul van alle activiteiten, die bij het AKPG plaats vonden. Terwijl ons jongerenwerk al zo lang de boodschap naar het stadhuis had uitgezonden, dat er te veel jonge Marokkanen tussen wal en schip terecht waren gekomen! Als werk of scholing geen optie was,

stelde het AKPG in één van zijn vele notities, moest er op zijn minst zinvolle tijdbesteding gecreëerd worden, opdat jongeren niet op het pad van de misdaad terecht zouden komen of aan de drugs verslaafd raken. Langzaam zou dit vooral door de persoonlijke contacten tot een ander perspectief kunnen leiden.

In de sport lagen mogelijkheden en wellicht ook op het artistieke vlak, muziek, fotografie, schilderen. Onze cursus fotografie was weliswaar niet druk bezocht, maar altijd waren er deelnemers. Te veel deelnemers was ook niet te behapstukken geweest. Met vrijwilliger Hans Tulkens maakten jongeren een kunstwerk van beschilderd glas, dat in de hal en het trappenhuis van het AKPG werd aangebracht. Een paar jongens van de Marokkaanse muziekgroep zouden later nog ver komen, evenals die van de Turkse muziekgroep. Wereldberoemd werden verschillende Kaapverdianen van Juventude, die bij het Aktiekomitee begonnen met hun groep Jarama. Nu vormen een paar van hen de bands Livity en Splash!. Evenals de zanger Américo Brito treden ze regelmatig op over de hele wereld.

Niet alleen in de muziek schopten een aantal buitenlandse jongeren van het AKPG het ver. Ook in de politiek en bij maatschappelijke instellingen brachten een aantal het een heel eind, bij voorbeeld tot raadslid in een deelgemeente of de gemeenteraad. Achmed Harika werd portefeuillehouder in de deelgemeente Rotterdam-Noord, Agostinho Santos zat in de gemeenteraad van Rotterdam, Mustafa Chbab is deelraadslid in Delfshaven, Guy Ramos was programmamaker bij T.V. Rijnmond en werkt nu free lance, Abdullah Azerioual zit bij het FNV, Rana Akram is huisarts, evenals een zoon van Lateef enz. Ook in de advocatuur zijn er een flink aantal terecht gekomen. Vooral als migrantenwerker maakten velen carrière. Lange tijd immers was de Sociale Academie de opleiding bij uitstek voor migrantenjongeren met wat meer opleiding, ambities en sociale betrokkenheid. Hun bekendheid met twee culturen maakten hen uitermate geschikt voor een baan in het maatschappelijk werk. Niet verzwegen moet worden, dat met name in de begintijd de buitenlandse migrantenwerkers het heel zwaar hadden. Die enkele allochtone migrantenwerker binnen de algemene instelling moest uitstralen, dat hier sprake was van integratie. In werkelijkheid bleken de culturen slecht op elkaar afgestemd, wat tot veel ziekteverzuim leidde.

Het doet me altijd goed, als ik oude bekenden van het Aktiekomitee tegen kom, en aan de vaders vraag, hoe het hun kinderen is vergaan en hoor dan, dat zij een universitaire studie met succes hebben afgerond. Veel van die kinderen hebben bij het AKPG deel genomen aan activiteiten. De meeste mensen van de eerste generatie hadden geen opleiding of slechts een paar jaar lagere school. Daarom kon de overheid in de jaren '70 hen zo achteloos behandelen. Langzamerhand werden ze zich bewust van hun uitbuiting en het Aktiekomitee pro Gastarbeiders is er trots op daaraan een steentje te hebben bijgedragen.

De tweede generatie kwam vooral eind jaren '70 en begin jaren '80 binnen, toen er grote werkloosheid heerste. Ze kwamen niet aan de bak, school werd vaak een mislukking vanwege de taalproblemen en velen vervielen in een rancuneuze

houding jegens de nieuwe samenleving. Net als in eigen land werden ze aan hun lot overgelaten, als verloren beschouwd. De armoede was weliswaar minder schrijnend dan in het herkomstland, maar aan de maatschappij hadden ze nauwelijks deel en door de Nederlandse omgeving werden ze met argwaan bekeken. Onbekend was onbemind en Nederlanders voelden onbehagen bij het zien van al die donkere types, van wie een dreiging leek uit te gaan. Sensationele artikelen in de pers droegen het nodige hieraan bij.

Het latere beroepssukses van sommigen doet natuurlijk niets af aan de beroerde situatie van het gros van de buitenlandse jongeren eind jaren '80 en begin jaren '90. Onder de Marokkaanse jongeren was de nood het hoogst. Zij vormden ook het kollektief met de minste opleiding. Bij Turken was de discipline groter en de Kaapverdianen hadden het geluk, dat in de jaren '80 op Kaap Verde de voormalige bevrijdingsbeweging PAIGC aan het bewind was en veel elan uitstraalde, ook naar de gemeenschappen in de rest van de wereld. In Marokko leek de situatie nooit te veranderen, een derdewereldland, dat iedereen ontvluchten wilde en waar een barbaarse dictatuur heerste.

Onder de Marokkaanse schoolgaande jongeren werd veel gespijbeld. De opleiding werd dikwijls niet afgemaakt. Werk was er in de jaren '80 en begin jaren '90 haast niet te vinden en veel jongeren beschikten zo over zeeën van vrije tijd. Thuis waren er vaak conflicten met de vader, wiens gezag niet meer werd geaccepteerd. Vrij veel jongens liepen weg en sloegen aan het zwerven en verloederden steeds meer. De z.g. kleine criminaliteit nam schrikbarend toe, maar ook de homoprostitutie. Het gevaar van drugsverslaving lag levensgroot op de loer. Om aan de jongeren tegemoet te komen, ging de soos van het Aktiekomitee al om drie uur open. We organiseerden verschillende activiteiten, zoals sport, fotografie, schilderen, verkeerslessen, lessen Arabisch, Engels en natuurlijk de lessen Nederlands, die er elke doordeweekse middag om half vijf waren.

Maar veel jongeren waren apathisch en moeilijk bij een activiteit te betrekken. Er was ook geen traditie van leren. En wat konden ze met de opgedane kennis doen? Hun gedrag was vaak agressief en menig maal moesten vechtenden uit elkaar gehaald worden. Voor vrijwilligers, stagiaires en tijdelijke arbeidskrachten was dit een loodzware klus. Een jongerenwerker te vinden, die in twintig uur dit allemaal op rolletjes kon laten lopen, was een superman, niet te vinden dus. Keer op keer ging het Aktiekomitee de mist in en dan schreef de gemeente ons, dat we geen beleid hadden en ook ons personeelsbeleid niet deugde. Dit terwijl er bij het AKPG niet zoals bij de SAJ vier jaar lang een leeg gestolen gebouw was, waar nauwelijks bezoekers kwamen, terwijl daar geld genoeg was en er verschillende betaalde jongerenwerkers in dienst waren. Of om het AKPG met een organisatie op zuid te vergelijken, die ook goed in zijn beroepskrachten zat, waar een ander beleid gevoerd werd met als gevolg verslaafd en niet verslaafd door elkaar. Daar moest City Bound halverwege een overlevingsweek afbreken vanwege de problemen, die de Marokkaanse jongeren veroorzaakten. Het AKPG stond voor een onmogelijke taak en kreeg nauwelijks medewerking van de overheid. En toveren konden we niet. Wie voerde een slecht beleid?

Uiteindelijk slaagde Pro Gastarbeiders erin een bekwame jongerenwerker in dienst te nemen. Het was een Marokkaan, die nog op het AKPG had leren lezen en schrijven. Mohamed Bouchtoubi was een intelligente jongen, die intussen goed de Nederlandse taal beheerste. Hij was werkloos en kwam een keer met zijn vader mee om te vertalen. Toen hij zag, hoe hard wij tolken nodig hadden, werd hij vrijwilliger, eerst op de spreekuren. Al spoedig dook hij ook de soos in. Het was hem al snel duidelijk, dat de jongerenwerker weinig overwicht had. Deze part-time jongerenwerker had eerst een cursus fotografie gegeven. Dat liep leuk, maar ja aan die cursussen deden zelden meer dan vijf jongens tegelijk mee. Hans Tulkens, zijn voorganger, wilde opstappen, omdat deze aan zijn schilderkunst meer tijd wilde besteden en meer aandacht, want in zijn hoofd was hij altijd bezig met het jongerenwerk. De vrijwilliger van de fotokursus vroeg, of hij de plaats van Hans kon innemen. Het leek een oplossing. Al spoedig merkten we, dat het jongerenwerk hem kennelijk nogal zwaar viel. Heel vaak kwam hij tijdens soosuren op kantoor binnenvallen om een praatje te maken en soms moesten we hem gewoon terugjagen naar de soos, omdat daar zijn taak lag. We hadden het relatieve geluk, dat in die tijd Abou Rakrak bij het Aktiekomitee onderdak kreeg. De leidende figuren van Abou Rakrak zaten vol initiatieven en trokken zodoende ook de passieve achterban van het AKPG voor een deel mee. Zo organiseerden ze een werkweekend in Brabant voor Marokkaanse jongeren. Jaren later hoorde ik van een stagiaire, dat onze jongerenwerker naar dit weekend zijn vriendin had meegenomen. Het AKPG was nooit om toestemming gevraagd en wist van niets.

Een andere streek van deze jongerenwerker was een voorstel aan de gemeente Rotterdam voor het Marokkaanse jongerenwerk. Dit voorstel deed hij enige tijd later, toen Abou Rakrak sinds kort een eigen ruimte had en bezig was daar activiteiten op te zetten. Het voorstel, waarmee de werker van het AKPG bij de ambtenaren ging lobbyen, hield in, dat de drie organisaties aan de Noordkant van de Maasoever werden samengevoegd, er een groot gebouw zou komen voor alle Marokkaanse jongeren en hij daar coordinator zou worden. Het was op een vrijdagavond tijdens spreekuur, dat Abou Rakrak mij belde en vroeg, of ik wist wat onze jongerenwerker voor valsigheid aan het uithalen was. We spraken af, dat ik de volgende avond naar Abou Rakrak zou gaan en zij zouden proberen ook de SAJ (Samenwerkende Arabische Jongeren) op de bijeenkomst te krijgen. Daar hoorde ik voor het eerst van het plan, waarmee ons personeelslid achter onze rug al bij de gemeenteambtenaren was gaan praten en dat de maandag erop behandeld zou worden in een vergadering van de Commissie Culturele Minderheden. We stelden een stuk op, dat door de drie organisaties werd ondertekend en waarin we duidelijk lieten blijken, dat de achterban aan jongeren bij de drie organisaties zeer van elkaar verschilde, dus dat het plan op zich al onzinnig was. Ondanks zijn werk met Marokkaanse jongeren had ons personeelslid daar kennelijk geen zicht op. Bovendien had hij geen enkel overleg met de betreffende organisaties gepleegd, wat niet alleen ondemocratisch was, maar ook zeer onfatsoenlijk tegenover de organisatie bij welke de werker in dienst was. Maar deze werker was goed thuis op het stadhuis en kende dus de antistemming tegen het AKPG goed.

Gemeenteraadslid Ella ter Kuile (VVD) liet zich tijdens de behandeling in de

commissie ontvallen, dat de gang van zaken bij dit plan niet erg democratisch was geweest. De jongerenwerker trok zijn plan in. Achteraf vraag ik me af, hoe het mogelijk was, dat dit plan überhaupt op de agenda van de commissie was gekomen.

Ik stelde onmiddellijk het bestuur op de hoogte, dat besloot de werker op staande voet te ontslaan. Later kwam er nog meer ellende boven. De penningmeester had voor het jongerenwerk een aparte girorekening geopend. Daar moest de werker o.a. de consumpties voor de soos uit betalen. Van de inkomsten moest hij de uitgaven voor de soos betalen. Lang nadat de werker weg was, kwamen de vorderingen binnen. Het bleek, dat hij wel bestellingen had gedaan, maar nooit rekeningen had betaald. De schuld beliep in de duizenden guldens.

Tot ons geluk hadden we inmiddels als vrijwilliger Mohamed Bouchtoubi. Aangezien het ontslag op staande voet was geweest, konden we bijna gelijk overgaan tot aanstelling van een nieuwe jongerenwerker. En voor de eerste keer hadden we iemand, die het jongerenwerk in zijn vingers had. Geen enkele opleiding, zelfs geen basisschool, maar iemand, die wist hoe de jongens aan te pakken. Geen wonder, hij had zelf deel uitgemaakt van de groep en ze konden hem dus niet in de luren leggen.. Wat we betreurden was, dat we hem niet de gelegenheid konden geven cursussen te bezoeken om zich bij te scholen. Later in zijn volgende werkring zou hij gelukkig die kans wel krijgen. Intussen liep de soos goed, dealers werden er zonder pardon uitgeschopt, onderlinge vechtpartijen meteen de kop ingedrukt en de activiteiten draaiden. Dit was heel wat, aangezien in die tijd, begin jaren '90 Marokkaanse jongeren steeds meer uit de bocht vlogen. Hoewel dit afglijden een feit was, werd de ophef hierover in de pers steeds heviger. De indruk werd gewekt, dat er nauwelijks een Marokkaanse jongere te vinden was, die deugde. Marokkanen en buitenlanders in het algemeen waren de zondebokken van de samenleving.

Eén van de dingen, die we in die tijd voor elkaar kregen, was zelfstandige huisvesting voor jongeren. We benaderden verschillende woningsbouwverenigingen in Rotterdam, die we na een aantal gesprekken zo ver kregen, dat ze regelmatig enkele woningen ter beschikking zouden stellen van jonge Marokkanen. Vooral Patrimonium werkte mee. Eigen huisvesting was voor jongeren in een conflictsituatie met thuis een uitkomst. Het waren meestal woningen, waaraan het nodige opgeknapt moest worden. Ze kregen er hun handen vol aan. Op het Aktiekomitee organiseerden we daarom een keer een rommelmarkt, opdat zij goedkoop aan wat spulletjes konden komen en ook van de kant van leden van het AKPG kwam er het een en ander af. Maar dit was natuurlijk geen blijvende bron van goedkope of gratis woninginrichting.

Met een eigen dak boven het hoofd verbeterde de situatie van menig Marokkaanse jongere. Een vast adres betekende ook een uitkering. Er kwam wat rust in de situatie. Wel was het zo, dat menig jongere, niet gewend alleen te wonen, een vriend in huis opnam.

Toch bleef de omgeving voor met name Marokkaanse jongeren als het ware onveilig. Velen waren aan de drugs geraakt en probeerden als dealer wat te verdienen. Voortdurend belaagden zij hun vroegere vrienden en het was een hele toer om drugsdealers buiten het Aktiekomitee te houden. Het lukte; menige dealer werd er door Mohamed als het moest uitgeslagen. Helaas werd er wraak genomen. Mijn auto en de auto van Mohamed moesten het geregeld ontgelden. Ruiten en lampen werden ingeslagen, ruitenwissers afgerukt, krassen op de lak gemaakt enz. Het was om wanhopig van te worden. We waren vogelvrij. Zowel op de Henegouwerlaan als op de 's-Gravendijkwal werd vaak ingebroken en de dieven wisten op welke plaatsen er wat te halen viel aan apparatuur. We konden ons niet meer verzekeren noch tegen inbraak noch tegen glasschade. Ons geldgebrek werd steeds nijpender.

20 juni 1988 verscheen er een uitgebreide notitie over Marokkaanse jongeren van de afdeling Culturele Minderheden van de gemeente Rotterdam. Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders stond, evenals enige andere instellingen op de nominatie om in aanmerking te komen voor een jongerenwerker. Het bleek weer eens een dode mus te zijn. Die jongerenwerker kwam er nooit. In de notitie stond o.a. te lezen, dat het AKPG hoofdzakelijk aan belangenbehartiging deed, waaruit weer eens bleek, hoe weinig weet de gemeente had van alle activiteiten, die er bij het AKPG plaats vonden. Men had kennelijk alleen oor voor de roddels van derden.

Het bureau Migranten van de gemeente, dat jaren lang had meebetaald aan het grote leeg gestolen gebouw van de Samenwerkende Arabische Jongeren (SAJ) bleef de teloorgang van deze organisatie betreuren. In volgende nota's werd steeds weer aangedrongen op samenwerking van Abou Rakrak, het Aktiekomitee en de SAJ en als worst werd subsidiering van een werker voorgehouden. ARR en het AKPG konden moeilijk anders dan de mogelijkheid van samenwerking met de SAJ bekijken. Dus togen we op een avond voor een bespreking naar hun nieuwe onderkomen in de Rochussenstraat. Nog geen half uur na aanvang ontstond er een heftige twist tussen medewerkers van de SAJ onderling, waarbij het er zo fors aan toe ging en met glaswerk werd gesmeten, dat een verdere bespreking zinloos werd. We hadden onze goede wil getoond ondanks het feit, dat het ons wel duidelijk was, dat de gemeente alleen maar de ondergang van ARR en AKPG wilde. In december 1990 lieten Abou Rakrak en het Aktiekomitee de gemeente weten, dat zij bereid zouden zijn, als de SAJ zou functioneren, daarmee samen te werken. Maar dat ze verbijsterd waren, dat de gemeente kennelijk het plan had hun druk bezochte organisaties op te doeken om in zee te gaan met de niet funktionerende SAJ.

Intussen kregen veel meer instellingen belangstelling voor Marokkaanse jongeren. Het was een nieuwe groep in het sociaal-cultureel werk, dat door de bezuinigingen van de overheid onder sterke druk stond. Het aantal Marokkaanse jongeren was niet alleen zeer groot geworden als gevolg van de gezinshereniging, maar de groep was ook uitermate problematisch. Het AKPG had altijd een strikt beleid gevoerd. Geen toelating van verslaafden, maar met name de SAJ en voorlopers hadden Marokkaanse junks toegelaten, die daardoor de indruk hadden kunnen krijgen, dat hun gedrag aanvaardbaar was. De kleine criminaliteit en drugshandel onder

Marokkaanse jongeren was schrikbarend gegroeid. Bij de toegenomen overlast voor de samenleving was het begrijpelijk, dat de gemeente naar een oplossing van de problemen zocht. Maar in dat licht bezien, was het een dwaasheid te denken, dat nationaliteit het criterium moest zijn, waaronder je Marokkaanse jongeren in één centrum kon opvangen.

De meer dan driehonderd Marokkaanse jongeren, die bij Abou Rakrak en het Aktiekomitee kwamen, vormden al uiteenlopende groepen. Gesteld kan worden, dat bij het AKPG de minst opgeleiden, zo goed als niemand uit een grote stad, bijna allemaal Berbers, in leeftijd variërend tussen veertien en tweeëntwintig jaar, kwamen. Onder hen waren ook nogal wat jongens, die nog maar kort in Nederland waren. Bij Abou Rakrak lag het niveau hoger en er zaten een paar echte leidersfiguren bij. De jongens gingen naar een instelling, waar ze hun vrienden ontmoetten, en waar ze hun eigen taal konden spreken. De meesten kwamen uit het centrum, maar niet allemaal, want er was gewoon een trek naar het centrum van de stad. Zowel het AKPG als Abou Rakrak waren laagdrempelige organisaties. Bij het AKPG kon je voor alles terecht, taallessen, hulpverlening, sport, recreatie enz. Net als bij ARR waren de openingstijden van de soos van het Aktiekomitee zeer ruim, aangepast aan de vrije tijd van de jongens, elke weekse dag van drie tot tien uur, op zaterdag van vier tot elf uur en op zondag van twee tot negen uur. Deze tijden legden een grote belasting op de medewerkers en konden in feite alleen maar worden gerealiseerd door bijna elke stagiaire en tijdelijke arbeidskracht soosdiensten te laten draaien, onder leiding van de part-time jongerenwerker. Een schier onmogelijke opgave dus. De jongeren van ARR en het AKPG met de SAJ onder te brengen in één centrum, was niet alleen om moeilijkheden vragen, maar meer nog tot mislukken gedoemd. Toch bleef dit het streven van de overheid.

Abou Rakrak en drie andere Marokkaanse organisaties hadden terecht ook veel kritiek op het feit, dat als reactie op hun eerste aanvraag voor subsidie aan de stichting HUMANITAS in februari 1990 een bedrag van honderdvijftig duizend gulden werd toebedeeld. De jongeren moesten naar HUMANITAS voor hulpverlening, maar werden er geholpen door Turken en Palestijnen, die ze niet verstonden. De Marokkaanse organisaties kregen een grijpstuiver voor vrijwillige activiteiten. Het was in de tijd, nadat het pand in de Blekerstraat van de SAJ, dat enige werd bezet door Abou Rakrak vanwege de wantoestanden aldaar, ontruimd was en de gemeente over een ruim budget voor Marokkaanse randgroepjongeren beschikte. Maar net als bij het beleid van de afgelopen twintig jaar, een incidentenbeleid, wist het stadhuis zich waarschijnlijk opnieuw geen raad met de situatie. De derde wereld was binnen gehaald in Rotterdam en de gemeente liet zich voornamelijk adviseren door lieden, die op positieverbetering en eigen belang uit waren net zoals in bepaalde ontwikkelingslanden. Van fouten werd niet geleerd. Degenen, die zich als leiders van de Marokkaanse jongeren hadden opgeworpen, hadden maar wat aangerotzood en veel gesubsidieerde activiteiten bestonden alleen op papier. Helaas de overheid ging door met dezelfde "vriendjes". De organisaties, die kritiek hadden, waren onwelkome figuren. Alles bleef bij het oude. Eveneens beloftes over extra formatie bij het jongerenwerk van het AKPG werden niet nagekomen. Zeven jaar later slaakte wethouder Simons in een

commissievergadering de verzuchting, dat “met wat we nu weten, had het AKPG destijds te maken met randgroepjongeren”. Tot konsekwenties leidde deze opmerking niet. De gemeente bleef ons niet welgezind. Dit alles in een tijd, dat het rassisme toenam, onder meer door opmerkingen van de politicus F. Bolkestein, die met name achterlijke aspecten van Marokkanen en Turken belichtte, alsof die karakteristiek voor de Islam waren. Vergeten werd door Bolkestein, dat Nederland voornamelijk op het boerenland had geworven, waar primitieve gewoonten nog volop bloeiden. Daar was immers een niet militante, onwetende arbeidersklasse te vinden, waarmee in dit latere stadium de gehele Nederlandse bevolking werd geconfronteerd. Regeren is vooruitzien!

Hoe moeilijk de tijden ook werden, het AKPG bleef op de bres staan voor de buitenlanders. Er dreigden allerlei verslechtingen, o.a. verhoging van schoolgeld, boetes op zitten blijven, herkeuringen voor de wao (wet op de arbeidsongeschiktheid) ook voor arbeiders, die voorgoed met behoud van die uitkering naar eigen land waren teruggekeerd. De verblijfsvergunning van deze afgekeurde buitenlanders was al lang van rechtswege vervallen, zodat terugkeer voor de keuring een moeilijke zaak werd. De meesten van hen woonden ver van de hoofdstad en voor terugkeer naar Nederland moest in die hoofdstad een visum worden aangevraagd, waarvan de afgifte in slakkenpas ging. Dit gold voor Kaapverdianen, Marokkanen, Turken en Pakistanen. Buitenlanders, die na te zijn afgedankt, erover dachten voorgoed terug te keren naar eigen land, vormden een BREED FRONT en een dikke dertig van hen, voerden samen met het AKPG actie op het stadhuis. Het Aktiekomitee had al volop brieven rond gezonden aan de betreffende ministers, zonder antwoord te ontvangen, en met de actie op het stadhuis werd getracht de gemeente Rotterdam zo ver te krijgen, dat deze dit probleem op het Ministerie van Financiën zou gaan bespreken. Door twee wethouders werd toegezegd dit inderdaad te doen en de spandoeken en borden werden ingepakt. De gemeenteraad kon verder met zijn vergadering en de aktievoerders gingen naar huis. Hoog tijd ervoor, want enkelen dreigden onwel te raken. Het waren de slachtoffers van werken in de kassen met landbouwgif en olietankers met giftige gassen. Zij waren tot niet veel meer in staat.

Intussen was het fantastische bestuur, waarvan we enige tijd hadden mogen genieten, helaas weer opgestapt. Dat was ook de afspraak. Zij zouden een jaar aanblijven, tot bepaalde zaken waren geregeld. Dat betrof voornamelijk onze huisvesting en de subsidiering ervan. Onze zorgen daarover waren van de baan. We hadden een prachtig onderkomen. Maar de nieuwe penningmeester, een advocaat, bleek een ramp. Penningmeesters waren moeilijk verkrijgbaar om zo te zeggen, maar deze dreef ons tot wanhoop. Fred Smit, zijn voorganger had alles keurig in orde aangeleverd, maar Hans wist elke maand een grotere achterstand te scheppen. Het stadhuis verlangde terecht op tijd afrekeningen en een deugdelijk accountantsrapport. Deze penningmeester schakelde een bevriende accountant in. Dat was goedkoper, maar die accountant werd niet geaccepteerd door het stadhuis, en de boeken moesten terug naar het vertrouwde accountantskantoor, waar we al jaren klant waren. Dubbele kosten. De financiële ellende sleepte zich voort, tot op een keer, dat we op het stadhuis toelichting moesten geven op

begroting en afrekeningen en de penningmeester zijn zaken weer niet op orde had. Dit maal kwam hij wel opdagen, wat ook niet steeds het geval was geweest, maar zonder de benodigde stukken, want hij had de boel niet af.

Het moest einde verhaal zijn. Het stadhuis, de afdeling onderwijs, was clement en we gingen op zoek naar een andere penningmeester, die we gelukkig vonden. Natuurlijk kostte het de nodige tijd, eer Nico Cremer de omvangrijke achterstand had weggewerkt.

Niet alleen met afrekeningen had de vorige penningmeester er met de pet naar gegooid, maar ook met betalingen aan schuldeisers. Aan het gebouw aan de 's-Gravendijkwal hadden enkele ingrijpende verbouwingen door een kleine aannemer plaats gevonden. Voor deze verbouwingen had ons bestuurlid Ben Koolen een paar grote giften binnen gehaald. Er was dus geld voor, maar ondanks aanmaning na aamaning voldeed de penningmeester de rekeningen niet. Uiteindelijk nam de wanhopige aannemer een incassobureau in de arm, wat voor het AKPG grote extra uitgaven met zich mee bracht. Vervolgens wilde de penningmeester er een advocaat, kantoorgenoot van hem, tegen aan gooien. Maar Menno, een nieuwe vrijwilliger, afgestudeerd jurist, opperde, dat de beste manier om hier uit te komen was, een gesprek om tot een vergelijk te komen en betaling van het verschuldigde bedrag. En zo wist hij de zaak uiteindelijk te regelen.

Ons nimmer genoeg geprezen bestuur was dus na hun afgesproken periode ruim te hebben volgemaakt, vertrokken. Het viel niet mee nieuwe bestuursleden voor het AKPG aan te trekken. In officiële kringen stonden we als de bonte hond bekend. Er stond niemand achter het AKPG, geen kerk, geen vakbond, geen politieke partij. We waren geen deftige club, maar vereenzelvigd met een haveloze achterban. Een bestuursfunctie bij het AKPG gaf geen status. Gezien onze goede ervaringen met de opgestapte "hotemetoten", bedacht ik, dat er toch meer zulke mensen moesten zijn. Wim Baggerman, voormalig gemeenteraadslid voor de VVD, die ons altijd zo goed gezind was geweest, had inmiddels zijn politieke werk neergelegd. Misschien wilde hij wel. Ik belde hem op en na enige bedenktijd, zei hij ja. Wel maakte hij de kanttekening, dat zijn gezondheid zeer verslechterd was en dat daarmee rekening moest worden gehouden. Hij stelde voor verder te zoeken onder ex-gemeenteraadsliden en voor mij kwam toen Peter van Agteren in zicht, die als PvdA-er wel eens ten gunste van het AKPG had gestemd. Het derde ex-gemeenteraadslid werd de CDA-er Jan Intveld. Helaas hadden we het paard van Troje binnen gehaald. Ikzelf was zo naïef, dat ik niet kon geloven, dat deze ex-gemeenteraadsliden het slechtste met ons voor hadden. Wim Baggerman, waarschijnlijk oorspronkelijk niet, maar door zijn gezondheidsproblemen was het hem misschien wel allemaal te veel en liet hij zich voor het karretje spannen van de twee wolven in schaapskleren, Van Agteren en Intveld. Ze misbruikten hem ook als brenger van slecht nieuws. De penningmeester Nico Cremer werd stelselmatig buiten hun gekonkel gehouden.

De andere drie leden van de kerngroep, Marloes, Joke en Ary, waren minder goed van vertrouwen en hamerden mij ettelijke malen in, dat ze het onplezierige gevoel hadden door dit bestuur in de maling genomen te worden. Ik was zo argeloos en

dom, dat ik me niet kon voorstellen, dat ex-gemeenteraadsleden ons willens en wetens een rad voor de ogen draaiden.

Het werd onze ondergang. De omstandigheden waren voor het Aktiecomitee misschien wel ongunstiger dan ooit. De vorige penningmeester had een grote financiële puinhoop achtergelaten; met de oprichting door de gemeente van de Stichting Basiseducatie waren de regels voor subsidiering van taallessen aan buitenlanders totaal veranderd; de toeloop bij het AKPG was groter dan ooit, waardoor de werkdruk bijna ondraaglijk werd. Het ongunstigste voor ons werk was de wijziging van de subsidiering voor de lessen, want die had ons altijd ruimte gegeven voor niet gesubsidieerde activiteiten en aanschaffingen. Als we in een klemmend keurslijf zouden worden geperst, konden we waarschijnlijk geen kant meer uit. En dit terwijl onze lessen aan alle voorwaarden van basiseducatie en toeleiding tot taallessen voldeden. Maar het moest formalistischer, schoolser, niet meer informeel en in ongedwongen contact met een vrijwilliger, die uit solidariteit met de buitenlander hem of haar kwam helpen bij het aanleren van de nieuwe taal.

Het nieuwe bestuur stelde zich ook zeer formalistisch op. Door de Stichting Basiseducatie waren de vergoedingen voor de taallessen vastgesteld en het AKPG was er zeer bekaaid vanaf gekomen, vooral in vergelijking met andere organisaties. We werden gefixeerd op 350 leerlingen, terwijl dit aantal ruim werd overschreden. Zonder enig overleg met de werkvloer had bestuurslid Intveld de besprekingen met de Stichting Basiseducatie gevoerd en het kontrakt getekend. Dit kontrakt was oneindig veel ongunstiger dan bij voorbeeld het kontrakt tussen de Stichting Basiseducatie en het BAKO. Met slechts 200 kursisten kreeg die organisatie negen educatieve werkers. Wij kregen er slechts twee part-time, voor Joke en Ary elk vierentwintig uur. We kwamen later te weten, dat Intveld bij het overleg met de Stichting Basiseducatie niet onze belangen had verdedigd maar benadrukt, dat het bij het AKPG een rotzooi was. Voor leermiddelen, lokaalgebruik, en apparaatskosten, stonden vaste bedragen, maar die werden niet aan ons vergoed, ondanks het feit, dat onze penningmeester hiervoor wel een rekening bij de Stichting Basiseducatie (BE) indiende. Op de bestuursvergadering bestempelde Intveld de handeling van Nico als onzin en stelde, dat we met een fractie genoeg moesten nemen. Deze vergoedingen zouden nooit aan het AKPG worden uitbetaald. Ik diende hiertegen een bezwaarschrift in bij de Raad van State, hoewel Peter van Agteren als secretaris had geweigerd dit te ondertekenen. Nog rook ik, onnozele hals, geen lont. Wij vonden Van Agteren maar een rare sociaal-democraat, die ons betitelde als mensen met een idealistische afwijking.

Bestuurslid Intveld had nog nooit een kijkje op de lessen genomen, zodat zijn bewering tegen de Stichting Basiseducatie, dat het bij Pro Gastarbeiders een zootje op de lessen was op louter en alleen berustte op zijn eigen destruktieve fantasie. De lessen waren weinig formalistisch, dat wel, haast een gezellig onderonsje met de lesgever, maar juist die onconventionele manier van les geven, sloeg aan bij de buitenlanders. De meesten kenden immers nauwelijks een schooltraditie en in de landen van herkomst was het leven al helemaal niet bureaucratisch. Door deze kennis van zaken werd Intveld bij zijn uitlatingen absoluut niet gehinderd.

Tekenend voor de sfeer op het stadhuis? Was hij in het bestuur gestapt met de vooropgezette bedoeling ons kapot te maken?

Nog steeds kom ik mensen tegen, die me tevreden vertellen bij het AKPG onze taal te hebben geleerd. Er was niet voor niets zo'n enorme toeloop op onze activiteiten, zowel spreekuur als lessen. De inburgering, zoals tegenwoordig de aangeklede lessen Nederlands worden genoemd, wordt echter getekend door uitval en al direkt bij de aanmelding gebrek aan kursisten, zo zeer, dat leerkrachten massaal worden ontslagen. Regeren is vooruitzien!

Even kwalijk verging het bijna met een afrekening van het Arbeidsbureau voor de tijdelijke arbeidskrachten. Het ons verschuldigde bedrag van ongeveer tachtigduizend gulden werd niet uitbetaald. Intveld vond, dat we het er maar bij moesten laten zitten, maar tegen de stellingname van het bestuur in schreef ik een brief aan het Arbeidsbureau. Daar bleek een fout te zijn gemaakt en na een verontschuldiging kregen we het bedrag toch nog op onze rekening.

Het werd ten slotte ook voor mij zonneklaar, waarop dit bestuur uit was. Intveld had het in de bestuursvergaderingen, waar wij als kerngroep bij waren altijd over likwidatie. Peter van Agteren kwam na vijf vergaderingen niet meer opdagen en Wim Baggerman was na weer een operatie niet meer tot veel in staat en weersprak niets.

Intussen moesten wij wel voor onze "terminators" Van Agteren en Intveld tot twee maal toe een lijst opstellen, met wat nodig was en zouden zij fondsen aanschrijven en subsidie voor sociale vernieuwing aanvragen. Het was pure maskerade, want er gebeurde niets. Allerlei stukken, die de werkvloer bij dit bestuur indende, werden nooit besproken. Soms werd gezegd, dat ze niet waren ontvangen. Intveld verzekerde ons intussen, dat hij allerlei zaken voor ons op het stadhuis regelde, maar als wij naar de resultaten vroegen, kregen wij slechts vaagheden als antwoord. Maar niet alleen de kerngroep, ook de penningmeester werd door deze bestuursleden verboden zelf contact met het stadhuis op te nemen. Het probleem was, dat door de puinhoop, waarmee de vorige penningmeester ons had laten zitten, we niet te hard konden schreeuwen. Zelfs de begroting weigerden Peter van Agteren en Jan Intveld te ondertekenen. Het stadhuis zond die aan ons terug en het ontbreken van begroting en beleidsplan was voor de gemeente een reden om de subsidiering te beëindigen.

Het was nu overduidelijk, dat deze twee heerschappen ons van alles hadden voorgespiegeld en achter onze rug bezig waren geweest met onze vernietiging. Helaas maakte het bestuur nooit notulen van de vergaderingen, die eigenlijk alleen maar gebekvecht met de werkvloer inhielden, want van de achterban en het werk hadden ze geen benul. De rauwe werkelijkheid van hun bedrog drong zich op, maar het was te laat. Intveld had het stadhuis plat gelopen, niet om voor het AKPG zaken te regelen, maar om onze opheffing te bewerkstelligen. Als een negentiende-eeuwse regent had hij met de werkvloer geen enkel overleg over de z.g. onderhandelingen, die hij ten bate van het AKPG zei te voeren. Uiteindelijk werd

aan de werkvloer meegedeeld, dat er een brief van de gemeente over het AKPG zou komen. De brief, geadresseerd aan de privé adressen van Intveld, Baggerman en Van Agteren was gedateerd 9 augustus 1991, maar pas eind augustus werden Marloes, Joke, Ary en ik aan het eind van een middag opgebeld door Intveld, dat er die avond een spoedvergadering was, zonder mededeling waarover. De penningmeester, lid van het dagelijks bestuur, was niet alleen verhinderd voor deze op het nippertje bijeen geroepen vergadering, maar had zelfs deze belangrijke brief aan het bestuur niet gekregen. Slechts twee van de vier van onze kerngroep konden aanwezig zijn.

De brief van de gemeente bevatte de gedachten van het stadhuis voor een soort beleidsplan voor het Aktiekomitee, maar die gedachten getuigden niet van veel kennis van het migrantenwerk noch van de werkzaamheden van het AKPG. Er was als het ware toegeschreven naar likwidatie, echter om oneigenlijke redenen, en als toetje werd opgemerkt, dat de financiële positie van het AKPG van invloed kon zijn op de verdere besluitvorming. Later kwam er nog aan het licht, dat ook de indertijd op staande voet ontslagen jongerenwerker Nelis Oosterwijk volop had overlegd met Intveld en Van Agteren. Onder anderen voor het gebruik van ons gebouw droeg hij al allerlei suggesties aan.

Nu het dus was uitgekomen, dat de twee bestuursleden Van Agteren en Intveld buiten de werkvloer om alleen maar hadden gekonkeld en druk bezig waren geweest het AKPG om zeep te helpen, gaven ze toestemming nieuwe bestuursleden aan te trekken. Tijdens de voorbereiding van hun sluipmoord hadden ze ons ten strengste verboden om te zien naar meer bestuursleden. Daar bij een stichting het bestuur het voor het zeggen heeft, zaten wij volledig in de klem. We namen contact op met onze oude bestuursleden en Arrien Kruyt bleek van harte bereid tot advisering. Er kwamen nieuwe bestuursleden en er werd een steunkomitee opgericht met daarin prominenten uit de migrantenwereld, Erasmus Universiteit, politiek en advocatuur.

In hun brief van 9 augustus had de gemeente Rotterdam hun nota "De Nieuwe Rotterdammers" bijgevoegd, waarvan ze zelf al stelde, dat die nogal abstract was. De gemeente gaf daarin blijk van een wel erg eenvoudige visie op de begrippen "algemeen" en "categoraal", maar tien jaar nadat de opvatting van categorale naar algemene instellingen werd gelanceerd, was deze elders veelal weer verlaten, omdat het niet werkte. De integratie van taken in een algemene instelling had niet geleid tot het integreren van mensen. Nieuwkomers, en die bleven komen, hadden sterke behoefte aan categorale opvang. Een alinea in de brief, die sloeg als een tang op een varken, was de opmerking, of het AKPG de zelforganisaties van migranten niet in de weg stond. Dat het AKPG aan de wieg van menige zelforganisatie had gestaan, intensief met hen had samengewerkt en nog altijd adviseerde, was kennelijk nooit doorgedrongen. Dit los van het feit, dat de eigen organisaties in die tijd nog in de kinderschoenen stonden en zich kenmerkten door gebrek aan kader en verdeeldheid.

Verder werd het Aktiekomitee verweten weinig tot samenwerking bereid te zijn. Het AKPG is er altijd kritisch over geweest met wie en waarvoor samen te werken. Terecht, denk ik nog altijd, en om een dergelijke opmerking te plaatsen in het kader van sociale vernieuwing lijkt me nog altijd een grote blunder. Juist het Aktiekomitee pro Gastarbeiders is in Rotterdam bij uitstek vernieuwend bezig geweest. Het feit, dat het AKPG er dan niet omheen kon het falend beleid van met name de officiële instantie, de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers en vaak ook de gemeente, in de schijnwerpers te zetten, om tot hervormingen te komen, stak kennelijk zeer. In de loop van zijn bestaan had het Aktiekomitee herhaaldelijk de vinger op de zere plekken gelegd, maar ook steeds goed samengewerkt met de afdeling onderwijs van de gemeente. Dit werd gemakshalve maar even over het hoofd gezien.

En het laatste punt in de brief om de kwaliteit van de hulpverlening van het AKPG in twijfel te trekken, was ronduit stuitend. Vele door advocaten verloren zaken werden door ons alsnog gewonnen. Een behoorlijk aantal advocaten werkten graag met het Aktiekomitee samen vanwege het grote vertrouwen, dat de buitenlandse cliënten in onze organisatie stelden. De toeloop van buitenlanders was enorm, juist door de vele successen, die we behaalden. Als een buitenlander een probleem had, gold het advies van familie en vrienden steevast: Ga naar het Aktiekomitee. Het leek wel, of de goede resultaten, die wij behaalden in de hulpverlening, ons voor de voeten werden geworpen. Maar ja, ook ons spreekuur voor de hulpverlening was anders dan anders, kollektief, zodat de cliënten ervan konden leren en samen in actie komen. Het sloot ook aan bij de groeps cultuur. De cliënt zat niet als klein mensje tegenover een hoog personage, een hulpverlener. Tot op de dag van heden, bijna vijftien jaar later, word ik nog regelmatig opgebeld en op straat aangeklampt met hulpvragen. Meestal begin ik er niet aan, want de hele wetgeving is verslechterd en ik ben niet meer goed op de hoogte.

In diezelfde tijd werd mijn vader ernstig ziek en overleed op vijf september 1991. Toch moest het werk doorgaan en de brief worden beantwoord. Er kwam een nieuwe bestuursvergadering over de beantwoording van de brief, waarop Peter van Agteren eerst zelfs niet wilde komen. Wim Baggerman was met vakantie. Hij was ook niet de kwade genius. Op die vergadering kwamen met medeweten van het bestuur ook twee oudbestuursleden, Arrien Kruyt en Ben Koolen. Mr Désirée Verlegh, een vroegere vrijwilligster, ook aanwezig, en eventueel nieuw bestuurslid, zou meeschrijven aan de beantwoording van de brief van 9 augustus. Die beantwoording moest besproken worden op de volgende bestuursvergadering, waarvoor het bestuur pas na twee weken beschikbaar was, namelijk op 15 oktober. Dit gaf de bedriegers de kans een volgende streek uit te halen, namelijk niet aan de gemeente de reden van de vertraging in de beantwoording van de brief te melden. En vervolgens op 11 oktober bij een bezoek aan het stadhuis te vernemen, dat de subsidiering werd stopgezet, waarop hun reactie was geweest, dat men niet van plan was zich daartegen te verzetten.

Onder druk van de werkvloer en Désirée Verlegh werd de geconcipeerde brief alsnog verstuurd, met een verklaring erbij, waarom de beantwoording was verlaat.

De werkvloer moest maar tekenen namens het bestuur. Vanzelfsprekend vedwenen de wolven in schaapskleren na het uitvoeren van hun vuile karwei uit het bestuur. In allerijl kwam er een nieuw bestuur, deels bestaand uit oude bekenden, om het AKPG te redden.

Per 1 januari 1992 werd de subsidie dus stopgezet. Het AKPG richtte een steunkomitee van prominenten op, dat het bezwaar hiertegen mede ondertekende. Maar hieraan was zo veel extra werk verbonden, het benaderen van deze mensen, beleidsplannen met hen bespreken, extra vergaderingen, stukken samenstellen, dat de werkdruk ondraaglijk werd. Immers alle activiteiten gingen normaal door, ook akties. Het AKPG bleef tevens attent op wat er in de samenleving gebeurde en als het de buitenlanders betrof, ging het door met misstanden aan de kaak te stellen, vaak met open brieven en persberichten.

Op 8 januari 1992 werd het bezwaarschrift, ingediend door de bevriende advocaat Mr D. Schaap, op het stadhuis behandeld. Bij deze behandeling was de buitenlandse achterban zo ruimschoots vertegenwoordigd, dat moest worden uitgeweken naar de grote vergaderzaal van het stadhuis. In volle omvang kwam aan het licht, hoe Intveld en Van Agteren hadden geintrigeerd om de ondergang van het Aktiekomitee tot een feit te maken. We wonnen deze procedure, maar het was een Pyrrus overwinning. De dag na de triomf meldde Marloes zich ziek, zwaar overspannen. Het betekende, dat de stagebegeleiding uitviel, een gevaar voor het verdwijnen van meer medewerkers, want hoe zouden de sociale academies reageren, als er geen bevoegde maatschappelijk werker meer hiervoor beschikbaar was. Ongeveer tien dagen later zat Joke de hele vrijdagmiddag op het komitee te hoesten en naar adem te happen. De zaterdagavond hierna werd zij met een loeiende ambulance naar het ziekenhuis gebracht, een scheurtje in haar long. Ary en ik waren de wanhoop nabij. Van onze kernploeg was nu de helft uitgeschakeld. Een week later stortte ook Ary in en bleef ik alleen over.

Het waren niet de enige rampen, die speelden. De centrale verwarming viel uit, al was die gelukkig door een bevriende relatie wel weer spoedig aan de praat gebracht. Maar onze werker van de sociale werkplaats had gemeend de inspectie te moeten inschakelen, of er geen gevaar dreigde. Gelukkig stelde de inspectie vast, dat dit niet het geval was, maar wel, dat we het depot van de olieopslag moesten laten nakijken. Grote extra kosten. De gymnastiekzaal, waar veel dure spullen, die bij de sport werden gebruikt, lagen opgeslagen, bleek op een gegeven moment leeg gestolen. Ik verdacht een vrijwilliger hiervan, met wie de laatste tijd meer problemen waren geweest, maar kon niets bewijzen. Diezelfde vrijwilliger bleek ook een open avond, waarop we vele officiële personen hadden uitgenodigd te hebben gesaboteerd. Hij zou de verzending van de uitnodigingen op zich nemen. Op de avond kwam bijna niemand. Enkele weken later ontdekte ik in een lade de nooit verstuurde uitnodigingen. Ik stuurde hem vanzelfsprekend de laan uit, maar het bleek, dat hij nog een bedrag van meer dan duizend gulden schuldig was, die hij te leen had gekregen uit de kleine kas. Het geld kwam niet terug.

Niet alleen de sportspullen werden gestolen, maar ook allerlei heel duur en nieuw gereedschap, dat wij pas uit een gift hadden aangeschaft voor een klussenkursus. Voor deze diefstal, gepleegd midden in de nacht, waarbij iemand het alarmapparaat had uitgeschakeld, hield ik een ex-tijdelijke arbeidskracht aansprakelijk. Hij kende de code van het alarm, wist waar de spullen stonden en wanneer de kust veilig was. Ik stelde de politie op de hoogte, maar die liet de zaak gewoon bakken. Na herhaaldelijk aandringen werd de betreffende ex-medewerker pas op het bureau geroepen. Natuurlijk ontkende hij alles. Intussen bleek hij ook zijn eigen vader bestolen te hebben, want die had hem naar de woningbouwvereniging gestuurd om de huishuur te betalen. Het was zeer pijnlijk om de vader mee te delen, dat zijn zoon waarschijnlijk zwaar verslaafd was en nooit de huurpenningen afdroeg, die vader hem maandelijks overhandigde.

Het werd me pijnlijk duidelijk, dat ik alleen niet in staat was de boel bij elkaar te houden. Bovendien had de gemeente na de door haar verloren procedure een harnas van wezensvreemde subsidievoorwaarden in elkaar geknutseld, waaraan het AKPG niet kon en wilde voldoen. Arrien Kruyt beloofde me met de betreffende wethouder te gaan praten. Maar op de ochtend van de afspraak was het treinverkeer dusdanig ontregeld, dat Arrien geen kans zag vanuit zijn woonplaats Ede Rotterdam te bereiken. Het was de zoveelste tegenslag.

De Stichting Basiseducatie gaf Joke en Ary geen toestemming om na hun herstel weer bij het AKPG te gaan les geven, stagiaires vielen uit vanwege het achterwege blijven van begeleiding, kortom het nekschot afgevuurd door Intveld en Van Agteren, trof het AKPG alsnog. En dat uitgerekend in een tijd van groeiend rassisme en grote problemen met Marokkaanse jongeren.

Rotterdam betitelt zich altijd met vele spreuken. In die tijd gaf Rotterdam zich uit voor de stad van de sociale vernieuwing. Wat er voor sociaals was aan de uitschakeling van een organisatie, die dicht aan de basis werkte, zeer goedkoop, omdat heel veel werk door vrijwilligers werd verzet, is een raadsel. De rancune uit het verleden, waarin het AKPG de overheid keer op keer met de neus op haar wanbeleid had gedrukt, was lang van adem. Ik zag in, dat het werk niet meer te behapstukken viel en besloot te stoppen. Het AKPG-tijdperk in mijn leven sloot ik af met bloedend hart.

De problemen waren deels anders dan in de begintijd, maar ook de wantoestanden uit de begintijd deden zich nog steeds voor. Er waren immers veel nieuwkomers en die bleken vaak net zo erbarmelijk gehuisvest als de gastarbeiders in de jaren '70. Op onze lessen zagen we een toeloop van veel mensen uit zwart Afrika en Latijns Amerika. Van velen vermoedden we, dat ze illegaal waren, maar een groot aantal had een aanvraag voor politiek asiel lopen. Langzamerhand werd het migrantenprobleem ook een groot onderwerp in de politiek. De minderheden kregen dikwijls de schuld van het falende beleid, wat voornamelijk bestaan had uit allerlei nota's, waarin nauwelijks oog was voor de psychische problemen, o.a. veroorzaakt door de langdurige scheiding van de gezinnen, de overgang van een agrarisch dorp naar een Westeuropese, individualistische en bureaucratische

samenleving, de uitsluiting in deze maatschappij. Met name de islam werd als probleem aangeduid. Het AKPG, dat al zo lang bezig was met de integratie en samenwerking van buitenlanders was van mening, dat er een nieuwe samenleving aan het ontstaan was en dat daarin **allen** zouden moeten **integreren**, zowel de **Nederlanders als de buitenlanders**. Maar zo lang op de buitenlanders werd neergekeken, hun het gevoel werd gegeven er eigenlijk niet bij te horen, trokken de verschillende nationaliteiten zich meer op zichzelf terug en ontstonden er als het ware "koloniën" van deze anderen in Nederland. Pas in de jaren '90 werd er ernst gemaakt met de aandrang op het leren van de Nederlandse taal en voor club- en buurthuizen veel mogelijkheden geschapen voor activiteiten van Nederlanders en buitenlanders samen. Te laat eigenlijk, want in de goedkopere woningen in de binnensteden was de bevolkingssamenstelling omgeslagen in een meerderheid van buitenlanders.

Door hun werkloosheid waren buitenlanders vaak opvallend aanwezig in het straatbeeld. De werkloosheid bracht grote narigheid met zich mee, want van de bijstand was het moeilijk rond komen, vooral omdat er met de overkomst van het gezin dikwijls grote schulden waren gemaakt. Er was in 1989 wel een wet aangenomen, dat bij grote bedrijven een bepaald percentage van het personeel van buitenlandse herkomst moest zijn, maar hierover hoefde alleen maar een rapportage te worden uitgebracht. Sancties bij overtreding waren er niet. Het aantal werkloze allochtonen daalde dus niet.

De financiële problemen veroorzaakten spanningen in de gezinnen; de kinderen leefden in twee werelden, thuis in eigen land, buitenshuis en op school in Nederland, waar totaal andere normen en gewoonten heersten. Het was moeilijk voor de moeders en voor de kinderen zich een idee eigen te maken, in wat voor soort land ze eigenlijk leefden. Met name tienerjongens meenden, dat in Nederland alles mocht, wat tot grote overlast leidde. Hier speelde ook het al eerder genoemde feit, dat door de werving in de achtergelegen gebieden er een onwetende arbeidersklasse naar Nederland was gekomen, die de grootste moeite had zich in onze maatschappij staande te houden. Hun kinderen konden ze weinig wegwijs maken. In gesprekken met mensen van een Marokkaanse organisatie, het SMOC, beklagden vaders zich over de psychische terreur van het Nederlandse opvoedingssysteem. Ze konden hun kinderen niet met ijzeren hand aanpakken, zoals ze gewoon waren, want dan liepen ze de kans dat die hun werden afgenomen. Pro Gastarbeiders was voor een middenweg, niet te streng, maar zeker niet te zacht. Het AKPG pleitte nog op 12 mei 1992 in een open brief aan het gemeentebestuur voor een voortvarende aanpak van het probleem van de Marokkaanse jongeren. De veiligheid verdween uit de straten van Rotterdam en van integratie kwam niets terecht. Het AKPG, dat altijd had getracht een brugfunctie te vervullen, riep de gemeente op tot een minder softe aanpak, want wat er gaande was, mocht geen sociale vernieuwing maar wel sociale vernieling heten. Het Aktiekomitee toonde zich meer begaan met de slachtoffers van het straatgeweld en de kleine criminaliteit dan met de daders. Een gevraagd gesprek hierover, eventueel samen met het SMOC, kwam er niet. Dat terwijl veiligheid een mensenrecht is.

Op de scholen in het centrum bestond de leerlingenpopulatie merendeels uit buitenlandse kinderen, die weinig en slecht onze taal spraken. Een zware opgave voor onderwijzers en leraren, waarvoor geen afdoende oplossingen werden gevonden. Echter een deel van de tweede generatie deed het zeer goed. Ze bezochten hogescholen en studeerden aan de universiteiten. Over hen las je niet veel in de pers. Deze goed opgeleide voorhoede heeft niet alleen een voorbeeldfunctie, maar kan een groot aandeel leveren in de uiteindelijk integratie. Voor die integratie zal de overheid echter meer geduld moeten betonen, want een identiteit is geen jas, die je makkelijk uittrekt. En zoals gezegd, ook Nederlanders zullen in die nieuwe samenleving moeten integreren en daar ligt eveneens een taak voor de overheid. Hoe zal het beleid er in de toekomst gaan uitzien? Het AKPG doet niet meer mee. Als een te lastige horzel heeft men ons met laaghartig gemanipuleer ten slotte doodgetrapt. De ondergang van het Aktiekomitee pro Gastarbeiders is een weinig verheffende geschiedenis. Het is niet te hopen, dat zij staat voor het handelen van politici, die niet met kritiek kunnen omgaan. Het AKPG was volstrekt onafhankelijk. Wij waren gewoon een groep idealistische burgers, die solidair waren met een machteloze bevolkingsgroep, hun de weg wezen, en als het nodig was, afweken van de gebaande paden. Deze "idealistische afwijking" zoals die werd betiteld door één van de twee wolven in schaapskleren, die ons een judaskus gaven, was onze doodzonde. Achter het Aktiekomitee stond geen politieke partij, geen vakbond, geen kerk. Onze achterban, destijds de achterste achterhoede in onze maatschappij, kon ons niet helpen. Het AKPG ging ten onder.

En rest mij een woord van grote dank aan al die vele vrijwilligers, en stagiaires, die belangeloos in de weer zijn geweest om van Nederland een echt gastland te maken voor de buitenlandse arbeiders. . Zonder die vele pioniers was de situatie waarschijnlijk veel slechter geweest. En natuurlijk ook een woord van dank aan vele anderen, die ons wel zagen zitten en probeerden ons zo veel mogelijk van dienst te zijn.

Bijdragen van diverse mensen

Het Aktiekomitee pro Gastarbeiders had niet kunnen zijn zonder al de vrijwilligers, die in de loop van het bestaan van het Komitee hun beste krachten hebben ingezet om het leven van de nieuwe arbeidersklasse in Nederland wat draaglijker te maken. Het zijn er waarschijnlijk duizenden geweest. Sommigen bleven kort, anderen lang tot heel lang. Enkelen van hen, die verspreid over de jaren hebben meegedaan, hebben op mijn verzoek hun herinnering aan de tijd van het Aktiekomitee op papier gezet. Hun impressies volgen hieronder plus die van twee ex-gemeenteraadsleden behorend tot politieke partijen, die elkaars tegenpolen waren, maar die zich wel het meest begaan hebben getoond met het lot van de eerste buitenlanders en hun kinderen in Rotterdam. Hun verhalen zijn:

Memduh Kahraman

Er was eens

Zo beginnen de meeste verhalen. Zo begon ook het verhaal van een jongen, net achttien jaar geworden, opgegroeid in een middelgrote stad in Turkije, waar, in het politieke en economische klimaat werken en leren vrijwel onmogelijk was geworden. Ik had door het politieke klimaat, waarin elke dag demonstraties en studentenruzies plaats vonden met moeite het Lyceum, de alpha kant, afgemaakt. Politiek actief aan de linker zijde van het electoraat en de hete adem van de militairen constant in je nek voelend, besloot ik om mijn studie en carrière, in ieder geval voor een tijdje in het buitenland voort te zetten.

Zo kwam ik eind 1970 naar Nederland. Inmiddels waren hier de scholen begonnen. Ik besloot om de tijd tot het volgende schooljaar nuttig te besteden, Nederlands te gaan leren en werk te zoeken. Ik kwam destijds via mijn oom in het Westland, in de Lier, op een groenteveiling te werken. Dus was het de kwestie, dat je zelf een talenpracticum moest zoeken om Nederlands te leren. Overdag ging ik met mijn oom in het Westland groente en fruit inpakken voor de Europese landen.

Ik merkte in het bedrijf, waar ik werkte, al gauw, dat de gastarbeiders (zo werden zij destijds genoemd), ondanks het feit, dat zij door het Nederlandse bedrijfsleven naar Nederland waren gehaald, heel slecht werden behandeld. Ik maakte mij dan ook heel erg boos hierover en heb mij vanaf dat moment voorgenomen om mij voor de mensen in te zetten. Zo kwam ik op een gegeven moment via mijn vader bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders, een vrijwilligersorganisatie, terecht. In die tijd had je, voor zo ver ik weet, in Rotterdam, twee organisaties, welke zich voor de belangen van de migranten konden inzetten. De andere was de Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers (SHBW), gesubsidieerd door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM).

Bij het AKPG zaten toen in de tijd in de kerngroep zo'n vijftien vrijwilligers, met aan het hoofd Nelly Soetens. Ik werd al gauw in de groep opgenomen en het leek, alsof ik Nelly Soetens en negen vrijwilligers uit de groep al jaren kende. Elke vrije dag en uur werden besteed aan de belangenbehartiging van de migranten. Zo hadden wij

vrijdagavond spreekuren, op andere avonden en op zaterdag gingen wij bij de mensen op bezoek in pensions, waar zij woonden. Zondag deden wij taallessen op drie plekken in de stad. Ook gingen wij de barricaden op om te demonstreren voor een betere positie van wat er destijds werd genoemd de “gastarbeiders”. Door de inzet van het AKPG zijn er destijds veel mensen geholpen met problemen en voor betere levensomstandigheden.

Met de pensionbezoeken hebben wij o.a. aan de verbetering van de levensomstandigheden bijgedragen. Daarnaast waren er zowel in Griekenland als in Turkije kolonelsregimes aan de macht. Democratische rechten werden er met voeten getreden en heel Europa kwam in opstand. Wij droegen ons steentje bij door flyers uit te delen en te demonstreren voor herstel van de democratische rechten in die landen. Wij merkten ook, dat als wij telefoneerden, we werden afgeluisterd door de heren van de toenmalige BVD (nu AIVD) en als wij op de Coolingsingel demostreerden of een flyeractie hadden op de Lijnbaan, liep steeds hetzelfde type mensen om ons heen, om ons in de gaten te houden.

Nelly Soetens was bij alles, wat wij binnen het AKPG deden, de drijvende kracht, met haar overredingskracht, gepassioneerd, gedreven met haar eigenzinnige wijze, dag en nacht bezig om de positie van de mensen te verbeteren. Zo gingen wij op een dag een woning, welke aan een Turkse meneer was verhuurd, terugkraken, en tot het moment, dat hij zijn gezin uit Turkije had gehaald, om beurten bewaken. Zo ook het opstellen van een zwartboek en het aanbieden aan de gemeente, over de slechte staat van de pensions, waarin mensen met veel anderen op een kamer woonden, één van onze activiteiten.

Mijn carrière ben ik bij het AKPG begonnen en heb deze later voortgezet bij de andere organisatie, Stimulans, opvolger van de SHBW, waar ik nu al 32 jaar in dienst ben. Ik heb het vak en de passie voor het migrantenwerk van het AKPG geleerd, eigenlijk kun je zeggen van Nelly Soetens. Ik ben dan ook iedereen van die tijd veel dank verschuldigd, omdat zij mij zo goed opgevangen en in hun midden opgenomen hebben. Je kunt ook zeggen, ik heb van mijn hobby mijn beroep gemaakt en ik heb hierin tot op heden nooit spijt van gehad. Klein detail hierbij is, dat ik mijn toenmalige vriendin, met wie ik later samengewoond heb, bij het AKPG heb leren kennen.

Ik moet wel zeggen, dat de tijd bij het AKPG de mooiste, ondanks hard werken, de gezelligste jaren in Nederland waren.

Memduh Kahraman

NIEVES TRASEIRA RODIL, woonachtig in Nederland van 1977 tot 1991.

In de zomer van 1977 woonde ik met mijn zoontje van bijna twee jaar in Tarragona. De omstandigheden in Spanje waren voor een ongehuwde moeder niet erg bemoedigend. Franco was wel net overleden, maar de dictatuur was nog geen

verleden tijd. De mentaliteit van de mensen was afschuwelijk en ik probeerde te overleven en niet al te veel trauma's op te lopen. Ik weet nu, dat ik er erg onder heb geleden.

In die tijd leerde ik een jonge Nederlander kennen, Hans Wooning, een vriend van mijn bazen en van hun dochter Angeles Donay. Hij stelde mij voor met hem mee te gaan naar Nederland en ik zei ja. Het was het beste, dat me in tijden was overkomen sinds de dood van mijn moeder kort ervoor, dat wil zeggen een jaar eerder, iets wat ik nog steeds niet kan vergeten.

Zo kwam ik in Nederland en ik geloof, dat we er pas een week waren, toen Hans, die Spaans sprak, me zei, dat er een radioprogramma in het Spaans was. We zetten het op en ik herinner me, dat daarin lessen Nederlands voor buitenlanders werden aangekondigd, die werden gegeven bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Op diezelfde dag sprak er ook iemand in die Spaanse radiouitzending, Domingo Prieto, hoogleraar Spaans aan de Universiteit van Groningen, die mensen uit Galicia opriep een vereniging voor Gallegos op te richten, wat later "El Lar Gallego" werd, waar ik zo graag kwam.

Ik woonde toen in Den Haag, maar de week erna pakte ik de auto en ging naar Rotterdam, naar het Aktiekomitee pro Gastarbeiders. Het leek me het paradijs. Ik herinner me, dat ik voor slechts één gulden voor mij alleen een lerares kreeg toegewezen. We zaten allemaal aan aparte tafeltjes, één of meer leerlingen met een lerares, waaardoor ik heel snel Nederlands leerde. Het waren vrijwilligsters, echt lieve mensen. Nelly Soetens was bewonderenswaardig, haar vasthoudendheid, haar wilskracht, in de strijd om de buitenlanders te helpen in een voor hen zo vreemd land. Zij was een grote vriendin voor mij in de meest brede zin van het woord. Ik denk met liefde aan haar terug en ik weet, dat alle liefde, die ik voor Nederland voel, dat ten dele door haar komt. Het is heel moeilijk om een in migrant te zijn, als je de taal van het land niet kent, noch de mentaliteit van de inwoners. Nelly Soetens organiseerde allerlei soorten activiteiten voor buitenlanders.

Het was een zware en gecompliceerde taak, met mensen uit zo veel landen, met al hun problemen, hun mentaliteit en de agressie van sommige Marokkaanse jongeren. Die hadden krassen op haar auto gemaakt en ruiten bij haar ingegooid. Maar zij ging door met haar strijd. Voor mij was zij een strijdbare vrouw, een doorzetter vol goede bedoelingen, want anders is het niet mogelijk alles te doen, wat zij deed en te strijden op de manier, zoals zij het deed.

Voor de opvang in Nederland ben ik Nelly Soetens nog altijd dankbaar en voor mij is ze onvergetelijk.

BIJDRAGE VAN Guy Ramos

Juventude Cabo-verdiana na Holanda (Kaapverdiaanse Jeugdbeweging) JCH en zijn relatie met het AKPG – Aktiekomitee Pro Gastarbeiders

Door Guy Ramos

Op verzoek van Nelly Soetens en als dank voor datgene wat zij voor de Kaapverdianen heeft betekend vanaf de jaren 70.

Introductie

De relatie tussen Kaapverdië en Nederland bestaat al meer dan 350 jaar. Sinds begin vorige eeuw kwamen Kaapverdianen als zeelui naar Nederland. Het oudste nog levende kind van een Kaapverdiaanse zeeman en een Nederlandse vrouw is al meer dan 70 jaar oud. In Rotterdam leeft nog een Kaapverdiaanse zeeman die sinds 1947 in Nederland woont en werkt. Maar de grootste groep zeelieden, die structureel Rotterdam als aanmonsterhaven heeft gebruikt dateert uit midden jaren 50 en begin jaren 60 van de vorige eeuw. Vanaf eind jaren 60 zijn de eerste Kaapverdiaanse gezinnen in Rotterdam aangekomen en de eerste kinderen behorend tot de tweede generatie Kaapverdianen zijn rondom deze tijd geboren. Al waren voor deze periode enkele kinderen geboren uit een gemengde relatie tussen een Kaapverdiaanse man en een Nederlandse vrouw. Sommige Kaapverdianen trouwden ook met Nederlandse vrouwen. Andere hebben een kind verwekt bij een Nederlandse vrouw. Zo'n kind is de voetballer Pierre van Hooijdonk, die zijn vader nooit heeft gekend.

Vanuit die periode kunnen we zeggen dat er een gemeenschap is ontstaan. Daarvoor waren het vooral passerende zeelieden die de havens van Rotterdam aandeden en voor korte periodes in pensions in Rotterdam West woonden in afwachting van werk, dat rederijen hun aanboden.

Zij kunnen wel beschouwd worden als de pioniers van de Kaapverdiaanse gemeenschap in Nederland. Een echte gemeenschap bestond toen niet. Er waren geen vrouwen of geen noemenswaardig aantal families waardoor je van een echte gemeenschap kon spreken.

Kaapverdianen en Emigratie – op het lijf geschreven

De eeuwenlange sociaal-maatschappelijke situatie op de eilanden – slavernij, droogte, honger, armoede, Portugees koloniaal fascistisch bewind, koloniale oorlog, onderontwikkeling en werkloosheid – heeft mede een ware exodus bewerkstelligd op de Kaapverdiaanse Eilanden.

Na de afschaffing van de slavernij in 1876 is de sociaal maatschappelijke situatie steeds verergerd. Het volk heeft massaal gekozen voor de emigratie als overlevingsalternatief. In het begin vlak na de afschaffing van de slavernij werd de emigratie door de Portugezen geforceerd, door Kaapverdianen naar cacaoplantages te sturen in São Tomé en Príncipe (een kleine archipel in Equatoriaal Afrika) of naar andere plantages in Angola en Mozambique waar zij als moderne slaven onder mensonwaardige en erbarmelijke omstandigheden hebben moeten leven. Het gros is nooit meer teruggekeerd. Een kleine groep van deze cacaoplantageslaven leven en werken in Nederland. Sommigen zijn al gepensioneerd.

Men werd meestal rondom grote droogten en hongercrises op de Kaapverdiaanse Eilanden (Kaapverdië kent cyclussen van rond de 15 en 20 jaar waarin het 2 of 3 jaar niet regent) geforceerd om onder een malafide contract naar werkkampen te worden verscheept, ingericht als plantages in de overzeese gebieden van Portugal, om daar opgesloten, onder een streng regime te gaan werken.

Maar de meesten zijn naar de Verenigde Staten gegaan waar zij op katoenplantages werkten. Velen zijn als walvisvaarder in Amerika terechtgekomen. In Europa hebben ze zich vooral in havenplaatsen gevestigd, waar zij als fabrieksarbeider, bouwvakker, huishoudhulp, ongeschoold arbeider, mijnwerker of als zeeman aan de slag zijn gegaan. In Nederland waren zij in het begin vooral zeelui en ze hebben zich voornamelijk in Rotterdam gevestigd.

Onafhankelijkheid

Na de onafhankelijkheid op 5 juli 1975 hebben Kaapverdiaanse zeelieden gebruik gemaakt van de gezinshereniging om hun gezinnen naar Nederland te halen. Het werd een ware uittocht naar Nederland. De meeste Kaapverdianen zijn in die periode naar Nederland gekomen.

Midden jaren 70 en begin jaren 80 van de vorige eeuw. De reden van deze uittocht was het niet vertrouwen op nieuwe machthebbers die uit de jungles van Guinee waren gekomen waar zij als guerrillastrijders vanaf '62 voor de onafhankelijkheid tegen de troepen van het Portugese fascistische bewind hadden gevochten. De onafhankelijkheidstrijders werden beticht van communisme, en die zouden een ondemocratisch systeem op de eilandengroep erop na gaan houden. Een regime van een partij die geen oppositie tolereerde. Maar ook de lage conjunctuur van toen vlak na de oliecrisis van de jaren '70 in de wereld en de heersende droogte waren reden te meer om Kaapverdië te verlaten. Vele zeelieden hadden toen de zee verruild voor een baan aan wal. Men ging in en rond de havens werken als fabrieksarbeider, techneut of als schoonmaker. De vrouwen gingen vooral als schoonmaakster of in de zorg als ongeschoold arbeidster werken.

Een Nieuw thuis

De Nederlandse samenleving was toen niet voorbereid op deze uit de hand gelopen gezinshereniging. Men dacht hier een economische slag te slaan door de migranten hun in Nederland verdiende geld ook in Nederland te laten gebruiken en investeren. Door de versoepeling van de emigratie van de gezinnen van de gastarbeiders en andere migranten kon men profiteren van een financieel rendement. Een nieuwe markt en meer koopkracht. Het werd wel gepresenteerd als een humane daad naar de migrantenarbeiders. Maar sociaal-maatschappelijk had men het niet zo voorzien. Het was duidelijk te zien aan de maatschappelijke chaos die vlak daarna heeft plaatsgevonden. De sociale achterstand van vele migrantengroepen was onderschat. Slechte behuizing, leerachterstand zo niet analfabetisme, andere normen en waarden, cultuurverschil, een ander moreel en bij sommigen een andere levensvisie en religie dan het gangbare christendom. Al zijn de Kaapverdianen Rooms-katholiek. Want er waren niet alleen Kaapverdianen die van het beleid hadden geprofiteerd. Ook Turken, Marokkanen en Pakistanen, die als gastarbeiders in de jaren 60 naar Nederland waren gekomen, hadden massaal gebruik gemaakt van de regeling.

Cultuurverschillen en de taal waren de voornaamste belemmeringen en struikelblokken om zich in hun nieuwe habitat te kunnen ontplooiën en geaccepteerd te worden als nieuwe burger van dit land. De overheid en zijn instanties maar ook het Nederlandse volk was overrompeld door dit nieuwe sociaal-maatschappelijk fenomeen. Er waren weinig hulpinstellingen opgezet vanuit de overheid die een kant

en klaar antwoord op de hele problematiek hadden. Alles was nieuw en er waren geen deskundigen met een visie om een alternatief te bieden aan de als een vloedgolf ontstane situatie. Het was wel voer voor de sociale maffia die rondom deze problematiek ontstond. Maatschappelijke instellingen vanuit de overheid, die geen alternatieven bood op de problematiek maar wel het probleem in stand hield, zodat er carrières over de rug van arme migranten werden opgebouwd door middel van z.g. projecten die zwaar gesubsidieerd werden, maar geen soelaas boden. Het waren pleisters op open wonden. Maar geen remedie om de wonden voorgoed te dichten. Men wilde de migranten afhankelijk maken en laten, zodat zij konden profiteren van de regen aan subsidies die in bodemloze putten zonder resultaat verdwenen. Hierdoor, en om de strijd met de sociale maffia aan te gaan zijn er vanuit vele hoeken van de samenleving en vanuit verschillende overtuigingen mensen en maatschappelijke organisaties ontstaan die hulp boden aan deze nieuwe Nederlanders.

AKPG en Kaapverdianen

Het AKPG van Nelly Soetens was er zo één, waar Kaapverdianen soelaas hebben gevonden. Niet alleen op individuele basis, waar mensen punctueel werden geholpen met hun sociaal maatschappelijke problemen als rechten en plichten, maar ook in de wirwar aan regels van het bureaucratische Nederland en als ondersteuning van zelforganisaties. Bij het AKPG konden mensen aankloppen voor het invullen van een eenvoudig formulier tot het gehate belastingformulier en andere problemen. Men kon hier terecht voor een goede raad of om brieven te schrijven naar verschillende instellingen zoals het ziekenfonds of de vreemdelingenpolitie. Men zorgde ook voor vertaling of als tussenpersoon. Maar het bleef niet hierbij. Bij het AKPG konden Kaapverdianen en andere migranten Nederlandse lessen volgen en ook een cursus alfabetisering al of niet in eigen taal. Een groot aantal ouderen kon niet eens de eigen naam schrijven of een handtekening zetten. Met behulp van Kaapverdiaanse vrijwilligers werden dan cursussen georganiseerd voor voornamelijk Kaapverdiaanse vrouwen. Bij AKPG het kon je ook ervaring opdoen in de sociaal-maatschappelijke dienstverlening en die als stageplaats gebruiken voor je scholing of cursus.

Het ondersteunen van zelforganisaties die als partners werden beschouwd was één van de doelstellingen van het AKPG. Samen met AKPG werd gezorgd voor de subsidieaanvraag, kadervorming, eigen werkplek en activiteitenruimten.

Zo een organisatie is de JCH-Juventude Cabo-verdiana na Holanda (Kaapverdiaanse Jeugd- beweging) geweest. Juventude Cabo-verdiana na Holanda is opgericht eind '78 door een groep jongeren die op de Kaapverdische Eilanden waren geboren en met hun ouders naar Nederland waren geëmigreerd. Het was een groep progressieve en bewuste jongeren die de Kaapverdische jeugd in Nederland wilde organiseren en dynamiseren. Het was voornamelijk een sociaal-culturele vereniging die zijn leden via sport, recreatie, eigen cultuur, ervaring en politieke bewustwording wilde stimuleren om actief voor de gemeenschap en Kaapverdië te zijn. Er werden sportactiviteiten (voetbal, basketbal, volleybal, fitness), recreatieve activiteiten, soosmiddagen in de weekeinden, muziekfeesten en busreizen naar verschillende parken en musea in Nederland, culturele activiteiten (muzieklessen, toneelgroep georganiseerd).

Muziekgroepen konden van de oefenruimte van het AKPG gebruik maken Ook teken- en schilderlessen, fotografie en discussie- en debatdagen over onze cultuur en over de samenleving in het algemeen hebben we georganiseerd.

JHC was ook een stimuleringsbuis naar de jongeren om te gaan studeren en beter in Nederland te integreren onder het motto “ontwikkel je met behoud van eigen cultuur en tradities”. Later heeft JHC ook een radioredactie opgezet om de gemeenschap te informeren. Dit samen met de Federação de Organizações Caboverdianas en Rotterdam (in de volksmond Federatie voor Kaapverdiaanse Zelforganisaties) het eerste overkoepelend orgaan voor Kaapverdiaanse zelforganisaties en de voorloper van de Stichting Avanco.

Jornalim was een maandelijks bulletin dat een kort leven heeft gekend, waar jongeren zich over zichzelf en hun leefwereld uitten. Het werd in het stencilhok van AKPG geprint en gratis in de gemeenschap verspreid.

JCH en AKPG

In het begin zat JCH bij de Kaapverdiaanse vereniging Associação Caboverdiana aan de 's Gravendijkwal 144 in Rotterdam. Maar dit bood geen toekomstperspectief, omdat jongeren eigenlijk daar miskend werden,. De gemeenschap was nog niet klaar voor een onafhankelijke jongerenorganisatie. JCH kon het gebouw alleen gebruiken als vergaderruimte. Maar niet als een specifieke ontmoetingsplek voor jongeren; er gebeurde van alles in dat centrum en het was meer een bar en een ruimte voor de volwassen Kaapverdianen. Het is dankzij Nelly Soetens en het AKPG en natuurlijk ook Arnaldo Lopes, de secretaris en stichter van JCH, dat de Kaapverdiaanse Jeugdbeweging in Nederland een plek heeft kunnen verwerven binnen de gemeenschap. Zonder het AKPG had het nooit plaatsgevonden. Het AKPG is cruciaal geweest voor de jongerenproblematiek en jongerenbeweging binnen de Kaapverdiaanse gemeenschap in die periode. Door het AKPG is JCH een onafhankelijk door jongeren bestuurde organisatie ontstaan, die heel volwassen en gericht heeft gewerkt. Het is door de activiteiten binnen de structuren van het AKPG dat vele jongeren zich hebben kunnen ontplooiën in diverse takken van de samenleving op een bewust en verantwoordelijke wijze.

Het was een unieke plek waar jongeren terecht konden en waar zij de Kaapverdische cultuur konden proeven en beleven en vooral elkaar ontmoeten. Men had de vrijheid om jong te zijn maar ook om de verantwoordelijkheid te dragen van zijn eigen vereniging, en diens programma, projecten, activiteiten en de koers te bepalen zonder de tussenkomst van Kaapverdiaanse ouderen. Het heeft zeer emanciperend en taboedoorbrekend gewerkt voor die tijd, binnen de conjunctuur, waarin we toen leefden. Een conjunctuur, waarbij veel Kaapverdianen jong en oud in een identiteitscrisis waren gevallen. Men was geen Portugees meer, maar men wist niet, hoe men als Kaapverdiaan door het leven moest. Een dilemma, waarvan tot op de dag van vandaag diepe sporen in de gemeenschap voelbaar zijn. Deze emancipatorische beweging van de Kaapverdische jeugd heeft alleen kunnen plaatsvinden door de vrijheid en verantwoordelijkheid, die het AKPG de jongens en meiden van JCH heeft toevertrouwd.

Met ups en downs heeft men geleerd om zich te redden. Al hadden we als grote broer het AKPG dat ons beschermde en ondersteunde. Met Nelly Soetens hadden we een speciale relatie. Een moeder die ons liet gaan maar ook een die af en toe aan de teugels kon trekken en goed trok. JCH was niet alleen een troetelkind van het AKPG maar was voornamelijk een partner die een deel van de doelstellingen van het AKPG op zich kon nemen betreffende de Kaapverdische jongeren maar zeer zeker ook met andere projecten als de alfabetisering, vertaling, sociaal maatschappelijk spreekuur en het meehelpen organiseren van activiteiten en feestavonden. De Kaapverdische muziek, -dans en toneelgroepen van Juventude waren betrokken bij de multiculturele activiteiten die door het AKPG werden georganiseerd.

Juist deze groepen hebben zich kunnen ontwikkelen in hun artistieke kunst. Het zijn de jongeren van toen, die de Kaapverdische popmuziek in Nederland hebben gemaakt voor wat het nu is. De Kaapverdische muziek die nu in de Portugees sprekende Afrikaanse landen furore maakt, is er gekomen dank zij de inzet en de gelegenheid geboden door het AKPG op het gebied van muziek en andere kunstvormen van en door migranten. Het is een Kaapverdiaans/Rotterdams zo niet Nederlands geluid, dat in Luanda, Maputo, Bissau en ook zeer zeker in Praia door de radio en discotheken klinkt. Jongens als Guy Silva, Americo Brito, Rabelados zijn ooit bij het AKPG begonnen. Enkele leden van Livity hebben zich kunnen ontplooiën dankzij de oefenruimte en muziekles van Juventude bij het AKPG. De muzieklessen werden door de beroemde saxofonist wijlen Duca d'Pitra (Arlindo Marais) gegeven. De groep Djarama heeft in zijn prille begin gebruik gemaakt van het AKPG.

Maar op toneelgebied hebben jongens als Agostinho Santos, die daarna als eerste Kaapverdiaan raadslid van de gemeente Rotterdam is geworden, kennis met de podiumkunsten via JCH bij AKPG gemaakt.

Ik noem de muziekgroep Dragoes met Adalberto Lopes-Dabs de tegenwoordige veelgevraagde arrangeur in de Kaapverdiaanse popscene. Black Son's een Kaapverdiaanse reggae groep, waarvan enkele leden als Anibal Fortes, Carlos Monteiro, die daarna de beroemde band Livity hebben gevormd.

Maar buiten de muziek hebben het merendeel van de bestuursleden en enkele andere actieve leden zich ontwikkeld als leiders en bestuursleden van verschillende andere Kaapverdiaanse organisaties net als Antonio Costa van de vereniging Da d'Sal, Zabu Texteira van KOS en KMS toegangsradio en TV. Maar ook binnen de Nederlandse maatschappelijke ladder hebben sommigen een plaats kunnen verwerven binnen de media als journalisten en tv-verslaggevers bij TV Rijnmond en TV West zoals ikzelf, Guy Ramos, of in de programmeringen van culturele zalen zoals Alcindo Silva tevens grote salsaorganisator in Rotterdam en omstreken, Isabelle Teixeira als manager van Sozawe, Alcindo Rodrigues als verantwoordelijke van de 55 Plus em Movimento een vereniging van Kaapverdiaanse ouderen en bejaarden. Arnaldo Lopes heeft als de eerste Kaapverdiaanse journalist bij de NOS gewerkt in de programma's voor anderstaligen. Hij is na zijn studie sociologie naar Kaapverdië teruggekeerd en heeft daar hoge functies binnen verschillende ministeries vervuld. Hij is de voorzitter van de Kaapverdiaanse verzekeringsbank geweest maar ook

directeur van het Instituto Apoio ao Emigrante voor hulp aan de migranten. Tegenwoordig adviseur van de minister van Buitenlandse zaken. Dit alles hebben wij kunnen bereiken dank zij de gelegenheid die deze groep bewuste jongeren bij het AKPG onder leiding van Nelly Soetens kreeg. Dank zij de tolerantie, sturing/vorming en vrijheid die we daar hebben gekregen, kunnen sommige befaamde muzikanten van onze gemeenschap een goed belegde boterham verdienen. Sommigen van ons kunnen functioneren in structuren van overheids/, en – semi overheidsinstellingen of in het bedrijfsleven en onze expertise als Kaapverdiaan als een meerwaarde voor deze samenleving en vooral op de Kaapverdische Eilanden laten gelden. Enkelens zijn goede technici, die zelf of gezamenlijk met anderen een eigen bedrijf hebben opgezet.

119

Helaas is door de tijdgeest en ontwikkelingen in de privé sfeer en gemeenschap er geen gevolg aan deze dynamiek gegeven. Maar ieder tijdperk heeft zijn trend en wij zijn de trendvolgers en pioniers van de Kaapverdiaanse jongerenbeweging in Nederland geweest. Tegenwoordig zijn we de adviseurs en puristen binnen de gemeenschap, die een kritische kijk op alles behouden. Dit dankzij het bestaan van Aktiekomitee Pro Gastarbeiders, waar we veel aan Nelly Soetens te danken hebben. Het is wat lang geworden, maar dat is Kaapverdiaans. Lang van stof.

Guy Ramos
Rotterdam, 1 augustus 2007

MUSTAPHA CHBAB

In 1979 was ik op vakantie geweest in Nederland. Ik was toen 16 jaar oud en verbleef voor studie in Marokko. Tijdens die vakantieperiode heb ik het AKPG leren kennen via familieleden hier in Nederland. Tussen 1979 en 1984 tijdens mijn vakanties (bezoek aan ouders hier te lande) kwam ik incidenteel naar het AKPG. In 1984 ben ik voorgoed naar Nederland gekomen. Vanaf toen kwam ik geregeld naar het AKPG. Kort daarna ben ik betrokken geraakt bij de activiteiten, Nederlandse les, vrijwilligerswerk bij het AKPG.

In eerste instantie kwam ik bij het AKPG voor activiteiten, ontmoeting met leeftijdgenoten. Chillen en vooral bij de discoavond, die op vrijdagen plaats vond. Kort daarna ben ik begonnen met de cursus Nederlands en mezelf vrijwillig in te zetten bij de activiteiten. Ik was toen met name betrokken bij het tijdschrift, dat ik samen met andere jongeren heb uitgegeven.

De meerwaarde van de taallessen bij het AKPG was, dat de groepen klein waren en werden gegeven door Nederlandse vrijwilligers, waardoor ook ruimte ontstond voor sociale contacten. De vrijwilligers waren niet alleen gericht op les geven, maar boden ook de mogelijkheid tot contact. Wat mij opviel, was dat er veel vrijwilligers bij betrokken waren, die buitenlanders een warm hart toedroegen. Ze voelden zich betrokken bij de jongeren en volwassenen. Je kon ook bij hen terecht voor andere

zaken dan alleen de Nederlandse les. Door die sociale contacten kon je de taal beter leren spreken.

Ik was samen met twee broers tegelijk naar Nederland gekomen. Die twee broers studeerden Nederlandse taal aan de universiteit, respectievelijk in Leiden en Delft. Ik studeerde Nederlandse taal aan de Nutsacademie in de ochtend. In de middag volgde ik Nederlandse les aan het Educatief Centrum voor Migranten en in de avond bij het AKPG. Ik merkte heel duidelijk een voorsprong op mijn broers. Dit kwam door de sociale contacten met Nederlanders bij het AKPG en het continu oefenen met de vrijwilligers. Na zes maanden kon ik me heel goed verstaanbaar maken. Mijn huisarts kon het niet geloven, dat ik toen maar zes maanden in Nederland was. (Hij zei letterlijk tegen me: Je vader ken ik al twintig jaar en ik kan hem nog steeds niet begrijpen en jij zegt me, dat je maar zes maanden in Nederland bent. Dat geloof ik niet.)

De meerwaarde van het AKPG was de vele contacten met Nederlanders binnen het AKPG en dat heeft geresulteerd in goede relaties, die nog steeds worden onderhouden.

Ik heb bijna geen kritiek kunnen bedenken op die lessen. De enige kritiek is, dat de tijd te kort was. 1,5 uur per dag is niet voldoende. Maar het hele lespakket was voldoende om de taal te leren. En de sociale contacten waren een prima aanvulling om de theorie, het geleerde, in de praktijk te brengen.

Ik kwam geregeld in de jongerensoos. Ik was later betrokken bij het opstellen van een tijdschrift, dat door de jongeren werd uitgegeven, en was lid van de redactie. De beste activiteit was de discoavond op vrijdag, waar ook de vrijwilligers van de Nederlandse les geregeld kwamen.

De soos was over het algemeen goed beheersbaar en onder controle. Ik kan me geen onaangenaam incident herinneren. Er waren strenge regels, die goed gehandhaafd werden. Er werden voldoende activiteiten aangeboden. Er werden excursies georganiseerd en educatieve en vormende activiteiten gegeven. Er werd veel aandacht besteed aan ontmoeting met anderen (nationaliteiten), typen, fotografie, sport enz.

Ik heb mijn vriendenkring kunnen opbouwen bij het AKPG. Zonder het AKPG zou ik mogelijk geen vrienden hebben. Die vriendenkring heeft jaren bestaan, ook buiten het AKPG. De Stichting Abou RakRak is ontstaan vanuit de vriendenkring, die geregeld bij het AKPG kwam. AKPG heeft bijgedragen aan de kadervorming. Zonder het AKPG was Abou RakRak wellicht niet ontstaan. Ik heb toen voornamelijk meegedaan aan het tijdschrift, dat door de jongeren werd uitgegeven en later meegedraaid op het spreekuur.

Er was duidelijk te weinig personeel aanwezig. Er was één jongerenwerker, die altijd klaar stond voor een heel grote groep jongeren. Gelukkig was hij nooit ziek, waardoor de soos altijd kon draaien.

Ik geloof er echter heilig in, dat als er voldoende personeel aanwezig was geweest, de soos veel resultaten had kunnen boeken. Belangrijk was, dat het AKPG alles onder één dak had. De soos voor de jongeren, de Nederlandse les, het spreekuur, naast andere activiteiten. Wat de Marokkaanse gemeenschap mist tot nu toe, is de individuele hulpverlening, de kracht van het spreekuur, dat heel breed was. Van formulieren invullen tot zaken betreffende huisvesting, verblijfsvergunningen, uitkeringen enz. De mensen werden daadwerkelijk geholpen.

Het kollektieve spreekuur heeft ertoe bijgedragen, dat veel bewustwording onder de migranten tot stand is gekomen. Doordat zij gezamenlijk in de ruimte ontvangen werden, konden zij praten over eigen problemen. Dit kollektieve spreekuur heeft er ook toe bijgedragen, dat er heel snel opvallende zaken, die frequent speelden, naar voren kwamen. Soms kon het niet anders dan kollektief op te treden met een demonstratie of aktie.

Zo werd het duidelijk voor iedereen. Als er veel klanten kwamen met huisvestingsproblemen, dan werd dit door het AKPG opgepakt en zo nodig samen met de klanten aktie gevoerd richting corporaties, of voor de kinderbijslag. Zo zijn er veel akties gevoerd, die nu niet meer worden gevoerd. Het is een groot gemis. Aktie (bezetting) richting woningbouwcorporaties heeft veel opgeleverd. Binnen een dag werden zo behoorlijk veel huizen bemachtigd en die werden dan eerlijk verdeeld onder de klanten.

Opvallend was, dat instanties tien keer moesten nadenken, als zij een medewerker van het AKPG aan de lijn kregen. De controle en invloed op verschillende instanties was enorm groot.

Het AKPG heeft zeker de politieke bewustwording van veel migranten bevorderd. Het meeste Marokkaanse kader, dat nu rond loopt, heeft zijn opleiding binnen het AKPG gekregen.

Het is moeilijk te beoordelen, of bij een andere manier van werken buitenlanders beter worden geholpen, maar de meerwaarde van het AKPG was duidelijk zichtbaar. Na de verdwijning van het AKPG zie je duidelijk een gat in de samenleving. Men wilde de minderbedeelden in de maatschappij de mond snoeren en ook de organisaties, die ze bijstonden. Ik heb van verschillende personen gehoord, dat ze de verdwijning van het AKPG als een groot gemis ervaren.

Veel Marokkanen hebben helaas niet echt begrepen, dat het AKPG grotendeels op het werk van solidaire vrijwilligers dreef. Er waren in die tijd veel geruchten, die het imago van het AKPG beschadigden. Geruchten over subsidies enz. Die geruchten werden verspreid door degenen, die daar belang bij hadden.

De Marokkanen hebben destijds niet, maar achteraf wel, begrepen, dat de gemeente van het AKPG af wilde, omdat het veel misstanden aan de kaak stelde. De gemeente was absoluut niet blij met akties en demonstraties. Dat is wat de Marokkaanse gemeenschap nu daadwerkelijk mist. Ik ben vaak aangesproken op het feit, dat nu geen akties worden gevoerd en er wordt verwezen naar het AKPG van toen, die dat

wel deed. De akties bevorderden de mondigheid van de buitenlanders en ook in die zin heeft het AKPG de integratie bevorderd.

Het AKPG heeft zeker bijgedragen aan de totstandkoming van ABOU RAKRAK. Wij hebben voldoende steun gekregen bij de oprichting en voldoende begeleiding om zelfstandig te kunnen functioneren. Het AKPG heeft Abou RakRak op de kaart gezet vooral bij de media. Alle persberichten werden geschreven door vrijwilligers van het AKPG.

Ik heb persoonlijk veel geleerd van het AKPG, vooral van de akties en het doorzettingsvermogen. Abou RakRak is ontstaan door veel akties, bezetting enz. Dat is de stijl, die ik van het AKPG heb geleerd en in de praktijk uitgevoerd.

Mustapha Chbab

Zie ook: <http://www.abourakrak.nl/>

MARLOES BOOT, VRIJWILLIGSTER VAN HET AKPG

Met veel plezier, maar ook met weemoed blik ik terug op mijn werk bij het Aktiekomitee pro Gastarbeiders, aanvankelijk als vrijwilligster, later als stagiaire tijdens mijn opleiding tot maatschappelijk werkster en uiteindelijk als betaalde kracht.

Daar zat ik dan in 1984 voor het eerst als hulpverleenster op het spreekuur, niet gehinderd door al te veel kennis van de (culturele) achtergrond van mijn klanten. Zelden heb ik in een paar maanden tijd zo veel bijgeleerd.

Dat de klanten vaak (uit beleefdheid) dingen zeiden of verzwegen om mij een plezier te doen, bij voorbeeld. Ik merkte, dat "ja" niet altijd ja betekende en dat met "misschien" meestal "neen" werd bedoeld. Zo stuurde ik in mijn eerste werkweek een klant naar een advocaat, Na een paar dagen belde de advocaat mij boos op met de mededeling, dat mijn klant al lang en breed een advocaat had voor dit probleem. Bij navraag bij mijn klant bleek, dat hij niet had willen zeggen, dat hij al een advocaat had, puur en alleen omdat hij mijn hulp niet wilde afwijzen, Al blunderend en met vallen en opstaan leerde ik, dat het cultuurpatroon heel bepalend is voor hoe deze mensen met hun problemen omgaan.

In de ruim tien jaar tijd, dat ik spreekuur heb gedraaid bij het AKPG, hebben er nogal wat mensen met hun problemen bij mij aan tafel gezeten, waarvan een aantal "vaste" klanten werden. Een aantal van hen hebben zo'n indruk op mij gemaakt, dat ik ze nooit meer zal vergeten.

Ik zie meneer Kalmoua zitten, een alleenstaande Marokkaanse man, want zijn vrouw en kinderen verbleven in Marokko. Bijna elk spreekuur zat hij op mij te wachten. Toen zijn problemen waren opgelost, bleef hij maar komen, met in mijn ogen futiliteiten. Dit werkte soms storend, zeker als ik druk was met andere klanten. Toen vertelde hij me een keer, hoe eenzaam hij zich voelde en hoe belangrijk het voor hem was om een praatje te kunnen maken met mij of met andere klanten op het spreekuur.

Mijn Turkse klant Elibol maakte wel een heel bijzondere entree. Hij gooide een paar plastic zakken vol met papieren op mijn tafel met de mededeling, dat dit zijn problemen waren. Al spoedig bleek, dat hij al maanden lang zijn post niet meer open maakte, omdat hij zich totaal geen raad wist met de formele taal in de brieven. Hij had de post genegeerd in de hoop, dat er vanzelf wel een keer niets meer zou komen.

Ik hoor het bulderend gelach van meneer Kasmi, een forse Marokkaan en vaste klant bij een collega. Nu woonden er wel minstens honderd Kasmi's in Rotterdam, waarvan een flink aantal de weg naar het AKPG hadden gevonden en al in ons dossierbestand zaten. Zo gebeurde het nogal eens, dat hij aan het begin van het spreekuur het dossier van een andere Kasmi in zijn handen gedrukt kreeg. Meestal volgde dan het overbekende lachsalvo. Echter, soms kon hij dan opeens in woede ontsteken. Dit had alles te maken met de vele problemen, die hij en zijn gezin in Nederland ondervonden.

Ik heb mij er vaak over verbaasd over hoe rustig en gemoedelijk de spreekuren verliepen, gezien de stress waaraan de meeste klanten onderhevig waren. Het meest frustrerende was wel, dat veel klanten van het kastje naar de muur waren gestuurd, voordat ze uiteindelijk bij het AKPG belandden. Soms liepen contacten met andere instellingen fout door misverstanden of onwetendheid, maar helaas was er ook vaak sprake van onwil of discriminatie.

In dit verband zie ik mijn Turkse klant Baydar aan mijntafel zitten, asgrauw en ernstig vermagerd. Hij was al weken ziek, vertelde hij, maar zijn huisarts vond, dat er niets met hem aan de hand was. Daarom kreeg hij ook geen verwijzing naar een specialist. Bij navraag bij de huisarts bleek, dat deze van mening was, dat de klachten van Baydar "slechts" psychosomatisch waren.

Op een volgend spreekuur werd Baydar opeens onwel. Ik heb hem samen met twee collega's naar het Dijkzigt ziekenhuis gebracht. We hebben hem op een brancard gelegd en naar de E.H.B.O. gebracht, waar de medici hem pas na aandringen direkt wilden onderzoeken, omdat hij geen spoedgeval zou zijn. Een paar dagen later hoorden wij, dat hij zo'n ernstige maagzweer had, dat zijn maagwand was aangetast, hetgeen een bloeding had veroorzaakt.

Zo passeren in mijn herinnering vele klanten de revue, schrijnende verhalen, maar ook vrolijke.

Hoe dan ook, het AKPG was een begrip onder de buitenlanders in Rotterdam. Dáár werd er zeker naar je geluisterd en werden er problemen opgelost, wisten ze. Neen, aan PR hoefde het AKPG nooit te doen. De mensen kwamen vanzelf wel.

Ik kom niet zo vaak meer in Rotterdam, want ik ben inmiddels verhuisd. Een enkele keer kom ik nog wel eens op de markt en nog altijd zijn daar die bekende gezichten, klanten van vroeger. Soms spreekt iemand mij aan. "Jij hebt toch bij het Aktiekomitee gewerkt?" hoor ik dan. En dan "Wat erg, dat het Aktiekomitee niet meer bestaat". En zo is het. Met het verdwijnen van het AKPG is er een gat ontstaan in de hulpverlening aan migranten in Rotterdam, dat nooit meer gedicht kan worden.

Marloes Boot, Apeldoorn

HEILTJE DE VOS-KRUL, oud gemeenteraadslid CPN, Rotterdam

Ik heb Nelly Soetens leren kennen in een periode, dat vele Nederlanders bij discriminatie of vooroordelen dachten aan Zuid-Afrika of andere landen, waar dit plaats vond.

De veel geroemde tolerantie, die toch altijd al iets had van "als wij er maar geen last van hebben" werd met de komst van de buitenlandse arbeiders na 1960, het begin van een samenleving van mensen met verschillende etnische achtergronden in een tijd van slechte woonomstandigheden, dus op de proef gesteld. Zo'n samenleving vergt een moeizaam leerproces, een proces, waarin Nelly een grote rol heeft gespeeld.

Haast in ieder huis staat wel een wekker, die je 's-morgens luidkeels uit je slaap haalt. Wellicht wat oneerbiedig heb ik Nelly altijd met zo'n wekker vergeleken.

Immers toen eerst werkgevers en later de overheid naar z.g. ongeschoolde arbeiders zochten, die bereid waren om vuil en soms gevaarlijk werk te verrichten en zich niet bekommerden om de opvang (enkele bedrijven uitgezonderd), trok Nelly aan de bel, zette de wekker op scherp en nam een aantal gemeenteraadsleden mee naar z.g. pensions, waar huiseigenaren per bed de kamers volpropten om zo veel mogelijk geld te verdienen.

Een goede gemeentelijke pensionregeling was er niet, die kwam er later wel, mede door het optreden van Nelly. Ook heeft zij, wellicht als eerste lessen Nederlands gegeven aan de buitenlanders, die geen woord van onze taal begrepen.

Eindelijk kwam er ook voor haar organisatie wat subsidie. Zij vocht, evenals vele gemeenteraadsleden tegen racistische groeperingen, die politiek onderdak gaven (en geven) aan gevoelens van angst, onzekerheid, en die zich tot op de dag van vandaag uiten in harde vooroordelen.

Nelly, je hebt in je leven veel financiële offers gebracht, o.a. het verlies van je baan.

Toen in 1972 rellen in de Afrikaanderwijk uitbraken, heb je je goed geweed in een levensgevaarlijke toestand. Ook ik was daar. De stenen vlogen om je oren. Natuurlijk was het voor de Nederlandse bewoners van de wijk moeilijk om de last van de overvolgepropte huizen te ervaren. Vele reltrappers kwamen echter van buiten de wijk het vuurtje opstoken. De politie trad te passief op. Kortom, je liet je wakker rinkelen en mede door het optreden van oudbestuurder Elizabeth Schmitz kwamen er verbeteringen.

Nelly, ik heb altijd bewondering voor je gehad. Ik denk, dat de naam, die je koos voor je comité "Pro Gastarbeiders" stoelde op de inhaalslag, die nodig was voor buitenlandse arbeiders, een eis voor gelijkwaardigheid. Gelukkig zijn er nu vele organisaties en de overheid, die je pioniersarbeid volgen! Volhouden dus!

BIJDRAGE VAN Mr. H.C. ter Kuile – van der Hoeven

Rotterdam, destijds gemeenteraadslid voor de VVD

13-05-07

Het Actie Comité Pro Gastarbeiders: wat is dat langgeleden!

Vele loshangende gedachten komen boven, vele beelden van veel mensen met Nel Soetens aan het hoofd die weer het stadhuis binnen kwamen en beelden van de ruimte waar het Comité te vinden was

Het is gek als je nu steeds weer hoort over de fasen die worden onderscheiden als er over immigratiebeleid wordt gesproken. Wij zaten toen volop in de eerste fase zonder ons daar ook maar enigszins van bewust te zijn.

Er waren mensen in de stad die zagen hoe onvoorstelbaar slecht die gastarbeiders gehuisvest waren en hoe weinig mogelijkheden er voor hen waren om in Rotterdam op de een of andere manier een beetje mee te doen.

Dat kon zo niet doorgaan: actie dus

En daar was Nel Soetens oprecht tot in het diepst van haar ziel verontwaardigd dat wij in Rotterdam deze situatie toelieten. Zo is het Actie Comité opgericht, aangevoerd door een bezielde Nel Soetens.

Er moest een ruimte worden gevonden en er was geld nodig voor huisvesting en voor activiteiten. Het Actie Comité had de ruimte snel gevonden, maar dat moest geregeld en gefinancierd en zo verscheen het Comité voor het eerst op het stadhuis bij de commissie migranten.

Natuurlijk wordt de raadsleden het vuur na aan de schenen gelegd: jullie moeten komen kijken. Een afspraak was altijd snel gemaakt en zo heb ik ten minste twee ruimtes in mijn geheugen. De laatste was geloof ik echt al heel wat en oogde goed.

Er werd Nederlandse les gegeven en dat heeft veel indruk op me gemaakt.

De gastarbeiders waren voor Nel mensen van vlees en bloed met wie zij mededacht en meeleefde. De lessen gingen dan ook uit van de ervaringen van de gastarbeiders. Van wat zij nodig hadden aan kennis van de Nederlandse taal. Tegenwoordig hebben vele onderwijsdeskundigen de mond vol van het belang van aansluiten op de ervaringswereld van de leerling Toen was dat geheel nieuw en een beetje ongehoord. Hoe moest dat dan met de grammatica? Was het wel professioneel?

Gelukkig heeft de methode van Nel, zover ik weet, nog een lang leven gehad.

Er heerste in die tijd nog meer verontwaardiging

Het pand in de Bleekerstraat werd bezet door twee Marokkaanse - Turkse jongeren groepen . De groep die ik vertrouwde heette Abourakrak en op een gegeven moment liep die groep binnen bij het Actie Comité en werd daar opgevangen. Ik herinner me dat mij dat een gevoel van geruststelling gaf. Ik zag mijn vertrouwen in beide groepingen bevestigd en dat is een belangrijk gevoel voor een gemeenteraadslid.

En nu?

Abourakrak is uitgeroeid tot een organisatie met ook mannen met pakken die zich inzetten voor de Marokkaanse jeugd.

En AKPG? We zijn in fase drie van het migranten beleid. Dat lijkt veilig. Maar inmiddels komen er arbeiders uit met name Polen. De eerste geluiden over hun huisvesting doemen al weer op.

Hebben we iets geleerd uit het verleden of moet Nel opnieuw beginnen?

Ella

LIJST VAN AFKORTINGEN

AKPG	Aktiekomitee pro Gastarbeiders
BAKO	Buitenlands Arbeiderskomitee
BE	Basiseducatie
CCJ	Circulo Cultural Juvenil
CDA	Christendemocratisch Appel
CPN	Communistische Partij Nederland
CRM	(Ministerie van) Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Cumi	Culturele Minderheden
D-66	Democraten 66
FILEF	Federazione Italiana di Lavoratori Italiani e Famiglia
GAK	Gemeenschappelijk Administratiekantoor
HAC	Huuradviescommissie
HTIB	Hollanda-Turkiyeli Isçiler Birliği
HTKB	Hollanda-Turkiyeli Kadınlar Birliği
HTOB	Hollanda-Turkiyeli Öğretmen Birliği
KB	kinderbijslag
MAK	Marokkaans Arbeiderskomitee
NCB	Nederlands Centrum Buitenlanders
PAK	Pakistaans Arbeiderskomitee
PvdA	Partij van de Arbeid
PSP	Pacifistisch-Socialistische Partij
SGRIR	Samenwerkende Groepen Rechtshulp Illegalen Rotterdam
SAJ	Samenwerkende Arabische Jongeren
SHBW	Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers
SVB	Sociale Verzekeringsbank
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheid
WW	Wet Werkloosheid